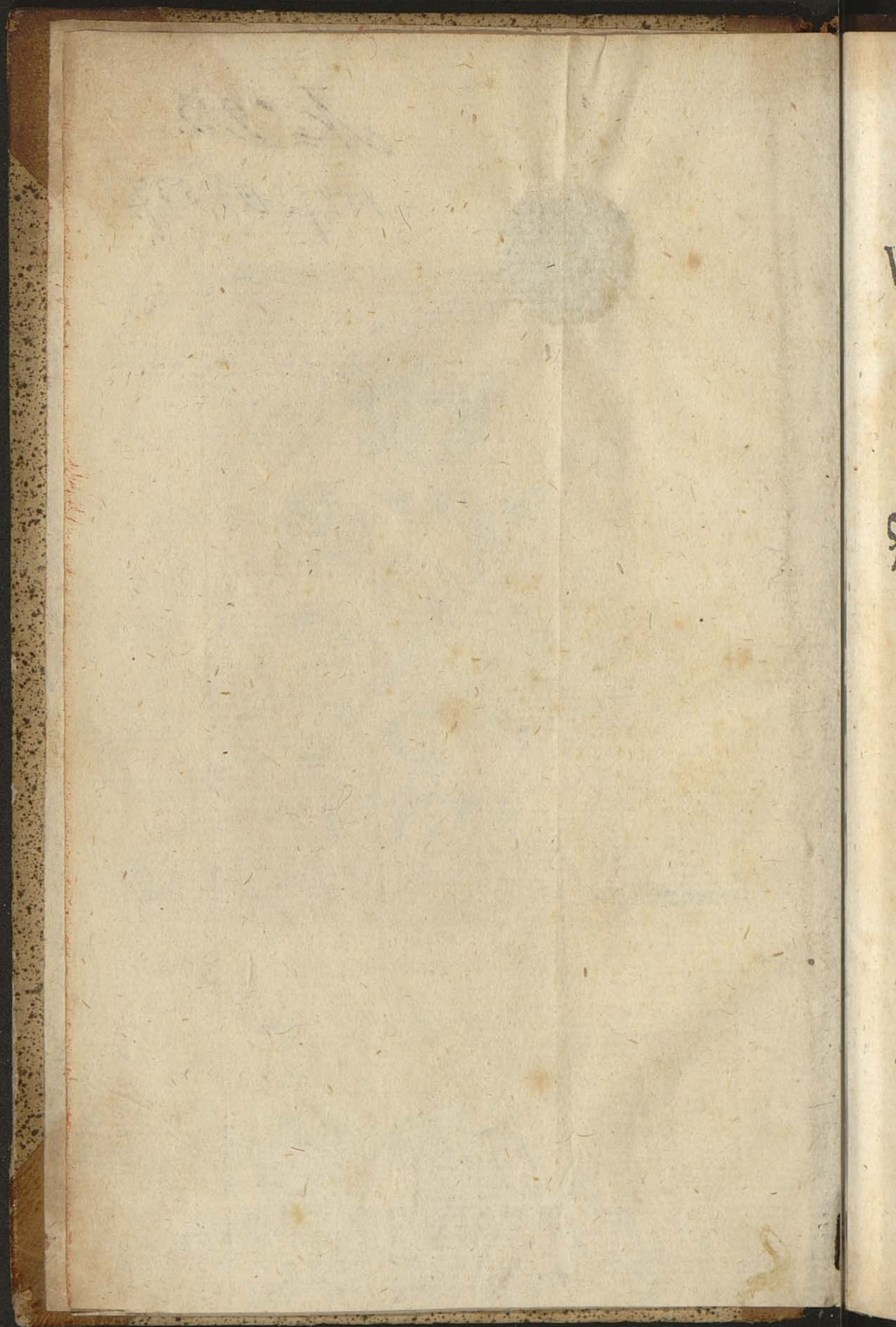

V
B
J
C
177764

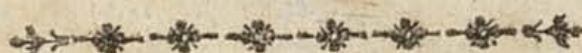
WILHELM COXES

Resa

Genom

Pålen och Ryßland,

Åren 1778 och följande.

I Sammandrag från Engelskan.

STOCKHOLM,

Tryckt i Kongl. Ordens-Tryckeriet 1789.

BIBLIOTHECA JAGELLONICA

Företal.

Herr Coxes *Travels into Poland, Russia, Sweden and Dannemark*, utkommo i London 1784, uti twå Tomer in quarto med Chartor, Grundritningar samt Portraiter af flere nu regerande Höga Personer.

Denna Bok har uti Upsala Lärda Tidningar för år 1785, af en fullkomlig Kännare, blifwit med sådant låford recenserad, at man wågar hoppas lika benägit bifall hos fläste Swenska Läsare.

Författaren war då Hof-Predikant hos Hertigen af Marlborough, och gjorde denna Resa i Sällskap med Lord Herbert och Capitain Floyd. Han war redan berömligt känd för deß utgifne Resa genom Schweiz, författad uti angenäma och lärorika Bref, dem Herr Ramond öfwersatt på Fransyska, och tilökt med egna anmärkningar.

I de mål, som röra Swerige, är Herr Coxe ansedd för en af de trowärdigaste utländske Författare, och denna hans noggranhet är en god borgen för de upgifters pålitelighet, hwilka han meddelat om de öfriga Länder. Man har för det närwarande endast inskränkt sig innom Pålen och Ryßland, på det man icke med allmänt kända föremål måtte inledas i en onyttig widlöftighet.

Gräntsorne och egenskapen af detta Arbete, har icke tillåtit at anföra alla de Källor, dem Herr Coxe nyttjat wid sina Historiska undersökningar. Man wågar dock tryggt försäkra, det han begagnat sig af de mäst godkända Skrifter, hwilke af nu warande Häfdatecknare hållas i högsta wärde, samt genom deras jäm-

sö-

förelse bemödat sig utleta sanningen, så långt et sundt omdöme och en fördoms-fri owäldighet kunnat tillåta. Han har icke blott stadnat wid inhemska Häfdateknare, utan därjämte nyttjat utländska Ministrars utgifne Memoirer. Skulle han, detta oaktadt, råkat i något mißtag, så är sådant en lott, från hwilken knapt någon enda Författare har den lyckan at aldeles frikännas, och hwilken är snart sagt oundwikelig på det slippriga Historiska fältet, hälst då så nye händelser förekomma, som de, hwilka Herr Coxe sökt utreda.

Herr Coxe plägar wanligt afbryta sin Dagbok med flere helt widlöftiga Historiska mellanskott. Förmodeligen i hopp, at med denna förändring af ämnen mera behaga sina Landsmän. I detta Sammandrag har man dock trodt sig snarare winna bifall, i det man meddelat sjelfwa Resan i en oafbruten följd, och sedermera, under särskildta Artiklar samlat de Historiska stycken, för at kunna på en gång, med mindre skingring öfwerses. För öfrigt är intet utelämnat, som man trodt förtjäna upmärksamhet. I synnerhet har man sorgfälligt anfördt det, som rörer Pålens och Rysslands Statitiska kännedom.

De förändringar, som i Pålen under närwarande Riksdag föregått, hafwa icke kunnat här intagas, emedan en del af detta Sammandrag redan lämnat Pråßen, innan sådane hwälfningar sig tildrogo. De fläste Läsare hafwa dem förmodeligen uti friskt minne, och lära, då de jämföra dem med detta Sammandrag, icke sakna ämnen til reflexioner. At innom få weckor se Ryska inflytandet så förminskat, genom nya förbindelser med Preußiska Monarken, en tal-rik Armee be-

slu-

slutad, en aflagd National Drägt återtagen, det ständiga Rådet uphäfwit. At se alt sådant wärkstäldt hos en Nation, där stridige intereßen äga så utmärkt styrka at göra sig wärksamme, och det utan andra följder, än några högljudande öfwerläggningar, är något, som knapt skulle synas möjeligt at utföra, då man betraktar Pålens läge och tänkesätt. Det har dock skedt, och kunde til äfwentyrs blott wara en Förberedelse til wigtigare Upträden. De Läsare, som åstunda pålitelig underrättelse om Pålens Nyaste och ännu påstående Stats-hwälfningar, behaga söka dem uti Herr Kongl. Bibliothekariens C. C. Gjörwells utgifne och fortsatte Politiska Mercurius.

Ryßlands inwärtes Stats-Författning har wäl icke undergått några så beskaffade skakningar, sedan Herr Coxe lämnade detta Land. Men det af honom förutsagde Krig med Turken för åtkomsten af Crim, har gått i fullbordan, och redan gjutit strömmar af Mennisko-blod.

Hwad Herr Coxe med egna ögon sedt, förtjänar den fullkomligaste trowärdighet. Wårt tidehwarfs Resande stå i den belägenhet, at icke en gång kunna mißbruka sina Läsares lättrogenhet, om de än wille. Det obetydeligaste mißtag kan näppeligen dölja sig för de grannsynta ögon, med hwilka hela Skarar af Lärda Recensenter, nu för tiden, granska hwarje utkommande Skrift, och uti sina Litteraire Journaler liksom Controllera hwarandra, hälst då man räknar et updagadt fel äfwen så hedrande, som en okänd upgift.

I stället at mera orda til Herr Coxes fördel, åtnöjer sig Författaren af detta Sammandrag, at utbe-

bedja sig, för egen räkning, Läsarens ynnest och öfwerseende. Han har bemödat sig, at förena Sanning med Korthet, under önskan at i twänne hänseenden förnöja. Han har nödgats göra affeende på Swenska Bokhandelens läge, som icke tillåter stora Wärk föryttras. Han anser sjelf detta Arbete endast såsom en omständelig Recension af Herr Coxes Travels.

Til Läsarens beqwämlighet äro Mynt, Mil-tal, samt alle öfrige förekommande Mått bragte til Swenskt beräknings-sätt. För jämnheten är et Pund Sterling uptagit til 4 Riksdaler specie, utan affeende på den lilla förändring, som uti Cursen någon gång förefaller.

Resan genom Pålen.

Innehåll.

Resan genom Pålen.

Rättelser, i Resan genom Pålen.

Sid. 62, rad. 12, står: at hon; läs: och hon.
— 63, rad. 2, at widare; läs: alt widare.

Resan genom Pålen.

Herr Coxe, med deß Sällskap, Lord Herbert och Capitain Floyd ankom til Pålska Gräntsen den 24 Julii 1778 och fortsatte Resan åt Cracau genom en smal sträcka af det Landskap, som wid den bekanta Delnings-Tractaten 1773 af Österrikiske Hofwet återfordrades, såsom fordom lydande under Ungern.

Enligt den åt Österrikiske Gränts-Commißarierne meddelade Föreskrift, borde en Flod kallad Podhortz utgöra östra gräntsen af detta omtwistade Landskap. Olyckligt-wis fans ingen Flod af sådant namn, mer än på den til grund för delningen lagde Chartan. Sistnämde Hofs Ombud togo sig däraf anledning at gå ännu mera åt Öster, ända til Floden Sbrytz, hwilken de gofwo namn af Podhortz. Pålens mistning blef således än större. Herr Coxe är af den tanka, at ibland de många skäl, som åberopades

wid detta anspråk, en Österrikisk Armee, om 200,000 Man, icke war det minst gällande. Österrikiska Huset wann wid denna delning, 2,580,796 nya Undersåtare. Det från Pålen söndrade Landet, kallas nu Gallicien och Lodomirien. Deß Bergstrakter gifwa godt bete. Slätterne bestå af Sandjord, men båra dock Skogar och Säd. De förnämste Handels-waror äro Boskap, Hudar, Wax, Honing och Salt. Bergen gifwa Koppar, Bly och Järn; Af denne sistnämde Metall och Saltgrufworne håmtas dock den betydeligaste inkomsten.

Efter en Resa af 19 Swenska mil genom et skogrikt Land, ankom Herr Coxe til Cracau. Wägarne woro ganska illa wid magt hållne; Byarne få, och i högsta måtto eländige. Osnygghet och den yttersta fattigdom regerade öfwer alt på denna ömkeliga Landsbygd. Weixel-strömmens Brygga, som nu mera utgör Pålens gränts, hade på den ena ändan en Österrikisk och på den andra en Pålsk Skildtwakt.

Cracau, som fordom war medelpunkten af Pålen, är nu en Gränts-Stad. Man kan däraf båst sluta, huru detta Rike blifwit kringskurit. Denne urgamle Stad ligger på et stort Sandfält, som wattnas af den därstädes breda, men grunda Weixeln. Oaktadt deß widlöftiga Förståder har likwål Cracau högst 16,000 Inwånare. (Andre skrif-

skrifwa 10,000). Stadens Gator äro brede och wackre. Husen witna til större delen om Stadens fordna, men nu mera förfallne pragt. Många wäl bygde Palatser stå antingen öde, eller ock färdige at nedfalla. Kyrkorne äro de ende byggnader, som någorlunda bibehållit sitt anseende. Cracaus första steg til en sådan belägenhet härledes från Swenska Krigsmagtens besök i början af detta År-hundradet, likwäl är deß närwarande ställning egenteligen en följd af Landets inbördes mißhälligheter, under hwilka Staden ömse innehades af Ryßar och Confedererade. Man ser öfwer alt, i Hus och på Wallar, märken efter Canonkulor. Med et ord: Cracau liknar öfwerlefworne af en mägtig Hufwudstad, den en fiende nyß plundrat.

Stadens befästning består af höga Tegelstens-murar, förstärkte dels med runda, dels med fyrkantiga Torn, efter forntidens smak. En Garnizon af 600 Ryßar innehade Citadellet. På alla Gator stodo Ryska och Pålska Utposter.

Universitetet har ungefär 600 Studenter. Bibliotheket är icke synnerligen märkwärdigt. Deß Böcker äro hwarken många eller sällsynte. Man ansåg fordom denna Academie såsom en moder för Pålska Litteraturen, men deß anseende har mycket aftagit, sedan Warsau blef Rikets Hufwudstad.

Den åldsta Bok, som blifwit tryckt i Pålen, är en Samling af Rikets Stadgar och Författningar. Man wet för wißo, at den är tryckt före år 1496. Bokståfwerne äro Göthiske (Munk-stil), och rum är lämnadt för Initial-bokståfwerne, som den tiden målades.

Lärdomen hade här sitt måst lysande Tidehwarf under Sigismund Augustus, då flere Lärde, i anseende til Religions-stridigheterne i Tyskland, flyktade til Pålen och nedsatte sig i Cracau.

Slottet är bygdt på en liten klippa i södra delen af Staden, befästadt med Tegel-wallar och gamla Torn. Denne bygnad led mycket, när Konung Carl den Tolfte, efter Segern wid Clißow, hölt et triumpherande Intåg i Cracau, men blef sedermera satt i nytt stånd. Rummen äro wäl inrättade och witna om Slottets fordna pragt, men de stå nu mera öde. Ifrån år 1320, äro alle Pålske Konungar, utom den nu Regerande, krönte i Cracau. Rikets Regalier förwaras på Slottet, men innom så många Nycklar, at Herr Coxe ej fick tilfälle se dem.

Under de sist förflutne oroligheter innehade de Confedererade en Fästning, Landskrone, icke långt ifrån Cracau, och ofredade därifrån, med sina ströfwerier och utfall, så wäl Ryska Kejsarinnans, som Konungens Troppar. Men i synnerhet utmärkte de sin dri-

dristighet wid et tilfälle, då de öfwerrumplade sjelfwa Slottet i Cracau. Den 2 Julii 1772, kl. 4 om morgonen insmögo sig 76 Confedererare, anförde af en Lieutenant, genom en underjordisk gång, som war inrättad at afföra orenligheter i Weixel-strömmen. De anföllo Ryska Högwakten med sådan häftighet, at den straxt gaf sig fången. Twå eller tre Ryßar nedergjordes och de öfrige sattes i säkert förwar. En af fångarne fann dock utwäg, at utför muren undkomma, och utbredde allarm bland de Ryßar, som lågo i Staden. Deße grepo straxt til wapen och gjorde et häftigt anfall på Slottet, men då dem mötte et lika warmt motstånd, förestälde de sig de Confedererades styrka, såsom mycket större än den war och afstodo från sitt försök. Herr Choisy, Officerare i de Confedererades tjenst i Landskrone, underrättad om denna framgång, antågade samma dag emot aftonen med 800 Man, slog et Ryskt Detachement och intrångde sig i Citadellet. De Confedererade förswarade sig sedan tappert under en tre månaders Belägring, til deß de nöddgades dagtinga, hwilket dock skedde på ganska hedrande wilkor. Herr Coxe besåg denna underjordiska gång, och fann den så smal, at de angripande, icke utan största möda, blott krypande på händer och fötter, den ene efter den andre, kunnat där framtränga.

Uti Cathedral-Kyrkan, som är belägen innom Citadellet, såg Herr Coxe Pålska Konungarnas Grifter, hwilke icke utmärka sig med någon synnerlig pragt. Flere af dem hafwa ej en gång någon påskrift. Enligt Pålska Lagarne, bör den nyß walde Konungen kort före sin Kröning följa sin Företrädare til grafwen.

Cracaus Innewånare, så wäl som Påläckarne i allmänhet, äro mycket lifliga och beledsaga sitt tal med många kropps-rörelser.

Deras sätt at hälsa består däruti, at de något nedböja hufwudet, under det de lägga ena handen på bröstet och sträcka den andra åt jorden; men då någon ringa Person möter en förnäm, böjer han sitt hufwud nästan ned til marken, och lägger tillika sin hand nära den Personens häl, för hwilken han betygar sin wördnad.

Mankönet bär gemenligen moustacher och lämnar blott en rund fläck orakad midt öfwer hjeßan. Landtmannens Sommar-drägt består af en rund Hatt eller Mößa, en grof Linneskjorta, samt Långbyxor af samma slags tyg, utan Strumpor och Skor. Qwinkönet på Landsbygden bär et hwitt Linnekläde swept om hufwudet, och flätar håret i 2:ne piskor. Herr Coxe såg ock några, som buro hwita Linnekåpor, hwilka ej allenast täckte hufwudet, utan ock hela kroppen nedom knän.

Stånds-

Ståndspersonernas drägt är utmärkt wacker. Adelsmännerne båra en Jacka och ofwanpå densamma en Utan-råck af annan färg, som räcker til knän och fästbindes med en Gördel. I wackert wäder fästas armarna af denna Öfwer-råck tilsammans bakom axlarna. En Sabel är åfwen nödwändig til denna drägt, såsom den beteknar Adeliga wärdigheten. Om Sommaren båres denna klädnad af Sidentyg; men om Wintren af Sammet eller Kläde, fodrad med pälswärk. Då brukas åfwen fodrade Mößor och gula Halfstöflor af Saffian med järnskodde klackar. Fruntimrens drägt består af en Polonoise, eller sid Råck med foderwärk.

Til ansigtes drag, seder och kläder, likna Pålackarne mera et Asiatiskt än et Europeiskt folkslag. De härstamma åfwen från Tartariska Förfäder. (Sarmater.)

Herr Coxe kunde ej underlåta at besöka de ryktbare Salt-Grufworne wid Byn Wielitska. Man kallar dem åfwen de Cracauske Salt-Grufworne, för deras belägenhet nära sistnämde Stad. Deße Grufwor äro arbetade i en Bergsträcka, och wid Norra ändan af en arm, som stöter til Carpathiska Fjällen. Wid den grofwa Linan, med hwilken Saltet upfordras, fästades 3:ne Hängmattor, i hwilka Hr. Coxe med deß twå Följeslagare nedhißades ungefär 80 famnar under första Salt-laget. Sällskapet lämnade

där mattorne och nedsteg widare genom en lång och småningom sluttande gång, som här och där hade så stora Gallerier, at flere Wagnar beqwämligt kunde framköra i bredd. På några ställen woro trappsteg huggne i fasta Saltet. Några wägwisare gingo förut med Lampor, och Herrarne buro sielfwe hwar sin Fakla. Återskjenet af deßa Faklor emot de glimmande wäggarne, war öfwermåtton wackert, dock icke så starkt, at det, såsom andre föregifwit, skulle kunna jämföras med glantsen af Ädla stenar. Saltet, som upgråfwes, kallas Ziebna, eller grönt Salt, men är dock jerngrått. Sedan det blifwit sönderstött, är deß färg smutsig och ask-grå. Ju djupare ned Saltet hämtas, desto bättre är deß egenskap. Det, som fås nära ytan eller wid sidorna, är blandadt med främmande ämnen, jord och sten-arter. Långt ned på djupet, skall det finnas så rent, at man endast behöfwer stöta det. Det finaste grå Saltet är dock mycket swagare än Hafs-Salt. Det är stenhårdt, så at Arbetarne, icke utan möda, loßa det med yxor och hackor. Stundom hugges det i stora klumpar om 35 lißpunds wigt, hwilke upfordras med windspel; men de smärre styckken upköras med Hästar genom et til den ändan uthuggit Galleri. Någon enda gång träffa Arbetarne rent och Chrystall-klart Salt i små fyrkantiga styckken. Kol och förstenade Trådbitar finnas ock någon gång begrafne i Salt-maßan. Gruf-

Grufwan synes wara outtömelig. Deß bekanta bredd går til 1115, deß längd til 6691 och deß djup til 743 fot. Man förmodar med fullkomlig anledning, at denna omäteliga Salt-maßa delar sig i flera armar, men huru långt den sträcker sig åt djupet, tiltror sig ingen, ej en gång med sannolikhet, utstaka. Här och där får man se Capeller, uthuggne i hårda Saltberget, uti hwilka, på sina wißa dagar, ordentelig Måßa hålles. Et af deßa war 15 alnar långt, samt 12 ½ aln bredt. Altare, Crucifix, Prydnader och åtskillige Helgons Bilder woro uthuggne i sjelfwa Saltet. Någre Grufwor eller Kamrar, från hwilka Saltet blifwit borthämtadt, woro ganska store, och understöddes dels af Bjelkar, dels af Salt-pelare, dem man lämnat. Andre åter hade intet sådant understöd. Herr Coxe beskrifwer en sådan Grotta, som hade 40 alnars högd, samt war så lång och bred, at den nästan tycktes wara gräntslös. Taken äro icke hwälfde, utan flate. Deße Capeller, Kamrar samt några Lider, uti hwilke Hästarne fodras, hafwa gifwit flere Resande anledning at försäkra, det uti Salt-Grufwan hela Byar finnas, hwilkas Inbyggare aldrig se dagens ljus. Men sådant är ogrundadt, ty Arbetarne aflösas och uphißas hwar åttonde timme. Herr Coxe fann luften ganska torr, utan minsta tecken til fuktighet. Under hela wandringen i deßa under-

jordiska boningar såg han blott en enda liten Källa, hwilkens watten blifwit salt, då det sökt sig fram genom Grufwan.

En så ofantelig Salt-maßa är et ganska märkwärdigt Phenomen, och kan wärkeligen sysselsätta de Lärda, som hafwa wår Jords naturliga undersökning til föremål. Hr. Guettard, som med mycken upmärksamhet undersökt denna Grufwa, berättar, at den jordskorpa som finnes åfwan på Salt-lagret, närmast dagen består af Sand, därnäst af Lera här och där blandad med Sand, Grus och inbäddade Hafsdjurs förstenade kroppar, samt omsider af et kalk-artadt Stenlager. Däraf slutar han at Hafswatnet fordom intagit det ställe, som nu fylles af Salt, och at Saltet är en lämning efter det afdunstade watnet.

Deße Salt-Minor omtalas i Pålska Historien redan år 1237; men man wet icke huru länge de warit uptagne före den tiden. Deras afkastning har länge warit anslagen til Konungens Hofhållning, och utgjorde, innan Pålens sista delning, den nu Regerande Konungens förnämsta inkomst, emedan de gofwo en ren årlig behållning af 389,000 Riksdaler. De tilhöra nu Kejsaren, men äro på långt när icke så indrägtige. Ty såsom de Österrikiske Committerade gjorde sig den tanka, at Pålen icke kunde äga bestånd utan Salt från Wielitska, så upsatte de priset på den-

denne nödwändighets-wara så omåttligt, at Konungen af Preusen kunde ännu lindrigare sälja Spanskt Salt til folkets behof. Därföre århåller nu mera större delen af Pålen denna Wara från Dantzig, Memeln och Königsberg, och Wielitska Saltet köpes endast af et obetydligt Landstycke närmast Grufwan.

Från Cracau fortsattes Resan til Warsau genom mörka Skogar och et til större delen ödeslikt Land. Skogarne bestå af Gran och Tall, med några strödda Bokar, Björkar och små Ekar. Här och där sågos några rödningar, Betesplatser och magre Åkerlappar. Utan at sjelf se en så bedröflig syn, skulle man knapt föreställa sig sådan tomhet i et Land, som skall heta bebodt. På stora landswägen emellan Cracau och Warsau, under en resa af 43 mil, mötte man endast 2 Wagnar och ungefär 12 Kärror. Orten war ganska tunt bebodd. Några få strödde Bondbyar, bygde af Träd, sågos långt från hwarandra belägne. Deßas ömkanswärda utseende swarade fullkomligt emot den usla nägd, som omgaf dem. En Resande har där intet annat härberge at wänta, än några eländiga Hyttor, utan husgeråd och minsta beqwämlighet. Deßa tilhöra gemenligen Judar. Man nödgas där nästan altid nyttja samma Rum med det öfriga Husfolket. Ägg och Mjölk äro en yppighet, som icke allestädes kan århållas.

I stället för Sång måste man åtnöja sig med en på golfwet utbredd Halmkårfwe, och skatta för en särdeles lycka at få den ren. Herr Coxe och deß Sällskap, som länge wandt sig at utan saknad umbära de fläsla lifwets beqwämligheter, fann sig dock uti wärkelig förlägenhet. Man reste därföre om nätterna, i den öfwertygelse, at intet föremål, som kunnat förtjena upmärksamhet, skulle därigenom gå förloradt.

Under alla sina Resor hade Herr Coxe aldrig sedt något folk så fattigt, så uselt, så slafwiskt, som på denna Orten. Så snart Wagnen stadnade, skåckade sig en hop tiggare, som begärte Allmosor med de ödmjukaste åtbörder. Wägarne buro få märken af månniskors åtgärd. Där sank jordmån fordrat oundgängelig hjelp, hade man kastat ris och grenar utan ordning på marken, eller ock til det högsta broat med några twärståckar.

Man nalkades redan Warsau, utan at märka någon förbättring. Landet war lika tunt bebodt. Sjelfwa Warsaus Förstäder bestå af lika ömkelige Trädkojor, så at man icke mißtänkte sig wara Rikets Hufwudstad så nära, förr än man redan befann sig på sjelfwa deß Gator.

Warsaus belägenhet är icke obehagelig. Staden är bygd dels på en slätt, dels på en högd, som småningom reser sig från Weixel-strömmens bräddar. Denne Ström är under

der Sommartiden mycket grund. Warsau, med deß widlöftiga Förstäder tros hysa emellan 60 och 70 tusende Inwånare, af hwilke dock et stort antal utgöres af Främmande och Utlänningar. Staden har et bedröfligt utseende och wisar de starkaste afbrott af den rikedom och fattigdom, den ypighet och uselhet, som öfweralt afwäxlar i detta olyckliga Rike. Gatorne äro brede, men illa stenlagde. Kyrkor och Allmänne Byggnader äro dock store och prägtige. Adelens Palatser talrike och lysande; men de öfrige Husen bestå, til största delen endast af illa bygde Trädkojor, särdeles i Förstäderna.

Sällskapet blef af Stor-Marskalken presenteradt för Konungen wid Deß Lever på en Söndag. Uti Audience-Salen, hwarest Rikets förnämste Herrar afbidade Konungen, såg Herr Coxe fyra nyligen upsatte Bröstbilder, nemligen Drottning Elisabeths, Kon. Henric den Fjerdes, Kon. Johan Sobjeskys och nu Regerande Ryska Kejsarinnans.

Konungen af Pålen, Stanislaus Augustus, född Grefwe Poniatowski, är en Herre af ganska behaglig wäxt. Han har en något mörk hy, Romersk näsa, genomträngande ögon och Deß anletsdrag äro starkt utmärkte. Hans sätt at emottaga och omgås är utmärkt intagande, och Han nedlåter Sig på et wärdigt sätt, som aldeles icke minskar den wördnad man bär för Hans Höghet. Han är

den förste Konung i Pålen, som icke bär Landets urgamla Drägt. Han rakar ej heller Sitt hufwud efter Pålska sättet. Detta exempel följes af många höga Herrar i Hans Hof. Nationen är dock så kär uti sina förfäders Klädedrägt, at man på den Riksdag, som föregick Konungens utwäljande, föreslog, det äfwen et wilkor skulle införas uti Pacta Conventa, som ålade den tilkommande Regenten at bära Pålska Kläder. Men denna föreställning blef öfwerröstad. Wid Kröningen wisade Sig ock Stanislaus uti en mera nymodig Drägt, med lösa, utför axlarna hängande hår, och nyttjade aldeles icke den wanliga Ceremonie-klädnaden.

Slottet är bygdt af Sigismond III, på en högd icke långt från Weixeln. Nära Audience-Rummet såg Hr. Coxe en med Marmor klädd Sal, hwilken Konungen inwigt til Sina Företrädares minne med följande påskrift: Regum memoriæ dedicavit Stanislaus Augustus hocce monumentum 1771. Man ser där Pålska Konungarnas Portraiter ifrån Boleslaus til närwarande tid. De äro alle målade af Bacciarelli; de äldste efter Mästarens egen upfinning, men Ladislaus II. och de fläste följande, efter wärkeliga mönster. I detta Rum gifwer Konungen hwarje Torsdag en middag åt Lärde och förtjente Män. Han presiderar sielf wid Bordet, och ehuru Konung, är Han dock där den angenämaste Um-

Umgångesman. Där upläsas, wid sådane tilfällen, Afhandlingar i Historien, Naturkunnigheten och andra ämnen; och såsom man år 1778 sysselsatte sig at i ordning bringa en Lagbok, som skulle föredragas på nästa Riksdag, så gaf Landets Lagstiftning oftast ämnen för samtal i detta lysande Sällskap. Konungen anwänder all möjelig flit at höfsa Pålska Språket, som mycket blifwit wanhäfdadt under Rikets twå siste Konungar. Han älskar ock Skaldekonsten, hwarföre den äfwen ofta är föremålet wid deßa Sammankomster. Uti Rummet, näst intil sjelfwa Salen, ses de förnämsta Ledamöterna aftagne.

Enligt Hof-Etiquetten blefwo de Engelske Herrarne befalte til Aftonmåltid på et Konungens Lust-Slott, belägit i en wacker Skogspark, ½ mil utom Staden. Slottet är ganska litet och har i hwardera Wåningen endast en stor Sal, fyra smärre Rum och en Bad-Kammare, hwaraf detta ställe kallas maison de bain. Men däremot är det prydt med utmärkt smak och prakt. Konungen hade där et litet waldt Sällskap af bägge Könen. Spelbord woro framsatte, men Konungen Sjelf spelar sällan. Klockan half 11 war måltiden anrättad wid et rundt Bord med 8 Couverts. Konungen satt Sjelf med, åt intet, men talade med mycken munterhet. Sedan måltiden war ändad, återgick det spelande Sällskapet til sitt Wisth; men Konungen

gen låt framsätta et annat Bord, befalte de Engelske Herrarne sitta, och talade med dem i åtskilliga ämnen intil midnatten.

Följande dagen woro de åter kallade til Middag på samma Lust-Slott. Konungen talade då Engelska med Herr Coxe och om Engelska saker, med en utmärkt färdighet och insigt. Sedan beságos flere Lust-Slott, dem Konungen äger i samma Skog. De äro byggde i olika styl, dock med utwald smak. Konungen är älskare af Byggnings-konsten, och gifwer Sjelf utkast til dylika byggnader, så wäl som til deras inwärtes prydnader.

Om aftonen gaf Konungens Broder, Prints Poniatowski, en Lustbarhet, uti en Trägård, nära deß Landt-Slott, där Herr Coxe äfwen hade den nåden at tilbringa tiden uti Konungens närwaro. Pålska Adelen går så långt uti pragt, at den knapt låter sjelfwa Naturens motstånd hindra sig at utföra sina föresatser. På denna platsen war ingen tilgång på Sten til byggnader. Denna brist war ärsatt genom Konsten, i det man upfunnit en stenlik tilblandning, så naturlig, at den kunnat beswika den gransyntaste åskådare. Efter en kort spatsering, fördes Sällskapet uti en af konst beredd Sten-Grotta, hwarest watten, genom sidorne, inträngde och föll uti en Dam med et angenämt sorlande. På en Bänk, klädd med Moßa, satt Herr Coxe, närmast Konungen, och tog sig den fri-

frihet, at, under samtal, fråga om Pålen frambragt några goda Skaldestycken? "Wi "hafwe," swarade Konungen, "några smår-"re Stycken, som icke äro at förakta, och "en skälig god Hjeltedikt. Men Mästerstyc-"ket af Pålska Skaldekonsten är en lyckligt "träffad öfwersättning af Tassos Gerusaleme "Liberata, som wida öfwerträffar alla de öf-"wersättningar af detta Skaldestycke, hwilke "på andra Språk utkommit. Några Italienare "af smak och omdöme, hafwa pröfwat den "nästan jämngod med urskriften." Konungen tillade widare, på Herr Coxes wördnadsfulla efterfrågan, "at Pålen icke hade någon du-"gelig Historia på Modersmålet, men at "man snart hade et sådant Werk at wänta "från en skickelig hand; likwäl saknades icke "rätt goda Häfdateknare, fast de skrifwit på "Latin; et Språk, som är allmänt i Lan-"det, så at alla Lagar intil Sigismund Au-"gusti tid, ja ock Pacta Conventa intil La-"dislaus IV. warit författade på Latin." Omsider tilsades, at Aftonmåltiden war fär-dig. Prinsen förde därpå Sällskapet, efter en kort spatsering til en mörk, underjordisk och i många böjningar ledd gång, som här och där uplystes af en blek Lampa. Omsi-der kom man til en Trädörr, som, at döma efter utseendet, borde föra til en ringa Koja; men då den öpnades, såg man en prägtig Rotunda, uplyst af oräkneliga Lampor. Hwalf-

wet war af den täckaste Symmetrie. Sjelfwa Salen hade fyra öpna Sido-Rum, försedde med Soffor och prydde med Målningar in Fresco, hwilke jämte några stycken af Mytologien, såsom Bacchi och Sileni Segertåg, äfwen föreställdte Ryska Kejsarinnans Segrar öfwer Turkarne. Under det Hr. Coxe förundrade sig öfwer den pragt och smak, som härskade i denna Rotunda, frambröt i et ögnablick ljudet af en förträffelig Concert från en osynlig Orchester, och under det man lyßnade at uptäcka från hwad håll Musiken kom, blefwo Borden midt uti Salen, med sådan hast framsatte och anrättade, at man med swårighet trodde sina egna ögon. Man nedsatte sig utan omswep. Alt twång war bannlyst. Frihet och munterhet, jämte Konungens Egen nedlåtenhet och Prinsens gästfrihet, gjorde denna afton så angenäm, at Hr. Coxe wet sig aldrig ägt deß like.

Herr Coxe hade flere resor tilfälle at ärfara Pålska Adelens smak och frikostighet wid de Lustbarheter de anställdte så i Staden, som på sina Lust-Slott. Deras yppighet består uti en wål träffad blandning af Engelsk och Fransysk smak. De äro särdeles lycklige at uptänka oförmodade tilställningar och spara aldeles icke kostnader at winna sitt ändamål. Et särdeles prof däraf finnes i den Landt-Féte Prinseßan Zartoriska gaf, och hwilken Herr Coxe omständeligen beskrifwer.

Po-

Povonski, Prins Adam Zartoriskis Landt-Slott, ligger midt i en Skog, ½ mil från Warsau. Det liknar aldeles en Bondby med timrade Hus och Halmtak. Utom hufwudbygnaden, den Prinsen och Prinsessan bebo, äro särskildte Hus för deras Barn och Betjäning, hwilke sido-bygnader hafwa sina egna Staket och Gårdstomter. Deßutom ligga här och där, liksom utan ordning, flere Bygnader, Sommar-Rum, Pavillons, Lider samt Stallrum, i skapnad af en til hälften förfallen Amphitheater. Med et ord: alt är med högsta konst och smak gjordt Landtlikt. Prinseßan emottog sina Gäster i hufwud-byggningen, hwilke, då de förmodade innom Hus träffa samma enfald, i deß ställe föllo i förundran öfwer den största yppighet och med finaste smak inrättade pragt. Alle Rummen woro på det dyrbaraste sätt prydde och försedde. Men det så kallade Bad-rummet ådrog sig en synnerlig upmärksamhet. Wäggarne woro, från taket til golfwet, beklädde med små fyrkantiga Taflor af Saxiskt Porcellaine, af hwilka hwar och en war målad med någon Blomma. Kanterne och fogningen woro sirade med de täckaste Löfwerk. Man kan föreställa sig kostnaden af denna tapetsering, då hwarje fyrkant i Dresden kostat 3 Ducater och flere än 3000 stycken forbrats at kläda detta Rum. Utanför Bygnaden war en Gårdstomt, instängd med stora

lerstenar af Granit, samt här och där, likfom af sig sielf, kullblåsta Träd; men i en så naturlig och lekande ställning, at man tyckte sig för ingen del igenkänna människohandens åtgärd. På detta stället drack man Thee. Sedan besöktes de öfriga Bygnader. All ting utom Hus utmärkte en lycklig Bondeby, men inwärtes rådde den högsta rikedom och prägt.

Man spatserade widare i den närliggande Parken, som är lagd efter Engelska Trägårds-smaken, och fann jämte Stalls-bygnaden, den man ej kunde undgå at anse för någon förfallen Amphitheater, et rikt och konstigt wirkadt Turkiskt Tält, som tilhört Turkiska Stor-Viziren och blifwit åröfradt under sista Kriget emellan Rysland och Porten. Där stod en Soffa och en Tapet låg utbredd på marken. Man dröjde där til mörkret, då Prinsessan påminte Sällskapet at gå tilbaka. Hon förde sina Gäster til en liten Kulle, där i et ögnablick en täck Illumination framlyste. En Brygga bestående af en Hwalfbåge öfwer et bredt watten, uplystes med flere tusende Lampor. Återskenet i watnet af deße Lampor war så starkt, at man tyckte sig se en brinnande Cirkel, hängande i fria luften. Denna syn war obeskrifligt skön, och förhöjdes än mer af den bakom belägna mörka Skogen. Under det man med förtjusning beskådade et så intagande föremål, lät en wacker Concert höra sig på något afstånd. Man gick

se-

sedan öfwer denna illuminerade Bryggan och kom til en öppen Pavillon, som hwilade på blomsterprydde Pelare. Där träffades en kall anrättning af alla de läckerheter Natur och Konst kunna frambringa. Då man steg ifrån Bordet och förmodade Féten wara bragt til slut, fick man i det stället se alla Trägårdarna däromkring hastigt illuminerade, och under det man återgick, hördes Blås-Instrumenter från flere håll. Sedan man återgådt til sjelfwa hufwud-bygnaden, wisade sig Prinseßans twänne Döttrar klädde i Grekisk drägt, med den täckaste enfald, och dantsade, den äldre en Pålsk, och den yngre en Coßakisk Dants. Den förre war långsam och behagelig, den sednare qwick och Comisk. Den äldste Sonen, om 8 års ålder, blåste därefter Walthorn med utmärkt färdighet och roade sluteligen de främmande Herrar med en munter Pålsk Bond-dants. Klockan war redan 2 innan deße nöjen afbrötos.

Hr. Coxe war åfwen buden til Biskopen af Plotsko, Konungens Broder, på deß Slott Jabloniska, $\frac{5}{4}$ mil från Warsau. Bygnaden är wacker och utförd efter Konungens utkast, samt på deß bekostnad. Den så kallade Turkiska Salen förtjänar i synnerhet at nämnas. Den är bygd i Österländsk smak, aflång och ganska hög. Midt uti denna Sal ser man en Wattenkonst, omgifwen af en Blomster-parterre, emellan hwilken och wäggarne Soffor

efter Turkiska maneret äro lagde. Blommornas skiftande färg och angenäma lukt, watnets klarhet och kylande dunster, göra detta Rum til den behageligaste förfrisknings-plats under Sommarhettan.

Wid sista upwaktningen hos Konungen, då Herrarne åfwen befaldes til aftonen på Deß Landt-Slott, behagade Konungen säga til Herr Coxe: I hafwen sedt fängelserna här i Staden. Jag fruktar I hafwen funnit dem i et ömkeligt tilstånd. Herr Coxe, som wäl wiste, huru litet det stod i Konungens magt at afhjelpa mißbruk, bemödade sig at möjeligast förmildra sitt swar, och sade bland annat, at åfwen Englands häckten woro i en och annan del sämre inrättade. Det faller mig otroligt, inföll Konungen, at en Nation, som med skäl gör sig en heder af sin omtanka, skulle underlåta en så betydelig del af god ordning. Hr. Coxe widrörde sedan en omständighet, den han trodde Konungen kunna afhjelpa, och anmärkte, huru illa det wore tilståldt, då man ej beförjde, at de sjuke fångar kunde rymmas i et särskildt Rum; och då han tillika ursäktade den frihet, hwarmed han yrkade denna angelägenhet, swarade Konungen: Eho, som talar för olycklige, blir altid af mig hörd med nöje. En utlåtelse, skrifwer Herr Coxe, den jag aldrig skall förgäta, hälst det rörande sätt, hwarmed

den

den uttryecktes, försäkrade mig, at den wärkeligen gick från denne milde Konungens hjerta. Konungen talade sedan om de nya Lagar, som woro under arbete. Jag lyckönskar Eder, sade han, Edert Hus är färdigt, mitt endast tiltomtadt. Efter måltiden förestäldes Herrarne til afskedstagande, då Konungen täcktes fråga, hwilken wäg de ärnade taga, samt upgaf Sjelf et och annat, det Han trodde förtjena deras upmärksamhet, Herr Coxe erinrade därwid, at Konungen behagade förgäta de af Honom Sjelf i Grodno anlagde Manufacturer, den af Honom upråttade Academien i Wilna, med deß Botaniska Trägård, o. s. w. I låten Eder, swarade Konungen, förwillas af namnens likhet. Deße inrättningar äro endast et utkast af mitt upsåt och kunna ännu icke ådraga sig Resandes upmärksamhet. Därefter yttrade sig Konungen, det Han med nöje skulle sedt så wälkomne främlingar längre dröja i Warsau, och önskade dem sluteligen en lycklig resa.

Den 6 Augusti tilbragtes på Villanow hos Furst Zartoriski. Denne åttatio årige Herre höll sitt eget Lif-Garde. En rättighet, som tilkommer hwarje Pålsk Adelsman. Man fann hos honom den ägta gammaldags gästfriheten. Han höll et dageligt Bord för 20 til 30 Personer. Hans inkomster stiga til 400,000 Riksdaler om året, och hans utgif-

 ter

ter åro dårefter afpaßade. Slottet Villanow bygdes af Johan Sobiesky, som walde detta stålle til sin kåraste hwiloplats från Regerings-bekymret. Augustus II. anwånde mycken kostnad på deß förbåttring. Utan på murarne ses en myckenhet arbeten uti bas reliefs, som föreställa bemålte Sobieskys förnåmsta Hjelte-bedrifter. Deße minnesmårken efter en af Pålens största Konungar, åro upsatte på Augusti den Andres befallning.

Under wistandet i Warsau beság Herr Coxe åfwen Konungens Mynt-Cabinet. Det åldsta Mynt war af Boleslaus I. af år 991 och föreståldte, på den ena sidan, Pålska Örnen, samt på den andra en Krona. Ifrån Sigismund I. war Samlingen fullkomlig. Under den korta tid Henric af Valois Regerade, slogs intet Mynt. Herr Coxe nåmner i synnerhet 2 Medailler; den förre slogs öfwer Johan Sobiesky, då han råddade Wien, med påskrift: Urbem servastis et orbem; den andre år slagen af nu Regerande Konungen. På ena sidan föreställes Konungens wål tråffade Bröstbild, samt på andra sidan, et Skepp i stormen, såsom sinnebild af Rikets inwårtes oroligheter, med öfwerskrift: Ne cede malis.

Bibliotheket sades bestå af 100,000 Volumer. Stammen dårtil år skånkt af twå Bröder Zaluski, som warit Biskopar. Öfwer dörren låses dårföre: Civium usui perpe-

tuo

tuo Zaluſicorum par illuſtre dicavit 1714. Det är ganſka rikt på Böcker och Handſkrifter i Pålſka Hiſtorien.

Pålen har 2 Univerſiteter. Et uti Cracau, ſåſom redan är anfördt; det andra uti Wilna. Detta ſiſtnämde ſtod för detta under Jeſuiternas ſtyrſel, och där idkades i ſynnerhet Theologie; men ſedan denna Orden uphäfdes, förordnade Konungen en Upfoſtrings-Commißion med oinſkränkt magt at tilſätta Profeßorer, utſtaka deras Löner, ſtadga de Lärdoms-grenar, ſom böra odlas, m. m.

Herr Coxe beſökte Fängelſerna i Warſau. Han hade fattat det beſlut, at, under alla ſina Reſor, underrätta ſig om de Nordiſka Rikens författningar rörande Mißgernings-Balken, ſtraff o. ſ. w. J Pålen ſtraffas mord til lifwet; mindre brott med ſpöſlitning, arbete och fängelſer. En Adelsman är icke förfallen til något ſlags nesligt kroppsſtraff, för hwad brott ſom hälſt. Han kan endaſt ſtraffas til lifwet eller ock med fängelſe.

Pinliga förhör afſkaffades 1776 genom Konungens kraftiga bidragande. Herr Coxe fägnar ſig, at menſklighetens rätt ſålunda gör framſteg i de Länder, där den warit ſå föga känd, men betygar ſin förundran, at, i det uplyſta Frankrike, et ſå orimligt och kränkande förfarande kunnat ännu bibehålla ſig. (Därmed lärer i ſynnerhet Lettres de cachet och Baſtillen påſyftas.)

Policen är i Pålen på swaga fötter, och de swåraste brott blifwa ofta ostraffade. Därtil bidraga flere orsaker. Dels kan den brottslige lätt århålla någon förnäm Adelsmans beskydd och därmed trotsa alla efterspaningar. Detta sjelfswåld går så långt, at den nye Skyddsherren stundom med wäpnad hand drifwer Krono-betjänten från sitt Lån, när han infinner sig at upsöka en förrymd mißdådare. — Dels har Adelen den rättighet, at ingen af deß Stånd kan inmanas i håkte, förr än han blifwit fullkomligt öfwertygad, ehuru bindande skäl än äro för handen. En Adelsman kan ej en gång gripas för Mord och Stråtröfweri, så framt han icke träffas i sjelfwa gerningen, och när sådant händer, kan hans brott likwäl icke afdömas, förr än på nästa Riksdag. Således finner han nog utrymme at rädda sig med flykten. — Dels har hwarje Stad en egen Domstol, som öfwer alla Brottmål dömer utan at något wad åger rum. Ledamöterne wäljas af Stadens medel, och mißbruka ofta sin magt, än af wåld, än af oförstånd. — Dels finnes ingen Embetsman, som å det Allmännas wägnar beifrar brott. Äfwen i händelse af mord, måste Målsäganden sjelf besörja Rättegången, som ofta nedlägges i anseende til de dryga kostnader, hwilke därmed äro förknippade och drabba den Kärande. I de twänne sistnämde delar har dock det undantag rum, at Stor-

Mar-

Marskalken, på de orter, där Konungen uppehåller sig, kan inmana wißa Personer och afdöma wißa brott, samt at, wid fråga om Hög-förräderi, wiße Fiscaler, eller så kallade Instigiatores äro tilförordnade, hwilke föra talan emot de mißtänkte Personer inför Riks-Församlingen. — Dels kan hwar och en Sakägare opåtalt nedlägga sitt Käromål och taga lösen eller förlikning, hwarigenom den förmögne finner en ny utwäg at undwika Lagens rättwisa. Detta sträcker sig ända til mord och de grofwaste mißgerningar. Et bewis däraf såg Herr Coxe med egna ögon uti Stadens fängelse, hwarest twänne Personer suto i förwar för et föröfwadt mord på en Jude. Änkan hade bifallit deras frihet emot en wiß summa penningar. De brottslige hade i 12 månader warit häktade såsom oförmögne, men då nyß funnit tilgång at utlösa sig, och woro färdige at ställas på fri fot.

Uti utkastet til nya Lagboken hade Gref Zamoisky grundeligen å daga lagt följderna af en så bristfällig Rättegång och föreslagit åtskillige högst nödiga förbättringar. Men såsom den minsta ändring skulle rubba Adelens Privilegier och strida emot Folkets en gång antagna och genom wanan helgade plågseder, war intet hopp, at den förestående Riksdagen skulle ingå uti Grefwens hälsosamma plan.

En Borgenär söker, på egen kostnad sin Gäldenär och bysätter honom, dock emot et da-

dageligt underhåll af 8 groschen tils Dom faller. Ifrån den dagen måste Gäldenären på egen kost sitta i fängelse, så länge Fordringsägaren behagar, eller til deß betalning sker. Har den bysatte aldeles intet til lifsuppehälle, så tillåtes honom förtjäna det med arbete, Wedhuggning, Stensågning, Gatusopning, och så widare.

Då en Adelsman häftar för skuld, lagsökes icke hans person, utan hans egendom, så framt han icke, genom en särskild förskrifning, afsagt sig sitt Privilegium at icke bysättas. Men äfwen i sådan händelse, kan han trotsa Gillstugan, särdeles om han är af något anseende.

Den 10 Augusti lämnades Warsau, och Resan fortsattes genom en Skog af tre mils längd, som widtager helt nära Staden. Uti Wengrow låg en Rysk Tropp. Flere ganska ömkelige Byar genomrestes, hwilke hade sina egna Domstolar. Bog-strömmen, som öfwerfors wid Gran, war bred och grund. Jordmånen, som, emellan Warsau och Gran, warit sandig, började blifwa mera bördig. Man fick ock se några Kullar här och där, samt Åkrar besådde med Korn, Hampa och Lin. På flera ställen upwäxta telningar på Åkerfält, som blifwit ödelagde. Äfwen i Pålens Skogar träffas märken af fordna upodlingar, stengator, m. m. som witna, at Landet warit mera bebodt.

Bi-

Bielsk, Hufwudstaden i Podalachien, den största Stad Hr. Coxe träffat efter Resan utur Warsau, är dock föga bättre än en dålig Bondby, ehuru den af Geographerna kallas en stor Stad. Emellan Bielsk och Voytszi ingick Herr Coxe uti några Bondkojor, och fann där omständigheterne wida uslare, än i de så kallade Städerna, hwilkas Inwånare njuta någon större frihet. Hos deße hade man åtminstone funnit något, fast ringa, husgeråd samt någon beqwämlighet, men på Landsbygden hade Bondkojorne endast toma wäggar. Bönderne äro helt och hållit slafwar. Herr Coxe försäkrar det han aldrig kunnat föreställa sig et sådant armod och elände såsom möjeligt i en Europisk Stat. Årswäxten war på de bördigaste platser föga mer än måttelig.

Sent emot aftonen ankom Sällskapet til Biallistok, en wacker och wäl bygd Stad, som har at tacka Ätten Braniski för deß upkomst. Grefwinnan Braniski, Syster til Regerande Konungen och Änka efter Stor-Generalen Braniski, som, Swågerlaget oaktadt, häftigt satte sig emot Konungens Wal, har sitt Palats nära Staden. Följande dagen lät bemälte Grefwinna, med sin egen Wagn, hämta de Resande Herrar til middagen. De träffade där et stort Sällskap. Bland andre ämnen wid Bordet, föll åfwen talet på de Resande Gästernas sätt at färdas i Pålen.—

I fören förmodeligen, sade en Adelsman, Sångar med Eder? — Nej. — Huru liggen I då? — På Halm, när den kan fås, och, då lyckan ej är så bewågen, på et Golf, en Bänk, et Bord. — Än mat? — Wi spise sällan. — Hwad äten I då? — Hwad, som wankar. En Dräng reser förut och tillagar så mycket, at hungren åtminstone stillas, om icke mättas. — Än Knifwar, Gafflar, Skedar? Sådane fås wist icke på bygden? — Wi medföre hwar sin Fällknif. Gafflar hafwe wi wänt oß umbära; stundom träffas ock en Träsked. — Grefwinnan, som hörde detta Samtal, årböd straxt de Resande Knifwar, Gafflar, Skedar, Mat, Win, m. m. Men de undanbödo sig denna höflighet. "Kanske," inföll hon med någon häftighet, "I hällen Eder för goda at emottaga något "såsom en gåfwa. Jag känner Engelsmännen. De äro wanligt något storsinte. Jag "will då rent af sälja Eder så oumbärlige "förnödenheter." "De swarade, det de icke "drogo i betänkande, at sätta sig i förbindelse hos en så ädel Wärdinna; likwäl skulle "de, genom et sådant anbuds emottagande, "förlora många tilfällen at känna Landets och "Landtmannens inre hushålls-sätt." De kunde dock icke undgå at emottaga några Win-Bouteiller.

Slottet är bygdt uti Italienskt smak och kallas Pålens Versailles. Det war fordom

et Kongligt Jagt-Slott; men Johan Casimir skänkte det åt General Czarnicski, som utmärkte sig med framgång emot de Swenska, när Pålen war på brädden af deß undergång. Där förwaras ännu en Guld-Bägare, den bemälte General, efter den tidens sed, bar wid sin Gördel, samt et broderadt Echarpe, som tros hafwa tilhördt Kon. Carl Gustaf, och århölls bland bytet wid en Seger öfwer Deß Troppar. Nägden däromkring är förwandlad til täcka Trägårdar i Engelsk smak.

Den 13 fortsattes Resan genom Skogar och Åkerfält. Några långe Byar genomrestes, hwilkas Kyrkor woro bygde af Träd. Hopar af Tiggare omringade Wagnen. Judar wimlade öfwer alt. Om aftonen ankommo de Resande til Grodno, som anses för den största Stad uti Lithauen, ehuru Wilna bär namn af Hufwudstad.

Lithauen hade sina egna Stor-Furstar til år 1386. Då Stor-Fursten Ladislaus Jagellon gifte sig med Pålska Prinseßan Hedvig, antog Christna Läran och århöll Regeringen öfwer bägge Staterna. Ladislaus fans snart så nitisk, at han började införa Christendomen bland Lithauens Hedningar, samt befalte, at deras helgade Lundar skulle nedhuggas och deras dyrkade Ormar dödas. De blinde Hedningar hade förestält sig, at hwar och en, som ofredade deras Helgedomar, skulle ofelbart straffas på stället. Men då denne

ne hämd uteblef, föllo de i sådan myckenhet til Christna bekännelsen, at Prästerne icke hunno riktigt döpa alla. Detta Sacrament bestods blott åt Ståndspersonerna särskildt. Menigheten däremot upstäldes i rader, och bestänktes på en gång med Dop-watnet. Man hann ej heller at gifwa särskildta namn åt alla, utan hwarje rad nödgades åtnöja sig med et namn tilhopa utan åtskilnad på Kön. Emedlertid uphörde icke Lithauens inhemske oroligheter, ty en Vitoldus stälde sig i spitsen för de mißnögde Hedningar och upbragte sig år 1392 til Storfurste-wärdigheten och Ladislaus behöll blotta titelen. Men ifrån år 1569 hafwa Pålackar och Lithuaner utgjordt en gemensam Nation.

Grodno är en stor, men glest bebodd Stad, och har, utom dem som syßelsättas med Fabrikerna, blott 3000 Christna Inbyggare samt 1000 Judar. Deß fordna pragt framlyser ännu i en myckenhet förfallna Hus och Palatser samt deß breda och wackra Gator. Någre Hus, som ännu hållas wid magt, göra et starkt afbrott emot de öfrige usle Kojor.

Enligt en förening af år 1673 bör hwar tredje Riksdag hållas i Grodno. När Johan Sobieski en gång bröt denna Lag, samlade sig Lithuanerne likwäl i Grodno och höllo en särskild Riksdag. Et inhemskt Krig hade nära blifwit en oundwikelig följd af denna kränkning. Nu Regerande Konungen samman-

mankallar alla Riksmöten til Warsau, och Lithuanerne gilla sådant med et tyst bifall.

Uti Grodno har Konungen stiftat et Medecinskt Collegium, hwarest tio Lithuaniske Ynglingar, på Konungens bekostnad, njuta fritt underhåll och husrum, under det de handledas i Läkare-wetenskapen. Därjämte är en Medecinsk Trägård anlagd, hwilken, så wäl som sjelfwa Collegium stod under en skickelig Frantsmans, Herr Gilliberts upsyn. I denne Trägård såg man redan 1500 utländska wäxter, samt ibland dem några nog ömtåliga Amerikanska, sådde på kall jord, hwilke hade god trefnad i detta luftstrek. Denne början war ansenlig, hälst Trägården blott räknade andra året från sin grundläggning. Hr. Gillibert berättade, det han i Lithauen samlat 980 särskildta wäxter, och utom sådane som anses för allmänne i det öfriga Europa, 200 arter, dem man hållit för Siberiens, Tartariets och Sweriges enskildta infödingar. Denne flitige Naturforskare arbetade med all drift på en Historia Naturalis Lithuaniæ.

I Grodno såg Herr Coxe en Wild-Ko. Den war aldeles fullwäxt och liknade til storlek en Engelsk Ko, men til skapnad och ställning en Buffel-Ko, dock utan knöl. Halsen war tjock och långhårig, eller rättare, försedd med en hångeman, som utför strupen sträckte sig til bröstet, och war så djup, at

 den

den nästan räckte til jorden. Pannan war smal, hornen inböjde och tungan blåaktig. Wild-Oxen, som upnår tre alnars högd, är mera grym och långhårig än Kon. Hr. Coxe håller detta Djur för de gamles Bonasus, Urus eller Bison, dem han menar blifwit orätt fördelade och gjorde til särskilda arter. Herr Pallas har anmärkt, at detta Oxe-slag, som fordom war så allmänt öfwer hela Europa, nu mera blott finnes i Lithauens Skogar, på några ställen i Carpathiske Bergens granskap och kan hända på Caucasus.

För öfrigt har Lithauen, Björnar, Wargar, Älgar, Loar, Filfrasar, Båfrar, Wild-kattor, m. m. samt är i synnerhet rikt på Fogel-arter. Ibland deßa beskrifwer Hr. Coxe endast von Linnés Parus Pendulinus, bekant af deß konstiga bo, hwilket af dun och fina trådar på det förundranswärdaste sätt ihopwäfwes i skapnad af en pung, och, för desto större säkerhet, fästes wid de swagaste Wideqwistar öfwer watten, på det ungarne icke må blottställas för påhälsning af fiender. Foglen lägger 4 til 5 ägg.

Herr Gillibert berättade äfwen, at Bernsten ofta upgräfwes i Lithauens Skogar i stycken af en knytnäfwes storlek. Han tror detta ämne härleda sig från en liten art Gran, som är mycket rik på Kåda. Lithauen har Myr-malmer, som gifwa 40 proCent Järn. Bland de öfrige Stor-Furstendömets Minera-

lier

lier nämner Herr Coxe et slags Agather, som til skapnaden mycket likna förstenade Gran-rötter. De hafwa swarta ringar omkring sin axel och beklädas af en grå skorpa. För öf-rigt äro alle Lithauens Hafs-Petrificater wanligt agathiserade. Det är ock märkwärdt, at de därstädes upgräfne Sten-förwandlingar til större delen bestå af sådane Djur, som e-genteligen finnas i Östersjön, såsom Coralli-num Gothlandicum (en så kallad Madrepora) m. fl. J detta Land är äfwen en förun-dranswärd myckenhet oägta Sten-arter, Ame-thyster, Topazer, Jaspider, Chalcedonier, Kattögon, hwita Agather, m. m. uptäckte.

Följande dagen beság Herr Coxe de i Grodno, endast twå år tilförene, på Konun-gens enskildta kostnad anlagde Manufactur-wärk. De sysselsatte redan 3000 Personer, som, under 70 Utlänningars anförande, til-wärkade Kläden, Camlotter, Linne-wäfna-der, Bomullstyger, Silkestyger, Hattar, Sil-kesstrumpor, Spetsar, Gewär, Nålar, Kort, hwitt Wax, m. m. Ehuru Silke, Bomull, Järn, Färg-ämnen och fin Tråd, til deßa ar-beten införskrifwas, så förädlas dock en an-senlig del inhemske rå ämnen wid denna In-rättning. Man tager Pålska Bondbarn til deßa arbeten och gifwer dem, jämte kläder och föda, en liten handpenning. Man ser dock uppenbarligen, at ingen täflan, ingen håg hwäßar deßas flit, hwilket är så mycket na-

turligare, som den skickeligaste Arbetaren, oaktadt alt bemödande, är och förblifwer slaf och icke kan förbättra sina wilkor. Det lilla Barnen förtjäna, afdrages ofta på föräldrarnas ränte-skulder, hwarföre ock en Flicka, som af Directeuren upmuntrades til större flit, swarade helt behjertadt: Hwad winner jag därmed, at jag förkofrar mig? Jag blir ju likafullt min Herres lifegen. Arbetet blir mitt och förtjensten hans. Alle de arbetande hade et så sorgeligt utseende, at Hr. Coxe ej kunde åskåda dem utan hjertats rörelse. Man hade wäl föreslagit, at, efter wißa år, gifwa de Arbetare friheten, hwilke förwärfwat sig någon särdeles skickelighet. Men detta hälsosamma och billiga förslag förkastades utur det skäl, at den frigjorde, i sådan händelse, icke skulle mera arbeta, och följakteligen Werket sakna de förfarnaste händerna. Emedlertid uphöja deße Inrättningar en Uplyst Konungs omtanka, och det så mycket mera, som Han wärkståldt dem midt under de wåldsamme rörelser, hwilke skakade Hans Thron.

Sällskapet blef med sådan öpenhjertighet och höflighet bjudit til Aftonmåltid af en Pålsk Adelsman, at det med största nöje emottog hans kallelse. Wid ankomsten til hans Hus, förde Wärden sina Gäster til Frun, gick sin wäg och wisade sig icke mera. J et annat Land skulle man anse et sådant upförande för

ohöf-

ohöfligt. Här åter war det et prof af utmärkt aktning. Wärden hade et annat Sällskap af några Herrar, som icke talade Fransyska, men drucko så mycket flitigare, och således förestälde han sig, det hans Utländske Gäster skulle bättre finna sin räkning i sällskap med Fruntimren, hwaruti han så mycket mindre mißräknade sig, som de Pålske Fruntimren äro öfwermåtton muntre och wäl upfostrade.

Följande dagen biwistades en Collation hos Vice-Cantzleren, hwarest 80 Adelsmän woro församlade at öfwerlägga om några angelägenheter til det förestående Riksdagsmans-Walet. De buro alle Pålsk Drägt och rakade hufwud, någre få undantagne. De betygade djup wördnad för Wärden. Somlige kyste fållen af hans Päls, andre nedföllo och fattade hans knä. Såsom det särdeles hörer til Pålska gästfriheten, at icke spara Winet, så gingo ock flere Skålar omkring under måltiden. Wärden upgaf sjelf Skålen, lät fylla et stort Glas med Champagne-Win, drack det rent i botten och wände det sedan up och ned, at wisa, det han gjordt fullkomligt besked. Därefter gick Glaset på samma sätt i ordning kring hela Bordet, och med samma Ceremonie. Men sedan man fullgjordt dryckes-pligten wid den första Skålen, hwilken icke tål någon afprutning, äger hwar och en efter behag, påfylla

mer eller mindre för de öfriga. Om aftonen gafs en munter Bal, hwarest Pålske och Engelske dantsar omwäxlade. Pålackarne äro ganska kåre i sina egna dantsar, och ehuru deße hafwa få förändringar, såg man dem dock fortsättas i halfannan timmas tid utan hwila eller ombyte.

Sällskapet nödgades smyga sig bort från Grodno, för at undwika den höfliga gästfrihet, hwarmed flere af Adelen sökte behålla så långwäga Gäster, längre än deras föresatta tid medgaf. Under fortsättningen af Resan, kunde Hr. Coxe ej undgå at anmärka det oräkneliga antal Judar, som öfwer alt wimlar i Lithauen. De äro tal-rike i Pålen, men sistnämde Stor-Furstendöme är deras Hufwud-qwarter. Man efterfrågar en Tolk; straxt anskaffas en Jude. Man kommer til en Gästgifwaregård, och en Jude är Gästgifware, en Jude skaffar Hästar, en Jude äger dem, en Jude kör dem, och detta Land är förmodeligen det enda i werlden, där man får se Judar befatta sig med Åkerbruk.

Ingenstädes kunna wägar wara sämre än i Lithauen. De äro lagde genom Skogarne i krokar, utan minsta plan eller uträkning, ofta så trånge, at en Wagn med möda kan framköras; än oftare tilspärrade af träd, stäckar och rötter; stundom åter så sandige, at 8 Hästar knapt förmådde framdraga de Resandes Wagn. Skjutsgäßarne woro gemenli-

ligen af 10 eller 12 års ålder, men tillika nog raske, at utan Sadel rida hela 5 milen i skäckte, endast klädde i en Skjorta och et par Linnebyxor. Broarne woro åldrige, förfallne, knakade och hotade brista hwart ögneblick.

Andre Resande hafwa anmärkt, at deße Skogar ofta af åskeld sättas i en brand, som räcker hela långa tiden. Man årfor dock, at sådane Skogs-eldar oftast i hemlighet antändas af Bönderne, som äro förbundne at til sine Herrar årligen aflämna et wist mått Terpentin. Det war ganska sällsynt at få se något Träd, som icke på något sätt blifwit skadadt af eld.

Den 17 ankom Herr Coxe til Minsk, hwarest et nyß skuradt Rum, tilräcklig ren Halm och skäligt goda anstalter för Bordet, idel beqwämligheter, dem man wanligt nödgats umbära, gaf de Resande någon wederqwickelse efter en högst beswärlig färd ifrån Grodno.

Följande morgon infunno sig de Resande uti Jesuiter-Klostret, hwarest dagen förut et Riksdagsmans-Wal warit anstäldt. De blefwo där icke utan swårighet emottagne. En Person af anseende utkom, efter långt omswep, och frågade Främlingarne på Tyska om deras ärende. De swarade sig wara Engelske Adelsmän som reste, at bese Landets märkwärdigheter. Han betygade straxt sin förundran däröfwer, at deras Drägt war så slät

och enfaldig, särdeles at de icke buro Sablar, och rådde dem at icke underlåta Landets plågsed, särdeles i anseende til Sido-gewäret, så framt de wille blifwa ansedde för Adelsmän. De ingingo därpå uti Klostret och funno de fläste af Adelen ännu församlade, at dricka på saken. Man drack där åtskilliga Skålar med alla formaliteter. Deße Adelsmän woro Konungen mycket tilgifne och uphöjde Hans förträffeliga egenskaper, såsom den bäste Konung, hwilken någonsin beklädt en Thron.

At undwika de usla och med ohyra upfylda hwiloställen, som i detta Land äro så allmänne, fortsattes resan genom natt och dag. Wid Borisow träffades en Rysk Tropp af 2000 Man, hwilke ärnade sig til Warsau, at betäcka den förestående Riksdagen. Skogen, som widtog, war ganska beswärlig, emedan man esomoftast nödgades undanrödja de kullblåsta Träd, hwilke tilstängde Landswägen. Et bewis huru obetydelig farten är i detta Land. Här och där jämte Träden sågos ställningar af Bräder, sex alnar från marken. Man berättade, at då Björnskall anställas i deßa trakter, sättas stegar wid deßa Träd, på det at den, som händelse-wis råkade i fara för Djuret, kunde på sådane platsar rädda sig och updraga stegen. Natt-qwarteret i Naiza war icke särdeles angenämt. I Huset fans intet enda husgeråd utom et litet Bord och en söndrig Lerkruka. En antänd

Fu-

Furusticka fästades i en wäggspringa och tjente för Ljus. Allmogen handtera detta slags lyseld så wårdslöst, at Herr Coxe ofta nödgades släcka de eldgnistor, som föllo eller genom sprakning kastades i den Halmkärfwen, på hwilken han låg. Lithuanske Bonden är en mästare at hjelpa sig med litet. Hans Kör-redskap har ej en enda spik, mindre något annat Järn. Hans Betsel och Remtyg göras af Bast; hans Skor af Näfwer. Hans hela Drägt består af en grof Skjorta, et par Blaggarns-byxor, en Walmars-tröja eller Fårskinns-päls och en rund swart Mössa. Hans Koja liknar en hop på hwarandra wräkte stäckar, med et sluttande tak. En syn, som i Herr Coxes ögon gjorde et starkt afbrott, när han jämförde Lithauens belägenhet, med Schweitziska Landtmannens Bygnader och lefnadssätt. Schweitzaren är öpenhjertig, fri, något ohöfsad, men tjenstfärdig. Han lyftar på Hatten och hälsar med en nick, men äskar samma höflighet tilbaka. Han retas af minsta päck och låter icke ofreda sig onäpst. Pålske Bonden däremot är krypande och slafwisk. Han bugar sig ned til jorden, då han möter en Resande, och sätter icke Mössan på hufwudet, förr än denna är utur sigte. Så snart han hörer ljudet af en Wagn, stadnar han med sin Kärra. Både Schweitz och Pålen skryta dock af sin frihet. Men skilnaden är den, at friheten uti Schweitz finnes jämt

spridd, då den däremot i Pålen endast tilhör få Personer och följakteligen utgör det wärsta slags despotisme.

Herr Coxe märkte icke sällan Personer, som woro beswärade af Martofwor. En ryktbar sjukdom, känd under namn af Plica Polonica, fast den åfwen är gångse i Ungern. Den tros härröra af en skarp och seg wätska, som intränger i hårens rör. Stundom angriper den hela hufwudet, stundom endast wißa läckar. Symptomerne äro olike, efter hwars och ens kropps beskaffenhet; såsom kläda, swullnad, utslag, febrar, matthet, hufwudwärk, yrsel, m. m. Deße plågor aftaga i den mån håret tofwas, men om hufwudet rakas, återkomma de med wißhet, til deß nytt hår hinner wäxa och emottaga det onda, som tros wara ärfteligt och, i deß wärsta grad, åfwen smittar. Doctor Vicat, som länge wistats i Pålen och undersökt denna sjukdom, härleder den dels från luften, som, i anseende til Kärr och Skogar, är osund, och, i anseende til de Carpathiske Bergens granskap, kännes skarp midt under Sommaren; — dels från elakt watten, det Allmogen nyttjar utan wal, mera af lättja än brist på bättre; — dels af folkets ringa omsorg at bibehålla snygghet. Ståndspersoner, som i sistnämde omständighet äro mera omtänkte, äro således mindre blottstälde för

Mar-

Martofwor, än det sämre folket, och Stadsboen mindre än Landtmannen.

Den 20 Augusti lämnades Pålska Gräntsen wid Byn Tolotzin, som före delningen tilhörde Pålen, men nu mera lyder under Ryska Spiran.

Bihang.

Första Capitlet.

Om Dissidenterna.

Stanislaus Augustus blef år 1762, genom Ryska och Preusiska Hofwens medwärkan, uplyftad på Pålska Thronen. Hans Personlige egenskaper hade förwärfwat Honom et betydande anhang bland Rikets Adel. Et Ryskt Detachement, som stod under Gewär nära Vola-Slätten, där Pålske Konunga-Walen förrättas, tros dock hafwa märkeligen bidragit til Konungens uphöjelse. Stanislai hjertelag, understödt af all den skicklighet, som utmärker en Stor Regent, hade wisserligen återfördt Riket til deß fordna ansende, så framt icke inbördes oroligheter, wäckte af en mißbrukad Frihet och närde af Grannars stämplingar, gjordt det wackraste hopp til intet. De så kallade Dißidenter, bragte

i Harnesk genom förtryck och kränkte rättigheter, woro de, som spelade en märkelig role under deßa rörelser, och man will därföre meddela en kort underrättelse om deras uphof, klagopunkter och öden.

Under Sigismund Augustus hade ej allenast de infödde Pålackar, som bekände sig til Grekiska Kyrkan, utan ock alla öfrige från Catholska Bekännelsen skiljaktige Secter erhållit en fri Religions-öfning, jämte Säte och Stämma på Landets Riksdagar. Deße Ocatholske undersåtare, antogo gemensamt namn af Dißidenter, emedan de sins emellan, i anseende til Religionen woro af delade tänkesätt. Man hade försäkrat dem om alla Medborgerliga rättigheter, lika med Catholikerne. Til deras desto större säkerhet, war en Artikel i denna del införd uti Grund-Lagarna, eller Pacta Conventa, hwilken hwarje Konung, wid deß anträde af Regeringen war förbunden at beswärja. Med Konungarnas hemliga biträde började snart Catholikerne undergräfwa Dißidenternas rättigheter. Man tiltrodde sig dock icke gå bröstgånges til wåga med en så laggran sak. Under Johan Casimir upreste sig först et owäder emot Arianerne i Pålen; hwilket dock icke kunde utbryta förr än Dissidenterne sielfwe förklarat sig icke stå i förbindelse med denna Secten, och följakteligen icke deltaga i deß öde. Man förklarade därpå Arianerne förlustige sin rätt at til Riks-

mö-

möten sända Landtbud (Fullmägtige), beröfwade dem deras Kyrkor och dref dem sluteligen utur Pålen, icke såsom Dissidenter, utan såsom Arianer.

Catholikerne wunno därigenom en ny öfwerwigt, och började småningom bringa Dissidenterne i trångmål. Man framsökte en gammal Lag ifrån Ladislai den Andres tid, som frändömde Kättare rätt at biträda Riksdagar, och gjorde den gällande, så at Dissidenternes Landtbud icke mera antogos. Sådant minskade Dissidenternas antal ännu mera, i det flere uppoffrade en Religion utan Medborgerliga rättigheter. Catholikerne styrde nu alla beslut, och på det icke utländske Magter skulle hindra deras operation, utgafs en Lag, hwilken förklarade den Dissident för Riks-förrädare som sökte utrikes beskydd emot deßa inskränkningar af fordna rättigheter. Detta steg war så mycket nödigare, som flere Europeiske Hof garanterat Oliva-Friden, uti hwilken Dissidenternas Privilegier woro utstakade. Sådan war ställningen då Stanislaus Augustus steg på Thronen, och ehuru Han för Sin del war hugad at taga Dissidenterna i beskydd, nödgades Han dock wärkställa de emot dem af rådande Partiet utfärdade Beslut. Dissidenterne togo då sin tilflykt til Hofwen i Petersburg, Berlin, London och Köpenhamn, hwilke wid Riksdagen år 1766 ingofwo eftertryckeliga föreställ-

ställningar, men utan at winna något til Dissidenternas fördel. Catholikerne yrkade beständigt och häftigt, at Dißidenternas rättigheter woro redan genom flera Riksdags-beslut afskaffade, samt at dem nu mera hwarken tilkom Borgerlig förmån eller Religions-frihet. Ibland motståndarne utmärkte sig Biskopen af Cracau. Då Ryska och Preusiska Hofwens Memoirer uplästes, upstod sådant buller, at man fruktade et upror. Konungen lämnade Riks-Salen, utan at, efter wanligheten, upskjuta sammanträdet til följande dagen. Primas, Biskopen af Gnesen, wägrade äfwen at sitta. Rådsherrarne åtskildes. Följande dagen war hettan lika häftig och de til Dißidenternas fördel gjorde föreställningar afslogos helt och hållit. At icke aldeles stöta de medlande Magter, befaltes wäl Biskoparne upsätta nio Artiklar rörande Dißidenternas Religions-frihet, dock utan at återkalla de redan widtagne kränkande beslut. Dißidenterne började därföre, under de nämde Hofwens beskydd, ingå i Confederationer, af hwilka den första grundlades i Thorn. Åtskillige mißnöjde Catholiker deltogo i deßa sammansättningar, som snart fingo Politiska föremål, så at den Catholska Adelen, under sken at förfara lindrigare med Dißidenterne, började anlägga planer at utföra egna klagomål. Furst Radzivil, som redan wid Walet, måst arbetat emot Konungen,

gen, satte sig i spitsen för en wåldig tropp Pålackar, hwilke offenteligen antogo namn af Malcontenter. Deße sammansmälte snart med Dißidenterna. Konungen lät då sammankalla en Urtima Riksdag, såsom enda medlet at förekommo et inbördes Krig och tilfridsställa Ryska Kejsarinnan, hwilkens Troppar redan stodo i nägden af Warsau. Men faran oaktadt funnos Ständerne så uphetsade, at intet syntes kunna uträttas. Biskoparne af Cracau och Kiow talade i synnerhet med den största bitterhet, så at et Ryskt partie den 15:de October 1767 öfwerraskade och til Ryßland bortförde deße Prelater, där de suto i fängsligt och hårdt förwar til början af 1773. På de öfrige Ständerne gjorde detta owäntade steg et särdeles intryck. En Commission tilsattes med fullmagt at afgöra Dißidenternas twist och anspråk, hwilket omsider skedde til Hofwens nöje, i det et förslag, at uphäfwa alla nyare emot dem widtagne Författningar, bifölls på Riksdagen 1769. Dock är at märka, det Ryska Troppar då lågo i Warsau och kan hända hade mera inflytande på omröstningen än Ständernas egit tänkesätt, ty man fann snart, at bitterheten emot Dißidenterne förblifwit lika häftig, fast utbrottet afböjdes. Pålen åtnjöt emedlertid några ögneblicks lugn.

Under deßa hwälfningar nödgades Konungen än foga sig efter de medlande Magters

ters föreskrift, än efter Ständernas omröstning, Sjelf betagen til och med all skymt af Egen magt. Men Honom förestod en ännu bekymmersfullare belägenhet. Han nödgades snart se Sitt Land sönderslitas af et Religions-krig, Sig Sjelf beröfwad de oumgängeligaste behofwer och nödsakad at lefwa af Sina wänners friwilliga sammanskott, föga bättre ansedd än en Statsfånge i Sin Egen Hufwudstad, i yttersta fara at mördas och omsider i nödwändighet, at ej allenast afträda Sina bästa Provincer åt Sina Grannar, utan ock at, emot Sina Egna undersåtare, söka beskydd hos de Magter, som styckat Hans Rike.

De Pålske Malcontenter hade wäl sina skäl at ogilla det, som blifwit beslutat på Riksmötet. De widtagne mått liknade mera en owilkorlig föreskrift af en Rysk Vice-Konung, än et beslut af fria Stånder. Det wäld, som föröfwades på de bortförde Biskoparne, hade lagt et odrägeligt twång på de qwarblefnas omröstningar. Därtil kom, at Konungens mot-parti fortfor i sin owilja emot Hans person. De Catholskas hat emot Dißidenterna utbrast därföre snart i et allmänt upstånd. De gjorde Confederationer til förswar af sin Tro. At så mycket kraftigare förmå sina Religions-förwanter til deltagande, satte de Frälsarens och Jungfru Mariæ Bilder på Fanorna. På andra sidan sågs Pålska Örnen med öfwerskrift: Segra eller dö.

dö. För Religion och Frihet. På andra, et rödt Kors med påskrift: I detta tecken skall du segra. Soldaterne tecknade sina kläder med Kors, såsom wid de fordne Korsfärderna. De uproriske intogo Cracau och Fästningen Bar i Podolien. Konungens Troppar, som sändes emot deßa Confedererade, blefwo dels slagne, dels öfwertalade at med dem göra gemensam sak. Rådet fann sig i nödwändighet at sjelft anhålla, det de Ryske Troppar måtte qwarblifwa til Regeringens säkerhet, hwilket utan swårighet bewiljades. Wid de träffningar, som sedan föreföllo, hade gemenligen Ryßarne öfwerhanden. De Confedererade, som upmuntrades af Österrike, samt understöddes från Frankrike med penningar och Officerare, woro dock i stånd, at fortsätta inbördes Kriget från 1768 til 1773, då den ryktbara delningen gjorde slag i saken. Blods-utgjutelser och wåldsamheter göra denna Del af Pålska Historien full af skuggor; men det försök at mörda Konungen, som därunder föreföll, förtjänar at i synnerhet och omständeligen anföras.

Pulawski, General i de Confedererades Armee, grundlade denna nedriga anläggning, som skulle utföras af 40 sammanswurna, för hwilka Lukawski, Strawenski och Kosinski woro Hufwudmän. Deße tre hade gifwit Pulawski den heligaste ed, at antingen lämna Konungen lefwande uti hans händer, eller

ock at mörda honom. De sammanswurne förklädde sig til Bönder, gömde sina Wapen och Sadlar i Hö-laß, och insmögo sig således i Warsau, utan at ådraga sig minsta mißtanka. En Söndags afton, den 3 Sept. 1771, samlades en del af Mördarne på den så kallade Capucins-gatan, hwarest Konungen, klockan emellan 9 och 10 wäntades från et besök, det Han aflagt hos Prins Zartoriski, Stor-Cantzler af Lithauen. Han åkte i Wagn, beledsagad af 15 a 16 Personer, utom en Aide de Camp, som med Honom satt i Wagnen. Konungen hade knapt hunnit 200 steg från Prinsens Palats, då de sammangaddade omringade Wagnen, befalte Kusken hålla, under hotelse at på stället nedskjutas, och loßade flere skott, som gingo genom Wagnen samt dödade en Heyduk, hwilken satt sig til motwärn at förswara sin Konung. Denne war en Protestant, och dödde följande morgon af sitt sår, men de öfrige togo alla flykten. Til och med den Herren, som gjorde Konungen Sällskap i Wagnen, nyttjade mörkret, at söka sin säkerhet, på et ganska eftertänkeligt sätt. Konungen öpnade Wagnsdörren i hopp at, under det starka mörkret, kunna undkomma, men blef gripen af Mördare-troppen, som under de faseligaste eder, utropade: **Wi hafwe dig nu i wåra klor. Din tid är all.** En af dem loßade en Pistol så nära, at Konungen brändes af

elden; en annan gaf Honom et Sabelhugg, som gick in til hufwudskålen. De fattade sedan Konungen i halsduken och satte sig til Häst, samt släpade Honom, i sådant tilstånd, ungefär 500 steg genom gatorna. Det war en synnerlig försyn, at, ehuru flere Kulor gingo genom Konungens Päls och Kläder, hwilke ännu förwaras til minne af denna grymma händelse, likwäl Konungens Person icke af dem skadades; och ännu besynnerligare förefaller, at, midt uti en Hufwudstad, et sådant buller icke skulle samla folk til efterfrågan om anledningen därtil. Men Warsau har inga Lyktor på gatorna, och natten war owanligt mörk. En Rysk Skildtwakt anropade Mördarne, när de släpade Konungen förbi; men såsom en af de sammangaddade swarade på Pälska, gjordes ej widare hinder. De, som öfwergifwit Konungen, spridde snart förskräckelsen til Slottet, hwarest alt kom i största häpenhet och willerwalla. Fot-Gardet skyndade til stället, där anfallet skedt, men man fann där endast Konungens Hatt blodig och Hans Hårpung, hwilket styrkte den fruktan, at Konungen blifwit mördad. De sammanswurne kommo emedlertid undan; och såsom de snart funno, at Konungen icke förmådde följa dem til fots, emedan Han redan war så godt som liflös af den wåldsamma medfarten under släpandet, satte de Honom til Häst, på det deras flygt måtte så

mycket mera kunna påskyndas. När de kommo til grafwen som omgifwer Staden, nödgade de Konungen at forcera Hästen, som föll twå gångor och afbröt benet, hwarföre Konungen sattes på en annan. Så snart de hunnit öfwer grafwen, började de plundra Konungen. Lukawski slet af Honom det Preussiska Swarta Örns Bandet, med det widhängande Diamant-Korset, för at i förwäg kunna försäkra Pulawski, det Konungen wärkeligen war gripen och i wåntan. På Konungens begäran lämnade man Honom dock Hans Näsduk. Hans Taskbok undgick åfwen deras rof-lystnad. Därpå reste några i förwäg, at, til behörig ort, frambära tidningen om denna framgång, och Konungen bewakades endast af 7 Personer, dem Kosinski anförde. Natten war öfwermåtton mörk, och Mördarne högst okunnige om wägen. Hästarne tröttnade, så at Konungen nödgades en stund följa partiet til fots, ehuru Han blott hade en Sko, sedan den andra blifwit förlorad i orenligheten. De fortsatte flykten, dock utan at följa någon wäg, hwarföre de ej heller hunno långt ifrån Warsau. Men såsom tiden war dem dyrbar, sattes Konungen åter til Häst. Twå Personer höllo Honom wid handen en på hwardera sidan, och den tredje förde Hästen wid tygelen. Konungen märkte snart, at de togo kosan åt Byn Butakow, hwarest en Rysk Tropp låg. Han underrät-

tade

tade dem då om den fara de lupo at där blifwa ertappade, samt at Ryßarne wißerligen skulle åtaga sig Hans befrielse. Ehuru besynnerlig denna Konungens förtrolighet synes, så är den likwäl et bewis af Hans skicklighet och öfwerläggning, äfwen under en så hiskelig belägenhet. Han föreställde Sig med skäl, at Hans ledare skulle, wid åsyn af Ryska Troppar, fullborda mordet å Sin Person och taga flygten. Däremot förmildrade Han deras grymhet med en så wälment warning, och bragte dem på den tankan, at Han icke war sinnad rymma. Emedlertid, såsom Han fann Sig icke kunna uthärda i den ställning, de nödgat Honom antaga, bad Han dem åtminstone lämna Sig en annan Häst och en Stöfwel. Detta bifölls. Konungen Sjelf betygade sedermera i Sitt Tal inför Ständerna, at en af de sammangaddade, wid namn Johan Kutsma, som af de öfriga ofta tilfrågades, om man icke skulle snart dräpa Konungen, ej allenast afstyrde et så blodigt upsåt, utan ock war den förste, som öfwertalade dem at handtera Hans person med mera menskelighet. Det war äfwen Kutsma, som bemedlade, at Konungen bekom en Mößa och den nämde Stöfwelen, af hwilka persedlar Konungen befann Sig i högsta behof, dels för kölden, som mycket angrep Hans sårade hufwud, dels för den plåga, som stundeligen tiltog i Hans blodiga fot. Sedan de wan-

kat af och an, funno de sig omsider på wägen til Bielany, och hade ej hunnit mer än en half mil från Warsau. Man förnyade åter som oftast den frågan til Kosinski, om det ej war tid at mörda Konungen, och det desto trägnare, ju mera swårigheterne tiltogo at komma undan.

Både Gardet och flere Adelsmän til Häst hade begifwit sig til wägs at följa de sammansworne på spåren. När de kommo til den omtalade grafwen, funno de där Konungens Påls, genombårad af Kulor och slöto däraf, at Konungen ej mera kunde wara wid lif.

De sju sammangaddade, som ännu hade Konungen i sitt wåld, fortsatte kosan til Skogen wid Bielany, men blefwo där hastigt skrämde af en Rysk Patroull, så at fyra togo flykten. Kort därefter blefwo de tre, som nu mera woro omkring Konungen, anropade af en Rysk Utpost, hwilket hade den wärkan, at ännu twå af dem förskingrades. Konungen war således ensam med Kosinski; bägge til fots. Konungen utbad Sig at få hwila et ögneblick, hwilket Kosinski wägrade med blottad Sabel öfwer Konungens hufwud, men tillade, at bakom Skogen war en Wagn ständ til mötes. De kommo omsider til Porten af Bielany Kloster, och såsom Konungen märkte, at Kosinski både war okunnig om wägen och därjämte tycktes blifwa willrådig och tankespridd, sade Han til honom: "Du ser ju, "at

"at du ej wet hwilken wäg du skall gå. Låt "mig gå in uti Klostret och rädda du dig "bäst du kan." "Nej," swarade Kosinski, "Jag är edswuren." De gingo widare och kommo til Mariemont, et Lust-Slott som ligger $\frac{1}{4}$:dels mil från Warsau. Då först igenkände Kosinski hwar han war, och tilstadde omsider Konungen sitta. Under deßa ögneblick bemödade Sig Konungen at winna Kosinski, genom de ömaste föreställningar om beskaffenheten af hans gerning och hans answar, i fall han skulle underlåta sätta sin Konung i frihet och frälsa Hans lif, då det nu ensamt berodde af honom. Han utlade åfwen med Sin wanliga wältalighet och styrka, huru föga en ed af sådan egenskap kunde förbinda. Kosinski tycktes känna något samwets-agg, men sade, efter någon öfwerläggning: "Om "jag lösgifwer Eder och förer Eder til War-"sau, hwad blir följden? Man griper och af-"rättar mig." "Nej," swarade Konungen, "jag gifwer dig mitt hedersord, at intet ondt "skall hända dig. Dock, om du twiflar därpå, "så sätt dig nu strax i säkerhet. Jag tror "mig finna wäg til någon ort där jag är "trygg, och om några skulle wilja upspåra "dig, så lofwar jag at wisa dem en helt an-"nan kosa än den du tager." Kosinski kunde ej längre stå emot den rörelse, som redan war upwäckt i hans bröst, utan kastade sig til Konungens fötter, bönföll om tilgift, för-

band sig med ed at beskydda Konungens Person och lämnade sitt öde åt Konungens Nåd. Konungen förnyade då det löfte Han redan gifwit och skyndade Sig, åtföljd af Kosinski, til en i granskapet belägen Qwarn. Kosinski klappade på Porten och föregaf, det en af Röfware plundrad Adelsman begärte hus. Men då ingen swarade, sönderslog han en ruta på fenstret, med påyrkan at dörren måtte öpnas. Mölnaren, som förestälde sig at Kosinski och deß Följeslagare til åfwentyrs sjelfwa woro Röfware, wägrade ½ timmas tid at insläppa dem, til deß Konungen yttrade Sig: "Om wi wore Röfware, så kunde "wi ju åfwen så lätt slå in hela fenstret, "som bräcka en ruta." Detta skäl hade sin wärkan och dörren öpnades. Konungen nedsatte Sig och skref följande Billet til General Cocceyi, Öfwerste för Hans Lif-Garde: Par une espece de miracle je suis sauvé des mains des assaissins. Je suis ici au petit moulin de Mariemont. Venez au plûtot de me tirer d'ici. Je suis blessé, mais pas fort. Med största möda kunde någon förmås at fortskaffa denna Billet til Warsau, af fruktan at falla i de angifne Röfwares händer. Kosinski ärböd sig ock nu at återställa hwad han röfwat från Konungen wid plundringen; men Konungen lämnade honom i besittning af alt, utom det blå Bandet, som tilhörde Hwita Örns Orden. När Budbäraren aflämn-

lämnat Billetten i Warsau, blef glädjen obeskriflig. Cocceyi skyndade sig til Qwarnen, åtföljd af en Gardes-Tropp. I dörren mötte honom Kosinski med dragen Sabel, men lämnade honom inträdet, så snart han igenkände Generalens Person. Konungen hade emedlertid insomnat af matthet, på golfwet, höljd med Mölnarens Kappa. Generalen kastade sig straxt för Konungens fötter, kyste Hans hand och kallade Honom Hans Majestät. Mölnaren och hans Husfolk blefwo icke litet bestörte öfwer en sådan syn, och föllo åfwen på sina knä. Konungens första fråga war, om några af Hans Sällskap blifwit mördade wid anfallet; och då Cocceyi swarade, at en war dödad och en illa sårad, tycktes Konungens glädje öfwer Sin Egen räddning mycket förminskad. Konungen satte Sig därpå i Generalens Wagn och återkom til Warsau emot kl. 5 om morgonen. Alle gator, där Han framfor, woro upplyste af Facklor och uppfylde af Folk, som ropade af glädje: Konungen lefwer ännu. På Slottet lämnades dörrarne öpne, på det alle Personer af Stånd måtte äga tilträde betyga sin glädje öfwer Konungens lyckliga återkomst. Alle trängdes omkring Konungens Person, at kyssa hans händer eller åtminstone widröra Hans kläder. Til och med Kosinski blef öfwerhopad med höfligheter och hälsad för Konungens Befriare. Konungen Sjelf

war så rörd af alla deße betyg af nit och kärlek, at Han sedermera förklarat, det Han aldrig haft någon gladare stund i hela Sin lifstid. Han förgat faran af Sina sår och tilfredsställde de närwarande med berättelsen om Sin fara och de swårigheter som mött wid Hans räddning. Därefter undersöktes såret, och man fann, det åfwen hufwudskålen war skadad, dock icke åfwentyrligt. Likwål aflopp icke förbindningen utan största smärta, i anseende därtil, at bloden stelnat och klibbat håret fast wid skadan, hwilken därjämte, för säkerhetens skull, wid undersökningen, fordrade at huden med knif loßades.

Lukawski och Strawenski, med flera af detta band, blefwo sedermera grepne. På Konungens förbön blefwo alle de, som låtit bruka sig til denna ogerning, friade från dödsstraffet och dömde til Fästnings-arbete, utom deße 2 Hufwudmän. Konungen utwärkade åfwen hos Ständerna, at de grufweliga plågor och det faseliga straff-sätt, som i Pälska Lagen stadgas för Konunga-mord, icke wid detta tilfälle wärkställdes. Kosinski nyttjades såsom witne wid ransakningen. Lukawski och Strawenski undergingo sit straff med frimodighet, utan at låta märka den minsta ånger öfwer sin gerning, den de fast mera ansågo för et Patriotiskt och förtjenande wärk. Det bör ej heller förtigas, at Påfwiske Nuntien, som war förbittrad både emot Dißidenterna och emot

Ko-

Konungen Sjelf, den han ansåg för deßas beskyddare, ej allenast upmuntrat de sammanswurna och gifwit deras företagande sitt bifall, utan ock wälsignat de wapen, med hwilka en så ohyggelig gerning skulle wärkställas. Pulawski, hade så stor skicklighet, at han icke, under hela Kriget, föll i sina fienders händer. Man årkände honom för en Officer af utmärkta egenskaper. Han lefde någon tid landsflyktig, gick omsider i Americansk tjenst och föll wid stormen för Savanha 1779. En wecka efter de nämde Hufwudmäns afrättande, sändes Kosinski utom Riket, och wistades då (1778) i Semigallien, där han åtnjöt en årlig Pension af Konungen. Han war född i Cracauske Palatinatet, af ringa härkomst, men antogs til Officer af Pulawski. Han tycktes hafwa fattat det beslut at frälsa Konungen, ifrån det ögneblick, då Lukawski och Stravenski skildes från troppen. Äfwen sedan han återfördt Konungen til Warsau, syntes han dock stundom twåhogse om han gjordt rätt, i det han beswiket sina Kamrater.

Konungen låt rikeligen försörja den i händelen skjutne Hejdukens Änka och Barn. Deß kropp blef med mycken högtidelighet begrafwen, och en Pyramid upsattes på Griften med följande påskrift: Hic jacet Georgius Henricus Butzau, qui Regem Stanislaum Augustum, nefariis parricidorum telis impetitum, die III. Nov. 1771. proprii pectoris cly-

clypeo defendens, geminatis citibus confossus gloriose occubuit. Fidelis Subditi necem lugens Rex hocce posuit monumentum, illius in laudem, aliis exemplo. Denna påskrift läses där ock på Pålska.

De tre Magterne nödgades sluteligen eftergifwa det hufwudsakligaste af Dissidenternas påstående, för at winna mera wigtiga fördelar, nemligen Pålens styckning och en ny Regerings-forms införande. Dissidenterne äro ännu uteslutne från Säte på Riks-möten och i Rådet. De måste åtnöja sig med Religions-frihet och Kyrkor utan Klockor. De kunna dock antagas til Bisittare i lägre Rätter och biträda de Domstolar, som afgöra deras Religions-mål. Lutheranerne hafwa nu en Kyrka i Warsau.

Andra Capitlet.

Pålens delning.

Äfwen de Magter, som styckade Pålen, hade, wid Konungens upstigande på Thronen, högtideligen afsagt sig alla anspråk på Hans Länder. Men et Rike, som icke är nog mägtigt at förswara sig sielf, måste ofta misräkna sig på fridsfördrager och andra Hofs Guarantier. Pålens öde är lärorikt.

Det är märkeligt, at Preussen fordom war et Län af Pålen. Ryssland har sedt sin

sin Hufwudstad intagen af en Pålsk Konung. Österrikiska Huset hade en Pålsk Konung at tacka för Wiens räddning. Och just deße tre Magter, hwilkas stridiga fördelar ansågos såsom en grundwal för Pålens trygghet, samråddes til deß styckande.

Konungen af Preußen utkastade Planen. Pålska Preußen hade länge ej allenast för deß folkstyrka och fruktbarhet, utan ock för deß belägenhet, warit begärligt för denne Monarchen. Han hade under Sina Krig haft flere olägenheter däraf, at Hans Tyske Länder, genom denna Pålska Province, afskuros från Östra Preußen. Pålens ställning war gynnande för detta förslag. Han hade ej en gång tagit något wärksamt steg emot de Confedererade. Men då all ting war i högsta oreda, och därjämte Pest härjade det olyckliga Riket, lät Han, genom Sina Troppar, taga besittning af Pålska Preußen, under föregifwande, at Han endast sökte hålla Pest-smittan från Sina egna Länder. Tryggheten af denna intagning berodde dock ännu på Österrikiska och Ryska Hofwens biträde; och då Konungen föreslog Kejsaren at äfwen göra sina anspråk gällande på den sidan, sågs snart en Österrikisk Armee sammandraga sig på Pålska Gräntsen, hwilken, för at äfwen afböja Pest-smittan, intog hela den landsträcka, som nu mera blifwit en Österrikisk Province. Pålackarne sjelfwe woro i den fulla tankan, at

deße

deße Troppar nalkades til deras hjelp, emedan det icke kunde falla dem in, at Berlinske och Wienske Hofwen i denna del, kunnat inbördes öfwerenskomma. Herr Coxe har därjämte blifwit underrättad, at Ryska Kejsarinnan, som då war inweklad med Krig emot Porten, och således utur stånd satt at förekomma en sådan plan af de twänne öfrige Mägter, så mycket häldre biträdde Delnings-utkastet, som Hon därigenom blef försäkrad, at Kejsaren skulle afbryta all förbindelse med Turken, at Hon Sjelf kunde tilägna Sig et betydeligt Landstycke utan blodsutgjutelse. Öfwerenskommelsen underskrefs därföre uti Petersburg i början af Februarii 1772. Detta alt gick så tyst, at man i Warsau ej därom hade någon aning, och Engelske Ministern i Petersburg förspörde ej däraf det minsta, förr än 2 månader efter Ratificationen af Plenipotentiairernas underskrift. I September, samma år ingaf Kejserliga Ambaßadeuren til Senaten i Warsau, första Memoiren om deß Hofs anspråk, hwarefter det Ryska och Preusiska Hofwets fordringar icke långe uteblefwo. Protestationer så af Senaten som flera Europeiska Hof hwilke guaranterat Pålens besittningar, saknades icke; men här war en fråga, som icke låt afgöra sig med penna och bläck. De fordrings-ägande Hofwen yrkade Ständernas sammankallande, hwilket af Konungen wärk-

ståll-

ställdes i följande ordasätt: "Såsom från in-"gendera sidan något hopp wisar sig, och at "widare upskof endast skulle ådraga de Land-"skaper, hwilka man behagat lämna utan an-"språk, de bedröfligaste följder, så är et Riks-"möte, efter de tre Hofwens råstående, be-"rammadt til den 19 April 1773, emedler-"tid, tror Konungen och Senaten sig än en "gång böra, til undwikande af förebråelse, "åberopa Guarantierna af Friden i Oliva." Ständerne samlades, och Rikets bedröfliga ställning oaktadt, gick Delnings-författningen icke igenom utan största swårighet. Landtbåderne tycktes, med fast upsåt, sätta sig emot delningen, hwilken tanka Konungen oryggligt biträdde, ehuru Han hotades både med afsättning och frihetens förlust. Et rykte utspriddes, at, i händelse af motstånd, Warsau skulle plundras, hwilket satte Stadens Inwånare i yttersta bestörtning. Genom alla möjeliga mått och steg, kom man omsider så wida, at delningen blef samtyckt, i Senaten med blotta sex, och ibland Landtbåderna med en enda rösts öfwerwigt. Beslutet blef utan upskof wärkstäldt och Provincerne afträddes. Några Adelsmän dristade wäl med öpna Manifester ogilla Ständernas förhållande, men utan at ådraga sig någon upmärksamhet. Pålen förlorade 5 Millioner undersåtare, af hwilka 1,500,000 lades under Ryßland, 2,500,000 under Kejsaren och de öfrige under Preus-

sen.

sen. Wästra Pålen war den känbaraste förlusten, ty därigenom förlorades alla Rikets förmåner af Handelen på Weixeln, emedan Konungen i Preußen belade alla til Danzig gående Waror med den drygaste Tull.

Gräntsorne woro wäl utstakade i Delnings-afhandlingen; men Österrike och Preussen utsträckte dock än widare sina fordringar. Kejsaren tog bort Casimir och yttrade Sin åstundan at åfwen bemägtiga Sig Cracau och Kaminiek. Konungen af Preußen förklarade, det Hans Egen säkerhet icke tillåt Honom bifalla sådant, utan at Sjelf tilägna Sig något motswarande, och utwidgade Sig ur detta skäl, åfwen på Sin sida. Ryska Kejsarinnan, som emedlertid fått frid med Porten och blifwit ledig från Pugatschewska oroligheterna, bragte omsider de nämde Magter därhän, at de nöjdes åt första Delnings-utkastet.

Tredje Capitlet.

Pålens Regerings-sätt.

Sedan frågan om de nämde Landskapers afträdande war afgjord, återstod at stadga en ny Regerings-Form för Riket. De tre Ministrarne ingofwo däröfwer sina Hofs betänkande, med förklaring, at all motsäjelse wore fruktlös och skulle illa uptagas. Likwäl

kun-

funnos några Adelsmän så ståndaktige, at de med styrka lade sig emot alla förändringar i en så laggran omständighet. Ryske Ministern blef flera resor hindrad, under det han upläste sin Memoire. En Adelsman talade i synnerhet med sådan häftighet, at alle de närwarande däröfwer föllo i häpenhet. Ministrarne, som icke förstodo Pålska Språket, och hörde en Landtbåd uttrycka sig med sådan hetta, anmodade en Castellan at på Fransyska tolka innehållet af detta Tal. Men denne ursäktade sig, och förebar, det han icke ägde nog färdighet i detta Språk, för at wara sin Landsmans tolk wid detta tilfälle. En annan Adelsman, som war af Ministrarnes tänkesätt, utlade därpå den nämde Talarens inkast i all deras widd. Den, för sitt Lands Stats-författning, nitiske Pålacken hade ock nog dristighet, at ej allenast offenteligen tacka nämde Adelsman för deß nit, at så kraftigt frambära hans tankar för Ministrarne, utan ock at kläda denne Compliment uti en fin och stickande Ironie, som mycket roade en del af den församlade Adelen. Motståndet war så häftigt, at et helt år gick förbi, innan den nye Regerings-Formen blef gillad.

Den består af följande Hufwudstycken: 1:o, Pålen skall ewärdeligen förblifwa et Wal-Rike. Eho, som däruti söker ändring, skall anses såsom fiende af sitt Fädernesland.

2:o, Ingen Utländning skall kunna wäljas til Konung, utan en infödd Adelsman, som äger Gods i Landet. En Son af en Konung skall icke kunna wäljas efter sin Fader, icke heller efter sin Farfader, utan måste twå Konungar regerat, innan han kan komma i fråga wid Thronens besättande.

3:o, Pålen skall ewärdeligen förblifwa et fritt Rike och Regeringen Republicansk.

4:o, Regeringens handhafwande skall bestå däruti, at Rikets Lagar hållas i helgd, och at en jämnwigt bibehålles emellan Konungen, Rådet och Adelen. Därföre skall et Ständigt Råd uprättas, hos hwilket Lagskipningen hwilar. I detta Råd skall Adelen, som emellan Riksdagarne warit utesluten från Riksstyrelsen, deltaga.

Herr Coxe håller före, at denna Regerings-Form mera bidrager til Rikets wanmagt än deß upkomst. Genom den första punkten utestänges Saxiska Hofwet och alla främmande Prinsar, hwilke, med sina egna Arfländers biträde, skulle kunna gifwa Pålen någon wigt. Genom den andra förswinner alt hopp at undgå de skakningar och olyckor, som åtfölja Wal-Riken. Genom den tredje är det Riks-förderfweliga Liberum Veto bragt til bestånd, så at den, som will åstadkomma oredor, blott behöfwer köpa en enda röst; och igenom den fjerde är Konunga-magten, som

förut

förut war för mycket kringskuren, så godt som aldeles gjord til intet.

Lagstiftande Magten hwilar hos Ständerna på fria Riksdagar, där åfwen de måst Riks-wårdande ärender, såsom Krig, Frids-förbund, Beskattning, m. m. ensamt afgöras.

Ifrån Casimir den Tredjes tid hafwa Riksdagarne warit bragte på ordentelig fot. Fordom berodde det af Konungen at utsätta Mötesplatsen; men sedan Lithauen förknippades med Pålen, borde hwar tredje Riksdag hållas i Grodno. Nu Regerande Konungen kallar dock Ständerne ständigt til Warsau. Tiden til Riksmöten utsättes emellan Michaelisdagen och Jul. De ordentelige Riksdagar sammankallas hwartannat år af Konungen med Senatens biträde. Med Kallelse-brefwet til Palatinerna följer et kårt utkast af de ärender, som skola företagas.

Riks-Ständerne bestå af Konungen, Rådet och Adelens Fullmägtige eller Landtbåderne.

Konungen presiderar, underskrifwer och utfärdar besluten, men har ingen röst i Riks-församlingen, så framt icke Parterne äro lika delade, då Konungen äger at afgöra frågan. Däremot kan han hålla Tal för Ständerna och föreställa sin mening; hwilket nu Regerande Konungen med Sin förträffliga tale-gåfwa, oftast med framgång wärkställer. Då Konungen ärnar tala, reser Han Sig up

af Thronen, nalkas några steg och utropar: Jag kallar Stats-Ministrarne til Thronen. Deße framgå då och ställa sig nära Konungens Person. De fyra Stor-Marskalkarne slå dårpå i golfwet med sina Stafwar och den främste ropar: Konungen år redo at tala, hwarefter Konungen börjar Sitt Tal.

Rådet består dels af Andeliga dels af Werldsliga Ledamöter. De förre, eller Biskoparne, taga företrådet för de sednare.

Deße åter åro dels

Palatiner, en art Landshöfdingar, tilsatte för lifstid, som i Krigstider åro förbundne at gifwa Riket et wist antal Troppar och dem anföra, samt i Fridstider döma öfwer förefallande Mål, efter gamla Feudal-Systemet. — Dels

Castellaner, som åro et slags Vice-Palatiner, hwilka dels anföra Troppar, dels utföra andra Mål i Palatinens ställe och under hans befäl. — Dels

Kronans Höge Embetsmän. Deße åro 10; twå Stor-Marskalkar, en af Pålen och en af Lithauen, 2 Stor-Cantzlerer, 2 Vice-Cantzlerer, 2 Stor-Skattmåstare och 2 Under-Marskalkar. — Deße Rådsherrar tilsattes fordom af Konungen, men nu mera nåmner Konungen en af de tre, som dårtil föreslås af Ståndiga Rådet.

Landtbåderne wäljas såsom wid wåre Riksdagsmans-Wal, i hwart Palatinat. Så snart

man

man är Adelsman och fyllt 23 år, är man skicklig at utföra detta förtroende, utan widare granskning.

Wid Riksdagarne tilgår sålunda:

Konungen med Ständerna afhör Riksdags-Predikan i Warsaus Domkyrka. Därefter wälja Landtbåderne sin Marskalk, hwilket bör ske innom tre dagar. Twå dagar därefter hålles Plenum, då Landtbåderne kyßa Konungens hand och Ledamöterne intaga sina rum på Riks-Salen. Wid främsta ändan af Rummet sitter Konungen på en Thron, under en Himmel. Midt emot Honom, wid andra ändan, ses de tio Höge Embetsmännerne på Ländstolar. På bägge sidor intaga Biskopar, Palatiner och Castellaner sina platser i tre rader, åfwen på Ländstolar; och bakom dem sitta Landtbåderne på Bänkar, som äro hölgde med rödt Kläde. Deße infinna sig med blottade hufwud, men Rådsherrarne bära sina Mößor. Därefter upläsas Pacta Conventa, hwarunder Marskalken, eller ock hwarje särskildt Landtbåd, har rättighet at afbryta upläsningen medelst föreställning af mißbruk som inritat sig, wid hwilken Artikel som hälst, samt at däri begära ändring. Stor-Cantzleren föredrager klagomålet, Konungen nämner tre Rådsherrar och Marskalken sex Landtbådar, at bringa det i form. Omsider wäljes et Utskott at granska Kammar-werket. Ledamöterne af Ständiga Rådet wäljas efter

nya Regerings-formen, med många omständigheter. Detta alt skall wara afgjordt innom tre weckor. Därefter föredrages Riksdags-målen särskildt för Konungen och Rådet, och särskildt för Landtbåderna. Det som angår Kammar-wärket, afgöres efter måsta rösterna, men alle Rikswårdande ärender måste afslutas med Landtbådernes enhälliga bifall. Innom 6 weckor måste Riksdagen slutas. På första dagen af sjette weckan hålles därföre Plenum. De afgjorde Målen uplåsas och införas uti Handlingarna. Medan Landtbåderne rådgöra, afdömer Konungen, biträdd af Rådet och 18 Landtbåder, de til Riksmötet wädjade Mål, samt lifssaker som röra Adelsmän, m. m. Sluteligen underskrifwes Riksdags-beslutet af Landt-Marskalken och Landtbåderne.

Urtima Riksdagar hållas på samma sätt, endast at frågorne straxt föreläggas och alt afgöres innom fjorton dagar.

Liberum Veto är en rättighet, den hwarje Landtbåd äger at, med et nej, göra alla de öfrigas enhälliga bifall til intet och uphäfwa hela Riksmötet. En så orimmelig rättighet har intet exempel i något annat Rike. År 1652 på en Riksdag i Warsau, där några wigtige ärender förehades, upsteg en Lithuansk Landtbåd, Sicinski och ropade: Jag wägrar. Gick sedan sin wäg, men kom åter, protesterade hos Stor-Cantzleren emot

det,

det, som hades för händer, och betygade, at om et Riksmöte, som så mißwärdade Landets Lagar, widare fortsattes, skulle han anse det för et inbrott i Pacta. Detta gaf första anledningen til Liberum Veto, som sedan infördes och understöddes genom in- och utländskas hemliga afsigter, och har warit en källa til alla Rikets olyckor. På 112 år hafwa 48 Riksdagar skingrats, utan at kunna något besluta för denna inwändning. Wid trängande nöd har man dock måst hålla Confederations-Riksdagar, där alt afgöres efter omröstning. År 1670 förbundo sig Ständerne med en ed, at icke utöfwa denna rättighet, men samma Riksdag blef dock uphäfwen genom en Zabokrziskis wägrande. Pålackarne hafwa så nitiskt sökt bibehålla denna för dem skadeliga rättighet, at de, uti den Confederations-Act, som efter Johan Sobieskys död uprättades år 1693, kallat sitt Liberum Veto den dyraste och oskattbaraste förmur för Pålens frihet.

Det bör äfwen märkas, at hwarken Konungen eller Rådet, utan endast Landtbåden, kunna afgifwa Liberum Veto.

Confederations-Riksdagar äro blott lofflige i följande fall, nemligen: då Konungens Person behöfwer förswar; då utländskt inbrott eller inhemskt uprор inträffa, och wid et Regerings-skifte, då anstalter göras til en Wal-Riksdag.

Pålske Konungarne wäljas på Vola-slätten, en half mil utom Warsau. Midt på detta fält ses twänne instängningar, den ena för Rådet, den andra för Landtbåden. Den förra är aflång och omgifwen med et slags Wall eller Dike. Kärt för Walet upsättes där en Trädbygnad, som har tak men öpna sidor, och kallas Szopa. Denna nedrifwes så snart Walet skedt. Den andra instängningen är rund och kallas Kola. Där samlas Landtbåden under bar Himmel. Rådet intager först sin plats uti Szopa och afgör gemensamt med Landtbåden några ärender, som höra til ändamålet af detta Möte. Därefter sammanträder Rådet med Landtbåden uti Kola, hwarest Stolar och Bänkar äro stälde i samma ordning, som uti Riks-Salen wid Ständernas Plenum.

Då en Konung dör, börjas Interregnum, och Ärke-Biskopen af Gnesen emottager Styrelsen, utfärdar Kungörelsen om Thron-ledigheten samt påbjuder Ständernas sammankomst. Först hålles en Sammankallelses-Riksdag (Diet of Convocation) uti Warsau, med lika myndighet, som et wanligt Riksmöte. Primaten är där ordförande och företräder Konungens ställe, dock med den skillnad, at han icke intager Thronen, utan sitter på en Ländstol midt uti Riks-Salen. De närwarande utfärda Påbud och Författningar, ändra och jämka Regerings-sättet, stadga Pacta Conventa

ka och utsätta dag för Wal-Riksdagen. Ingen wiß tid är i Lagen utstakad för Walet. Upskof och hinder bero af de å bane warande stämplingar. Detta mellanskifte är ganska bullersamt. Lagskipningen uphörer och Adelen begär stundom opåtaldt hwarjehanda oredor och sjelfswåld.

Så snart man kommit öfwerens om de hufwudsakelige punkter wid det förestående Konunga-Walet, ingår man uti en General-Confederation med förbindelse at gemensamt understödja det beslut, som kommer at tagas.

Wal-Riksdagsmännerne samla sig på bestämd dag. Warsau och nägden däromkring är då ofta en skådeplats af oordning och stundom af blods-utgjutelse. De förnämste af Adelen infinna sig i spitsen för sina egna talrika Troppar, samt åtföljde af Vasaller och Betjenter til et stort antal. Hwar och en liten Landtknes, som kan underhålla någon flock, förer den då med sig til Hufwudstaden.

Wal-Riksdagen öpnas med en Mäßa och Predikan, som af Primas, Senaten och Adelen afhöres i Cathedral-Kyrkan, hwarefter alle tåga i behörig ordning til Vola. Rådsherrarne intaga Szopa, Landtbåderne Kola och den öfrige Adelen det kringliggande fältet. Bägge de i Walet deltagande Stånden samlas sedan i Kola. Primas tager sin plats midt uti Församlingen och förelägger dem de Handlingar, som blifwit bragte i ordning wid

den föregående Sammankallelses-Riksdagen. Därefter lämnas främmande Ministrar tilträde och frihet at tala til Thron-Candidaternas förmån. Detta räcker många dagar och skulle kanske aldrig taga ända, hälst enhällighet är nödwändig til alla beslut. Men gemenligen äro främmande Troppar i granskapet, som påskynda utslaget. När ändteligen Waldagen är utsatt, samlas Senaten och Landtbåden, såsom förut, i Kola, och den öfriga Adelen upställer sig tropp-wis efter sina särskilda Lån, med sina Standarer, jämte de förnämsta från hwart Ståthållaredöme til Häst. Primaten uprepar Candidaternas namn, faller på knä och sjunger en Psalm. Råds-herrarne och Landtbåderne förena sig därpå hwar och en med sit Låns Troppar. Primas kringfar, antingen til Häst, eller i Wagn, til hwarje Tropp, insamlar Rösterna och utropar sedan den, som fått de flästa. Adelsmännerne rösta icke särskildt för hwar Person, utan hela Corpsen af et Palatinat ropar til Primas dens namn, på hwilken deß förtroende fallit. Därefter upbryter hela Församlingen. Följande dagen samlas de alla åter på Vola. Den nye Konungen utropas å nyo, och bud affärdas til honom med tidning om deß Wal, ty ingen af Candidaterne är närwarande. Därpå utsättes Krönings-Riksdagen och Ständerne skingras. Gemenligen bestrides Walet, men de främmande Topparne

styra

styra alt til rätta. Äro de mißnögde nog manstarke, så upkommer et inbördes Krig.

Fjerde Capitlet.

Om Pålens Kammarwärk, Handel, Krigs-wäsende, m. m.

Wid den undersökning, som år 1768 anstäldes at utröna Statswärkets beskaffenhet, fants, at Rikets Inkomster stego til 90 ½ Tunna Guld; nemligen af Pålen 66, och af Lithauen 24 ½ Tunnor. Men tillika uptäcktes en Stats-brist, för Pålen af 14, och för Lithauen af 7 Tunnor Guld; denna borde med nya bewillningar fyllas, men blef ännu kånbarare, då Riket, wid Partage-Tractaten, förlorade inemot hälften af sina wanliga tilgångar. Man nödgades således åfwen taga mått at afhjelpa en så ansenlig tilkommen Ballance. De Inkomster, som wid nämde Delning förlorades, inflöto dels af wissa Starostiers förläning, hwilka nu höra under andra Magter, dels af Tullen på Weixeln, som nu upbäres af Konungen i Preussen, dels af Salt-Grufwornes afkastning, hwilken endast för Wielitska steg öfwer 20 Tunnor Guld.

Det blef således nödwändigt at åtaga sig strängare Beskattning, och sedan den blifwit bragt i ordning, har Kronan följande tilgångar:

1:o, Judarnes Mantals-Skatt, som är påökad til tre Florener för hwarje Person.

2:o, Fjerdedelen af Starostiernas afkastning. Deße äro et slags Lifstids-Förläningar, dem Konungen fordom bortgaf, men hwilka nu til Kronan indragas så fort de blifwa lediga.

3:o, Accisen på starka drycker.

4:o, Tobaks-handeln, som är Regal.

5:o, Tull-inkomsten, från hwilken nu mera Adelen icke är befriad såsom förr.

6:o, Rök-afgift. Förr war den endast lagd på Lithauen, men erlägges nu ocksä i Pålen, och ehuru den utgör Allmogens enda Skatt, är den dock wida öfwer deß krafter, hälst för den sämsta Koja skattas omkring 40 Skilling.

För Egen Person upbar Konungen 778,000 Riksdaler af Kron-Godsen och Salt-Wärken. At fylla den brist, som upkom wid Salt-Grufwornas afträdande til Österrike, drager nu Konungen utur Skattkammaren 286,000 Riksdaler, hwilka, jämte några förbättringar, hålla Honom skadeslös, så at Han ungefär njuter af Staten samma Summa, som Hans Företrädare. Den anwändes ock endast til Konungens Hofhållning. Statens hela Öfwerskott belöper sig sedan blott til 60 Tunnor Guld, hwilka skulle wara högst otilräcklige, så framt icke Rikets Högste Embetsmän hade ringa Löner och hufwudsakeligen räknade på

Krono-

Krono-Förläningar. Därtil kommer, at Riket håller en fast obetydelig Armee; at de lägre Embetsmän aflönas med Palatinernes enskildta medel, och Landt-Domare föda sig af sportlar, båst de gitta.

Utur Pålen utgående Handels-Waror äro: Såd, Hampa, Lin, Master, Plankor, Skepps-Timmer, Beck, Tjära, Honung, Wax, Talg, Potaska och Läder. Däremot införas: Winer, Kläden, Siden- och Bomulls-Tyger, Tenn, Koppar, Stålarbeten, Silfwer, Guld, Glas, Pälswärk, m. m.

Pålens Handel kunde, i anseende til Landets många Floder, bringas til et bättre läge; men flere hinder ligga i wägen och afböja deß uphjelpande. Adelsmannen, som hade styrka, förlorar sit Adelskap, om han befattar sig med Handelsrörelse. Borgaren har sällan nog förmögenhet at anlägga Manufacturer och förädla Landets rå ämnen til Handels-wägens förmon; åtminstone wågar han icke ingå i sådane planer, af fruktan at blottställa sig för Adelens präßning. Bönderne äro slafwar, som ej en gång äga frihet at, utan tilstånd, sätta foten utom sin födelsebygd. Johan Albert gjorde wäl den wisa Författning, at äfwen Allmogen skulle obehindradt äga rätt at lämna sin hemort, idka Handel eller Wetenskaper, o. s. w. dock med den besynnerliga tilläggning, at Adelsman-

mannens tilstånd skulle först utwärkas; och det war just nödwändigheten af detta tilstånd, som hade bordt afskaffas.

Ehuru Pålen hämtar de flästa förädlade Waror ifrån utrikes Orter, skall dock, enligt de underrättelser Herr Coxe erhållit, öfwerwigten af det utgående Godset utfalla til Landets fördel, så at öfwer 8 Tunnor Guld årligen inbringas, sedan de införde Waror äro godtgjorde (a).

Pålen har fordom warit ansedd för Nordens Kornbod, men är nu mera på långt när icke så fruktbart, som det kunde blifwa. Genom bättre Författningar skulle detta Rike ännu kunna förse halfwa Europa med Spannemål. Podolien och Kiowska Palatinatet äro i synnerhet tjenlige til Åkerbruk, och aflåta den mästa Säden. I brist på afsättning tilwärkas Bränwin, som mycket mißbrukas. Et förslag har wäl warit, at utföre Dniesterströmmen öpna en Spanmåls-handel på Swarta Hafwet, men sådant blef, i anseende til hinder af bankar och grund, förkastadt. Af samma orsak hade man äfwen öfwergifwit et förslag, at genom Floden Notez, som faller i Odern, öpna en wäg åt Slesien och Tyskland.

(a) I Originalet läses: 555,555 Pund Sterling, hwilket är sannolikt en mißräkning wid reductionen af Pålska Myntfoten, ty 20,000,000 Florener utgöra wid paß 55,555 Pund och 222,220 Riksdaler.

land. Et företagande, det Konungen i Preussen straxt wärkstälde, så snart Pålska Preussen kom under Hans Spira.

Konungen i Pålen håller för egen räkning en Tropp om 2000 Man, som ensamt bero af Deß Person. Deße äro egenteligen så kallade Ulaner eller Låttberedne, som skiftewis ledsaga Konungen under Hans Resor. Af deßa såg Herr Coxe, wid et af Konungens Lust-Slott, en liten Tropp af 30 Man. De äro til större delen Tartarer och många af dem äro Mahometaner. Likwäl utgöra de en pålitelig Corps. De indelas i Frälse och Ofrälse, men höra dock til en och samma Squadron. De förre bära Lantsar om fem alnars längd, de sednare Carbiner, men alle föra därjämte Sablar. Frälse-Ulanerne bruka Lantsarne på samma sätt och med samma färdighet, som de Österrikiske Croater; men Ulanernes Lantsar äro smalare, kortare och siras i spitsen med en klyfd flik af rödt och swart Kläde. Deße Ulaners Drägt består af en hög fodrad Mößa, en grön Jacka, röda Underkläder, Böxor, som räcka til fotknylan, samt et slags korta Öfwer-byxor af hwitt Kläde. De äro alla rakade efter Pålska sättet. Deras Hästar woro 14 spann höga, ganska eldige och starke at bära. För detta hafwa Pålske Hästar warit mycket utropade, och Konungen i Preußen har anskaffat sådane för sit Rytteri. Men under de

in-

inhemske oroligheterne äro de så förminskade, at Adelen nu köper Håstar från Tartarerne.

Pålska och Lithuanske Armeen står under särskildta Fäldtmarskalkar, som icke bero af hwarandra; men i Fält commenderar Konungen bägge. År 1768 bestod Pålska Armeen af:

Cavallerie	:	:	:	4708 Man.
Infanterie	:	:	:	6703.

Lithauiska Armeen af:

Cavallerie	: :	:	2497.
Infanterie och Artillerie		:	4465.
Därtil komma Vacante		:	1350.
Tilhopa	: :	:	19,723 Man.

Utom 52 Stabs-Officerare.

Wid trångande nöd aflämnar Adelen Extra Troppar på Konungens af Riksdag gillade utskrifning, och det efter wißa stadgade Författningar. Deßa Troppar tjena endast för bestämd tid och gå ej utom Riket. Oftast bidraga de at styrka Confederationer och inhämska stridigheter.

Hwar och en Adelsman har rättighet at hålla så många Troppar han behagar och förmår. Det är således förundranswärdt, at icke än större wåld begås, än wanligen sker, i et Land, där den mägtige kan med wäpnad hand understödja sit mißnöje.

Ryßarne kunna ock snart sagdt anses för en del af Nationella Armeen, sedan de så

lång tid legat i Pålen. Hela Riket berodde af dem, skrifwer Herr Coxe, och de framforo där med samma myndighet, som i en Ryst Provints. Konungen är, enligt Herr Coxes utlåtelse, föga annat än en Vice Roi, emedan Ryska Ministern drifwer Ärenderne efter sit Hofs föreskrift. I Pålen lågo 1778 10,000 Ryßar. Alle Garnisoner bestodo af Ryßar och infödda gemensamt. Sjelfwa Warsau hade Ryska och Pålska Skildtwakter. Deße Troppar hålla de mißnöjde Adelsmän i tyglar. Olyckligt Rike hwars lugn måste bibehållas med utländska armar!

Femte Capitlet.

Pålens Inwånare.

Rikets olyckor härleda sig från deß orimliga frihet. Månge tänkande Adelsmän tilstå det sjelfwe. När Herr Coxe en gång betygade sin förundran öfwer et och annat mißbruk, swarade en närwarande Adelsman: Om I kände all den Anarchie och oreda, som ligger i wår Stats-Författning, så skulle Eder förundran uphöra. Månge klagomål och oordningar upkomma under de bäst inrättade Regerings-sätt, hwad skall då icke ske under wårt, som är det sämsta af alla? En annan Adelsman yt-

trade sig: Namnet af Pålen är qwar; men Pålska Nationen finnes ej mera til. Medborgare af alla Stånd låta besticka och köpa sig. Många af främsta Adelen blygas icke at upbära Pensioner från utländska Hof, o. s. w.

Pålske Undersåtare kunna fördelas i Adelsmän, Präster, Borgare, Bönder och Judar.

Adelen fördelas i twänne Claßer. Den förra innefattar Ledamöterne af Rådet, den sednare utgöres af Rikets öfrige Adelsmän.

Med Adelsman förstås en Person, som antingen sielf äger fri jord i Landet, eller ock härstammar från Föräldrar, hwilka besutit Frälse-jord, samt därjämte icke befattar sig med Handel och äger frihet at uppehålla sig hwar han för godt finner. Alle sådane Adelsmän äro, i stöd af sin Börd, lika ansedde, utan at heders-titlar eller Embeten däruti göra någon wärkelig skilnad. Genom sina Fullmägtige deltaga de alle i Lagstiftande Magten. De äro alle skicklige ämnen til Råds-wärdigheten och kunna, wid ledigheter, anmäla sig til Thronen. Adelens stora friheter, i anseende til laglige tiltal inför Rikets Domstolar, äro redan anförde. Pålske Adels-

dels-Corpsen är ganska talrik och följakteligen til en del mycket fattig, så at de mäst nödstälde icke sällan träda i tjenst hos de rikare, hwilke, såsom Feudal-Herrar, gemenligen upwaktas af et stort antal Adelige Underhafwande. Såsom alle Adelsmän hafwa sina Röster både wid walen af Landtbud och wid sjelfwa Konunga-Magtens besättande, så rönas ofta flere olägenheter, så wäl af deras myckenhet, som af deras fattigdom. Konungen hade därföre i denna del önskat införa någon inskränkning uti nya Lagen, och föreslagit, at endast de Adelsmän måtte anses röstnings-gilda, hwilke besutto en wiß utstakad Summas årlig inkomst. Men sådant fann det häftigaste motstånd.

Prästerskapet erhöll af Miciflaus, Pålens förste Christne Konung, många fördelar och Kyrko-gods. Deße utwidgades ännu mera, så wäl genom de följande Konungars, som genom enskildtas frikostighet. En billig fruktan, at största delen af Landets Fastigheter skulle falla i Prästerskapets händer, wärkade omsider, år 1669, et förbud emot dylike Donationer. Nu regerande Konungen har äfwen återbragt under Kronan flera Gods, som blifwit, emot denne Författning bortskänkte.

Pålske Biskoparne hafwa, ifrån Christna Lärans införande, som skedde genom Påfwens

Johan den Tolftes Nuntius, Cardinalen Algidius, haft Säte och Stämma i Rådet. En rättighet, den de ännu besitta. Ärke-Biskopen af Gnesen är Primas och Vice-Konung wid timande Thron-ledighet. För detta tilsatte Konungen Biskopar efter behag; men nu mera utnämner han en af de tre, som därtil af Rådet föreslås. Konungens wal bekräftas sedan af Påfwen.

I Kyrko-ärenderne har Prästerskapet sina egna Domstolar. Uti hwart Stift finnes et Consistorium, hwarifrån den med Utslagen mißnögde parten wädjar til Metropolitanske Domstolen, där Primas är ordförande. Från bägge deßa Rätter kunna Mål hänskjutas til Påfwiske Nuntiens Domstol, hwarefter inge widare wad äga rum. Men i frågan om Ägtenskaps-skilnad och gifte inom förbudna Leder, afgöras Målen hos Påfwen, och god lösen måste erläggas til Rom, med Rikets förlust. I Civile Mål dömes Clereciet af Borgerlige Rätter. I Brottmål häcktas den anklagade af werldslig arm, dömes i Consistorio och lämnas åt Borgerliga Lagskipningen at straffas. Et stort mißbruk är, at Påfwens Bullor anslås, innan Regeringen dem öfwersedt. Ingen Präst tilstädjes nu mera at beklåda werldsliga Embeten. För detta woro åfwen Prästerne skattfrie; men de äro nu mera skattlagde efter samma grunder, som de

öf-

öfrige Undersåtare, dock med den skilnad, at deras Utlagor båra namn af friwilligt tilskott.

Borgare kallas alla de, som bebo Städer. Under den gamla Feudal-Styrelsen kunde inge Städer upnå någon synnerlig styrka. Boleslaus införde därföre, år 1250, Tyska Stats-författningar, och inrättade til en början Cracau efter detta mönster. Planen utfördes widare och lämpades til flera Städer med den framgång, at Borgerskapet blef förmögit och af wigt för Riket. Borgare sände då sina Fullmägtige til Riks-Möten, underskrefwo Frids-Tractater, befordrades til Kronans Embeten, o. s. w. Under Casimir den Stores Regering war en wiß Borgmästare i Cracau Rikets Under-Marskalk och Kronskattmästare. Under Sigismund den första införlifwades Cracaus Borgerskap med Adelen. Men i sednare tider, har man wid hwart och et Konunga-wal, inskränkt Borgerskapets rättigheter, så at deß Ledamöter nu mera icke tilstädjas äga jord i Landet, om icke nära Städerna. De sända ej heller Fullmägtige til Riksdagarne. Denna rätt är dem fråntagen på den grund, at Borgerskapet icke är pligtigt gå i fält, utan blott förser Armeen med Wagnar och Wapen. Emedlertid äro Borgarne Frimän, wälja sjelfwe sina Borgmästare, hafwa egne Domstolar, som afdöma

ma utan wads emottagande, och stå icke under Adelens wåld.

Bönderne åro rent utaf Slafwar. Et Gods wårderas icke efter deß widd och godhet, utan efter Böndernas antal, hwilke köpas och såljas med jorden, såsom Inventarii-Oxar. Man bör dock göra skilnad emellan så kallade Tyska och de Infödda Bönder.

Under Boleslaus och Casimir den Store inflyttade et betydeligt antal Tyske Bönder, hwilke förbehållit sig at styras efter Tyska Lagen. Deße njuta större förmåner. Deras Gårdar åro åfwen båttre bygde, båttre brukade och båttre försedde med kreatur. De åro renligare i sina hus och erlågga sina råntor med mera trygghet för Jordågaren.

De infödde Pålske Bönders slafweri år dåremot urgammalt, och war före Casimirs tid så strångt, at en Herre, utan answar, låt dråpa sin Bonde, och då denne dödde barnlös, tilågnade sig Jordågaren hans ringa qwarlåtenskap. Bågge deßa orimlige råttigheter afskaffades år 1347, under Casimir, som dårjåmte tillade Bonden rått at blifwa Soldat och dårigenom en Friman. Denna wålgörande Författning gjordes likwål kraftlös genom den högmodiga Adelen, som utwårkade sig en råttighet, at aldrig kunna lagligen til-

ta-

talas af någon Bonde. Det största wåld och den uppenbaraste orättwisa kunde således aldrig dragas för Domstol, mindre straffas. Pålska Lagen har hundrade tals Författningar, som förtrycka Landtmannen, och det är nog bewis til Böndernas elände, at Adelen ej kunnat bibehålla dem wid sina Gods, utan at utsätta flere hårda straff för den, som öfwergifwer sin födelse-bygd.

Pålska Allmogen består dels af Krono- dels af Frälse-Bönder. De förre stå under Starosterne och kunna, då de förtryckas, beswära sig wid en Hof-Rätt. Frälse-Bonden däremot beror oinskränkt af sin Herre. Til år 1768 war blott en pligt utsatt för den Adelsman, som dödade sin Bonde; men et sådant brott blef då omsider förklarat för lifssak. Likwäl har Bonden så swårt at leda något i Bewis emot en Adelsman, at nämde Lag är knapt gällande. Större delen af Adelen anser ännu Bonden föga bättre än et oskäligt kreatur. Några uplyste och ömsinte Adelsmän hafwa däremot gifwit sina Bönder en art frihet, och funnit en ganska stor fördel däraf tilfalla både dem sjelfwe och Bönderna.

Zamoiski war den förste, som år 1760 gjorde sex Byar, uti Masoviska Palatinatet, fria. Detta steg hade den wärkan på folkökningen, at då förut, i deße Byar, endast

dast föddes 43 Barn om året, wäxte, under de första tio frihets-åren, de föddas årliga antal til 62, samt ifrån 1770 til 1777 räknades, wid en anstäld undersökning 77 födde om året. Deße Byar hade ock ansenligt tiltagit i wälmagt. Zamoiskis inkomster hade blifwit tredubbelt förökade, och då han förut nödgats förse Bönderne med Hus, Dragare och Utsäde, kunde de nu mera ej allenast sielfwe förskaffa sig deßa behof, utan ock med Penningar godtgöra de dagswärken, dem han tilförene war twungen emottaga i brist af annan tilgång. Då Zamoiski underskref Frihets-Brefwet, yttrade han för Bönderne sin fruktan, at de til äfwentyrs kunde mißbruka hans godhet och falla på brottsliga utswäfningar. — Nej, swarade de enhälligt, så länge wi icke ägde mera, än den staf wi höllo i handen, kunde ingen ting upmuntra oß til flit och ärlighet; men sedan wi blifwit försäkrade om ägande rätt til wåra Hus och wår Boskap, lära wi nog akta oß för det öfwerdåd at förstöra oß sielfwa. Förut hade Zamoiski ofta nödgats plikta för sina Bönders oordenteligheter, hwilke i fylleri öfwat slagsmål och någon gång begådt mord på Resande. Under deras frihets-tid har twärtom sällan något klagomål öfwer dem inkommit. Zamoiski war så förnöjd med denna framgång, at han kort därefter frigaf alla Bönder på sit Gods. Detta exempel följde Chreptovitz, Vice Canzler

ßler af Lithauen, samt Abbee Brytzotowski. En Resande, som besökt sistnämde Herres Ägendom, försäkrar, at de där boende Bönder tyckas wara et från Pålska Allmogen särskildt slägte, så wäl i anseende til deras muntra utseende, som sediga upförande och wälmåga. De hafwa af egen drift uprest en Pelare til sin Herres minne, med en påskrift, som til Efterwerlden frambär deras tacksamhet.

Prins Stanislaus, Konungens Systers-Son, har åfwen frigifwit fyra honom tilhöriga Byar nära Warsau, och går så långt i sin menniskokärlek, at han sjelf, underwisar sina Bönder om genaste sättet at förbättra deras wilkor. Slafweriet hade så försoffat Allmogens tänkekraft, at ganska få funnos, som kunde bruka en Åker på behörigt sätt. Prinsen besökte därföre sjelf deßa Byar, uplyste Inwånarne om deras mißtag, gaf dem mönster til bättre redskaper, reglor för Bi-skötslen, Boskaps-skötslen, m. m. och hade den glädjen at dageligen se sina underhafwandes tilwäxande wälmåga.

Likwäl äro sådane friheter icke oryggelige. En Jordägare har endast magt at för sin lifstid meddela sådan förmån, och en Arfwinge kan uphäfwa densamma. Lagen har så stadgat slafweriet, at enskildtas wäl-

görande hjertan finna et oöfwerwinnerligt motstånd. Tiden kan ensam göra ändring däruti, och då de ädelsinnade ledas af ömmande känslor, skall egennyttan segra på de öfrigas hårdhet och fördomar.

Judarne hafwa i Pålen stora friheter. De hafwa inkommit i Riket under Casimir den Stores Regering och hafwa mycket förökt sig. Hela Rikets handel gick genom deras händer. Johan Sobjetski förpacktade Kronans inkomster til Judar, och man kallar hans Regerings-tid Judarnas Gyllene Ålder. Sådant wäckte Adelens skäliga afund, och en Lag gjordes, som förböd dylika arrenden til denna Nation.

Uti wissa Städer, såsom Casimir, Posen, med flera, tillåtes Judar wara bofaste, men i de öfriga är dem endast tilstadt at wistas tide-tals och wid Marknader. En Mantals-skatt erlägges för hwart hufwud, utan afseende på Kön eller ålder. Wid sista Mantals-skrifning, 1778, steg deras antal, i Pålen til 166,871 själar, Lithauens Judar oberäknade. Sannolikt blifwa dock flere barn undandöljde. Om Judarne i Pålen så förhålla sig til de infödde, som i de til Österrike afträdde Landskaper, det är, såsom 1 til 18, så böra Pålens Judar utgöra et antal af 600,000 Personer.

Resan genom Ryssland.

Innehåll.

Resan genom Ryßland.

Cron-

Rättelser, i Resan genom Ryßland.

Sidan 76, raden 2, står: hwar Timmerman; läs: Herr *Timmerman*.
Sidan 90, raden 1, står: 24,000 Rikesdaler; läs: 42,000 Riksdaler.

Resa genom Ryßland.

Den 20 Augusti kom Hr. Coxe på Rysk botten, wid den lilla Staden Tolotzin, som, i anledning af Polska Partage-Tractaten 1774 tilföll Ryßland. Denna nya Landwinning tilskyndade Ryska Kronan 1,600,000 nya Undersåtare och et Land, som är rikt på Säd, Hampa och Lin, äger goda Betesparker, samt har Skogar, af hwilka Master, Bräder och til Skeppsbyggnad tjenligt Ekwerke, jämte Beck och Tjära, hämtas utföre Duna-strömmen til Riga.

Skjutslegan fanns straxt så lindrig, at man skulle trodt, det Gästgifwaren begick något underslef til de Resandes fördel. Likwäl blef Herr Coxe underrättad, at han kunnat århålla Hästar ännu lindrigare, så framt han i Warsau försedt sig med anwisning från Ryska Ambaßadeuren. Uti Lånet Mohileu woro wägarne förträfflige, med Träd å ömse sidor planterade i dubla rader. Byarne woro wäl obetydlige, men man såg där Schole-

hus inrättade af Ryska Kejsarinnan samt Kyrkor med Domer, bygde för Dissidenterne af Grekiska bekännelsen.

Uti Lady, som förr war Ryßlands Gräntsestad emot Pålen, funnos anstalterne til Resandes beqwämlighet rätt goda. Gästgifware-husen wid wägarne i Ryßland, äro annars bygde af Träd, nästan såsom Levantens Caravanserais. De bestå af en bygnad, som i fyrkant innesluter en rymlig gårdstomt. Främsta sidan är inredd med Rum för Gästgifwaren och Resande. De öfrige tre utgöra Stallrum, Lider, Magasiner, Höbodar m. m. Man äter där på Engelska Porcellains-käril; Där wankar ock godt starkt Öl; men man ligger på Halm som dock fås ren. Priset fanns så lindrigt, at de Resande däröfwer betygade något större nöje, än försigtigheten tilåt, ty Gästgifwarens Ombud fick däraf det infall, at höja skjutslegan tredubbelt, samt låt frånspänna Hästarne, då man däremot gjorde inwänning. Herr Coxe anförde därföre sitt klagomål på behörig ort, med den framgång, at Ombudets rygg kom i ganska wådelig belägenhet, och knapt friades genom Herr Coxes förbön. Likwäl rådde man Hr. Coxe, at i Smolensko taga Paß och ordres för Hästar til den återstående resan.

Wägen til Smolensko war icke så god, som til Lady, men mycket bättre än i Lithauens Skogar. Byarne usle. Ryska Allmo-

mogen har et helt annat utseende än den Pålska. Man såg nu mera inga rakade hufwud, utan håren lämnades hängande til ögnebrynen och öronen, men woro skurne korte i nacken. En tjock Skog widtog emot Smolensko, och räckte in til Stadens Gator.

Smolensko har ömse blifwit eröfradt af Ryßar och Lithuaner, och ehuru Staden fordom endast hade en befästning af Pallisader och et Träd-Castell, nödgades dock fienden stundom efter den tidens krigs-sätt, anse densamma för ointagelig och uphäfwa belägringar. I Sextonde Seculo intog Wasili Ivanovitsch Smolensko genom Garnizonens bestickning. Under Feodor Ivanovitsch fick Staden en Stenmur; intogs likwäl af Sigismund III. men tilhörer Ryßland från friden i Moscau 1686.

Stadens läge är besynnerligt. Den ligger jämte Dniepern på twå högder. Muren är 30 fot hög och 15 fot tjock, med stengrund, förhöjd med Tegel. Deße Wallar äro 7 Werst i omkreis, och hafwa wid hwarje winkel, runda eller fyrkantiga Torn af twå eller tre wåningars högd, mycket bredare åt toppen än wid grunden och försedde med kulliga Brädtak. Emellan deße större Torn ses en myckenhet små. En Graf är gjord intil Muren samt några nyare Förswars-wärk tilsatte på de swagare ställen. Domkyrkan ligger på en högd, från hwilken man kan se öfwer Staden, och betrackta de Trägårdar,

Lundar, Åkerstycken, m. m. som ligga innom Muren. De fläste Husen äro af Träd, endast en wåning höge; många äro usle Kojor, här och där ses dock någon bättre Bygnad af Tegel, som kallas Palats, och tilhörer Adelspersoner. Kyrkorna äro bygde af Tegelsten och rappade. En stor Gata, som i rätt led genomgår Staden, är stenlagd; de öfrige äro krokote och belagde med Plankor. Alle deße föremål, jämte et antal Klåckspiror, som upskjuta sig öfwer de många Träden liksom i en Skog, göra utsigten af denna Stad ganska besynnerlig. Staden har omkring 4000 Inbyggare. Där finnas inge Manufacturer, men Handel drifwes på Städerne wid Östersjön med Hudar, Wax, Lin, Hampa, Swinborst och Siberiska Pälswärk.

Dnieper-strömmen hörer nu mera Ryßland helt och hållit til, och genomskär Ryskt Land ifrån deß början i Skogen Valkonski, 35 mil ifrån Smolensko, ända til deß utfall i Swarta Hafwet.

De Resande, som behöfde et Paß af Gouverneuren, träffade en Student, hwilken talade Latin och blef deras Tolk. Gouverneuren biwistade Gudstjensten i Domkyrkan, och man infant sig där at afbida tilfället. Kyrkan är en ståtelig bygnad. Deß wäggar höljas af groft målade Bilder, som föreställa Frälsaren, Jungfru Maria samt et stort antal Helgon, af hwilka Grekiska Kyrkan har

så ömnigt förråd. Choret, dit endast Prästter tillåtas ingå, är skildt från Kyrkan med et ganska wål skurit och förgyldt Skrank, som har twå Dörrar samt Pelare af Corinthiska ordningen. Gudstjensten består af oräkneliga Ceremonier. Folket korßade sig oupphörligt, bugade sig, än emot Choret, än emot hwarandra, så djupt at pannan stundom rörde wid golfwet. Biskopen, en Man af wördigt utseende med hwitt löst hängande hår och skägg, klädd uti Biskops-skruden med sin Embets-Krona, stod sielf för Altaret. Chor-dörrarne öpnades och tillslötos med myckken högtidelighet, då Biskopen gick in eller ut. Sluteligen framträdde han närmare, bärandes en Ljusestake i hwardera handen, den ene med tre, den andre med twå brinnande Ljus. Han korßade åt flera håll med deßa Stakar, och gaf omsider wälsignelsen. Den ene Ljusestaken skall betekna Treenigheten; den andre de twå Naturer i Christo.

Efter slutad Gudstjenst hälsade Hr. Coxe Gouverneuren, hwilken wisade så ringa uppmärksamhet, eller snarare så mycken kallsinnighet, at Studenten ej dristade tolka sina Hufwudmäns ärende. En Adelsman af Gouverneurens Sällskap underrättade sig dock därom, och då han fått weta, det de Resande woro Engelske Adelsmän, som begärte Paß, yttrade han sig, med et smålöje, det deras enfaldiga Drägt föranlåtit Gouverneuren

anse dem för Köpmän. Gouverneuren antog straxt en höfligare upsyn, då sådant honom berättades, och biföll deras åstundan. Biskopen ankom emedlertid, klädd i egna Kläder, en lång sid swart Räck, samt rund Mössa af samma färg. Han tiltalade de främmande på Latin och böd dem til sitt Hus, dit hela Sällskapet åtföljdes. Både Gouverneuren och de öfrige Adelsmän kyste Biskopens hand med mycken wördnad. En Betjent dukade et litet Bord med Bröd, Salt och några Blomster. En annan fylde små Glas, som ställdes på en Presenter-talrik, med en klar Dryck, som sedan fans wara Kirsbärs-Bränwin. Biskopen wälsignade deßa ämnen, hwilka sedan kringdelades åt de närwarande, och drack Sällskapets skål, hwarpå swarades med en bugning och Glasens tömmande. Efter 1 ½ timas lärorikt samtal med Biskopen, skildes Herr Coxe från Sällskapet.

Herr Coxe besökte Seminarium, hwarest Präst-ämnen updragas. Där läres Latin, Grekiska, jämte Tyska och Pålska Språken. Bibliothecarien fägnade efter Landets gästfria plägsed, med Bakelser och Mjöd.

Den Adelsmannen som i Kyrkan åtog sig de Resandes ärende hos Gouverneuren, böd dem til middag följande dagen, klockan 2. Hans Fruntimmer talade Franska, woro klädde efter Franska maneret och starkt sminkade. De nego icke, utan hälsade med en djup bugning.

ning. De upwäckte matlusten med en sup, såsom Herrarne. Anrättningen war god och mycket snygg. Några Ryske rätter woro därjämte framsatte, såsom en Salade af Senap och Lök tilhopa, samt omogit Korn stekt och fuktadt med Olja. Efter slutad måltid gick en stor Pocal med Champagne-Win omkring, at af hwar och en tömas. "Denne sed är "gammal, sade Wärden, och war fordom "ansedd såsom et betyg af agtning. Nu me"ra börjar man bruka flere krusade höfligheter "på gästfrihetens bekostnad. Men jag är sjelf "gammal, och öfwergifwer ej gerna gammel"dags-lefnaden." Spelbord framsattes, och Caffe, The samt Confiturer gåfwos.

Ehuru de Resande intagit förnämsta Wärdshuset i Smolensko, blefwo de dock ganska illa försedde. Deras Rum hade alla Fenstren tilslagne med Bräder, utom et enda, som dock war höljdt med en skorpa af smuts, at man ej kunde se hwad som tildrog sig utanföre. Hela meubleringen bestod af 2:ne Stolar, den ene utan rygg, den andre utan säte, och en gammal Furukista, som tjenade för Bord. Sängkudden war så ofta stoppad, at man icke kunde urskilja deß egenteliga första ämne, o. s. w. Men Ryska Adelen förer beqwämligheter med sig under resor, eller ock bor den hos sina bekantskaper.

Den 25 lämnades Smolensko. Dniepern löper i krokar, at den flere gångor öf-

werfors, men på Färjor så usla, at de sänkte sig flera tum under watnet och tycktes redo at sjunka. Nägden däromkring är dock fruktbärande. Staden Dogorobush ligger på en högd, lik Smolensko, men mindre, med Kyrkor, Kojor, Åkerstycken och Ängar blandade. Där äro flere rappade Stenhus, bygde på Kejsarinnans bekostnad. Fordom war Staden befästad och har utstådt många belägringar. I Byn Zaratesh togs nattqwarter. Man fick där et särskildt Rum, hwilket är mycket sällsynt på Landsbygden. Wärdinnan war en märkelig Asiatisk Figur. Hon bar en blå fotsid klädnad utan armar, åtbunden til lifwet med en röd Gördel; et hwitt Linkläde om hufwudet likt en Turbant, Ör-ringar och Halsband af olikt färgade Pärlor. Skorne woro tilbundne med blå remmar, som så lindades om benen, at de tillika fästade de Linnestycken, som tjente för Strumpor.

Den 26. Man fann Hösten tidigare än man förmodat på 55 graders bredd. Hwete och Korn war redan bergadt. Landtmannen skar som bäst Hafre och Hirs. Blåsten liknade en November wind, och Bönderne hade redan anlagt sina Fårskinns-pälsar.

Staden Viasma har et skönt utseende redan på afstånd, emedan den ligger på en högd och wisar et stort antal Domer och Spiror af Kyrkotornen öfwer Skogstopparna.

Hu-

Husen äro annars mäst af Träd, utom få, dem Kejsarinnan låtit bygga. Gatorne äro dels belagde med kullriga ståckar, dels med släta plankor såsom et golf. Där äro 20 Kyrkor, fast Orten är tunnt bebodd. Men den är däremot widlöftig, i anseende til de emellan Husen spridda obygda stora Tomter. Kyrkorne hafwa gemenligen en Cupel och flere Domer; Wäggarne äro hwite eller röde, men Taket altid af annan färg. Staden är märkwärdig af friden, som där slöts 1634 emellan Michael Feodorowitsch och Ladislaus IV.

Ryska Allmogen är i allmänhet storwäxt, grof-lemmad, hårdad och stark. Deß Klädnad består af en rund Hatt eller Mößa med ganska hög kull; en Tröja, som räcker til knän, om Sommaren af Wallmar och om Wintren af inwända Fårskinn, åtbunden til lifwet med et Bälte; Byxor af Linne, så groft som Säckwäf; stycken af Wallmar som lindas om benen för Strumpor; Näfwerskor, som fastbindas med Näfwer-remmar, hwilke äfwen fasthålla det om benen swepta Tyget; men i warmt wäder bär Landtmannen endast Skjorta och Byxor.

Deras Hus äro bygde såsom på Landsbygden i Lithauen, men större och bättre försedde. Stockarne afbilas endast inuti Rummet, men lämnas runde, med Timrets bark, utwärtes. Torftak med Näfwer utgöra betäckningen. Allt arbetas med Yxan, ty Sä-

gar åro icke i bruk. Fenstren åro små fyrkantiga gluggar med skottluckor, och Dörrarne så låge, at en Person af måttelig wåxt nödgas buga sig, når han ingår. Sållan byggas de twå wåningar höge, men når sådant sker, år den understa wåningen en Bod, och den öfre bebos af Ägaren. Huset består wanligast af et enda Rum, dår Herr Coxe icke sållan wåcktes af Kycklingarne, som sökte Sådeskorn i Halmen på hwilken han låg. I Byn Tabluka blef han en morgon tidigt wåckt af en hop Swin, som grymtade jåmte hans öron. Han befalte wål Drången utdrifwa deße obudne gåster, och tilstånga dörren, men fick det swar, at dår ej fanns någon Dörr, som höll, och at flere förbyggningar redan blifwit förgåfwes gjorde. Herr Coxe nödgades rymma sin plats och sedan han satt sig på et annat stålle, betraktade han den synnerliga Scene, som företedde sig wid et blekt ljus af en antånd Furusticka. En Engelsk Lord och Capitain liggande på en Halmkårfwa, samt deß Drångar; tre Ryßar med långa skågg i sina Bulldansskjortor och Byxor, utsträckte på ryggen å bara golfwet; tre Ryska Qwinfolk i sina klåder på en bånk; upemot Taket en ställning, dår en Hustru låg, som hade fyra nakna Barn til Sållskap, de nåmnde Swinen oberåknade.

Husgerådet i Ryska Bondkojorne består af et Tråbord, wåggfasta Bånkar, Talrikar,

Skå-

Skålar och Skjedar af Träd; samt en eller annan Lerkruka, som tjenar för Gryta. Folkets föda är Bröd af Råg, någon gång af Hwete, Ägg, salt Fisk, Fläsk, Senap, men i synnerhet et miskmask af Kött, Hafregryn, Rågmjöl och mycket Lök, hwilken wäxt allmänt nyttjas i Ryska Bondens matredning.

Ryska Allmogen tycktes sätta mycket wärde på penningen och begärte gemenligen all betalning på förhand. Den war ock benägen at snatta. I Pålen kunde Wagnen med bagage tryggt lämnas utan wakt. Äfwen sedermera i Finnland. Men i Ryßland halp knapt en Upsyningsman at förekomma, det ju icke hwar morgon något saknades.

Såsom den Skjutsande war illa betalad, så gick det trögt at få Hästar. Man satte ock ända til tio stycken för Wagnen, emedan hållen woro stundom 5 Swenska mil och wägen ytterst swår. Skäckteridarne hade inga Sadlar och blott en Repstump til Stegbyglar. Hästarne hade sällan munbett, utan blott Capsoner. Man dref dem sällan i traf, utan antingen i galopp eller i et sakta skridande, och det utan afseende på wägens beskaffenhet, så at man stundom i flångande öfwerfor de oländigaste, och åter helt makligt de jämnaste platser. I stället för Piska hade den Skjutsande en Tågstump, hwilken dock sällan nyttjades, ty Hästarne jagades mäst med hojtande eller hwißlande. Deßemellan sungos Wisor.

Nå-

Nära Viasma widtog Skogen Valkonski, som räcker intil Moscau, och är ganska stor, samt märkelig däraf, at Rysslands tre store Floder Dnieper, Duna och Volga där hafwa sitt ursprung.

Den 30 Augustus wisade sig Moscau med sina oräkneliga Kyrkor, förgylda Spiror, målade Hus, m. m. i skapnad af en Halfmåne, och gaf ögat et förträffeligt föremål. Moskua-Floden öfwerfors på en Flottbrygga. Passen undersöktes noga. Man tog qwarter på et Wärdshus, som hölls af en Frantsman, hwarest alla beqwämligheter funnos utom Lakan och Sängkläder. Efter mycket omak bekom man kläder för twå Sängar, men endast tre Lakan.

Kiow war Hufwudstad i Ryssland 1154, då en Georg steg på Thronen. Denne ofredades af en Adelsman eller Knap-Förste, som då ägde den Landsträcka, där Moscau nu ligger. Georg öfwerwan sin fiende, eröfrade hans Land och anlade Moscau, där Moskua- och Neglina-strömmarne sammanflyta. Men Staden förföll, til dess Daniel, Alexander Neuskis Son, uprättade den å nyo, bygde Kyrkor och Kloster, befästade Orten med Trädskantsar, kallade sig Hertig af Moscau och 1304 gjorde den til sitt Residence. Hans Efterträdare utwidgade Staden, och den fick murar af Tegel år 1367, blef dock intagen af Tamerlan 1382 efter en kort belägring, men

men snart återtagen. Sedan har den ofta warit öfwerswämmad af Tartarer, til deß omsider Ivan Wasilowitsch för sista gången eröfrade Moscau och gjorde den til Rikets Hufwudstad; en heder, hwilken denne Stad bibehållit til början af närwarande Århundrade, då Hofwet, med Adelens stora mißnöje, flyttades til Petersburg. Likwäl bo ännu de förnämste af Adeln, som icke höra til Hof-Staten, qwar uti Moscau, och föra en prågt, som desto mera lyser, ju mindre den förmörkas af Hofwets närwaro.

Stadens Polhögd är 55°, 45' och 45''. Den öfwerträffar alla Europeiska Städer i storlek, och alla Ryska i folkmängd. Enligt den säkraste beräkning Herr Coxe öfwerkommit, har Moscau 250,000 själar innom Stadens staket, och 50,000 i Förstäderne.

Gatorne äro öfwermåtton långe och brede, til en del stenlagde, til en del, särdeles i Förstäderne, antingen belagde med twärstäckar eller ock med plankor, såsom et golf. Usle Kojor och prågtige Palatser ligga om hwarandra; Hus om en Wåning afwäxla med de ståteligaste Bygnader. Man ser där Tegelhus med Trädtak; Trädhus täckte med Jernbleck och försedde med Jerndörrar. Kyrkorne äro, til en stor del, bygde i en synnerlig smak; några med Domer af Koppar, andre af Tenn, förgyldt eller grönmåladt; andre med Trädtak. Med et ord, några trak-

ter likna en obebodd Ökn, andre en folkrik Stad; andre en ringa By, andre en stor Hufwudstad.

Moscau har i början warit bygt efter Asiatiskt mönster, men har efter hand blifwit alt mer och mer Europeiskt. Staden delas i fem delar. 1) Kremlin; 2) Khitaigorod; 3) Bielgorod; 4) Semlainogorod; 5) Sloboda, eller Förstäderna.

Kremlin är belägit midt i Staden på en högd, där Moskua och Neglina sammanflyta, utgör en triangel om $\frac{1}{3}$ Sw. mils omkrets, och är omgifwen af en Stenmur, bygd af en Italienare Solarius 1491. Där finnas inge Trädhus. Man ser där Czarernas fordna Slott, Patriarchal-Kyrkan, 2 Kloster, flera Kyrkor, en förfallen Arsenal, m. m. Namnet tros härleda sig från Tartariska ordet Krim, Fästning.

Khitaigorod, är mycket större; inneslutes på ena sidan af Kremlins muren, men har på den andra en egen, fast lägre Wall. Där ser man Universitetet, Boktryckeriet, flere Allmänne Byggnader och alle Handelsbodarna. Där är den ende Gatan i Moscau, hwarest Husen äro bygde intil hwarandra.

Bielgorod, eller Hwita Staden, omgifwer de twå nämnde delar, och har fordom haft en egen Mur.

Semlainogorod, omgifwer alla deßa tre delarna, och har en Jordwall.

För-

Förstäderne ligga widt spridde och hafwa en Rempant samt en Graf.

Moskua-Floden, som flyter i krum genom Staden, kan, undantagande Wårtiden, icke beseglas. Neglina och Rausa äro om Sommaren föga annat än toma Canaler.

De Resandes första omsorg blef at skaffa sig en Hyrwagn, för den tid de ärnade dröja i Moscau. De årböllo en sådan med 4 Hästar. Hyrkutsk och Spannridare woro klädde såsom Bönder, den förre med Fårskinns-päls och långt skägg, den sednare med en grof Wallmars-Jacka, ridande på Från-Hästen. Bakpå låg en ofantelig Hösäck, såsom alla Hyrkutskar där bruka, ty under Visiterne fodrar Kutsken sina Dragare, hwilket är så mycket nödigare, som de hela dagen icke frånspännas. Man får ock ständigt se Hyrkutskarne sjelfwe med sina Matsäckar tilfridsställa hungren jämte sina kreatur, utan minsta förbehållsamhet eller omswep. Man åker fort, i galopp och fullt traf, utan affeende på Gatans beskaffenhet. Alle Ståndspersoners Wagnar dragas af 4 Hästar.

Såsom Staden är ganska widlöftig, så finnes här och där, på alla Gator, Åkare, som, för en ringa penning, betjena gående ehwart de åstunda. Priset är så lindrigt, at åfwen Betjenter nyttja dem, då de gå ut i ärender.

Intil 1700 hade Ryßarne börjat sitt År i September, och räknat Åretalen från Werldenes Skapelse. Czar Peter låt då fira et Jubel-år och ändrade tideräkningen såsom de öfrige Christna, dock med gamla Stilen, som än bibehölls, hwarföre Sällskapet den 1 Sept. fick et Kort från Grefwe Osterman, med kallelse at spisa middag hos honom den 23 Augusti, hwaröfwer en löjelig ordwäxling föreföll emellan Grefwens och de Resandes Betjent.

De Resande aflade sin upwaktning hos Gouverneuren, Furst Volkonski, som emottog dem med mycken förtrolighet och berättade bland annat, det han, wid sitt 13:de år, sedt Czar Peter, hwilken han beskref såsom en lång Herre, öfwer 6 fot hög, stark, wälwäxt och mörklagd. Han bar hufwudet på sned, och hade många ryckningar eller wridningar uti sina ansigtsdrag; klädde sig wanligt antingen med blå Uniform, eller en brun slät Jacka; men hade altid det finaste Linne, som kunde århållas; bar moustacher samt sitt korta swarta hår opudradt. Printsen berättade ock följande Anecdot: Efter segren wid Pultava, hade Printsens Fader blifwit beordrad at följa Konung Carl XII. på spåren med en lätt Tropp. Då han som ifrigast utförde detta, bragtes honom ordres från Prints Menzikoff, at göra halt, hwilket han wärkställde, men sände tillika en Budbärare til be-

målte

målte Prints, med försäkran, det han hade största hopp at uphinna Konungen. Printsen föll i förundran öfwer denna händelse, emedan en sådan befallning aldrig blifwit af honom utfärdad. Och såsom Czaren då han därom underrättades, icke låt göra minsta efterfrågan om Uphofsmannen til deßa falska ordres, så trodde man, at de kommit från Czaren sjelf, som icke war angelägen om en fånge, den han hwarken fann sig hugad at lösgifwa eller länge behålla.

Ryska Adelen är outsäjeligen gästfri. De Resande blefwo af flera tilsagde, at deras bord stod dem öppet. Detta war, icke blott en tom höflighet, utan så fullkomligt alfwar, at det räknades de Resande til last, om de någon dag spisade på Wärdshuset.

Den 10 September firades Alexander Neuskis Dag med stor högtidelighet. Gudstjenst hölls i alla Kyrkor och Gouverneuren gaf en prägtig Fète, til hwilken de förnämste af Adelen och Presterskapet woro budne.

Detta ryktbara Helgon war en Son af Storfursten Yaroslaf, och lefde i början af 13:de Århundradet, wid en tid, då Ryßland war i största förlägenhet, i anseende til flere fienders förenta anfall. Alexander öfwerwann en Här af Swenskar och Teutoniska Riddare; Berättas äfwen med egen hand särat Konungen af Swerige wid Newa-stranden och fick därföre tilnamnet Neuski. Han nedlade flera

Tartariska Hårar och friade sina Landsmän från en skatt, den Chingis Chans Efterträdare dem pålagt. Hela hans lefnad war en kädja af lyckeliga och driftiga företaganden, så at han blef ansedd för en warelse af högre art, och hans minne firas ännu. Han dödde 1262 uti Gorodetz, och med honom Ryska Wapnelyckan för en lång tid.

Högtidsdagen tilkänna gafs om morgonen med ringning. Man hörde de klaraste Kläckors ljud från alla håll, men särdeles från Kremlin, som har både de förnämsta Kyrkor och största Kläckor. Kl. 11 gaf Furst Volkonski Levér och emottog lyckönskningar, sirad med Alexander-Ordens röda Bandet. Därifrån gick man til Cathedral-Kyrkan S. Michael, hwarest Ärke-Biskopen af Rostof förrättade Gudstjensten. Kyrkan war så upfyld af folk, at man med möda kunde framtränga. All ting skedde med högsta pragt, korsningar och bugningar; men trängslen af folkhopen och det däraf upkommande oordenteliga buller tillät ej at anmärka alla Ceremonier, hwilka uptogo twå timmars tid. Därefter samlades omkring 90 Personer til middagen hos Fursten. Ärke-Biskopen teknade, wid ankomsten, Wärden med Korset och denne kyste därpå Ärke-Biskopens hand. Samma ärebetygelse tilföll äfwen twänne Biskopar. De fläste af Sällskapet följde Furstens exempel. Herr Coxe höll med Ärke-Biskopen

et

et långt samtal på Latin, et språk, det denne Prelat talade med mycken färdighet. Han berättade, at Biblen och Liturgien för Ryska Kyrkan äro författade på Slavoniska tungomålet och förstås tämmeligen äfwen af Allmogen; at det Andeliga Ståndet är fördeladt uti Seculaire och Reguliere Präster; at de sistnämnda, som beklädde Kyrkans förnämsta Embeten, icke tillåtas gifta sig; men at hwar och en af de Seculaire, hwilka altid äro Landt-Präster, måste, såsom Paulus föreskrifwer, wara en Hustrus Man; hwarföre ock en sådan, då han blir Enkling, ej mera får tjena, så framt icke Ärke-Biskopen däruti dispenserar. Men om en sådan ingår i nytt gifte, skiljes han för altid från Altaret.

Måltiden war anrättad med största yppighet och öfwerflöd. Wärden upgaf skålarne, och Sällskapet stod medan han drack. Sedan man druckit Hofwets skålar, föreslog Gref Panin Wärdens, som fullgjordes af Sällskapet.

De Resande aflade sitt besök hos Gref Orlow, som nu mera kallades Tschesminski; en titel den Kejsarinnan honom tillagt til minne däraf, at han wid Tschesme förbrände Turkiska Flottan. Detta sätt at förewiga minnet af stora wärf war redan i bruk hos de Romare, och man finner spår däraf i äldre Ryska Historien. Kejsarinnan har nyligen åter uptagit det samma, så at Gref Romanzof fått namn af Sudanofski, för deß segrar

söder om Donau, Furst Dolgorucki af Crimski o. s. w.

På Gref Orlows Gård såg Herr Coxe några Astracanske Får (Ovis Laticauda LINN). De äro nästan så store som Dofhjortar, fast mera lågbente, hafwa länga slokande öron och i stället för swants en fettklump, som stundom wäger 1 ½ Lißpund. Herr Coxe åt detta slags Kött på Grefwens bord, och förklarar sig aldrig smakat läckrare rätt.

Bland Ryska Adelens yppighet räknas at hafwa et stort antal Upwaktare. Sådane stodo til myckenhet, blandade med Betjeningen, omkring Grefwens Stol, dock utan at biträda wid uppaßningen. De tycktes mycket tilfridsstälde, at då och då få en nådig blick. Taffel-Musik hålles äfwen allmänt, så wäl som öpet Bord, uti de store Herrars Hus.

Bland dem som utgjorde Gref Orlows tal-rika Betjening, war en, nyligen från Caucasus ankommen Armenian, hwilken i Grefwens Trägård upslagit et Tält af tjock Filt, där han Camperade. Hans klädnad bestod af en lång och wid, med bälte, åtbunden Räck, samt wida Byxor och Stöflar. Hans hår woro, på Tartariska sättet, rundskurne. Hans Wapen utgjordes af en Dolk och en Båge af Buffelhorn, med sträng af Buffelsenor. Han war sin Herre mycket tilgifwen, och hade, då han trädde i tjenst, med en ed förbundit sig at anfalla alla Grefwens fiender,

der, samt til bewis af sin trohet erbudit sig at afskära sitt ena öra. Han plågade åfwen önska, at all den sjukdom och olycka som skulle träffa Grefwen, måtte i det stället drabba honom sjelf. Han gaf med tecken tilkänna, at hans klädedrägt hade mycken fördel framför den Engelska. Med mycken wighet gjorde han åtskilliga kroppswridningar och manade de främmande at göra dem efter. Han dantsade en Calmuckisk dants, som bestod uti de besynnerligaste kropps-wridningar och rörelser, utan at han för öfrigt rörde sig ur stället; han wisade de främmande sitt Tält och sköt några pilar i luften til en förundranswärd högd.

Gref Orlow, som har det bästa Stuteri i Ryßland, förde de Resande til sin Landgård 2 ½ mil från Moscau, at bese detsamma. Han beledsagades därwid af en tom Parade-Wagn, fyra Husarer och den nämnde Armenianen, wäpnad med Båga och Koger, hwilken, med ständiga rop och handens weftande ådagalade sin tilgifwenhet, och til Häst aflade stora prof af sin skickelighet och wighet. Uti Grefwens Stuteri sågos Arabiska, Persiska, Tartariska, Turkiska och Engelska Hästar. De Arabiska hade han fått til skänks af Ali Bey under kriget och ibland dem woro 4 af de ryktbara Kochlaner, som så sällan kunna fås, emedan de swårligen sändas utur Landet. En af deßa

Kochlaner sändes sedermera af Gref Orlow til Lord Herbert, såsom en present til Petersburg, jämte en Billet hwaruti Grefwen berättar sig hafwa fått den til skänks af Ali Bey.

Ryska Bönderne äro mycket roade af en art boxning, och Gref Orlow låt, til de Resandes nöje, anställa en sådan kamp. Omkring 300 man woro från nägden samlade til detta ändamål, och delade sig i twå hopar, af hwilka hwardera walde sig en Anförare som utmanade de stridande. Endast et par framträdde i sänder. De afklädde sig ej såsom Engelske Boxare. På händerna buro de hårda Läder-wantar, at handen ej kunde utan möda knytas, och ofta slogo de med flata handen. De framstälde wänstra foten och sidan, utsträckte sedan armen at afböja Motståndarens slag, men slogo med den högra handen åt den andras ansigte eller hufwud, medelst en swängning, och gåfwo inga framstötar. Så snart någondera war slagen til jorden, uphörde kampen emellan det paret. Wid sådane fäktningar ske inge olyckor eller ledwridningar, såsom i England. Bägge hoparne wisade mycken nit för sina Kämpar och togo warm del i utgången, men då någon twist yppades, bilade Grefwen den straxt, hwartil endast en nick eller et ögnekast fordrades. Sedan ungefär 20 par boxat, wille Grefwen gå sina färde; men de bönföllo det han än en stund täcktes hedra de-

deras öfning med sin närwaro, och då sådant bifölls, bugade de sig ned til jorden, såsom skulle dem wederfarits den synnerligaste nåd. Grefwen är mycket älskad af sina Bönder, och deras stråfwa upsyn förmildras i et ögneblick, så snart han wisar sin person.

Gref Panin, ryktbar af Benders eröfring och Pugatschevs kufwande, har et Landt-Slott en mil från Moscau, midt i en stor Skog, med sköna Trägårdsparker i Engelska smaken. Wid en måltid, den Grefwen gaf, sågs största ömnighet af Apricoser, Drufwor, Ananas och flere frukter, som i detta Climat icke kunna fås utom tilhjelp af Drifhus. I synnerhet anmärktes en liten art Meloner, som blifwit förde landwägen från Astracan hela 170 Sw. milen, och därföre någon gång hafwa kostat 10 Ducater stycket. Wid hwardera ändan af Bordet war en Chinesisk Porcelains-Vase ställd med lefwande Kirsbärs-träd, hwilkas bär hämtades af grenarne wid Deserten.

Hetmans af Ukrain, Gref Rolomofskis Landt-Slott liknar en liten Stad, och har 40 til 50 Bygnader af olika storlek. Han håller stor stat, många Upwaktare och en stor Orchester. Andre Ryske Magnater skola upföra sig än mera lysande, och, såsom de fordne Feudal-Herrar, utöfwa en nästan oinskränkt Dom-rättighet öfwer sina Underhafwande.

Moscau har en Vauxhall, som hölls af en Engelsman, uti en rymlig Trägård, hwilken

ken wid sammankomsterne rikt upplyses. Där är en Rotunda och särskilde Rum för förfriskningar.

Uti Furst Dolgorucki Crimskis Trägård wisas mönster af de flera Fästningar, dem bemälte Herre eröfrat. Herr Coxe såg Prinsessan Catharina Dolgoruckis Portrait, med rörelse, hälst då han påminte sig, huru Hon med wåld blef sliten ifrån en Person, den hon hjerteligen älskade, och emot sin böjelse förmäld med Czar Peter II; efter hwilkens död Hon Regerade för några ögneblick, men blef i hast störtad ned uti et fängelse, där Hon hölls innesluten under hela Kejsarinnan Annas Regering. Omsider sattes Hon under Elisabeth på fri fot, gifte sig med Grefwe Bruce och dödde utan Barn.

Moscau har 484 allmänna Kyrkor, men om man inberäknar Capeller, går antalet öfwer 1000. De gamle Kyrkorne äro fyrkantige Bygnader med en Cupel och 4 Domer, stundom af förgyldt Koppar eller Jern, stundom af Tenn, antingen rent eller grönmåladt. De äro gemenligen prydde med dubla Kors, hwilkas öfre twärstång är fästad uti rättwinklig, men den nedre uti sned ställning, emedan man föregifwer, det Frälsarens Kors haft denna skapnad. Ofta ses en Halfmåne under den nedra twärstången. Kyrkorne äro fördelade i Förhuset, kalladt Trapeza, sjelfwa Kyrkan och Choret. Gemenligen har

Kyr-

Kyrkan 4 stora fyrkantiga Pelare, som uppehålla Cupelen. Deße, så wål som wåggar och tak, åro höljde med oråkneliga Målningar af Frålsaren, Jungfru Maria och Helgon; alle ogement store och ofta groft förfårdigade. Några åro målade på sjelfwa wåggen, andre på stora Taflor af Silfwer eller Måßing, innefattade i ramar af samma Metall. Alle hufwuden åro omgifne af en så kallad Gloria, eller Ring af strålar, som år en tjock halfcirkel, oftast lik en Håstsko, af Måßing, Silfwer, Guld, ja icke sållan af Pårlor och ädla Stenar. Några af de dyrbaraste Helgon åro försedde med Sidenklåder fåstade in på wåggen och besatte med Jouveler; andre åro målade på Guldbotten, andre helt och hållit förgylde utom hånder och ansigte. — Man går från Kyrkan til Choret, upför några trappsteg, öfwer en liten plan. Choret afskiljes med et skrank, som år sårdeles dyrbart. Dår hångas ock de förnåmste Bilder. Christus altid Söder om Dörren, och nåst honom det Helgon, til hwilket Kyrkan år inwigd. Jungfru Maria åter har sin plats Norr om Porten, men de öfrige stållas utan någon rangordning. Framför Christus och Jungfru Maria åro altid Ljus, hwilke på några stållen ståndigt brinna. Portarne kallas de Helige, eller Konglige Portarne. I Choret ses det Heliga Bordet, öfwer hwilket fyra Pelare uppehålla en Himmel med en Dufwa. På

Bordet ligga et Crucifix, Evangelium och Montstrantset, som innefattar de för Nattwarden helgade Ämnen. Man får icke se något Beläte, skurit eller gutit, i någon Grekisk Kyrka. Man håller sig bokstafligt efter Mosis Lag, som icke förbjuder Målares arbeten. Öfwer Kyrkoporten ser man altid det Helgonets Bild, til hwars heder Templet är bygdt. De förbigående hälsa den med hattarnas aftagande och djupa bugningar, at pannan rörer marken. Et wördnads-betyg, det Herr Coxe stundom sedt förnyas til tio resor å rad.

Kläckorne utgöra en märkelig omständighet wid Grekiska Kyrkans utwärtes andakt, ty ju heligare dag, desto längre ringningar. Klockstaplarne byggas särskildt från Kyrkorna. Kläckan sitter fast wid bjelklaget, och man drager kläppen med tåg. Moscaus Kläckor äro ofanteligt store. Til S. Jwans Kyrka hörer en, som wäger 6322 Lißpund, Swenskt wigt. Man beräknade Kejsares nit för Religionen efter tyngden af de Kläckor, de låto gjuta för Templen. Följagteligen innehade Boris Godunof främsta rummet, emedan han gaf til Cathedral-Kyrkan i Moscau en Kläcka om 14,400 Lißpunds wigt; men Kejsarinnan Anna fick sedan företrädet, som lät göra en Kläcka om 21,600 Lißpund. Detta är den största Kläcka i hela werlden. Herr Coxe mätte den noga, och fann deß högd

wara 19 fot, deß omkrets i botnen 63 ½ fot, samt deß största tjocklek 23 tum. Wid en wådeld, som förbrände ställningen, nedföll Kläckan och fick en spricka, genom hwilken 2 personer beqwämligt kunde ingå i bredd.

Det gamla Slottet, hwari Czarerne fordom residerade, ligger uti Kremlin, och består af en samling Bygnader utan smak eller plan. Hufwudbygnaden har et stort antal förgylde Spiror och Kulor, och framsidan är prydd med flera Ryska Landskaps-Wapen. Rummen äro små, utom den stora Rådsalen, som är ganska rymlig och har et Walf, som wilar på en ofantelig Pelare. Fordne Czarerne gåfwo där Audience åt främmande Ministrar, med en aldeles Österländsk pragt, sittande på en Thron af Silfwer, som war 7 a 8 fot högre än golfwet och konstigt arbetad med Pyramider samt rikt förgyld; med en Spira fullsatt af Jouveler, en lika dyrbar Krona, samt en Mantel, höljd af ädla Stenar. Bakom Thronen stodo fyra de resligaste Herrar, med Strids-yxor på axlarna, klädde i fotsida Hermelins-Mantlar och prydde med Guldkädjor o. s. w. Denna slags pragt är nu urmodig, och Kejsarinnan, wid sina besök, finner ej en gång sin räkning at bebo Slottet. Herr Muller har uptäckt, at Czar Peter I. föddes på detta Slott, då man wanligt antagit, at en sådan heder tilkommit den lilla Staden Columna, hwilken man gan-

ska öfwerdrifwit och wanheligt kalladt Ryßlands Bethlehem.

Herr Coxe besökte Nunne-Klostret Wiesnovitskoi, som grundlades år 1393. Abbedißan wisade sjelf Capellet med deß märkwärdigheter, dyrbara Skrudar, Helgona-Bilder, m. m. Där äro flere Czarinnor och Printsessor begrafne. Hon förde sedan Hr. Coxe och Sällskapet til sina egna Rum, hwarest 20 Nunnor, efter gifwit tecken med Abbedißans Krycka, instämde i en Sång, som fortsattes under hela besöket, och war nog angenäm. Därefter ungfägnades Sällskapet med Champagne-Win och andra förfriskningar. Nunnorna funnos annars i sine Rum sysselsatte at brodera en Skrud åt Ärke-Biskopen. De woro klädde i långa Räckar af swart Tyg, swarta Slöjor, swarta Pannkläden, och hade swarta Näsdukar om kindbenen så at deras utseende war blekt och ängsligt. Abbedissan sjelf war ensam klädd i Siden. Nunnorna tilstädjes aldrig smaka Kött, utan lefwa de af Fisk, Ägg och Frukter. Annars hålles denne Orden icke strängare, än at Nunnorna kunna, då och då gå ut i Staden på besök.

Endast Kremlin har 8 Kyrkor, nästan tätt intil hwarandra. Uti St. Michels Kyrka war de fordna Czarers begrafnings-plats, åfwen som Jungfru Mariæ Himmelsfärds-Kyrka war utsedd til deras Kröning.

Ibland

Ibland de i St. Michael begrafne Czarer fäste Herr Coxe sin upmärksamhet wid de följande.

Ivan Wasilivitch I. grundlade Rysslands magt. Han upsteg 1462 på en Thron, som war skattskyldig under Tartarerna, men afkastade snart detta ok, gjorde förbund med flere Europeiske Magter och war den förste Czar, som hade beskickning från Påfwen, Sultan, samt Tyska, Pålska och Danska Hofwen. Han befordrade Handelen, införde Artilleriets bruk genom en Aristoteles från Bologna; lät prägla Mynt utan Tartariske Wapen och påskrifter, bygde Muren omkring Kremlin, m. m. Han war af en Jättelik wäxt och grymt utseende; hans hårde och barbariske seder blefwo dock mycket förmildrade genom hans senare Gemål Sophia, en Grekisk Prinsessa af utmärkt skönhet och skicklighet, som hade mycken del så wäl i Czarens stora föret gande, som i deras framgång. Han dödde 1505.

Ivan Wasilivitch II. är af Häfdateknare gemenligen afmålad såsom den grymmaste Tyran. Det är ock onekeligt, at han begick många omenskligheter; likwäl hade han sina stora egenskaper, såsom Politisk Furste. Han inrättade en ordentelig Armee; införde bruket af Eldgewär i stället för Bågar; intog Casan och Astracan, satte skräck i alla sina grannar; utgaf den första skrefna Lagbok; inkallade främmande Konstnärer; införde Boktrycke-

tryckerier; satte Kammar-wärket på redigare fot; ingick i Handels-förbund med England och lämnade Engelske Handelsmän fri Religions-öfning; war ock sinnad at anlägga Lärohus för Latinska och Tyska Språken, m. m. Han bidrog således ansenligt til sitt folks hyfsning, oaktadt sina flere grymheter. Men hos sjelfwe Peter I. war just icke mildhet den främsta dygden. Han dödde 1584 af sorg däröfwer, at han gifwit sin egen Son och Thronföljare et dödeligt slag öfwer tinningen.

Hans andre Son Feodor war en swag Regent, som måst styrdes af sin Swåger Boris Godunof.

Man ser ock i samma Kyrka Ivans tredje Son Demetrius, som tros blifwit, på sitt nionde år, mördad i Uglitz efter Boris Godunofs befallning, och därföre anses för en Martyr, hwilkens aska högt wördas och säges hafwa gjordt underwärk.

Widare, Michael Feodorovitch, som efter de grymma oroligheter, hwilka följde de falske Demetriernas wälfningar, waldes til Czar. Han war Son af Patriarchen Philaretes; emottog tidningen om sitt wal til Thronen med tårar, men Regerade wist och lyckligt 28 år. Omsider —

Hans Son Alexey Michaelovitch, Peter den Stores Fader, som lät öfwerse Lagboken, förbättrade Armeen, grundlade Segelfarten på Caspiska Sjön, och Regerade 32

år.

år. Ändteligen — dennes 2 Söner Feodor, som någon tid Regerade genom sin Syster Sophias och Galitzins wisa handledning, och Ivan, som war i få år Peter den Stores Med-Regent, samt sluteligen Peter II., den olyckliga Czarovitchens Son, som 1727 blef Catharinas Efterträdare och 1730, genom Läkares mißwård, dödde i Kopporna. Med honom utgick Romanzofska Huset på Mans-linien.

Jungfru Mariæ Himmelsfärds-Kyrka är den prägtigaste i Moscau. Choret är på flera ställen klädt med wäl arbetade Guld- och Silfwer-plåtar. En Silfwerkrona om 147 Lißpunds tyngd hänger midt i taket. Den är gjord i England och skänkt af en Morosof. Skruden är omåtteligen rik, men arbetet ofta groft.

Många Bilder äro af Jättelik wäxt, och förfärdigade på 1400-talet. En Jungfru Maria, målad af St. Lucas, räknas för mycket helig och har gjordt underwärk. Ansigtet, som är nästan swart, omgifwes med en Gloria, af ädla Stenar. Händer och kropp äro förgylde. Denne Helgedom förwaras i Choret innom et Silfwer-skåp, som öpnas på stora Högtidsdagar och för Resande. Herr Coxe håller det för et Grekiskt arbete.

I denna Kyrka äro Grekiske Patriarcherne begrafne. Af deße war Job den äldsta, som emottog Stafwen 1588, då Constantinopolitanska Patriarchen Jeremias högtide-

tideligen förklarade Ryska Kyrkan för beroende af sig sjelf. Från honom räknas 11 Patriarcher til den sista Adrian, då Patriarchatet 1699 indrogs af Peter I. Af deßa är dock ingen så märkwärdig som Nicon, hwilken af somliga dyrkas för et Helgon, och af andra hålles för en Antichrist. Hans lefnadslopp är korteligen af följande innehåll:

Nicon föddes 1613. Man känner ej hans slägt. Han upföddes i Kloster och fattade smak för Munk-lefnaden, men nödgades gifta sig, och blef Seculair Präst. Efter 10 års sammanlefnad med sin Hustru, öfwertalade han henne at gå i Kloster, och gjorde sig sjelf til Munk. På en ödslig Holme i Hwita Hafwet, war et litet Brödraskap, som höll de strängaste reglor, och Nicon begaf sig dit. Munkarne bodde i särskilda Kamrar, och sågo hwarandra endast om Lögerdags nätterna, dem de tilbragte i Kyrkan, med bön och sång, hwarpå de skildes åt följande Söndags middagen. De lefde blott af Bröd och Fisk.

Någon tid därefter följde Nicon Munkarnas Föreståndare til Moscau, at samla Allmosor til en ny Kyrka. Efter hemkomsten blef han, för någon mißsämja, jagad från Ön. Han gick om bord i en liten Båt, åtföljd af en enda Person, hotades af storm, men kastades dock lyckligt på en Ö, hwarifrån han kom til fasta Landet. Han trädde

se-

sedan i et annat Kloster, och bygde sig en särskild Hydda på en Holme, lefde af fiske, och såg ej sina Medbröder utom deras Andaktsstunder. Detta gaf honom sådant anseende, at han, wid första ledighet, waldes til Klostrets Föreståndare. En angelägenhet förde honom til Moscau, där Alexey Michaelovitch fattade sådant förtroende til hans skicklighet, at han steg för steg innom 5 år upshöjdes til Ärke-Biskop af Novogorod och omsider til Patriark af Ryßland 1652. Wid et upror i Novogorod wisade han en owanlig behjertenhet. Gouverneuren tog sin tilflygt i Nicons Hus. Folket åskade deß utlefwerering, hwilket Nicon personligen wägrade, blef då öfwerfallen med stenar, släpad wid håret och med plats ryckt liflös undan den ursinniga hopen. Men knapt hade Prelaten kommit sig före, då han infann sig på Rådhuset, midt ibland de uproriska, och stillade dem med sin talegåfwa och frimodighet. Kejsaren lämnade åt honom at straffa de brottsliga, hwilket utfördes med minsta möjeliga hårdhet, och Nicon eftergaf alt honom personligen tilfogadt wåld. Sina stora inkomster anwände han til barmhertighets-wärk; bygde Fattighus åt Änkor, drog försorg för Faderlösa, skyddade förtryckta, m. m. Såsom Patriarch bygde han Lärohus för Grekiska och Latinska Språken, lät anskaffa Handskrifter från Berget Athos, samt öfwerse Kyrko-Bibelen och

Handboken. Han bragte dårhån, at alle yngre Afskrifter råttades efter gamla Slavoniänska Bibelen; låt dåraf, under egit inseende, utgå en tryckt Uplaga; rensade Kyrkorna från en mångd mindre behörige Helgons Afbilder och afskaffade flera grofwa widskepelser. Kejsaren rådförde sig ofta med honom i de benigaste Regerings-årender och rönte altid hans utmårkta skicklighet, warsamhet och genomtrångande sjålastyrka. Men hans fall war lika hastigt, som hans uphöjelse. Han ådrog sig Ministrarnes afwund, genom sitt inflytande på allmånna rådslagen; Prästerskapets hat genom sin upsigt på deras skyldigheter, och folkets afsky, genom widskepelsens motande. Omsider föll han åfwen i Czarens och Czarinnans onåd, dels genom sin ståndagtighet at förfåkta det han ansåg för rått, dels genom Hoffolkets stämplingar. Så snart han mårkte sitt fall wara å bane, afsade han sig 1658 alla sina Embeten, gick i et Kloster kalladt Jerusalem, det han sjelf bygt, dock med bibehållandet af Patriarch-titelen. Dår antog han samma strånga lefnadssått, hwilket han öfwat i sin ungdom, bebodde en Kammare om något mer ån 3 alnar i fyrkant; begick sin andakt i et litet Capell, dit han upgick eller råttare kröp genom en trång windtrappa; bar ståndigt, i hela 20 år, et Crucifix af Måßing i en Kådja om halsen, som wågde öfwer et Lißpund; låg på en sten, om

om 2 alnars långd och en alns bredd, hölid med Waß, och tillagade sjelf sin ringa föda. Likwäl, för at wara nyttig under all denna späkning, utarbetade han en Chrönika efter Rysslands gamla Häfdeteknare, hwilket Wärk är ansedt för det trowärdigaste ledband. Han war sjelf så angelägen om deß helgd, at han, på första bladet, bannlyste hwar och en, som dristade däraf ändra en bokstaf. Likwäl kunde han ej undgå förföljelser. Han anklagades för obehöriga skriftwäxlingar til Czarens och Statens skada. År 1666 hölls et Kyrkomöte, där Nicon offenteligen afsattes och förwistes til et mera aflägse Kloster. Et stort bewis på hans oskuld war, at intet annat skäl kunde i Domen åberopas, än det, at han, med sin friwilliga afsäjelse, brottsligt öfwergifwit sin Hjord. Nicon undergick alt sådant med lika stor själ och wägrade emottaga eftergift för brott, dem han wiste sig icke hafwa begådt. Efter Alexeys död blef honom tillåtit at återflytta til sitt Jerusalem, sedan han tilbragt 16 år såsom Landtförwist, men han dödde på resan, 66 år gammal.

Uti Ryska Kyrkor finnas inge Stolar, emedan andakten förrättas stående. Uti J. Mariä Kyrka såg dock Hr. Coxe twå Stolar, af hwilka den ene fordom warit för Czaren, den andre för Patriarchen. När Peter I. förklarat sig för Patriarch, och Ärke-Biskopen af Novogorod stråfwade efter denna

wärdighet, pekade han en gång på Patriarch-Stolen och sade til Czaren: Den där är nu onyttig. Befaller Ed. Maj:t at den bortflyttas. Czaren teg. Frågan förnyades. Nej, sade Czaren, den skall hwarken flyttas, ej heller skall du sitta där.

Herr Coxe besåg Riks-Archivet, som hölls i den förträffligaste ordning af Hr. G. F. Muller. Statens Papper lågo i stora Kistor, såsom andre luntor, til deß nu Regerande Kejsarinnan befalte Herr Muller genomse och medelst ordentelig upställning göra denna Historiska skatt mera tilgängelig. Nu mera war detta wärkstäldt. De Papper, som angingo Rylland särskildt, woro stälde i sina egna med Glasdörrar försedde Cabinetter, så at hwarje Province hade sitt egit rum med påskrift. De utländske Stats-Papperen woro bragte i ordning efter de särskilde Riken, dem de rörde; alle efter Åretal. Herr Coxe fann där en i sjelfwa England mycket twistig händelse, rörande Ivan Wasilovitch II. som säges hafwa friat til Drottning Elisabeth. Men detta ägtenskaps-förslag angick en Fröken Anna Hastings, hwilken Czaren wärkeligen begärde til Gemål, i anseende til den förmånliga beskrifning han, genom en Engelsk Läkare, århållit af bemälte Fruntimmer. Czaren war wäl då gift och hade sin femte Gemål, lofwade dock skilja henne ifrån sig, af orsak, at hon war hans Undersåte. Men hela saken stad-

stadnade genom Czarens död. Elisabeth synes ej heller hafwa warit särdeles angelägen om denne förbindelse. Hennes Ambaßadeur talade ur hög ton; men Czaren förklarade det, i händelse Drottningen icke, wid nästa beskickning, sände den Person han åstundade, skulle han gå sjelf åstad och wisa, det intet hinder kunde göra hans fordran fruktlös. — Där sågs åfwen et Bref af den 4 Augusti 1514, ifrån Kejsar Maximilian I, hwaruti Wasili Ivanovitch hälsades för Kejsare.

Därefter besöktes Universitetet, som åfwen är belägit i Kithaygorod. Det inrättades under Kejsarinnan Elisabeth, och underhåller 600 Studenter, som där, på Kronans kostnad, njuta kost, kläder och underwisning. I Tryckeriet, som först besågs, framtogs ur Präßen en Compliment til de Resande på Engelska och Ryska. Bibliotheket är litet och Physiske Instrumenterne endast måttelige. Föreläsningar hållas i de fläste Wetenskaper och flere Europeiska Språk; men icke Grekiska och Ebreiska.

Deßutom finnas twå Gymnasier grundlagde åfwen af Elisabeth, hwarest 23 Profeßorer lära Språken, til och med Tartariskan, samt, utom de egenteliga Wetenskaper, Fortificationen, Artilleriet, m. m. Där äro åfwen Läromästare för de wackra Konsterna, Byggnings-konsten, Rit-konsten, samt Fäktmästare m. m.

Moscau är medelpunkten, som förbinder Europeiska och Siberiska Handelen, men de fläste Waror föras dit och dädan på Slädar. Alla Köpmansbodar äro lagde uti Kithaigorod, och, efter Österländska sättet, stälde i rader, såsom på en Marknadsplats. De, som handla med et och samma slags Waror, hafwa sina Bodar in til hwarandra. Bundtmakarebodarne intaga flera gator. Ägaren bor där aldrig, utan infinner sig i Boden om morgonen och lämnar den om aftonen.

Bland andra Handelswaror äro ock Hus til salu i Moscau. Man ser i en af Förstäderna timrade, men söndertagne Hus, af alla slags storlekar och inredningar. Den, som behöfwer en Bygnad, genomgår Ritningarna, hwilka upwisas, wäljer efter sin smak och kan, innom några dagar, hafwa sin tomt bebygd.

En förmånlig inrättning finnes i Moscau, dels at förekomma uplopps utbredande, dels at bibehålla ordning och afböja trängsel wid eldswådor, hwilke i en Stad, som til större delen består af Trähus och har de fläste Gator belagda med Plankor och Stäckar, äro både allmännare och farligare än i andra Städer. Wid ingången til hwar och en Gata är en art Port, som af en Skildtwakt, hwilken har sin Skildtkur på stället, skyndsamt tilslutes och förekommer oredor. (Så är ock inrättadt i Cairo.)

Schach

Schach spelas så allmänt i Ryßland, at man ej allenast i alla Sällskaper ser detta tidsfördrif, utan ock Schach-spelare ofta träffas framför ingången til Hus och Bodar i Moscau. Ryßarne anses at gå wida i detta Spel. Drottningen gör ock samma steg som Hästen, hwadan än mera uträkning fordras. Schach spelas där ock i Quadrille, hwilket är både nöjsammare och widsträcktare.

Hittebarns-Huset och deß inrättning, som af Kejsarinnan grundlades 1764, förtjenar en Resandes upmärksamhet. Det widmagthålles af enskildtas friwilliga tilskott, dem Kejsarinnan upmuntrar med åtskilliga förmåner samt tilläggande af en efter gåfwan afmätt Rang. En Köpman Dimidof, hwilkens Förfäder först uptäckt och arbetat Siberiens Grufwor, samt af dem samlat stor förmögenhet, har på denna Inrättning kostat öfwer 24 Tunnor Guld. Huset är bygdt nära Moskua-Floden på en högd där luften fritt spelar. Hade 1778, 3000 Hittebarn, men är ämnadt at emottaga 8000. Barnen föras til Portwacktaren och emottagas utan efterfrågan eller någons förord. Rummen äro rymlige; Sof-kamrarne, som äro särskildt bygde från Arbets-rummen, hafwa fri wäderwäxling. Hwart och et Barn har sin egen Säng af Stål. Lakan ömsas hwar wecka och Barnen få rent Linne tre gånger i weckan. En angenäm snygghet råder öfwer alt.

Äfwen Ammornes Rum hålles utmärkt rent och fritt för all widrig lukt. Waggor äro bannlyste, och i synnerhet förbudit at gunga Barnen på armarna. Lindor äro äfwen så där, som öfwer alt i Ryßland, utur bruk, och man nytjar en lös swepning. Barnen woro alle muntre och hade et friskt utseende. Då Directeuren, som ledsagade Herr Coxe, inkom, framlyste en glädje i alla Barnens ögon. De samlades omkring honom, för at kyßa hans händer, med flera betyg af sin okonstlade kärlek, hwilket war et oswikeligt bewis af den godhet, hwarmed han sörjer för deras behof. Barnen blifwa hos Ammorna twå år, och föras då til den lägsta Claßen, hwarest Gåßar och Flickor lefwa tilhopa til sjunde året. Då skiljer man dem åt. Både Gåßar och Flickor lära läsa, skrifwa och räkna. Gåßarne tilhållas deßemellan at sticka Strumpor, karda, häkla, m. m. och Flickorne at spinna, sy, sticka, knöpla samt deltaga i hushålls-syslor, såsom baka, koka, m. m. På fjortonde året får hwart och et Hittebarn wälja hwad lefnads-yrke som behagas, och til den ändan finnas flere Manufactur-inrättningar anlagde i sjelfwa Huset. Några Gåssar och Flickor lära Fransyska och Tyska, samt några få Gåßar Latin. Andre lära rita, spela, dantsa. Wid tjugonde året utgå de, och få, jämte en summa penningar, frihet at bosätta sig hwarest de behaga innom

Ry-

Ryska Riket. En stor förmån i et Land, där annars ingen kan lämna sin födelse-ort utan tilstånd. Herr Coxe såg Barnens Middags-måltid. Gåßar och Flickor äta wid särskild-te Bord. Matsalarne äro särskildt bygde, wälfde och rymlige. De som höra til främ-sta Claßen eller äro öfwer 14 år, sitta, men de öfrige stå. De små Barnen hafwa sin be-tjening och tilsyn; men de öfrige uppaßa hwar-andra hwar sin gång. Middagen bestod af Ox- och Kalfkött, hwarpå en Säppa war kokad med Risgryn. Herr Coxe smakade an-rättningen och fann den utmärkt god. Brö-det war ganska smakeligt och bakadt af de äldre Barnen. Hwart Barn hade sin Ser-viette, sin Tenn-Talrick, Knif, Gaffel och Sked. Duktygen ömsas 3 gångor i weckan. Bar-nen upstiga kl. 6, äta middag kl. 11 och af-tonmål kl. 6. De smärre Barnen få Bröd kl. 7 och 4. Emellan läro-timmarne lämnas dem all frihet och de upmuntras at wara ute i luften, ju mer deß häldre. Uti Huset är en Theater, hwilkens Decorationer äro för-färdigade af Barnen. Herr Coxe såg där Barnen spela 2:ne från Fransyskan på Ry-ska öfwersatte Stycken: Le Devin du village och Honete Criminel, med mycken lifslighet i uttryck och behag i ställning, fast han ej för-stod något ord. Han hörde några goda Rö-ster. Orchestren som utom första Violen be-stod af idel Hittebarn, war ej at förakta.

De sluta ock gemenligen hwart Spel med wackra Balletter.

Herr Coxe wille ock bese Troitskoi, eller Den H. Trefaldighets Kloster, belägit 7 mil från Moscau och märkwärdigt däraf, at Czarerne, åfwen Peter I., dit tagit sin tilflyckt wid timande upror. Et pass med ordres för Hästar war utwärkadt, och ombytt beståldt wid halfwa wägen. Men en hufwudomständighet förgäten. Man bör åfwen hafwa en Soldat, som med eftertryck wärkställer, ty Ryska Bonden skjutsar trögt, emedan han är så illa betalad. I sjelfwa Moscau fick Sällskapet wänta 9 timmar på Hästarnas ankomst, och til deras harm frånspändes deße wid första By. Mycken rådbråkad Ryska slöstes förgäfwes. Den Skjutsande förklarade at han ej war skyldig skjutsa längre. Olyckligtwis lågo Byarne owanligt tätt, och i hwarje By förestod ombyte, grål och uppehåll. Man tilbragte 18 timmar på tre mil. Men wid Bretoffbina, et litet Lust-Slott, af angenäm belägenhet, det Czar Peters Fader utmärkt älskade, och hwarest Kejsarinnan befalt en Stenhus-byggnads anläggande i stället för de små gulfärgade Trähusen, träffades en Sergeant, den Gref Volkonski ditsatt til biträde åt Sällskapet. Han kände ordningen och förklarade orderne med sin Sabel. Allmogen tycktes bättre förstå denna slags wältalighet, samt emottog slängar med all mö-

jelig

jelig köld och fryntlighet, och så snart Kutsken kom på sitt säte, började han sina Wisor, på Ryska maneret, med lika godt lynne.

Klostret liknar en liten Stad och är starkt befäst, efter forntidens sätt, med höga Wallar och Torn, som hafwa Trädtak och Skottgluggar. Det har uthärdat swåra belägringar och kunde ej intagas af Ladislaus, ehuru han angrep det med en stor Pälsk Armee. Utom Munkarnes Rum ses där Slottet och 9 Kyrkor bygde af fordna Czarer. Det war fordom det rikaste Kloster i Ryßland, hade 300 Munkar och et ansenligt antal Studenter. Minst 100,000 Bönder lydde då därunder, men de äro nu dragne under Kronan och man gifwer Klostrets Medlemmar endast små Pensioner. Nu äro knapt 100. Munkar och 200 Studenter öfrige. Munkarnas regel är sträng. De smaka aldrig Kött och kläda sig i swart färg. I Slottet är et Rum, där Czar Peter den Förstes förnämste Hjeltebragder föreställas. Kyrkorne äro öfwermåtton rika af Guld, Silfwer och dyrbare Skrudar. Den förnämsta har en Cupel af förgyld Koppar och 4 Domer af grönmåladt Tenn. Nägden är wäl upodlad, folkrik samt fruktbärande. Herr Coxe beskådade den från en wacker Klockstapel, bygd af Kejs. Elisabeth. Enligt D. Busching skall där finnas en artig Boksamling, men den kunde ej öpnas, emedan Archimandriten icke war närwarande.

Den

Den 14 September lämnades Moscau och resan fortsattes til Petersburg. Följande dagen ankom Herr Coxe til Tver, som har en angenäm belägenhet jämte Volga-Floden. Staden fick sin första befästning 1182, och lades, med deß tilhörande nägd, under Ryska Kronan år 1490. Den delas i Gamla och Nya Staden. Den förra är obetydelig och består mäst af Träkojor; men den Nya har efter branden 1763 blifwit bygd efter en ordentelig plan. Kejsarinnan har låtit, på Kronans kostnad, upföra flera Allmänna Byggnader, och deßutom ej allenast utan räntа förskutit til hwar och en, som wille bygga Stenhus, et Lån af 1200 Riksdaler, på tolf år, utan ock sedermera däraf efterskänkt en tredjedel. Hela Förskotts-summan belopp sig til 240,000 Riksdaler. Alle Gator äro räte och brede, och sammanlöpa i et åttkantigt Torg, omgifwit af wackra Hus. Gymnasium har 600 Studerande under Biskopens upsyn. År 1776 anlade Kejsarinnan en Schola för 200 Borgarebarn, som lära läsa, räkna och skrifwa, samt öfwas til handaslögder. År 1779 inrättades en Adels-Academie för 120 unge Adelsmän, som njuta underwisning i Språk, Wetenskaper och flere för detta Stånd prydelige öfningar, såsom rida, fäkta, m. m. Handelen är blomstrande i anseende til Floderne Volga och Tverza, som där sammanlöpa, och föra Siberiens samt de Södre

Ry-

Ryske Provincernas Handels-waror. De woro nu höljde af Båtar. Volga har sitt ursprung 13 mil från Tver, men är först segelbar wid denna Stad, och ökes af Tverza, hwilken nu blifwit förbunden med Neva, så at man kan, på watten, föra Handelswaror från Östersjön til Caspiska Sjön. Handels-Båtarne byggas flate, för de många grundens skull i Volga, och göras blott för en resa; ty efter ankomsten til Petersburg säljas de til Wed. År 1776 paßerade 2641 sådane förbi Tver. Såsom det orimliga bruket, at tälja alla Plankor med Yxa, war högst skogsödande, förordnades, at för alle Farkoster, hwilka woro bygde med sådana Plankor, skulle en plikt wid Tver erläggas af 24 Riksdaler. Detta hade den wärkan at första året inflöto 24,000 R:daler, det andra 60,000, det tredje 400, det fjerde ingen enda; och Sågar anlades för Skeppswirkets beredning. Staden har minst 10,000 Själar, och Länet har ansenligen förkofrat sig genom Regeringens nu widtagne wisa mått. Wärdshuset hölls af en Tysk, uti et af de nya prägtiga Husen war dock nästan tomt på Husgeråd och Sängar. Nägden är fruktbar på Spannemål af alla slag, Bohwete, Lin, Hampa. Skogarne bestå af wanlige Barrträd, Ek, Björk, Popel, Asp, och hysa Älgar, Björnar, Wargar, Räfwar, Kaniner, Marmotdjur, Hillrar och flera Djurarter, samt många slags Foglar.

Flo-

Floden Volga har ock et stort antal Fisk-arter, bland hwilka Sterleten, Stören och Belluga förtjena särdeles nämnas.

Den 19 lämnades Tver. Följande dagen ankom Herr Coxe til Wishney Woloshok, en af de Kejserliga Städer, som blifwit förklarade för fria, och därigenom börjat resa sig af den uselhet, twång och slafweri medföra. Där löper Canalen som förbinder Östersjön med Volga. Herr Coxe såg en myckenhet Byar och Trägårdar befästade med Palisader om 6 alnars högd. Denne sed är gammal i Ryßland, och i de äldsta Lagar stadgas knutstraff för den, som underlåt at så förwara sin Gård emot Tartarernas anfall. Nu bibehålles den af gammal häfd. Landet började blifwa alt mera wackert och odladt. Uti Bronitza bodde Hr. Coxe den 24 hos en Präst. Hans Hus war aldeles lika med Böndernas, endast renligare och bättre försedt med Sten- och Träkäril. Wärden, sielf klädd lika med Allmogen, och blott skild från sina Åhörare med et långt, löst hängande hår, war, jämte Hustru och Barn, syßelsatt at rensa Fiskar och samla Rämmen för Caviar. Brädden af Höstrågen stod grön. Rior äro där i bruk. Store Oxdrifter från Ukraine förbirestes, hwilke drifwas hela 120 mils wäg til Petersburg. De betas på ledíga platser, ömse sidor om Landswägen (åfwen en Österländsk sed) och deras Drifware lig-

ligga under bar Himmel, där de uptända eldar för wärma och matlagning, samt sofwa på bara marken. En owan skulle taga dem för en wandrande Horde Tartarer.

Wägen är huggen i rät linea hela 70 milen från Petersburg, och är således nog ängslig i brist af ombyte för ögat. Skogen är fäld på ömse sidor, 40 à 50 steg. Byar och odlade Platsar äro icke allmänne. Wägen är först grundlagd med Ståckar, på hwilka et hwarf qwistar blifwit lagdt, och höljdt med Sand. Men då Ståckarne rutnat, blifwer denna wåg gropig, och då Sanden bortskölljes, kan nästan ingen uthärda den tåta skakningen emot det kuiriga Timret. Byarne bestå af Tråhus, och hafwa blott en Gata. De äro dock bättre här, än på andra sidan om Moscau. Husen äro wäl utan konst, men dock lämpade efter luftstrekets stränghet. De bestå wanligt af et Wånings-rum, stundom af twå, dock bor altid Hushållet tilhopa. Sängar äro så sällsynte, at Herr Coxe blott såg twänne under hela resan. Uti dem lågo twå Qwinfolk, i sina kläder, med hufwuden wände åt olika håll. Allmogen sofwer wanligt på Bänkar, Golf eller hälst på Ugnen, där man får se Karlar och Qwinfolk om hwarandra, gemenligen så godt som nakne. I somliga Hus sågos en art Lafwar, 3 à 4 alnar från Golfwet med twärbräder, på hwilka Folket sof med nedhängande ben, och tycktes

hwarje

hwarje ögneblick wara färdige at nedfalla. Såsom ofta 20 Personer woro hoppackade i et litet Rum, blef både hettan och stanken nog plågsam, hwilket än mera ökades, där ingen Skorsten war at afleda röken; likwäl, när Herr Coxe öpnade Skottluckan, at hämta någon frisk luft, inträngde en så stickande köld, at han hällre underkastade sig förstnämde olägenhet.

Midt i Rummet hänger altid från taket et Käril med helgadt watten och en Lampa, som dock endast brinner wid wißa tilfällen. I hwart Hus ses åfwen et på Träd måladt ansigte af något Helgon, men så illa gjordt, at det snarare liknar en Calmuckisk Afgud, än något Menniskoansigte. Framför denne Bild aflägger Husfolket sin andakt, när det går til sängs och upstår, medelst korßningar för pannan och sidorna, samt otaliga bugningar, hwilka stundom ske så djupt, at pannan rörer golfwet, och fortsättas i flera minuter. Hwar och en, som kommer in, gör sin första hälsning för detta Helgon, innan han wänder sig til Husfolket. Allmogen är mycket höflig sins emellan; hälsar med blottade hufwud, bugar ofta och ärbödigt, önskar hwarannan godt, o. s. w. De uttrycka sig med mycken lifligheet och tusende åtbörder, men wisa sig särdeles slafwiske i sitt upförande emot dem, som äro af högre Stånd. De kasta sig til jorden och röra marken med pannan.

nan. Herr Coxe åtnjöt sådan årebetygelse ej allenast af Tiggare, utan ock af Barn och Bönder. (Denne Österländska sed måste fallit en Engelsman särdeles märkwärdig.)

Ryske Bonden förwarar särdeles sina ben för köld. Både om Wintren och Sommaren bär han et och stundom twå par grofwa Ullstrumpor; lindar utanpå dem et groft Wallmarsstycke om flera alnars längd, samt påkläder omsider et par Stöflar, som lätt kunna rymma hela denna anstalt. Deße ben föreföllo därföre Herr Coxe såsom onaturlige, til deß han hade tilfälle at i Böndernas Pörten se och betrakta hela Garderoben. Åfwen de öfrige kroppsdelar blifwa wäl klädde. Bland Folkets föd-ämnen nämner Hr. Coxe Rågbröd, som fylles med Lök, Moröttér, färskt Korn, m. m. och doppas i Olja. I synnerhet utgör dock Senap en artikel af betydenhet. I alla Hus och på alla Köpeplatser sågs en förundranswärd myckenhet af swart, hwit, brun och gul Senap. Folkets wanligaste dryck är Quaß, som göres lik en Wört, med hett watten på Råg- eller Kornmjöl. En dryck Wiscky, distillerad af Malt, är också mycket begärlig och blir ofta mißbrukad.

Ibland de mäst wanhedrande oseder, anför Herr Coxe et hos Ryska Allmogen gängse bruk, at Fadren gifter sin Son, om 8 à 9 års ålder, med en fullwäxt Piga, den han sjelf ej allenast nytjar til biträde i arbetet,

utan ock til en så beskaffad bekantskap, at ofta flere Barn dåraf tilkomma. Herr Coxe märkte i flera Hus twå Matmödrar, af hwilka den ena war ålderstegen och kunde wara Mannens Moder, och den andra bar namn af Sonhustru, men i sjelfwa wärket war Faderns Bihustru. Flere Personer af Stånd försäkrade Herr Coxe, at denna ohyggeliga plågsed ännu öfwades, men aftog småningom, i den mån Regeringen och Prästerskapet däremot förente deras åtgärd.

De Bönder, som äro förbundne at skjutsa, kallas Jamschicks, och äro befriade från Mantals-afgift, Utskrifning, jämte flera förmåner. Likwäl äro de, i anseende til den långa skjutslegan, så obenägne, at, wid Resandes ankomst, gräl och slagsmål ofta upkomma, hwilka Råttaren knapt förmår stilla. Deße stridigheter kunna någon gång wara roliga nog at åskåda för en Resande, som ej gör sig et nöje at skynda, men i långden äro de odrägliga. Engelsmannen Chanceler har mycket mißtagit sig, då han berättar, det Bönderne slogos om den äran at sätta Håstar för hans Wagn, ty just motsatsen war ämnet för deras twist. Råttaren måste ofta föreslå lottning, at afsluta en så benig fråga. En Soldat är nödig at uplösa knuten med sin Sabel, då alt går fort och wäl.

Ryska Bonden sjunger gerna. Kutskar och Skjäkt-ridare kunde därmed fördrifwa flera

ra timmar oafbrutit. De sungo åfwen parti-twis. Soldaten sjunger under marchen, Åkermannen under alt slags arbete, och om lugna aftnar hör man ljud af sång från alla Byar. Herr Stæhlin berättar, at den Sång-Musik, som herrskar i Ryßland, från Duna til Ishafwet, är en enfaldig melodie, som medgifwer oräkneliga förändringar, i mån af Sångarens fintlighet eller hwarje Läns enskildta bruk. Orden äro gemenligen prose, ofta ex tempore. Ämnet består stundom af någon legende, någon saga om Jättar, kärleks-förklaring, samtal emellan Älskaren och den sköna, m. m. Sällan sättes detta i rim, utan paßas blott efter melodien. Stundom går man så långt, at alle trätor och samtal ske med sång, efter denna General-ton, som är tjenlig både i glädje och sorg.

Wådeldar förekomma ofta i Ryska Byar och Herr Coxe förbireste flera sådane nyß afbrända. Man är högst wårdslös om elden och går utan aktsamhet med antända stickor och bloß til och med i Hö-lador.

Novogorod wisade sig på afstånd såsom en prägtig Stad, men upfylde icke denna wäntan. Den kallades fordom Stora Novogorod, men wisar nu endast lämningar af en förfallen pragt. Den skall wara bygd i 5:te År-hundradet af en Sclavonisk Hord från Volga-trakten, och omtalas redan af Jornandes; undergick flera skiften; hade en

tid egna Hertigar och stora friheter, under hwilkas åtnjutande Staden upsteg til sådan magt, at man ordspråks-wis sade: Quis contra Deos et Magnam Novogardiam? Men Ivan Wasilivitch I. kufwade den 1471, insatte Gouverneur och inskränkte Stadens rättigheter. Den qwarlefwa af frihet, som än återstod, undertrycktes af samme Czar 1477 under Stadens inbördes stridigheter, och det så i grund, at en stor Klocka, hwilken war ansedd såsom en Sinnebild af Stadens frihet och et Palladium af deß rättigheter, fördes från Novogorod til Moscau. Denna Klocka, som kallades den ewiga, hängde wid Torget. Wid deß ljud, som war et tecken til ofrid, skåckade sig Folket tilsammans från alla håll til förswar. Ivan kallade den Uprors Allarm-trumman, och trodde sig icke wara trygg Herrskare, förr än han beröfwat Staden denna helgedom. Han flyttade åfwen mer än 1000 af de mägtigaste Borgare til Moscau och andra Städer. Likwål bibehöll Staden sin Handel och styrka någon tid. Ännu 1508 dödde 15,000 Personer i en smittosam Feber; et antal, som är dubbelt större än Stadens nu warande hela Folknummer. Under deß största flor, räknades 400,000 Själar i Staden. Men under Ivan Wasilivitch II. fick den sin wärsta stöt. Han blef underrättad, at Stadens Inwånare stodo i hemligt förstånd med Sigismund August,

Ko-

Konung af Pålen, och höll däröfwer en blodig undersökning, som påstod i 5 weckor, under hwilken tid 500 Personer dageligen föllo et offer för Tyrannens omenskliga hämnd. Häfdateknare beräkna, det 30,000 Inbyggare omkommit i detta blodbad. Andre påstå denne uppgift wara öfwerdrifwen, men äfwen de, som söka ursäkta Ivan, måste medgifwa en grymhet, hwari han kan hända öfwergick Christian Tyran. Uhlfjeld, en Dansk Ambassadeur, som kort därefter reste genom Staden, beskrifwer den såsom en ödelagd plats. Men den bibehöll sig likwäl någorlunda til deß Petersburg anlades, dit, med Handelen, all Novogorods styrka flyttade. Nu ser man et stort antal förfallne Kyrkor och Kloster, emellan hwilka til en del upodlade och til en del med Näßlor bewäxte Parker erinra Åskådaren Stadens fordna prägt. Den nya Staden har en Jordwall om en knapp fjerdingswägs omkrets, likwäl är denna rymd ganska tunnt bebygd. Cathedral-Kyrkan heter Sophia, och torde wara en af de äldsta Kyrkor i Rysland. Den bygdes från 1044 til 1051; är en fyrkantig bygnad med förgyld Cupel och 4 Domer af Tenn. Portarne äro af Metall med uphöjdt arbete, som föreställer Frälsarens lidande. Prästen berättade, at de woro bragte från gamla Staden Cherson, men af en påskrift trodde Herr Coxe dem wara gjorde i Magdeburg. De målningar, som i

 stort

stort antal täcka Pelare och Wäggar, synas til en del wara ganska gamle, emedan de äro helt flate, utan skuggning, på Guldbotten, och således sannolikt af Grekiska Mästare, hwilke, enligt Vasari, ännu i 13:de Seculo, aldeles med dylik målning prydt et Capell i Florentz.

Ifrån Novogorod til Petersburg går wägen hela 18 mil så rakt som en pil, genom en Skog, hwilken har ganska få Byar. De Resandes Wagn kunde ej längre uthärda den gropiga stäckwägen, och hade flera gångor blifwit lagad. Sällskapet nödgades därföre hyra en Kibitki, (en art Rysk Jutwagn) uti hwilken man reser beqwämligt nog, när man, såsom brukligt är, bäddar med en Bolster; men såsom denna omständighet icke iagttogs, fann Herr Coxe sig så utmattad första dagsresan, at han wid ankomsten til nattlägret, knapt orkade krypa til sin Halmkärfwa. Hela Kibitki har ej en enda nagel af Jern. Allt är af Träd och axlarne framskjuta på sidorne en half aln utom hjulen. Ungefär 7 fjerdingswäg emot Petersburg, bryter man twärt af wägen til höger, och kommer liksom i en ny werld. Härlige upodlingar, wackre Byggnader, en förträffelig wäg, afmätt och utstickad med de täckaste milstenar af Granit och Marmor, gifwa tilkänna, at Ryßlands Hufwudstad icke är aflägse.

St.

St. Petersburg ligger under 59° 56' 23'' Polhögd jämte Neva-strömmen, icke långt från Finska Wiken. Staden indelas uti Ammiralitets-qwarteret, Wasili Ostrof eller Ön, Fästningen, Petersburgs-Ön och fyra stora Förstäder, som bära namn af Lifland, Moscau, Alexander Neuski och Wiburg.

Man har icke allmänt gillat Czar Peters beslut at flytta Hofwet och Regeringen från Moscau, som war medelpunkten af hans widsträckta Riken, til en wrå jämte Östersjön. Men Herr Coxe härleder hela Ryska Magtens upkomst från detta steg, och tror, at Ryßland skulle återfalla til sitt fordna råa tilstånd, om Hofwet återflyttade til Moscau och afbröt deß nära förbindelse med de öfriga Europeiska Stater, innan Ryska Nationens påbegynta höfsning hunnit en fullkomligare stadga.

Den plats, där Petersburg nu står, war, i början af detta År-hundrade, en sank trakt, som blott hade några Fiskare-kojor. När Czar Peter bemägtigat sig Ingermanland, war han straxt betänkt at bygga en liten Skants wid Neva-strömmens utlopp och öpna sig Handel på Östersjön. Et litet Batterie upkastades äfwen på den fläcken, där Wetenskaps-Academien nu står. Den 16 Maji 1703, började man arbetet med Fästningen, och ehuru grunden war beswärlig och Arbets-

folket ganska oöfwadt, fick man dock snart se et Citadell, omgifwit af en Jordwall med 6 Bastioner. Man war i sådan brist af nödwändiga wärktyg och ämnen, at mullen ofta bars i Räckskörten och dåliga Säckar af mattor, emedan ej en gång tilgång gafs til någon Skottkärra. Innom Fästningen uprestes några Trädhus, och samma år upsattes et litet Brädhus på en Holme, som kallades Petersburgs-Ön, och sedan gifwit Staden deß namn. Czaren bodde sjelf i denna lilla Byggning, som til minne däraf ännu bibehålles. Nära samma Hus bygdes et rymligare för Prints Menzikof, där han emottog främmande Ministrar. Därjämte stod ock et Wärdshus, hwarest Czaren sjelf, om Söndags aftnarne, efter Aftonsången, wisade sig, lät kasta Fyrwärkerie-eldar och drack et glas med sina Officerare. År 1706 kullkastades Jordwallen och den nya Fästningen grundlades. År 1710 bygde Grefwe Golowkin det första Tegelhuset, och 9 år efter de första Trädhusens upsättning, flyttades Hofwet från Moscau til Petersburg. År 1714 befaldes, at alle Hus skulle, efter Tyska manéret, byggas af Tegel och Korswerk, samt at hwar och en af de förnämste Adelsmän och Handlande skulle hafwa et Hus i Petersburg; at hwart och et stort Fartyg skulle medbringa 30 Stenar, hwart och et mindre 10, och hwarje Bondwagn 3, til Broar och

allmänna Byggnader. År 1716 utgafs en ordentelig Plan för den nya Hufwudstaden, i stöd hwaraf wid de större Gator Canaler skulle gräfwas, i likhet med de Holländske Städer, och Träd jämte dem planteras, hwilket dock icke kom til fullbordan. Under Czarinnan Anna flyttades Kejserliga Residencet til Amiralitets-qwarteret från Wasili Ostrof, som nu mera har de flästa Trädhusen i hela Staden. Nu Regerande Kejsarinnan har dock i synnerhet bidragit til Petersburgs prydnad. Gatorne äro brede. De tre förnämste mötas wid Amiralitetet, och sträcka sig til Förstäderne $\frac{1}{3}$:dels Swensk mil i längden. De flästa äro stenlagde, men några klädde med plankor. I Staden funnos egenteligen endast 2 Stenhus, det ena war Slottet, bygdt af Kejsarinnan wid Neva, (eller det så kallade Marmor-palatset,) upfördt af huggen Granit med Marmor-pelare; det andra S. Isacs Kyrka, som då stod under bygnad. Adelens Hus äro store, rikeligen prydde och med så stor pragt meublerade som någonsin i Paris och London. Neva-strömmen är djup, strid och klar som Christall; samt på bägge sidor bebygd med wackra Hus. På Norra sidan ligga Fästningen, Wetenskaps-Academien och Konsternas Academie; På den Södra äro Slottet, Amiralitetet, och större delen af Adelens Hus. Neva-strömmen är där försedd med en Quai, om $\frac{1}{2}$ mils längd, samt en Pa-

rapet af huggen Granite. Hela Staden är omsider omgifwen af en rempart om 2 $\frac{1}{3}$:dels Swensk mil. Folk-numern räknades då til 126,697 Själar.

Petersburg har warit mycket blottstäldt för öfwerswämningar, särdeles då Wästan-windar updrifwit Hafswatnet i Finska Wiken och hindrat Neva-strömmen at nog skyndsamt afbörda sig i Hafwet. År 1777 d. 9 September, hade en Wästan-wind den wärkan, at watnet följande morgon öfwerträdde Flodens stränder och i hast öfwerswämmade Staden, särdeles Wasili Ostrof och Petersburgs-Ön, til 10 qwarters högd; men emot kl. 7 kastade winden om, och watnet affõll så hastigt, at man wid middagen kunde gå på de Gator, där man korrt förut icke kunde framkomma utan Båt. Floden hade på korrt tid stigit 10 fot 7 tum öfwer deß wanliga yta. Näst denna Flod äro twänne mäst märkelige. Den ena af den 1:sta Nov. 1726, då watnet steg 8 fot 2 tum, och den 2 Oct. 1752 då det hade 8 fots och 5 tums större högd än wanligt. Under Herr Coxes wistande därstädes, hotades Staden med en öfwerswämning den 16 November. Bryggan war redan i fara at brista, men windens förändring afböjde faran.

En Båt-brygga förenar Norra och Södra delen af Staden, men måste loßas när Iswraket kommer från Ladoga-sjön. Djupet

pet och Isdrefwet synes göra omöjeligit at anlägga någon Stenbrygga, hälst Neva, på deß smalaste ställe, är 980 fot bred. En Rysk Bonde hade dock gjordt et utkast til en Träbrygga, med en enda så stor båge. Mönstret därtil war färdigt, och liknade någorlunda den bekanta Bryggan i Schafhausen, som åfwen blifwit bygd af en Bonde utan Mechaniska kunskaper. Denne Ryske Landtman hade först stådt i Bod hos en Krämare, och fådt se et Tråd-Ur, det han strax eftergjorde och förfärdigade sedan et dylikt af Metall. På Kejsarinnans kostnad hade han blifwit sänd til England, där han dock icke länge dröjde, emedan han ej kunde lära Språket. Efter hemkomsten hade han upöfwat sig sjelf, och bland annat gjordt et Repeter-Ur, af et Äggs storlek, som förwaras på Wetenskaps-Academien. På deß inre sida wisas Frälsarens Graf med Stenen för öpningen och Krigsknektarne på wakt. På en gång afkastas Stenen, Wakterne falla omkull, en Ängel wisar sig, Qwinnorne ingå i Grafwen och en sång, sådan som sjunges wid Påsken i Ryßland, höres. Konstnärens namn är Kulibin. Han kläder sig aldeles såsom Ryska Bonden, och bär et långt skägg. Han åtnjuter en årlig Pension af Kejsarinnan.

En af Stadens största Minnesmärken är Czar Peters Stod, upsatt på Kejsarinnans bekostnad. Monarchen ses til Häst, upfarande

de på et Berg, hwars högd han måst upnått. Hans hufwud är krönt med Lager; hans klädnad är en lös Asiatisk Under-Räck och hans Sadel en Björnhud. Hans högra hand är utsträckt, liksom at wälsigna Folket och den wänstra håller Tygelen. Hästen är uprest på bakfötterna, och för at uppehålla en så ofantelig tyngd, hwilar swantsen liksom oförmärkt på en Orm af Bronze, hwilken är med mycken skickelighet utkastad för detta ändamål. Påskriften är: Petro Primo Catharina Secunda 1782. Herr Falconet, som gjordt utkastet, förklarar uti et Bref til Herr Diderot sina anledningar til hela Planen. Han har welat föreställa Czar Peter såsom Lagstiftare, men icke såsom en krigisk Hjelte. En gammalmodig Drägt hade warit olämpelig. Den Ryska önskade Czaren sjelf afskaffa. Björnhuden skall wara Sinnebild af den Nation han omskapade. Han gaf sin Hjelte ej en gång en Sabel, af orsak, at han, kan hända, brukade den för mycket i sin lifstid. Ändteligen syntes påskriften böra wara fri för lof och beröm, at icke göra ingrep i Historiens yrke.

Klippan, på hwilken Czaren ses uprida, fans i et Moras och måste til hälften därutur upgräfwas. Wäg gjordes öfwer den sanka marken och genom en Skog för denna stenmassa, som wägde minst 7500 Skeppund. Under sex månaders arbete fördes den $\frac{2}{3}$:dels mil

mil til Neva, med tilhjelp af Stålkulor och Windspel, och bragtes sedan på en särskildt därtil bygd Pråm, ungefär lika lång wäg, til platsen, där den nu står. Den war 21 alnar lång wid foten och 18 wid toppen, 10 $\frac{1}{2}$ aln tjock samt 8 $\frac{1}{2}$ hög. Roms tidehwarf kan ej framwisa märkeligare Storwerk.

Den 1 October infunno sig Herrarne på Hofwet at blifwa presenterade. Det war Stor-Furstens Födelse-dag och således all ting i full Galla. Wid ingången til Audience-Salen stodo 2 Skildtwakter af Fot-Gardet. Uniformen är en grön Räck med röda upslag, hwita Underkläder samt en Grenadiers-mössa af Silfwer, som, under hakan, fästes med Silfwerspänne, och prydes med röda, gula, swarta och hwita Fjädrar. Inuti Salen wid den dörren, som leder til Kejsarinnans Rum, stodo 2 Poster af Adels-Gardet. Ingen Corps har, kan hända, dyrare beklädning. De hade Hjelmar efter gammeldags-skapnaden, med stora swarta Fjäderbuskar. Kädjor och solide Silfwerplåtar gåfwo deras Drägt anseende af et Silfwer-pantsar, och deras Stöflar woro rikeligen prydde med samma Metall. Et stort antal af Ministrar och förnämsta Adelen woro närwarande. Såsom Kejsarinnan då biwistade Gudstjensten i Slotts-Capellet, infan sig Sällskapet därstädes. Herr Coxe såg där Kejsarinnan innom et Skrank, och näst Hennes Person, Stor-Fursten med Dess

Ge-

Gemål. Kejsarinnan bugade tidt och ofta, korßade Sig efter Kyrkans bruk och det med yttersta uttryck af andakt. Därefter stälde sig de Resande Herrar nära dörren i Audience-Rummet, där Kejsarinnan skulle framgå, för at blifwa presenterade. Omsider kl. emot 12 inträdde en lång svite af Hofwets Cavalierer och Fruntimmer par-tals, och efter dem Kejsarinnan, med en långsam och Majestätisk gång, bärandes hufwudet ganska högt och hälsande til höger och wänster. Hon stadnade strax innom dörren, talade ganska wänligt med främmande Ministrarne, under det de kyste Hennes hand. Därpå gjorde Hon några steg, då Gref Osterman presenterade Herrarna, hwilka åfwen tilläts handkyßning. Kejsarinnan bar då, som wanligt, Rysk Drägt, nemligen en Räck med kort släp, och en Underklädnad med långa ärmar, som räckte til foten, den förra af ljusgrönt Sidentyg, den sednare af Guld-Brocade. Coëffuren war låg och tunt pudrad. Kejsarinnan hade ock en Mößa, fullsatt med Diamanter, och war ansenligt sminkad; gick långsamt genom Salen och inträdde omsider ensam i Sina egna Rum. Om aftonen biwistades en Bal på Hofwet, där Stor-Fursten med Deß Gemål och flere af förnämsta Adelen dantsade Menuetter, Pålskor och Contredantsar. Midt under deßa sistnämnda, inkom Kejsarinnan, mycket rikare klädd än om förmiddagen, och

bar

bar en liten Diamant-Krona på Sitt hufwud. Sedan Hennes Majestät en kort stund, från et slags Thron, åskådat Balen, gick Hon i et annat Rum at spela Macao med et waldt Sällskap. Winst och förlust, wid detta spel, kunde å aftonen gå omkring 4 à 600 Ducater på Personen. Kejsarinnan syntes ej gifwa akt på spelet, utan talade med mycken lislighet, så med de kringstående, som de spelande.

Den 6 October presenterades Herrarne för Stor-Fursten och Deß Gemål, och erforo et utmärkt nådigt bemötande.

Hwarje Söndag är Cour, wid hwilken främmande Ministrar och andre presenterade Utländningar infinna sig; handkyßning förnyas hwarje gång, men den sker af Ryska Adelen i et särskildt Rum, med knäfall, hwilket icke åskas af de förstnämde. Inge andre Fruntimmer än de som höra til Hofwet infinna sig på Kejsarinnans Levér. Stor-Fursten och Deß Gemål gifwa särskild Cour alla Courdagar, men handkyßning tillåtes främmande endast wid högtideligare tilfällen. Alla Courdagar är Bal, som börjas omkring klockan 6. De främmande Fruntimren kyßa, wid sådane tilfällen, Kejsarinnans hand, och Kejsarinnan kyßer dem på kindbenet. Kejsarinnan är gemenligen närwarande, men spelar wanligast Macao, medan de öfrige dantsa, ofta i Bal-Rummet, om Sällskapet ej är mycket tal-rikt, i hwilken händelse et annat Rum

wäl-

wäljes. Deras Högheter pläga ock, sedan de dantsat, spela Wisth. Under spelet upstiga de åfwen, infinna Sig wid Kejsarinnans Bord, at aflägga et betyg af Deras wördnad, och gå sedan tilbaka til Sitt spel.

Ryska Hofwets pragt öfwergår den måst utarbetade beskrifning. Det bibehåller många spår af Asiatiska pompen, blandad med den Europeiska förädlade smaken. En högst tal-rik mängd af Hofmän, går antingen före eller ock följer Kejsarinnans Person. Den dyrbarhet och pragt, som råder i deras klädnad, jämte den rikaste ömnighet af ädla Stenar, åstadkommer en glants, hwars like icke träffas wid andra Hof. Cavaliererernes Hofdrägt war af Franska snitten; men, då i andra Länder, Diamanter och ädla Stenar äro nästan ensamt förbehållne det wackra Könet, ser man i Petersburg åfwen Cavaliererne snart sagt höljde med Juveler. Spännen, Knappar, Wärjefästen, m. m. gnistra af Diamanter. Hattarne äro ofta liksom galonerade med flera rader Juveler. Diamant-Stjernor på bröstet äro så allmänne, at man ej på dem gifwer någon akt. Denne smak för Juveler har utbredt sig åfwen til de Ofrälse, så at ofta en Borgarehustru wisar sig med Hufwudsmycken och Bälte af Pärlor och ädla Stenar til flera 100:de Ducaters wärde.

Wid stora Högtideligheter bär Kejsarinnan en Diamant-Krona af oskattbart wärde,

samt,

samt, på en och samma axel, Banden, så til St. Andreå- som Merit-Orden, och bägge Ordens-stjernor på Räcken, den ena öfwer den andra.

Wid Födelse och Namnsdagar håller Kejsarinnan Publik Spisning.

Den 2 December gifwer Kejsarinnan en stor Féte åt sina Gardes-Officerare. Herr Coxe såg denna högtidlighet. Kejsarinnan såsom sjelf Öfwerste för Regimentet, war klädd uti Uniform, til färgen grön med Guldsnören, i skapnad af en Fruntimmers Ridklädning. Sedan Officerarne kyst Kejsarinnans hand, frambars en Presenter-Talrik med Winglas, och Kejsarinnan gaf hwarje Officerare med egen hand, deß glas, hwilket denne, efter en djup bugning, utdrack. Kejsarinnan förde därefter Sina Officerare i et dukadt Rum, intog Sjelf platsen midt framför Bordet, och de öfrige nedsatte sig, hwar i sin ordning. Kejsarinnan kringdelade Soppan, i Egen Person, och wisade under hela måltiden, som räckte omkring en timma, den yttersta upmärksamhet för Sina Gäster.

Herr Coxe war ock närwarande wid en Féte, den Kejsarinnan gaf åt Riddarne af S. Andreå-Orden. Kejsarinnan bar en grön Sammets-Mantel, fodrad och kantad med Hermeliner, samt en Ordens-kädja af Diamanter. Riddarnes drägt war prägtig, men omåttligt och utan smak prålande; nemligen:

en Mantel af grönt Sammet, fodrad med Silfwer-brocad; en Råck af Silfwer-brocad, Wåst och Byxor af Guld-brocade, röda Silkes-strumpor och en Hatt à la Henri IV, prydd med en Panache, sirad med strödda Diamanter. Såsom S. Andreä-Orden är den förnämste i Riket, så är den ock inskränkt innom få Personer af första wärdigheten; och wid detta tilfälle woro endast 12 Riddare närwarande. Kejsarinnan räckte åt hwar och en, med Egen hand, et Winglas, innan Måltiden begyntes. Hon satt Sjelf midt framför Bordet på en Stol, som war sirad med Ryska Wapnet. Främmande Ministrarne och et stort antal af Hof-Staten woro närwarande såsom åskådare.

S. Andreä-Orden eller Blå Bandet, stiftades af Czar Peter 1698. Alexander Neuski-Orden, eller Röda Bandet, stiftades af samme Monarch, men utdelades första gången af Catharina I. 1725. S. Annä-Orden inrättades 1735 af Carl Fridric, Hertig af Holsten, til sin Gemåls, Annas, Czar Peters Dotters, minne, och infördes i Ryßland af Peter III. Den utdelas af Storfursten, såsom Hertig af Holsten. Riddarne båra rödt Band med gula kanter.

S. Georgs-Orden, som ock kallas Merit-Orden, är inrättad af Regerande Kejsarinnan 1769 för Krigs-förtjenster til Lands och Sjöß; utdelas aldrig i fredstider. Bandet är randigt af swart och Orange-färg. Af denne

denne Orden äro fyra Claßer, Riddarne af Stora Korset utgöra den första Claßen. De bära Bandet öfwer högra axlen och Stjernan på wänstra sidan, och njuta årligen en Pension af 700 Rubler. De af andra Claßen bära Stjernan på bröstet til wänster, och Bandet med Korset öfwer nacken. De undfå årligen 400 Rubler. De af tredje Claßen bära Lilla Korset öfwer nacken och upbära 200 Rubler. Antalet af deßa är faststäldt til 50 Personer. De af fjerde Claßen, som hafwa 100 Rubler årligt tilslagne, bära Lilla Korset wid knapphålet. Hela utgiften til denna Orden utgör 40,000 Rubler årligen, eller 16,000 Ducater, af hwilka 2360 äro för den första, och de öfrige lika delade emellan de följande 3 Claßer. Af förste Claßen woro 1778 endast 4 Commendeurer, neml. Gref Romanzof, för deß seger öfwer Turken, Gref Alexey Orlof, som brändt Turkiska Flottan, Gref Panin, för Benders eröfring och Furst Dolgorucki, för Crims intagning. Ingen intages i Orden, som icke antingen gjordt någon synnerlig Hjeltebragd, eller ock tjent med heder 25 år til Lands eller 18 til Sjöß.

S. Catharinä-Orden, stiftad af Czar Peter I. år 1714 för Fruntimmer, deß Gemål til ära, har til devise: Kärlek och trohet. Den utdelas ganska sparsamt, och, utom Kejsarinnan, Storfurstinnan samt några utländska Printseßor, woro blott fem Ryska Fruntimmer därmed benådade.

Kejsarinnan har sedermera, år 1782 stiftat S. Volodimirs-Orden, för Civile Embetsmän af förtjenst, ungefär i likhet til inrättning med S. Georgs-Orden; endast at, utom de 4 pensionerade Claßer, hwarje Embetsman som tjent 35 år, äger rätt at bära Lilla Korset, och deße utgöra den femte Claßen.

Om Wintren gifwer Hofwet 2 à 3 Masquerader, dit både Frälse och Ofrälse lämnas tilträde. Herr Coxe biwistade en sådan, til hwilken 8000 Billetter woro utdelade. En samling af 20 Rum war därtil öpnad, och präktigt uplyst. Uti det stora Bal-Rummet war en del afskildt, med et lågt galler, för den dantsande Adelen. En stor oval Sallon war öpnad för de af Ofrälse Stånden och andre, som icke woro presenterade. De öfrige Rummen woro upfylde med Spelbord och anstalter til förfriskningar. Hela Sällskapet hade Masquer, dem man dock stundtals afslade efter behag. Adelen war i allmänhet klädd i Domino, men de af lägre ordning boro ofta egna kläder med någon utsmyckning. Ryska Drägten, är ock så mångfaldig, i mån af detta Rikets särskildta Läns Inwånare, at den ensam kan gifwa et mera förändradt skådespel, än det upfinningen åstadkommer wid andra Länders Masquerader. Några Köpmans-Fruar woro hölgde med dyrbara Pärlor. Kejsarinnan infann Sig kl. 7 åtföljd af 8 Fruntimmer, förde af lika många Herrar.

rar. Fruntimren så wäl som Kejsarinnan, woro på det rikaste sätt klädde i Grekisk Drägt och Herrarne uti Romersk, med Hjelmar, som gnistrade af Diamanter. Sedan Kejsarinnan, som fördes wid handen af Gref Rosomowski, gådt långsamt genom alla Rummen, nedsatte Hon Sig wid Spelbordet, dit et oräkneligt antal åskådare skåckades, och lämnade Sällskapet före kl. 11.

Hr. Coxe biwistade äfwen en Féte, den Swenska Ministern Herr Baron von Nolken gaf, i anledning af Swenske Kron-Printsens H. K. Höghets Gustaf Adolphs Födelse. Kejsarinnan, Storfursten och deß Gemål hedrade denna högtidlighet med Sin närwaro. Femhundrade Personer woro budne, jämte utländska Ministrar och andre Främmande som blifwit presenterade på Hofwet. Kejsarinnan, åtföljd af et waldt Sällskap om 8 Personer, fördes af Friherrinnan von Nolken genom Bal-rummet til et inre Apartement, där en rik Himmel war tilredd, under hwilken Kejsarinnan satte Sig at spela Macao. Klockan 9 Souperades. Kejsarinnan tog endast et glas Win och en Bakelse, af et Bord, som anrättades i Spel-rummet; men för det öfrige Sällskapet woro flere Bord, med alt möjeligt öfwerflöd, tilredde uti stora Salen; och war denna lustbarhet, skrifwer Herr Coxe, så angenäm som lysande.

En särskildt Bygnad, kallad Eremitage, är, med en täckt gång, förbunden med Slottet. Kejsarinnan wistas där alla dagar 1 à 2 timmar, och gifwer där hwarje Torsdag en enskild Bal och Souper åt de förnämsta af Hof=Staten. Rummen äro rymlige och med all Konglig pragt utsirade. Främmande Ministrerne blifwa sällan budna wid deßa tilfällen. Alle Ceremonier äro då aflagde. Ingen Betjäning ses, ty förfriskningar och Soupern ankomma genom lönndörrar. Åtskillige anordningar, som röra detta utwalda Sällskap, äro spridde här och där i Rummen och hafwa til föremål at upmuntra frihet och bannlysa twång. T. e. Asseyez Vous ou Vous voulez et quand il vous plaira, Sans qu'on le repete mille foit, m. m. Där finnas ock dyrbara Målningar, til största delen köpte af Kejsarinnan, såsom Crossats och Houghtons kostbare Samlingar m. fl. Wid sidan af Bygnaden äro en Winter= och en Sommar=Trägård, som näppeligen hafwa sin like i Europa. Sommar=Trägården är anlagd i Asiatisk smak, på det flata Taket. Hr Coxe kunde ej bese den, emedan den war höljd af snö. Winter=Trägården består af et Drifhus, och omgifwes af glas; har Sandgångar, Blomster=qwarter med Pomerants=träd och andre Busk=arter, samt Foglar från särskildte luftstrek, som flyga af och an, hwilket gör et särdeles angenämt afbrott emot den stränga, utom hus, rådande Wintren.

Kej=

Kejsarinnans lefnadssätt är följande: Hennes Maj:t upstiger wanligt kl. 6 och sysselsätter Sig til kl. 8 med Regerings-ärenderna, dem Secreteraren föredrager. Klockan 10 begynnes Toiletten. Under det håret klädes, upwakta Stats-Ministrarne och Adjutanterne samt emottaga Orderna. Emot kl. 11 låter Kejsarinnan Sina Barn-barn, Printsarne komma, eller ock besökas de i sina Rum. Därefter aflägga Storfursten och deß Gemål sitt besök. Innan kl. 1 är middagen anrättad. Sällskapet därwid består af 9 Personer, hörande til Hofwet af bägge Könen, samt 3 af Adelen, som befallas. Tre gångor i weckan spisar Storfursten och deß Gemål wid Taffeln, då Sällskapet ökes til 18 Personer. Wakthafwande Kammarherren sitter altid midt emot Kejsarinnan, skär före och presenterar åt Deß Egen Person, hwilken betjening dock endast emottages wid första rätten. Sällan tilbringas mer än en timme wid Bordet. Därefter går Kejsarinnan i Sina Egna Rum, och infinner Sig kl. 3 uti Eremitage-Biblioteket. Klockan 5 ser Kejsarinnan Theatren, eller ock afhöres en Concert, och då ingen Cour gifwes, spelas sedan Kort. Sällan Souperas, och innan kl. 11 är Kejsarinnan gemenligen gången til sängs.

Storfursten är stor älskare af Ridkonsten och håller, 2 à 3 gångor i weckan, Caroussel med 6 par Officerare, hwart par gör 2 Cour-

ler. Små priser, om en Rubel, äro utsatte för hwar och en, som träffar, samt en lika stor plikt för den, som felar. Deße utbetalas och emottagas af Domarne. Ingen åskådare tillåtes utom särskildt tilstånd från Fursten.

Adelen i Petersburg är äfwen så gästfri emot Främmande, som den uti Moscau. Många hålla öppet Bord, och man bjudes dit en gång för alla. Man har endast at om morgonen underrätta sig, om Wärden den dagen spisar hemma. Ju oftare man där infinner sig, desto angenämare Gäst synes man blifwa och man tyckes snarare ålägga, än underkasta sig sjelf nya förbindelser. Borden hållas yppigt och med utmärkt smak. Ehuru Franske anrättningar wunnit mycket insteg, ser man dock icke den urgamla Ryska smaken aldeles landtförwist. Herr Coxe har på et och samma Bord sedt Sterlet från Volga, Kött af Kalf från Archangel, af Får från Astracan, af Oxe från Ukrain och Phasaner från Ungern eller Böhmen. Af drycker gifwas wanligt Claret, Bourgogne och Champagne, samt det förträffligaste Porter. I förwäg anrättas altid et litet Bord med kall mat, Caviar, rökt Tunga, Ost, Sill, m. m. samt flere slags Liqueurer, där Sällskapet af bägge Könen göra en grundläggning. De beskyllningar man fordom gjordt, at, wid Ryska måltider, mißbruk af starka drycker warit allmänne, uphöra nu mera aldeles, så at

åfwen Liqueur-glasen äro ganska små. Man spisar kl. 3; Winet serveras under måltiden, och så snart den är förbi, lämnas straxt Bordet, hwarefter Coffe gifwes i et särskildt Rum. Emot aftonen samlas altid Sällskaper. Man spelar, dantsar, dricker The, Souperar kl. 10 och skiljes åt emellan 11 och 12. Under all den tid Hr. Coxe tilbragte i Petersburg, hade han hwar afton kunnat deltaga i något sådant nöje, och för hwarje gång finna sig mera öppenhjertigt emottagen. Wien, och därnäst Petersburg, äro således de Städer, där Främmande kunna wänta de fläsla höfligheter och nöjen. Herrarne hälsa med djupa bugningar och Fruntimren, som icke niga, betyga sin höflighet med hufwudets böjning. En Cavalier kyßer stundom Fruntimrets hand och får tilbaka en kyß på kindbenet. Är någon Herre af hög wärdighet, händer, at et Fruntimmer låtsar wilja kyßa hans hand, hwilket han dock förekommer med en kyß på hennes kindben. Gode wänner och bekante kyßa på en gång hwarandras händer och sedan kindbenen. Alle titlar undwikas i sällskaper. Man nämner hwarandra, utan afseende på olika wärdighet, wid dopnamnet, med tilläggning af Fadrens namn, dock så, at om Personen är af hög Börd, lägges vitch til Fadersnamnet, men om han är af lägre Börd, tilägges of eller ef. I förra händelsen hälsas en Johan Johansson för Ivan Ivano-

vitch, men i den senare för Ivan Ivanof. Fruntimrens namn tilökas med ändelsen ofna, eller efna, såsom Sophia Alexiofna eller Alexiefna. De främste Ätterne utmärkas också med Adelsnamnet: Romanof- Galitzin, o. s. w.

Under sitt wistande i Petersburg gjorde Herr Coxe widare följande anmärkningar.

Fästningen är bygd af Tegel på en Holme, om $\frac{1}{12}$ mils omkrets, med fem bastioner. Den har Baraquer för en liten Garnizon, flera Häkten, men särdeles et fängelse för Stats-fångar.

Midt på Ön står Cathedral-Kyrkan, kallad St. Peter och Paul, bygd i en, från de öfrige Grekiske Tempel, afskild smak; har i stället för Dome, en förgyld Kopparspira om 240 fots högd. Deß inwärtes prydnader röja bättre smak och målningarne äro efter Italienske Scholens reglor. Där äro Peter I. samt deß Thronföljare begrafne, utom Peter II. och den olyckliga Peter III, af hwilka den förre hwilar i Moscau och den senare i Alexander Neuskis Kloster. Nära Peter den förstes Graf ses några Turkiske wimplar, som blifwit tagne wid Tchesme och hwilka Kejsarinnan med Egen hand ditsatt til Monarkens åra, som skapat Ryska Sjömagten.

Uti Fästningen är åfwen en Arsenal, hwarest Herr Coxe såg några gamla Canoner, gjutne under Ivan Vasilivitchs den förstes Regering, och af owäntadt godt arbete

för

för sin tid. De förnämste Segrar, som erhöllos under denne Czars och deß Efterträdares tid, böra tilskrifwas Artilleriets införande och godhet.

Myntet har en särskildt bygnad. Guld och Silfwer föres från Siberiske Grufworna, dock otilräckligt, så at en stor myckenhet Silfwer, hälst Holländska Riksdaler, införas och omslås til Rubler. Kronan winner ansenligt därpå, ty genom tilsats drages en winst af Guldet om 48 och af Silfwermyntet om 37 proCent. Förbudet af Myntets utförsel är således ganska onödigt. Stampen til Myntets prägling är upfunnen af Kejsarinnan och är af en ganska enkel och sinnrik hopsättning.

Uti et Tegelhus förwaras en Båt om 4 par årar, hwilken war en början til Ryska Flottans anläggning. Czar Peter plägade kalla den Lilla Farfar, och befalte, wid slutet af sin Regering, at den skulle föras til Petersburg. Den bragtes från Moscau i Procession och med mycken ståt för at wäcka Folkets upmärksamhet. Man har berättat, at Czar Peter af naturen hade afsky för watten och endast med wåld wande sig wid detta Element; men sådant är ogrundadt. Däremot är wist, at hans första hug för Sjöwäsendet upwäcktes af denna Båt, som redan i hans Faders tid bygdes af en Holländare wid namn Brandt. Den stod i en By nära Moscau och då Peter år 1691 såg densamma, märk-

te han straxt at den war af en särskild byg-nads-art. Hwar Timmerman, som underwist Czaren i Fortifications-wetenskapen, gaf, på tilfrågan den underrättelse, at Båten blifwit så bygd för at kunna segla emot winden. Detta wäckte Czarens nyfikenhet. Brandt til-kallades och befaltes förse Båten med Mast och Segel. Czaren war så förnögd med det-ta honom aldeles obekanta seglings-sätt, at han sjelf gick om bord och inhämtade grun-derna til Styrmanskonsten. Brandt bygde där-på en Jakt, med hwilken Czaren företog nå-gra små lustresor i nägden af Moscau. Sam-me Brandt beordrades sedan at bygga några små bestyckade Skepp på Sjön Perislaw. År 1693 företog Czaren en segling ända til Ar-changel. Men egenteliga nyttan af en Flot-ta insåg Czaren 1695 då han belägrade A-zow. Han fann, det Fästningen icke kunde eröfras, så framt Sjösidan lämnades öppen. Han lät därföre bygga 2 Krigsskepp, 23 Ga-leaser, 2 Gallioter och 4 Brännare, med hwilka han slog en Turkisk Escader och intog Fästningen. At försäkra sig om sina eröfrin-gar i nägden af Swarta Hafwet, bygde han, innom få år, en Flotta om 48 Skepp från 60 til 8 Canoner, utom 400 smärre Fartyg på Dniepern. Ryska Sjömagten steg med lika skyndsamhet i Östersjön efter Petersburgs anläggning, hwilket alt förmo-deligen icke skedt, om ej Czaren, genom den-

na

na lilla Båt, först fattat smak för Sjö-wäsen-det. Czaren lät därföre gifwa en stor högtidelighet, då Båten fördes til Petersburg. Wid Cronstadt lade sig Ryska Flottan, af 27 Krigsskepp, i en halfrund. Båten buxerades af twå Slupar. Kejsaren stod sjelf wid rodret och tre Amiraler jämte Menzikof gjorde tjenst såsom Roddare. Sedan Båten gjordt en liten fart på Wiken, styrdes den emot Krigsskeppen, som struko Segel och hälsade med alla sina Canoner, hwilket från Båten beswarades med 3 små Nickhakar. Flottan lade sig därpå i ring omkring den lille Farfar. Några dagar därefter gafs en Masquerad på wattnet til den lille Farfars ära, som omsider sattes i förwar til ewärdelig åminnelse af Sjömagtens ringa uphof i Ryßland.

Det lilla Wärdshuset, hwarest Czaren stundom uppehöll sig wid grundläggningen af sin Nya Stad, hålles än wid magt och är förwaradt under et Lider af Tegel.

Sarsko Selo, Kejsarinnans Sommar-Palats, 2 ½ mil från Petersburg, besöktes. Det bygdes af Elisabeth. Längden är för stor emot högden och bygnads-sättet föga lyckligt. En stor myckenhet af de utwärtes pryd-naderne är förgyld. Rummen äro store och til en del ganska kostbart inredde, dock efter gammalmodig smak. Några Rum äro däremot af Regerande Kejsarinnan med mindre dyrbarhet men utsökt täckhet tilredde. Man anser

anser med särdeles upmärksamhet et Rum, som är rikt inlagt med Ambra, den Konungen af Preußen skänkt. Trägårdarne äro anlagde i Engelsk smak med omskiften af skog, watten och gröna platser. En särdeles prägtig Brygga ses, hwilkens lägre del består af huggen Granit och hwilar på Marmor-pelare som blifwit arbetade i Siberien af en Italiensk Konstnär i 9 års tid. Där äro åfwen flere Byggnader til Store Måns heder, som utmärkt sig med några minneswärda gerningar, t. e. en Triumph-båga för Furst Orlof, som skyndade til Moscau at dämpa Pesten; en Bygnad för Gref Alexey Orlof, til minne af deß Sjösegrar; en Obelisk för Gref Romanzof, för deß framgång emot Turken, och så widare.

Oranienbaum, 4 ½ mil från Petersburg, bygdes af Menzikof under deß lysande Tidehwarf; men blef, efter denne Furstes fall, förwandladt til et Hospital för Sjömän. Peter III. walde detta stället til sin käraste retraite; och bygde flyglar til det Corps de logie, hwilket Menzicof upfört och än står wid magt. Hr. Coxe såg där en liten Skants, den Peter III. såsom Storfurste, låtit bygga för öfning i Fortifications-konsten. En större Fästning, åfwen upförd af samme Prints, har en Graf och en Wall med Bastioner. Där ses et Hus, det Peter sjelf bebodde, och dit endast hans närmaste förtrogne hade

til-

tillträde; en Baraque för en liten Garnizon och et Lutherskt Capell för hans Hollstenske Soldater. Uti Huset är all ting lämnat så, som det befans i Peters lifstid. Hans stora Stolpsäng, med Gardiner af Silfwer-brocad, prydd med en Fjäder-buske i toppen och belagd med hwitt Sidenläcke, står än qwar. Et litet Cabinet ses därintil, klädt med ljusbrunt Siden, broderadt af Kejsarinnan. I Galeriet hänga flere Contrefaits af denne olyckliga Prints, ibland hwilka et sades wara utmärkt träffadt. Han är föreställd i Hollstenskt Uniforme. Ansigtet är wackert, håret ljust, ansigtsdragen utan särdeles uttryck och upsynen ganska weklig.

En Skog uti Trägården döljer en präktig Pavillon, bygd af Kejsarinnan, såsom Storfurstinna, med 18 Rum inredde, efter hwarjehanda styl, Grekiskt, Turkiskt, Chinesiskt, m. m. Wägen dit leder i rundel och man blir fullkomligt öfwerraskad af denna owäntade Byggnad, som därföre kallas: Ha!

Peterhof ligger en mil närmare Petersburg, grundlades af Peter I. och fullbordades af Elisabeth. Det är anlagdt på en högd, och har utsigt åt Cronstadt, Petersburg och motliggande delen af Carelen. Rummen äro prägtige. Där ses Ryske Regenterne af Romanzoffska Ätten, som Regerat från 1613, aftagna, samt Catharina II. klädd i Gardes-Uniform med Ekelöf i Hatten och dragit

Swärd,

Swärd, så, som hon, ridande på en hwit Häst, höll sitt segrande intog i Petersburg efter Revolutionens lyckliga utgång.

Trägårdarne hafwa, för deras pragt, Watten-konster m. m. blifwit jämförde med Versailles. Deße hafwa ock det företrädet för de Franske, at wattnet kastas oafbrutit. Man ser där en myckenhet förgylda Bilder och försilfrade Delphiner, men i synnerhet 2:ne Gladiatores i en Watten-baßin, med Pistoler, utur hwilkas Pipor watten framrusar, under det fäktarne, med hotande blickar, måtta åt hwarandras bröst. Uti Trägården nära Wiken ses et Hus, det Czar Peter I. låtit bygga efter Holländsk smak. Han kallade det Monplaisir, och älskade särdeles detta ställe, emedan han trodde Hafsluften wara nyttig emot den feberaktighet, af hwilken han oftast war plågad. Huset är af Tegel, en wåning högt och täckt med Jernbleck. Fenstren räcka från golfwet til taket. Där äro en Sal och 6 små Rum. Spiselkarmarne äro prydde med Chinesiska Vaser, som bragtes til Rysland, då Handeln först öpnades med China, och på den grund högst wärderades. Sängkammaren är hwitlimmad och golfwet belagdt med målad Segelduk. Där står en Tältsäng utan Sparlakan, med de finaste Linnelakan. Bland de många Målningar af Holländska Scholan, som finnas i Gallerierne, äro flere, hwilke föreställa Czaren sjelf under namn af Mä-

ster Peter, såsom Skepps-Byggmästare, samt en Holländsk Flicka, den Czaren mycket älskade.

I Trägården är en ganska besynnerlig Byggnad, som kallas Slädberget och af somliga det flygande Berget. Den står på en aflång slätt, som omgifwes af en öppen Colonade med flatt tak och gallerwerk för Åskådare, om $\frac{1}{12}$ mils omkrets. Midt uti denna Colonade ses det flygande Berget. Det är en Träbygnad, som hwilar på pelare och föreställer en ojämn mark, eller et Berg af tre afsättningar, den ena lägre än den andra, med mellanliggande Dalar. Från grunden til toppen är en, med Bräder belagd wäg, som har tre paralella Rännor. En Person sätter sig i et litet åkedon uti medlersta Rännan på högsta spitsen och åker utföre första sluttningen, som är så uträknad, at driften förer honom upför nästa kullen, och sedan utföre den följande andra och tredje, då omsider farten saktas på en lång plan. Åkedskapet sättes sedan i en sido-ränna och upfordras med windspel. Detta nöje är, för en owan, hiskeligt, men dock aldeles icke farligt, ty Rännan förekommer all stjelpning. Högst på Berget är en wacker Sal för Hofwet och Adelen, samt på taket af Colonaden, rum för flera tusende Åskådare.

Hr. Coxe besökte äfwen Schlußelburg, belägit ungefär 7 mil från Petersburg. Den-

na lilla Stad har ungefär 300 Trädhus och 2800 Inwånare. Fästningen ligger på en Holme i Neva, som där med häftighet kastar sig utur Ladoga Sjön. Den anlades 1324 af Georg Danilovitch; intogs af Swenske Konungen Magnus och kallades Nöteborg; återtogs af Ryßarne, men eröfrades under Gustaf Adolph 1614 och blef widare befästadt. Czar Peter gjorde 1702 flere fruktlösa försök på Nöteborg; men befalte omsider Prints Galizin taga det med storm. Printsen öfwerförde Trupparne på flottor och blef så emottagen, at Peter sielf sände befallning til Printsen, at draga sig tilbaka från detta farliga företagande. Men Galizin wägrade lyda och lät hälsa Czaren det han ej mera war hans undersåte, sedan han kastat sig i beskydd af en ännu större magt. Därpå ledde han sina Soldater til storm och intog Fästningen. Gzaren blef så intagen af denna bedrift, at han wid första samtalet med Galizin, sade: Begär hwad du will, utom Moscau och Catharina. Men Galizin begärde endast nåd för sin fordna Medtåflare, Prints Repnin, som blifwit, från Fältmarskalk, nedflyttad til Soldat, hwilket straxt bifölls. Czaren kallade sedan Fästningen Schlußelburg; et namn, som war lämpeligt den tiden, men icke nu mera sedan Ryßland utbredt sig så wida åt Swenska sidan.

Ön är knapt 300 famnar lång och 140 famnar bred. Wallarne, som sträcka sig inemot

emot stränderna, äro af Sten och Tegel, 25 alnar höge, samt från 5 til 10 alnar tjocke, befästade på forntidens sätt med 8 Torn. Man ingår i Fästningen öfwer en windbrygga. Hr. Coxe betraktade där utan hinder sjelfwa Fästnings-wärken, men honom tilläts icke inwärtes bese något af de Häkten, uti hwilka Stats-fångar förwaras. Fenstren til deßa fängelse-rum äro tilmurade med Tegel och blott en fyrkantig öpning om några få tum lämnad wid öfwersta kanten, at insläppa en blek skymning. Et Trädhus wisades, hwaruti en Stats-fånge satt. Herr Coxe ingick widare genom en Fällboms-port uti den inre Fästningen, som år 1324 bygdes af Georg Danielovitsch. Den har 140 fot i fyrkant och ganska höga stenmurar. Innom deßa sågs en Tegelbygnad, om en wånings högd, som sträcker sig från ena ändan af muren til den andra. Den är fördelad uti ellofwa Rum, af hwilka hwartdera har 17 fots längd och 12 fots bredd. Den stod ofullbordad utan golf, och har aldrig warit bebodd. Peter den tredje lät med sådan hast upföra detta Hus, at det på mindre än 6 weckor bragtes i det stånd, hwaruti det ännu ses. Men med hans afsägelse af Ryska Spiran, uphörde äfwen arbetet. En så rymlig bygnad, på et så wäl förwaradt ställe och med sådan drift påskyndad, har gifwit anledning til många gißningar, och Herr Coxe tror sig kunna anföra,

at den warit af Peter ämnad för någon hög Person, ifrån hwilken han synes hafwa fattat det beslut at skilja sig. Få weckor för Regements-wälfningen hade denne Furste besökt Schlußelburg, för at se Prints Ivan. Han hade då äfwen med upmärksamhet betraktat denna Byggning och betygat sitt nöje öfwer de arbetandes driftighet.

Ibland de Höga och Ryktbara Statsfångar, som setat inspärrade på Schlußelburg, förtjena i synnerhet twänne Fruntimmer nämnas, som med Kejserlige Hofwet stådt i den närmaste förbindelse. Den förra är Maria, Czar Peter den Förstes egen Syster, hwilken mißtänktes at hålla någon underhandling med Prints Alexey, bemälte Kejsares äldsta Son. Den andra är Kejsarinnan Eudocia, samme Czars första Gemål, hwiken därstädes setat uti en af de mörkaste kulor. Hon förmäldes med Peter år 1689, och födde honom följande året den olycklige Printsen Alexey. Men såsom hon gjorde Czaren nog täta påminnelser, så wäl i anseende til de många nya förändringar, dem han dageligen wärkstälde, som hans öfriga friheter uti en henne än närmare rörande angelägenhet, så fick hon år 1696 sitt skiljobref och nödgades anlägga doket. Et rykte utspridde sig kort därefter, at Eudocia uti Klostret Susdof, där hon förwarades, med General Glebof ingådt en förbindelse, som syftade på ägtenskap.

skap. På Biskopens af Rostof försäkran, det han genom en dröm fått den uppenbarelse, at Czar Peter skulle innan kort bringas om lifwet och Kejsarinnan återkomma til Moscau, aflade hon Nunne-drägten och låt uti Kloster-Capellet bedja för sig under namn af Kejsarinna Eudocia. Czaren upretad af denna djerfhet, låt föra sin fordna Gemål til Moscau, och efter anstäld ransakning dömde henne til kropsstraff under 2:ne Nunnors hand. Hon inspärrades efter denna medfart uti Nya Ladoga-Kloster, så strängt, at henne endast tillåts se den Personen, som tilbragte henne födan. Hon ägde där blott et enda Rum, och lämnades så aldeles utan betjening, at hon nödgades sjelf tillaga sin mat och besörja om all slags uppaßning för sin Person, ingen enda undantagen. Omsider fördes hon til Schlußelburg, men öfwerlefde Peter och blef lösgifwen af sin Soneson Peter den Andre. Hon biwistade hans Kröning och lefde til år 1731. Man kan lätt föreställa sig, at Glebof icke blef förgäten. Han undergick i Kejsarens egen närwaro de grymmaste tortourer, men kunde icke förmås at fälla et enda ord til Eudocias nackdel. Twärtom, då Czaren upmuntrade honom til bekännelse med löfte om tilgift, war han i högsta grad förmäten och förklarade, det han ej höll honom wärdig något swar, så framt det ej borde räknas för en pligt, at betyga Kejsarinnans oskuld.

I denna Fästning dödde Grefwe Piper, Konung Carl den Tolftes Premier-Minister. Där hafwa åfwen Kejsarinnan Annas Gunstling, Biron, och den olyckliga Printsen Ivan warit inneslutne.

Öfwer detta årets Winterköld i Petersburg meddelar Herr Coxe följande anmärkningar. Neva-strömmen tilfrös den 15 November, och kort därpå Finska Wiken, så at Iswägen utstacks emellan Petersburg och Cronstadt. I December omskiftade köld och tö så hastigt, at ofta Thermometren förändrades hela 14 grader innom dygnet. När kölden war stark, det är, då Qwicksilfret i Farenheits Glas-tub föll under 10 gr., klädde sig Herr Coxe efter Landets sed, med Päls, Lappskor och fodrad Sammets-mössa, särdeles at förwara öronen, som snarast angrepos. Den häftigaste kölden röntes den 9, 10 och 11 Januarii, då Thermom. en gång föll 63 grader under fryspunkten. Hr. Coxe utgick dock i fria luften, men såg flera Personer, hwilkas ansigten blifwit förkylde. Likwäl fortsatte folket sina wanliga göromål, fast Ryske skäggen woro hopklibbade af is. Allmogen förwarar i synnerhet kroppens yttersta delar, fötter, händer och hufwud. En Fårskins-päls, med inwänd ull, bindes hårdt til lifwet, men halsen är aldeles bar och bröstet endast betäckt med en grof Skjorta. Skägget gör då god tjenst, och är på den grund

nästan oumbärligt för allmänna hopen. Herr Coxe såg med förundran Qwinfolken twätta kläder i Neva, hela 2 timmar, wid 30 graders köld. Stundom händer, at Betjänter och Hyrkutskar frysa til döds, under det de afbida sina Herrar. At förekomma sådant, hållas stockeldar på Borggården och flera ställen. Det är en nog artig syn, at se deßa Ryßar i sin Asiatiska Drägt med sina långa skägg omkring de antända eldar, hwilkas lågor stundom stiga högre än Hustaken och sprida et starkt skjen. Skildtwakterne, som äro rakade, måste binda sina Näsdukar under hakan, och förwara öronen i fotral af Flanel.

Den beständiga rörelsen af Hästar, Slädar och Fotgångare på den frusna Nevaströmmen, gifwer et wackert skådespel. Store hopar drifwa ständigt fram och åter. Wiße platser äro afstängde för Skridskoåkare; andre för de af Adelen, som inköra sina Hästar. På andra ställen ser man folk skäcka sig at åskåda kapp-körningar. Til deßa är en plan om $\frac{1}{6}$:dels mils längd bestämd. Det är icke någon egentelig kapp-körning, utan en enda Släde, dragen af twå Hästar, köres, och konsten består däri, at den ene Hästen drifwes i galopp och den andre i traf, med möjeligaste fart.

Ishållarne på Neva, utgöra sämre hopens Winternöje. En ställning, omkring 15

alnar hög, upreses, til hwilken en upgång tillagas med trappsteg. Från toppen göres sedan af Bräder en småningom sluttande wäg, som uppehålles med stolpar och förses med skrank på sidorna. Denna wäg är 2 famnar bred, och där den slutas, göres isen klar från snö, ungefär 300 alnar i längden. Åfwan på Bräderne läggas isstycken som hopfogas, jämnas med yxa och omsider med påslagit watten, at hela ytan blir glatt som en Spegel. Både ställningen och skedet äro utsirade med Tallar och Granar. Cho, som behagar, tager en Kälke up på ställningen, sätter sig därpå och åker utföre såsom en ljungeld. Stundom äro flere sådane ishällor i rad efter hwarandra. Deße nöjen äro farlige, ty minsta fel i jämnwigten hos den åkande, sätter honom i fara at bryta hals och ben. Men öfningen gör, at dock olyckor icke hända. Hr. Coxe dristade ej försöka detta tidsfördrif. Man får ock se Gäßar åka på skridskor, stående på en fot utföre deßa hällor.

Marknaden som hålles på Neva-strömmen, och påstår i tre dagar, sedan den långa fastan uphört den 24 December G. St. bör icke heller förbigås. Nära Fästningen war en gata, mer än ⅛:dels mil lång, på ömse sidor besatt med tusendtals slagtade Oxar, Får, Swin, Gäß och Skogsfogel, til et antal, som kunde förse hela Petersburg i tre månader. De större kreaturen woro stälde i

kret-

kretsar, i en uprätt ställning, med bakfötterne nedsatte i Snön, samt hufwud och framfötter emot hwarandra. Sedan widtogo de smärre kreatur och så alt widare, til deß omsider Foglarnes ordning kom, hwilke woro hängde i festoner, garnerade med Fiskbuntar, Ägg, m. m. Herr Coxe såg där många hundrade hwita och brokota Orrar. Deße födämnen komma ofta långwäga. Kalfwarne woro til en del från Archangel, bragte landwägen ungefär 130 mil, likwäl säldes altsammans til mycket lindrigt pris.

Herr Coxe besökte äfwen Wetenskaps-Academien. Planen til denna Inrättning war redan den 10 Febr. 1724 underskrifwen af Czar Peter, men wärkställdes först 1725 af Czarinnan Catharina I. Första sammanträdet af de kallade Lärde utlänningar, skedde den 21 December. Den til detta Wärk anslagna räntan faststäldes til 19,928 Riksdaler och Ledamöternas antal til 15, hwilke kallades Profeßorer. Under Peter II:s korta Regering utbetalades lönerne trögt, och Academien war aldeles mißwårdad, til deß den, under Czarinnan Anna, åter uplifwades. Men då den, emot slutet af sistnämnde Kejsarinnas Regering, fick en i Wetenskaper okunnig President, öfwergåfwo de fläste Lärde Ledamöterne Ryßland. Under Elisabeth upreste sig Academien til deß förra anseende, fick 2 infödde Ledamöter, och deß Fond ökades til

24,000 R:daler. Nu Regerande Kejsarinnan har bragt Academien til deß fulla glants, och låtit deß Ledamöter anställa lärda Resor genom Sina widsträckta Länder, at göra uptäckter til Rikets och Wetenskapernas tjenst, och understödt deßa företagande med stora Penninge-summor. År 1726 började Academien utgifwa deß Handlingar, under namn af: Commentarii Acad. Scient. Imp. Petropolitanæ. Af deße äro 14 Tomer utkomne. Från 1747 tillades Novi framför förra titeln, och af deßa utkommo 20 Tomer til 1777. Efter den tiden kallas de Acta Acad. Scient. Imp. Petrop. och utgifwas årligen 2 Band in 4:to, för 1777 på Latin, men sedermera til en del på Fransyska. Hwarje Profeßor njuter en Lön från 8 til 1200 R:daler samt fria husrum. Deßutom har Academien 4 Adjuncter med Lön och rättighet, at, wid timande ledighet, befordras til Profeßorer.

Första grunden til Bibliotheket war en Boksamling om 2500 Band, dem Czar Peter borttog i Mitau under Swenska Kriget. Efter hand ökades den genom de Regerandes frikostighet, men fick et särdeles rikt tilskott genom Furst Radzivils Bibliothek, som år 1772, under Pålska oroligheterne, gjordes til et krigsrof och bortfördes från Nevitz. År 1778 steg antalet af Bibliothekets Böcker til 36,000 Band. Den äldsta Handskrift, som där finnes, är en Helgonasaga af år 1292.

Näst

Näst denna tager den äldste Ryske Häfdetecknarens Nestors Krönika rummet, i anseende til åldren. Ryßland saknar icke ämnen för en Riks-Historia. Utom et stort antal Dagböcker, sammandragne utur Handlingar från 12:te, 13:de och 14:de År-hundraden på Sclavoniska Språket, finnas 46 folianter Stats-paper, endast från 1703 til 1717. Men Academiens oskattbaraste Handskrift är Kejsarinnans Instruction för Nye Lag-Commißionen, skrifwen med Deß Egen hand. Detta dyrbara Document framlägges på Academiens Bord wid Allmänna Sammankomsterne.

Man wisade åfwen Herr Coxe en Bok, som innefattade Apostlagerningarna och Epistlarna, tryckt i Moscau 1564. Den är äldsta frukten af Boktryckeriets införande i Ryßland. Hr Coxe igenkände Paperet för Engelskt. Bibliotheket har ungefär 2800 Chinesiska Böcker, öfwer hwilka Herr Leontief, som tilbragt flera år i Peking, författat et Register. Hittils har man fått de flästa underrättelser om China från Frankrike. Men efter detta bör man wänta de bästa uplysningar om detta mägtiga Rike från Ryßland, emedan Ryske och Chinesiske Hofwen med hwarandra stå i en så nära förbindelse, at ej allenast en Rysk Kyrka är bygd i Peking, utan ock flere Ryske Studenter där uppehålla sig at lära Chinesiska Språket.

Aca-

Academiens Naturalie-Samlingar intaga flere Salar. I det Rummet, som förwara upstoppade Djur och Foglar, anmärkte Herr Coxe den wilda Mulåsnan från Tartariet, wilda Får (a) eller Argali från Siberien, och den Tibetanske Oxen (b), utmärkt för deß sköna swants, hwilken är hårrik såsom Hästens, mjuk och gläntsande såsom Silke, samt i Indien fästes uti prydliga handtag, at nyttjas til flugfläktor i förnäma Herrars Hus. Chinesaren färgar den Skarlakans-röd, til prydnad på Mößor, och Turkarnes ryktbare Hästswantsar, med hwilka de utsira sina Standarer, hämtas af denna Oxen från Tibets skogar. Herr Coxe såg därjämte Stenbocken, Desmanråttan, Flygande Ekornen, samt Kamtschatka Hafwets twånne foster, Walrosen och Hafsuttren.

Cabinettet har et stort antal Foglar, Fiskar, Insecter och Snäckor, men i synnerhet en ganska rik Ört-samling. Herr Pallas håller alla deßa Samlingar i den bästa ordning efter Linneiska Lärobygnaden.

En Resande kan ej undgå at med särdeles upmärksamhet bese den talrika mängd Ben, Horn och flere lämningar efter Indianska Djur, som blifwit utur jorden upgräfne innom Ryska Rikets gräntsor, särdeles uti Sö-

(a) Capra Ammon. Linn:
(b) Bos grunniens. Linn:

Södra delen af Siberien, och ibland Academiens Samlingar förwaras. Utom et stort antal Elefant-tänder, ses där hufwud och fötter af en Rhinoceros, samt horn af Bufflar och Gazeller, hwilke Djur blott träffas i de warmaste luftstrek. Czar Peter war af den tankan, at Alexander, wid sina Härtåg, fört Elefanterna til Norden. Bayer ansåg icke otroligt, at Mongolerne, under deras mägtiga tid, kunnat bringa Elefanter til deßa trakter. Men myckenheten af de redan uptäckta och årligen förekommande tänder, motsäger en sådan gißning. Herr Pallas trodde någon tid, det Siberien fordom kunnat haft nog warmt luftstrek at hysa sådana Djur. Men sedan han sjelf på stället, under sina Resor i Siberien, undersökt detta ämne, och funnit deßa lämningar inbäddade i Hafsdjur och Wattuwäxter, slutar han, det en öfwerswämning, såsom t. e. Syndafloden, fördt dem til deßa Nordiska orter. Rhinoceroten, hwilkens hufwud och fötter i Cabinettet förwaras, uptäcktes i December 1771, några mil Norr om Wilitsk, högt up i Siberien. Han war då til hälften höljd af sand. Ännu ses hären på ena sidan af hufwudet oskadde och senorne äro i behåll på fötterna. Det skulle wara swårt at förklara huru detta Djur, efter flera tusende år, kunde finnas så föga förändradt, därest man ej antog, at kölden, som i den orten är mycket sträng och al-

aldrig medgifwer kålens uptinande på större djup än twå alnar, haft största delen i denna händelse.

Mineral-Cabinettet innefattar de mångfaldiga Malmer och Fossilier, som blifwit uptäckte innom det widsträckta Ryska Rikets gräntsor. Man får där se gedigen Koppar från Aleutiska Öarne. Men ingen del ådrager sig större upmärksamhet än en gedigen Jernmassa från Siberien. Detta stycke är så sällsynt, at man åfwen twiflat, om det wore et wärkeligt Jern. Massan är blandad med et glaslikt ämne, men sjelfwa Jernet kan smidas, antager rost, och har alla egenskaper af denna Metall. Den fans på en högd midt emot Berget Nemis, på Östra stranden af Floden Jenisei. J hela någden kunde intet spår uptäckas af någon fordom där belägen Vulcan eller lämning af Jernwärk. Massan låg aldeles för sig sjelf, wägde 72 Lisspund; hade på flera ställen en skorpa af swartaktig Jernmalm, men dess inre sida bestod af rent Jern, uti flera håligheter blandadt med et genomskinligt til glas förändradt ämne af gul och stundom swart färg.

Präparaterne i Anatomie-Salen äro af Ruysch, köpte 1717 af Czar Peter för 150,000 Daler Kopp:mt. Där finnes en fullständig samling af ofödde foster, från första aflelsen til födelse-timman, uti Spiritu Vini förwarade, samt insprutningar af hjernan och ögats delar,

delar, hwilke, såsom bekant är, för gångarnes finhet, fordra en synnerlig skicklighet, hwilken Rauysch besatt i et högt mått.

Uti Konst-Cabinettet förwaras et antal dyrbare prydnader af Guld, upgräfde utur Mongoliske Grafhögar, bestående af Armband, om en betsmans-marks wigt, Halsband i skapnad af Ormar, Käril, Kronor, Spännen, Ringar, Bilder af Djur, konstigt arbetade, så i Guld som Silfwer; Sablar med Guldfästen sirade med ädla Stenar, Tartariska Afgudabilder, m. m. til et antal och wärde, som är otroligt, därest icke ögat sjelf därom förwißar sig. Det synes swårt at föreställa sig en så rik och i konsten upöfwad Nation, wid Irtischs, Tobols och Jenisei stränder. Men Herr Muller, som besökt deßa orter och undersökt deßa Grafhögar, lämnar i detta ämne nog tilfredsställande uplysning. Uti deßa Ättehögar äro ben fundne af Män, Qwinnor, Hästar, samt Kastspjut, Bågar, Pilar och andre Wapen. Det synes därföre troligt, at ortens mägtige Furstar låtit begrafwa sig med sine käraste Hustrur, Slafwar, Hästar och Wapen för at, enligt den grundsats, som än råder å wißa orter i Indien, af dem betjena sig i det tilkommande lifwet. Uti Archiverne i Jakutsk fann Herr Muller, at denna sed war däromkring i bruk, när Rysßarne bemägtigade sig Landet, samt at endast förbud och straff kun-

kunnat afskaffa et så barbariskt bruk. Herr Mullers tanka är widare, at deße med dyrbarheter fylde Grafwar tilkommit under Zingis Chans och deß närmaste Efterträdares tid. De rikaste äro fundne omkring Volga, Tobol och Irtisch; de af mindre wärde omkring Jenisey, och de fattigaste omkring Bacal-sjön. Han tror dem tilhördt kringwandrande Horder af Mongoler. Zingis Chan grundlade sin magt i början af 13:de Århundradet, omkring Backal. Deß Folk war ännu fattigt och följagteligen deras Grafhögar mindre rike. Men sedan utbreddes hans wälde öfwer en stor del af China, hela Tartariet, en del af nu warande Ryßland, m. m. och hans förnämsta uppehålle war sedan i de nägder, där de större skatter funnits. Och såsom denna Mongoliska magten styckades emot början af 15:de År-hundradet, så sätter Herr Muller tiden til Ättehögarnes upresande i 13:de och 14:de År-hundraden. De i dem upgräfne stycken äro til en del så wäl arbetade, at de öfwerstiga den skicklighet man kan tilägna den tidens Asiatiska Konstnärer. Men de äro sannolikt förfärdigade af Europeer, som blifwit ditläckade af Chanernas frikostighet. Rubruquis träffade ock en Fransk Guldsmed wid denna Hord.

Likwäl äro flere Ättehögar af större ålder. I deßa funnos Knifwar, Spjut och Kopparswärd, sannolikt förfärdigade i en tid,

då Jernet ännu war okändt. Herr Müller gißar, at deße högar tilhört Uigurerne, från hwilka Zingis Chan lånt bokstäfwerna, emedan Mongolerne icke hade någon kunskap om skrifkonsten.

Uti et långt Gallerie förwaras Klådedrägter af alla Ryska Nationer, samt en ganska rik Chinesisk Garderobe. I et särskildt Rum ses Drägter, Wapen och Redskaper af de Åboer, som bebo Östra Oceanen, och finnas beskrifne i Cooks tredje Resa; såsom Mößor, Masker i skapnad af åtskilliga djurs hufwud, Mantlar af Hafs-Utterskinn, prydde med fransar af hår, remmar och senor, med mera.

I samma Gallerie träffas ocksä en samling af Afgudabilder, dem Herr Pallas öfwerkommit hos Calmuckerne eller Mongolerne, som ännu til stor del äro nedsänkte i Afguderiets mörker och följa Dalai Lamas Religion. Någre af deße Bilder äro målade på Wäf, andre äro gjorde af Ler, förgylde eller färgade, och någre få af Metall, i synnerhet från Tibet. De äro alle ohyggligt tilskapade, med många armar och händer, sittande med benen i kors. Månge äro ihålige samt upfylde med helgade afleswor, sedespråk och böner.

Herr Coxe besåg därefter Mynt-samlingen. Det äldsta Myntet i Ryßland bestod af små Läderbitar eller stycken af Mårdskinn.

Deße gålde blott innom Riket. I handel med främmande skedde Waru-byte, eller ock antogs omyntadt Silfwer efter wigt, såsom i China. Man wet ej när präglade Mynt först kom i gång, men detta bruk tros hafwa kommit från Tartarerna.

Mynt-Cabinettet är deladt i 9 Claßer och innefattar

1:o, Mynt utan påskrift. De hafwa gemenligen prägel af något Djur, högst sällan af någon Menniskfo-bild til Häst. Öfwer deßa har Herr Sherebatof upgifwit en ganska artig gißning. Tartarernas Cyclus består af 12 år; en räkning som än i dag bibehålles bland Chinesare och Mongoler. Hwart och et år utmärkes med et djur i följande ordning: 1. Råttan. 2. Oxen. 3. Tigern. 4. Haren. 5. Crocodilen eller ock Draken. 6. Ormen. 7. Hästen. 8. Lambet. 9. Apan. 10 Tuppen. 11. Hunden. 12. Swinet. Alle deße Djur ses på Mynten i Cabinettet, utom Crocodilen, Apan och Haren, för hwilka Swanen, Harpyen och Sirenen förekomma. Således tror Here Sherebatof, at deße Djur-bilder utmärka det året af Cyclus, då Myntet blifwit slagit, samt at Rysarne, som den tiden årlade skatt til Tartarerne, satt Djurets bild på Myntet i stället för åretal. Då stundom 2 Bilder ses på et och samma Mynt, tror han, at 2:ne års skatt blifwit af Ryßarna erlagd på en gång, m. m.

2:do,

2:do, Mynt med Tartarisk påskrift. Prägelen föreställer Männer, dels til fot, dels til Häst, med Sabel, Spjut och Jagtfalk, samt stundom Gripar, Getter, Swanor och andre Foglar.

3:o, Mynt med både Ryska och Tartariska påskrifter.

4:o, Mynt med Rysk påskrift utan åretal. Deßas ålder är owiß. Man bör märka, at Ryska Mynten af deßa tre Claßer hafwa än Tartarisk, än Rysk, än både Tartarisk och Rysk påskrift, alt i den mån Ryska Furstar mer och mindre berodde af Tartarerna.

5:o, Mynt af Storfurstarna från Wasili Demetrievitsch til Ivan Wasilivitsch I.

6:o, Mynt af smärre sjelfständiga Furstar.

7:o, Mynt af större Städer, som ägt rätt at mynta.

8:o, Mynt från Ivan Wasilivitsch II. til deß Peter I. blef förklarad myndig. Bilden af en klyfd Örn ses första gången på Ivans Mynt. Den förste Rubel slogs under Alexey Michaelowitsch.

9:o, Mynt af Peter I. och deß Thronföljare.

Där finnes äfwen en stor Samling af Österländska Mynt, såsom Arabiska, Tartariska, Bulgariska och Indiska, särdeles den dyrbara sviten, som wisar de tolf Himmelstecken, och slogs under en Printseßa,

hwilken, med sin Gemåls tilstädjelse, Regerade en ende dag. Den är sällsynt at träffa fullständig, ty deße Myht blefwo noga upsökte och omsmälte. Den har wid inköpet kostat 1000 Kronor.

I nästa Rum ses en Waxbild, mer än 3 alnar hög, som föreställer Peter I. i naturlig storlek, samt är ganska wäl träffad, emedan formen hämtades med Wax af Monarchens ansigte, då han nyß aflidit. Ögnebrynen och hären äro swarte, ögonen mörke, hyen starkt brunett, upsynen bister och hufwudet lutande åt ena sidan efter Czarens plågsed. Denna Waxbild är klädd i den drägt, hwilken Peter bar, då han, med egen hand, satte Kronan på Catharina I, bestående af en blå Siden-klädning rikt broderad med Silfwer, samt blekröda Strumpor med Silfwerkilar. Herr Coxe skrifwer, det han häldre önskat se Monarchen i deß blå Uniforme, den han bar wid Pultava, hwilken förwaras i samma Rum jämte en Mäßingswärja och en Hatt, som wid samma tilfälle blef nära kullen genombärad af en kula. Där ses åfwen Byxor, stoppade Strumpor, Skor, samt en Mößa, dem Czaren bar den tid han i Amsterdam wid Hwarfwet arbetade såsom Skepps-Timmerman under namn af Mäster Peter. Academien har också låtit upstoppa och förwara den Hästen, på hwilken Czaren red wid Pultava, samt 2:ne Hundar, dem han mycket älskade. Hr.

Coxe

Coxe såg widare Czarens Swarfstol och flera Konststycken, dem han swarfwat; en Jernstång, den Czaren med egen hand smidt i Olonetz, den 21 Febr. 1721; tre Silfwerbågare, som blifwit åt honom öfwerlämnade för tre Skepp, hwilka uti Petersburg byggdes under hans inseende och styrsel; en modell af et 120 Canoners Skepp, skänkt åt Czaren af Konung Wilhelm III. under deß wistande i London, hwilken gåfwa så behagade Czaren, at han, wid afskedstagandet, til bemälte Konung aflämnade en dyrbar Diamant, dock inswept uti groft grått papper.

Den ryktbare så kallade Gottorpske Globen står nu i en egen Byggnad, at icke äfwentyras wid eldswådor. Den förfärdigades på Hertig Fridric III:s af Holsten bekostnad af en Anders Busch, under Adam Olearii inseende, efter en Ritning funnen bland Tycho Brahes Papper. Den består af en ihålig Sphære, om 11 fots Diameter; har et Bord med säte för 12 Personer; är nu mera lämpad efter Petersburgs Meridian; kringwrides medelst et Konstwärk, så at Himlawalfwets wärkeliga Constellationer wisa sig med stjernor utmärkte af förgyldta naglar, större och mindre efter Naturen. Yttre sidan är en Jord-Glob, som föreställer alla bekanta Geographiska, äfwen i senare tider skedda uptäckter. Konung Fridric IV. skänkte denna Glob åt Czaren år 1713. Den fördes til Peters-

burg med mycken kostnad och möda, ty sär-skildte Kör-redskap fordrades och sjelfwa lands-wägarne måste på flera ställen göras bredare genom Skogens afhuggande. Den förbrän-des 1747, at endast ställningen blef öfrig; men omgjordes och förbättrades, så at den nu är wida fullkomligare. D:r Long har dock förfärdigat en mycket större och fullkom-ligare Glob, som ses på Universitetet i Cam-brigde. Den har 18 fots twärlinea, rymmer 30 Personer, och sättes i rörelse med en otro-ligt ringa kraft.

Kejsarinnan Elisabeth grundlade en Aca-demie för de fria Konsterna, med 12,000 R:dalers årlig Fond och uppehålle för 200 Lärlingar. Denna Inrättning, som war för-knippad med Wetenskaps-Academien, är af nu Regerande Kejsarinnan skild därifrån; deß Fond ökad til 36,000 R:daler, och antalet af deß Lärlingar utwidgadt til 300. Deße emottagas wid 6 års ålder; underwisas at lä-sa, skrifwa, räkna samt uti Tyska och Fran-ska Språken jämte Ritkonsten. Wid 14:de året kunna de wälja emellan de 4 Claßerna, nemligen Målare-konsten med alla deß de-lar, Kopparsticningen, Bildhuggeriet och Mechaniken, under hwilka hufwudgrenar al-le möjelige stycken af de Wackra Konsterna blifwit fördelade. Årligen utdelas belöningar åt dem, som utwisa de bästa prof. Af dem som wunnit fyra belöningar, utwäljas tolf

Yng-

Ynglingar, hwilke sändas utomlands på Kejsarinnans bekostnad at widare förkofra sig. När deße hemkomma och nedsätta sig i någon Stad, åtnjuta de af Kejsarinnans frikostighet et årligt understöd af 240 Riksdaler, under de första fyra åren. Academien är försedd med et tilräckligt antal mönster för begynnare i Teknings-konsten. Men de Lärlingar, som gjordt synnerliga framsteg, tillåtas aftekna Stycken utur Kejsarinnans Egen dyrbara Samling. Där finnas ock mönster för Bildhuggare af de förträffligaste Antique Stoder i Italien, eller gjorde i Rom.

I Petersburg är et så kalladt Oeconomiskt Sällskap, som har Åkerbrukets uphjelpande til föremål. Kejsarinnan hade wid något tilfälle, under en måltid, yttrat Sig, det hon ansåg en sådan Societet nyttig för Riket. Grefwe Orlof tillika med 14 dels Höga dels Lärda Männer sammanträdde kort därefter och utkastade reglor för detta Samfund. Kejsarinnan bekräftade Planen med et ganska nådigt Handbref af den 31 October 1765 och skänkte Sällskapet 6000 Rubler til inköp af et Hus för deß Sammankomster. Ordförande ombytes hwar fjerde månad. Ledamöternas antal är obestämdt. De föreslås af tre Medlemmar och wäljas med omröstning. Sällskapets Fond består af Ledamöternas tilskott och inkomsten af deß tryckta Arbeten, dem Kejsarinnan förlägger, men skänker

åt Sällskapet, utom 12 Exemplar, som fritt sändas til hwart Län at utdelas. Deße Handlingar tryckas i Octav på Ryska. Sällskapet utsätter åfwen Prisfrågor i Hushållningen med belöningar af Guld- och Silfwer-Medailler, eller ock reda penningar, stundom til Summor af 560 Riksdaler.

Kejsarinnan har utmärkt wård om Åkerbrukets upkomst och sänder i sådant afseende Ynglingar til England at underwisas, särdeles til Herr Younges handledning.

Jämte Sarsko Selo är, enligt Herr Samborskis plan, en Practisk Hushålls-Schola anlagd, aldeles af egen art. Bemälte Samborski är en Prästman, som flera år lärdt Åkerbruket i England, och efter hemkomsten därifrån, åtföljt Storfursten under deß resor, för at än widare öka sina kunskaper. Til Inrättningen äro inemot 800 Tunneland Jord anslagne, samt tilräckliga Hus bygde, så för Samborski och flera Ynglingar, hwilke hemkommit från Herr Youngs Schola, som för deras Lärlingar, hwilke ditsändas från alla Landsorter. Alt slags Jordbruk idkas på detta ställe, och föreläsningar gifwas så i Theorien som handläggningen. Ifrån hwart Gymnasium i Riket utwäljas twå sådane Prästsöner, hwilke med tiden kunna blifwa sina Fäders Efterträdare, och sändas til Samborskis Schola at inhämta grunderna til Åkerbruket, på det de i en framtid må däruti kunna under-

derwisa sina Åhörare. Hwar och en Adelsman har frihet at ditsända en Lärling. Alle slags redskaper äro förskrefne från England.

Utom deßa Inrättningar har Petersburg en Cadet-Schola och et Fröken-Stift.

Cadet-Scholen innehafwer Menzicofs fordna Palats, som nu bebos af mer än 2000 Personer, hwilke blott höra til denne Inrättning. Kejsarinnan Anna grundlade denne Schola, men deß nu warande styrka bör tilskrifwas Catharina den Andras frikostighet. Årliga inkomsten wid denna Inrättning stiger til 120,000 Riksdaler, hwilke anwändas at upfostra 600 Ynglingar, alle utom några få, ämnade til Krigsståndet. De emottagas wid sex års ålder och underhållas i 15 år. Cadetterne äro klädde i sin Uniforme, och fördelade i fem Claßer. De underwisas i Språken, Mathematiken, Fortifications-Wetenskapen, Tactiken, Historien m. m., jämte flera öfningar, såsom fäkta, rida, dantsa, rita och spela flera Instrumenter. De äro därjämte indelade i Compagnier och hållas til en ordentelig Krigs-exercice. Om Sommaren campera de i sex weckors tid nära Petersburg, mönstras och öfwas i Krigs-rörelser. De skickligaste upmuntras med belöningar, Böcker, Jettoner af Guld och Silfwer, Band och Stjernor. Ibland dem, som wunnit sex belöningar, utwäljas för hwart år twå Ynglingar at göra utrikes Resor med et årligt

underſtöd af 480 Rikſdaler. Cadetterne til-härdas i denna Schola at fördraga köld och kroppsmödor. Dem tillåtes icke nyttja Päl-ſar, och man upeldar icke deras Rum under den hårdaſte winter. De tilöfwas at ſprin-ga, hoppa och voltigera på en Läderhäſt om 3 alnars högd. Herr Coxe ſåg dem aflägga de utmärktaſte prof af wighet och muſklarnas ſtyrka. Öfwer alt råder en förträfflig ord-ning och renlighet. En eller twå gångor hwar-je Winter, gifwa Cadetterne en Bal och en Maſquerad, til hwilken de förnämſte af Ade-len ſamt wiſſa Fruntimmer af Fröken-Stif-tet bjudas.

Fröken-Stiftet är belägit ytterſt i För-ſtaden Alexander Newſki. Byggnaden grund-lades af Kejſarinnan Anna til et Kloſter, men Catharina II. har anwändt den til detta ändamål och förſedt Inrättningen med en år-lig inkomſt af 64,000 Rikſdaler. Den öp-nades 1764, och underhåller 250 Fröknar ſamt 240 ofrälſe Flickor, utom 40 af Ofräl-ſe-Ståndet, ſom där upfoſtras på Herr Bet-ſkois enſkildta koſtnad. Barnen intagas 5 à 6 år gamle och utgå på adertonde året. De delas i 4 Claſſer, hwilke ſkiljas med olika färg i klädnaden. Af förſta Claſſen bäres hwit, af den andra ljusbrun, af den tredje grön, af den fjerde Chocolad-brun färg. Frök-narne af förſta Claſſen utmärkas därjämte med ſwarta Halskläden och gröna Förkläden.

De

De lära alla läsa, skrifwa och räkna jämte alla slags sömnader. Men Fröknarne underwisas ensamme i Geographien, Historien, Franskan, Tyskan, Italienskan, samt lära dantsa, rita m. m., hwaremot de Ofrälse öfwas i alla hushålls-förrättningar, baka, koka, twätta, m. m. Upmuntringar af Band, som bäras til hedersteckn, bibehålla där en ädel täflan. Et särskildt Rum prydes af Ritningar, Chartor, Åtte-taflor, m. m. dem Fröknarne utkastat. En dag, då Herr Coxe där infann sig, träffade han 100:de fattighjon af Qwinkönet spisande på gården och uppaßade af de äldste Stifts-Fröknarna, hwilke sedan utdelade små Silfwerpenningar och några alnar Lärft åt hwar och en af deßa nödlidande. Ändamålet af denna författning är, at hos deßa unga Fruntimmer intrycka pligten och tilfridsställelsen af wälgörandet emot den behöfwande. Innom Huset finnes en Theater, där Fröknarne stundom spela. Herr Coxe såg där La Servante Maitresse spelas af Fröknar om 16 à 17 år, samt L'Oracle af Barn om 10 år, bägge på Fransyska, och blef på et angenämt sätt intagen så wäl af sjelfwa lifligheten i uttryck och action, som af den läckerhet, hwarmed Franska Språket uttalades. Skådespelet slutades med en Ballet och flere Dantsar, lämpade efter hwars och ens särskilda ålder och kroppsstyrka. Äfwen en Rysk Dants förestäldes af twå Personer,

som

som nästan behöllo sina ställen utan flyttning, men gjorde en myckenhet rörelser med armar, kropp och hufwud, under det axlarne, efter en wiß takt, än höjdes än fäldes. Den förestälde et slags frieri; börjades med matta och blygsamma ögnekast, som sedan blefwo wänligare, fast stundom liksom fruktlöst förspilde, til deß omsider paret hastigt fattade hwarandras händer och gjorde en ringdants, som sluteligen förwandlades til et famntag.

Därefter gafs Bal och Souper, til hwilka Herr Coxe war buden jämte flera af Adelen, och Sällskapet åtskiljdes omkring kl. 2 om natten.

Amiralitetet ligger på Södra sidan af Neva, och är en stor Bygnad omgifwen af Wall och Graf. Där finnas stora Magaziner af Skepps-förnödenheter, Tågwärke, Segelduk, Master, Ankare, m. m. som därifrån sändas til Cronstadt för Flottan. En plan framför Bygnaden jämte Neva, nyttjas til Skeppshwarf, och under den tid Herr Coxe wistades i Petersburg, lupo där 5 Krigsskepp af Stapeln, och twå Fregatter woro under byggnad.

Cronstadt, det Hr. Coxe åfwen beság, ligger på Ön Retusari i Finska Wiken, och är Ryska Flottans egenteliga sammelplats. Det är tillika en förskantsning til sjös för Petersburg; ty den enda öpning, där Skepp af betydenhet kunna framtränga, beskjutes på

ena

ena sidan från Cronstadt och på den andra från den midt emot anlagde Trådskantsen Cronslott, som ligger på en liten Sandholme, och har 100 Mans besättning. Et litet Citadell, åfwen af Tråd, ligger på en annan Sandbank, med Batterie och 30 Man. Ön Retusari, är en aflång Holme af Sand med en Bergås, 1 ½ mil i omkrets, belägen 3 ⅓ mil från Petersburg, sjöwägen, 1 ½ från Carelska samt ⅔ mil från Ingermanlands kusten. Ön war klädd med Gran och Tallar, när den eröfrades af Czar Peter, men har nu 30,000 Inwånare, 12,000 Sjömän och 1500 Garnizons-Soldater inberäknade. Den är för öfrigt föga fruktbärande. — Cronstadt är lagdt på Sudöstra ändan af Ön, befästadt til sjös med pålwärke, och til lands med Wallar och Bastioner. Staden är glest bebygd, med Tråhus, men har ock några Stenbygnader wid hafssidan, ibland hwilka äro et Sjömans-Hospital, Baraquer och en Navigations-Academie, som hade 370 Cadetter, hwilke födas, klädas och underwisas på Kronans kostnad. De göra årligen en Sommarkryßning, och lära Språk, Wetenskaper, med flera öfningar, som höra til deras krets.

Cronstadt har twå Hamnar, en för Krigs- och en för Köpmans-Skepp. Jämte den sistnämde är en Canal med flera Dockor påbörjade af Peter I., fortsatte af Elisabeth och fullbordade af Catharina. Linie-Skepp kun-

kunna där både byggas och kölhalas. Wid ändan af Canalen är en Dam, med mera watten än det, som behöfwes för Dockorna, samt en eld-inrättning, som drifwer Pump-wärket. Wäggarne äro murade med sten, och grunden belagd med Granit. Dockorne äro 20 alnar djupe och 52 alnar brede.

Ryßland har innom sina gräntsor alla ämnen som fordras til et Skepp, och Magazinerne äro altid starkt försedde med alt tilbehör. År 1778 bestod Ryska Flottan i Östersjön och wid Archangel af 38 Linie-Skepp, 15 Fregatter, fyra Pråmar och 109 Gallerer.

Herr Coxe följde en Söndag Ärke-Biskopen Plato til Kyrkan, at åskåda Grekiska Gudstjenstens Ceremonier. Då Ärke-Biskopen inrådde genom Porten, började Choristerne sjunga: Ifrån Solens upgång in til nedergången ware Herrans Namn lofwadt. Sedan Prelaten gjordt en kort bön, satte han sig på en uphöjd Stol midt i Kyrkan och afklädde sina wanliga kläder. Några Prästen, som upwaktade honom, kyste hans hand och öfwerlämnade den prägtiga Ärke-Biskops-skruden, hwilken han förde til sina läppar, för at kyßa det broderade Korset, innan han påklädde sig densamma. Han satte sedan på sitt hufwud en med Pärlor och ädla Stenar rikt prydd Mößa eller Krona. Därefter förfogade sig Ärke-Biskopen til Choret,

ret, at förrätta Gudstjensten. En del af Mässan läстes på Sclavoniska, af särskildta Präster, och en del af honom sjelf på Grekiska, den han uttalade efter nya Grekiska tonen. Orgor eller andre Instrumenter tillåtas icke, utan alt sker med en Sång, den Herr Coxe fann ganska intagande. Waxljus och Rökwärk sparades där icke mera än wid en Catholsk Gudstjenst. Omsider Communicerade Ärke-Biskopen och Prästerskapet i Choret, wid hwilket tilfälle de store dörrarne tilslogos; men för Herr Coxe och deß Sällskap war en liten sidodörr lämnad öpen, genom hwilken man kunde se det, som föregick. Communicanterne stodo. Winet war upblandadt med warmt watten, Brödet skurit i små stycken och lagdt i Winet, och bägge delar gofwos på en gång i en sked. Detta alt medtog en timas tid, hwarefter Biskopen, sedan han afsagt Wälsignelsen, satte sig på förstnämnde Stol, afklädde sin Kyrkodrägt och återtog sina egna kläder.

Den 6 Januarii beſåg Herr Coxe Ceremonien som årligen förrättas at wälsigna Wattnet. Fordom skedde detta med mycken ståt på Neva-strömmen. Den Regerande war då sjelf närwarande och Gardes-tropparne under Gewär. Nu mera är detta något inskränkt. På en liten Canal, emellan Amiralitetet och Slottet, som war tilfrusen, hade man upfördt en åttkantig Pavillon af Träd, målad

grön

grön och sirad med grenar af Tall; öppen på sidorna och täckt med en Dome, som uppehölls af åtta Pelare. Afwanpå sågs St. Johan med et Kors, samt 4 Målningar, som föreställde några af Frälsarens underwärk. Inuti wisade sig en Dufwa, såsom den H. Andes sinnebild. Midt på golfwet som fans belagdt med Tapeter, war en öpning lämnad och isen därstädes uphuggen. Hela Pavillonen omstängdes af Pallisader, klädde med Tallgrenar och behängde med Tapeter. Från et af Slottsfenstren war en ställning uprest klädd med rödt Kläde, och räckte til yttersta ändan af Canalen. Wid en wiß utsatt timma wisade Sig Kejsarinnan i fenstret, och Ärke-Biskopen, i spetsen för en tal-rik Proceßion, infann sig i den beskrefne åttkanten, hwarest några få Soldater af hwart och et Regimente, som låg i Hufwudstaden, woro upställde. Sedan Ärke-Biskopen läst några böner, sänkte han et Kors i wattnet, bestänkte därmed hwar och en af de närwarande Regimenters Fanor och gick sina färde. I samma ögneblick rusade folkhopen til åttkanten, drack och bestänkte sina kläder med wattnet. Någre hämtade däraf i sina Hus, för at åfwen rena dem.

Herr Coxe hade d. 6 December tilfälle at åskåda en besynnerlig lustbarhet, som gafs åt Stadens Pöbel af en Ryß, hwilken, genom Arrendet af rättigheten at sälja Brännwin,

win, endast på 4 år, samlat en stor förmögenhet. Tilställningen war gjord i Trägården wid Sommar-Palatset. Et ofanteligt halfrundt Bord war höljdt med en omåttelig myckenhet matwaror upstaplade i olika skapnader. Stora skifwor af Bröd, Caviar, torkad Stör, Karp och andre Fiskwaror, woro hopstaplade i skapnad af Hus och Pyramider och garnerade med Lökar och Saltwaror. På särskilde ställen i Trägården stodo rader af Bränwins-fat, och hela Åmar af Win, Öl och Quaß. Bland andra sirater sågs en ofantelig Walfisk af Papp, betäckt med Kläde samt Guld- och Silfwer-brocade, inwårtes upfyld af Bröd, torkad Fisk och andra mat-ämnen.

Flere slags tidsfördrif woro tilstälde til folkets nöje. Ytterst i Trägården war en stor fyrkant af Is tillagad för skridsko-åkare, samt twänne åknings-machiner af en egen art. Den ene bestod af twå pålar, som korswis och horizontelt woro inhuggne i en ståndare. Wid hwardera ändan af deßa pålar war en Släde fästad, i hwilken folket packade sig och swängdes sedan omkring med största hastighet. Den andra war af lika beskaffenhet, endast at Trädhästar woro fästade i stället för Slädar, och de, som häldre behagade rida, fördes där omkring med lika snällhet. Bakom deßa anstalter såg man twå Ishällar för Kälkåkare. Twå stolpar, mer än 10 alnar höge, woro upsatte med flygande Flaggor, samt i

spetsen af hwarje stolpe en penning för den, som kunde klättra sig up och nedtaga densamme. Men på det icke sådant måtte blifwa för lätt, war stolpen smord med Olja. Klockan 2 börjades högtiden, och mer än 40,000 Gäster instälde sig därstädes, at först förlusta sig med deßa kropps-rörelser. Herr Coxe hade infunnit sig på en Pavillon, där Ryßen, som gaf denna Féte, undfägnade Åskådare af Adelen med kall mat och Winer. Enligt anslag, skulle med en Raquet, gifwas tilkänna, då första supen wankade, och, med en annan Raquet, timman til måltiden. Men man afbidade ej den följande Signalen, utan hela folkhopen blef snart liksom hoprörd. Hwalfisken stormades, sönderslets och plundrades. De, som ej kunde där framtränga, nedstörtade Pyramiderna och Husen; andre höllo sig wid Win- och Bränwins-faten, slefwande i sig deßa drycker med träskedar. Därpå följde sedan en präktig Illumination af hela Trägården samt wackre Fyrwärkerier.

Utgången af detta skådespel war dock högst sorgelig. Af den starka kölden som tilstötte, fröso många af Bränwin belastade Personer til döds. Andre omkommo genom slagsmål; andre mördades och plundrades då de skulle gå hem med sitt rof, så at omkring 400 lif förspildes på et halft dygn.

Herr Coxes berättelse om Ryska Allmogens Bad och Badstugor instämmer til alla delar med Finnarnas badnings-sätt.

Herr

Herr Coxe såg en morgon en brottslig undergå knutstraffet. Denne bekom efter Domens lydelse, 333 slag med en hård Läderrem, hwarefter näsebårorne upskuros, ansigtet brännmärktes och fången fördes til Gruf-arbete i Siberien. Enligt nu warande Mißgernings-Balken, straffas sällan någon til lifwet i Ryßland. Dödsstraff har endast rum wid Riks-förräderi, men åfwen i detta fall kan straffet förbytas i lifstids-fängelse. Andre grofwa mißgerningsmän afstraffas med knut, brännmärke, näsebårarnas upskärande och lifstids-arbete wid Grufworna. De, som föröfwat smärre brott, dömas til spöslitning, landtförwisning til Siberien, eller ock til arbete för någon bestämd tid.

De, som dömas til arbete eller Nybyggens anläggande i Siberien, bortskickas dels om Hösten, dels om Wåren. Resan sker dels öfwer land, dels öfwer watten. Fångarne äro partals hopbundne och fästade wid en lång lina. Om nätterna förläggas de i särskildta Byar och bewakas af Soldater. När troppen kommer til Tobolsk, afskiljer Gouverneuren dem som äro dömde til blott landtförwisning. De Personer, hwilka lärdt något handtwärk, fördelas emellan Mästare i Staden, de öfrige sändas på Landet efter godtfinnande. De, som blifwa öfrige efter detta urwal, sändas til Irkutsk, hwarest Gouverneuren med dem förfar på lika sätt. Men de

större mißgerningsmännerne föras til Nerschinsk at arbeta i Silfwer-grufwan eller wid Masugnarna.

Ryske Straff-Balken war fordom ganska grym. Man hade de faseligaste offstraffnings-sätt, och det, som war än wärre, man ransakade med mycken wårdslöshet och dömde på swaga skäl. Deße Lagar äro nu förmildrade. Herr Coxe tror sig dock icke böra gilla det öfwerdrefna loford en Voltaire och Blackstone slösat på Elisabeth, hwilken, enligt deras yttrande, i anseende til dödsstraffens afskaffande, borde anses för et mönster af mildhet. Det är sant, at, genom Elisabeths författning, endast förräderi förklarades för lifssak. Men då ej en gång mord beläggas med dödsstraff, anser Herr Coxe en sådan lindring icke wara förmånlig för hwarje Medborgares säkerhet. Därjämte är i Ryßland denna mildhet blott en synwilla eller falsk inbillning, ty ehuru inge Dödsdomar fällas, dömas dock mißdådare ofta til sådant knutstraff, at de omkomma på stället; och om de än undslippa med lifwet, bortsmälta de likwäl under bortförslen til Siberien och wid de stränga arbeten, så at den föregifna nyttan för Staten är aldeles omärkelig. Man har funnit, at, fast ingen Dödsdom fälles i Ryßland, så är likwäl deras antal som omkomma under Lagens åtgärd, föga mindre än i andra Länder, dock med den skillnad, at i

Ryß-

Ryßland tillika den starkaste bom för menniskors trygghet är uphäfwen. Elisabeth war så ömsint, at hon icke kunde tillåta någon Dödsdom utfärdas, mindre wärkställas, där mord och blodkräfjande mißgerningar woro ledde i fullt bewis. Däremot tilstadde hon utan betänkande alla, til och med de okunnigaste Domare, at på blotta mißtankar gifwa ofkyldiga Personer knut i de så kallade Knutgalgar, hwilkas beskrifning är en fasa för naturen, och det blott at utpråßa en bekännelse, til hwilken inge andre skäl funnos nog giltige. Denna grymma sed är först afskaffad af nu Regerande Kejsarinnan. Nödwändigheten af pinliga ransakningar war så djupt inrotad hos Ryska Folket, at Kejsarinnan nödgades med yttersta warsamhet förekomma et allmänt mißnöje med deras uphäfwande. Hon tog först från Woivoderna och de smärre Domstolarna denna rättighet 1762. Därefter utfärdades 1767 en hemlig befallning til alla Domare af innehåll, at i sådane fall, då torture pröfwades nödig, borde målet först läggas för Gouverneuren, hwilken åter hade befallning at ogilla detta medel. Sedermera är et allmänt Förbud utgångit i detta ämne.

Herr Coxe besökte widare fängelserna i Petersburg och gjorde sig underrättad om de därtil hörande författningar. Kejsarinnan tillät äfwen Hr. Coxe at til Gref Ivan Tchernichef inlämna en förteckning af de punkter

rörande Landets Häkten, om hwilka han ästundade uplysning, och dicterade sjelf swaret för sin Secreterare. Man will införa så Herr Coxes frågor, som Kejsarinnans swar.

Fr. 1. Blifwa fängelserne bygde och inrättade efter någon wiß plan? Förläggas de til Förstäderna? Byggas de nära rinnande watten? Sw. Hittils har ingen allmän plan warit hwarken för fängelsernas bygnad, inrättning eller belägenhet.

Fr. 2. Hwilke mått i akttagas at bibehålla renligheten och förekomma smittosamma sjukdomar? Sw. Man har ej följt mera föreskrift wid fängelsernas renhållning, än för deras bygnad och belägenhet. Genom et mißbruk, som dock är förmånligt för fångarna, tillåter man dem på några orter gå i Bad. Det är troligt, at kölden afböjer smittor.

Fr. 3. Finnas särskilde Rum för sjuke? Sw. Nej. Ingenstädes.

Fr. 4. Hållas smärre förbrytare i samma Rum som mißdådare, och hållas deße sistnämde särskildt från hwarandra? Sw. Ehuru i de gamla Lagarne stadgas at en Lifsfånge skall hållas i et särskildt så kalladt Beredelse-rum, så finnes dock ingenstädes något sådant.

Fr. 5. Tilstädjes fångarne köpa Brännwin och starka drycker, eller tillåtes Fångwaktaren sälja dem sådant? Sw. Alla

slags

slags föd-ämnen säljas i fängelserna, men Fångwaktaren kan ej sälja Bränwin, och det af twå orsaker. Först är Bränwin et Regale, och således kan denna dryck endast förytras af den, som förpacktar Kronans rätt. För det andra, finnas inge Fångwaktare wid något Häkte, fast Lagarne nämna dem.

Fr. 6. Fängslas brottsliga Qwinfolk i jern? Sw. Lagen stadgar därom intet. Om sådant sker, bör sådant räknas ibland de flera otaliga mißbruk som böra afskaffas.

Fr. 7. Kunna de, som blifwit dömde til hårdt arbete, få lindring, när de wisa bättring i sitt upförande? Båra de något skam-märke, och befrias de därifrån, när de finnas förbättrade til seder? Sw. De, som dömas til allmänna arbetet, föras bort. Mördare straffas med bränmärke, m. m. Andre båra kädjor; på andre upskäras näsebårarne, och ingen lindring har rum, om icke i händelse af Pardons-Placaters utfärdande.

Fr. 8. Är någon wiß tid utsatt, innom hwilken en fångslad bör wara ståld under ransakning? Sw. Lagen utsatte en sådan tid, men för myckenheten af ärender skedde ofta upskof, hwarföre särskildt därom stadgades 1775, m. m.

Näst deße swar lät Kejsarinnan Secreteraren, tillägga:

Ny Plan för Ryska Fängelser, hwilken kommer at införas i alla Län.

1:o, Alle Häkten skola fördelas i Civile och Criminelle.

2:o, Hwart och et Criminelt häkte skall fördelas i 3 Afdelningar. Den första för de brottslige före och under ransakningen. Den andra för dem, som blifwit för wiß tid dömde til fängelse; den tredje för dem, som blifwit dömde til lifstids-fängelse eller allmänt arbete.

3:o, Hwar och en Afdelning skall hafwa särskilda Rum för hwardera Könet.

4:o, Sjukhus skola allestädes inrättas.

5:o, Fängelset skall anläggas utom Staden, på fri rymd och nära watten.

Den 3 Februarii 1779 lämnades Petersburg. Följande dagen ankom Hr. Coxe til Wiburg. Ryska Finland, som i Frids-Tractaterna 1721 och 1743 afträddes af Swerige, behåller ännu sina fordna Privilegier utom några få ändringar. Landet frambringar Spannemål, dock icke nog för deß behof. Wiburg har Domstolar på gamla foten, men de Domar, som álägga lifsstraff, underställas Ryska Lagens sluteliga åtgärd och förwandlas i knut och lifstids-arbete. Lutherska Religionen är rådande; Prästerskapets löner äro tilräcklige, och beräknas för wißa sysslor från 580 til 800 Riksdaler.

Wiburg har 9000 Inwånare. De fläste Husen i Staden äro bygde af Träd. Utgå-

gående Handelswaror äro Plankor, Tjära och Talg, m. m. som til större delen gå til England. Införslen består mäst af Franska Waror. År 1778 besöktes Wiburg af 99 Skepp, ibland hwilka 65 woro Engelske.

Den 6 skedde ankomsten til Fridrichshamn, som blifwit starkt befästadt af Ryska Regeringen. Garnizonen och flera närliggande Troppar, stiga til 6000 Man. Hr. Coxe fann den brukeliga seden, at beströ golfwen med hackadt Granris mycket angenäm.

Finska Allmogen är til utseendet wida åtskild från den Ryska. Man får där ofta se röda hår, men nästan altid wackrare ansigten. Hakan rakas. Håret delas i tu öfwer hjessan och hänger löst öfwer axlarna. Mera höfsning och höflighet wisar sig öfweralt och i de smärste Byar erhöllos sådane beqwämligheter, som uti de störste Städer i Ryssland oftast saknades. Omsider lämnades Ryska området wid Kymene-Åns Brygga, där en Rysk Skildtwakt wid Bommen anstälde en liten visitation. Därefter träffades en Swensk Skildtwakt och Sällskapet befann sig på Swensk botten.

Bihang.

Första Capitlet.

Om den så kallade falske Demetrius.

Herr Muller har förklarat den Demetrius, som efter Boris Godunof upbragte sig på Ryska Thronen, för en bedragare och föregifwen Person. Herr Coxe är däremot af annan tanka. Detta stycke af Ryska Historien är så inswept i mörker och därjämte så wigtigt, at Redacteuren tror sig böra meddela et Utdrag af Herr Coxes undersökning.

Ivan Wasilivitsch dödde 1584. Deß andre Son Feodor besteg då Ryska Thronen och deß tredje Son Demetrius lämnades under sin Moders wård at upfostras i Uglitz. Feodor war en sjuklig Furste och äfwen i andre afseenden föga skicklig at föra Spiran. Regerings-ärenderne förwaltades därföre af Boris Godunof, som war Feodors Swåger. Man hade intet hopp, at Feodor skulle lämna någon Arfwinge. Demetrius war således ostridigt förwißad om Thronen efter sin Broder. Men Boris efterstråfwade sjelf Ryska Kronan, och at winna detta ändamål borde Demetrius först rödjas utur wägen. Genom Boris Godunofs anstalter wärkstäldes äfwen et mord i Uglitz på et barn, och man drog icke i twifwel at den rättmätige Kron-Arfwin-

wingen wid detta tilfälle upoffrades. Boris hade så listigt tilstäldt at ingen mißtänkte honom för delaktighet i denne gerning. Efter Feodors frånfälle 1594 blef Boris således allmänt wald til Czar. Han hade mycken skicklighet at regera, men utöfwade med lika mycken grymhet sin enskildta hämnd emot wißa Ryska Adels-ätter, så at hans minne icke kan fredas från fläckar. Det är dock möjeligt at några beskyllningar blifwit honom af hat pådiktade.

Demetrius war 8 år gammal då man trodde honom blifwit mördad. Et Gäßebarn, som ansågs wara denne Prints, fanns i sin blod. Några Personer, som mißtänktes för mordet, blefwo straxt nedergjorde af Borgerskapet i Uglitz, hwilket undanröjde många uplysningar. Boris utgaf först en berättelse, at Printsen af yrsel mördat sig sjelf. Sedermera sände han twänne sina förtrogne at anställa ransakning. Deße intygade at det wärkeligen war Printsens kropp, som funnits död. Czarinnan Maria Feodorowna sattes i Kloster och man gjorde henne swåra förebråelser för deß efterlåtenhet at wårda sin Son. En och annan Borgare, som öfwer denna händelse yttrade sig nog fritt, blef af Boris straffad til lifwet. Om sjelfwa förloppet har man ingen redig underrättelse. Herr Muller har funnit i en handskrift, at en Ringare från et Klocktorn åskådat hela händelsen, samt at

Prints-

Printsen blifwit om ljusa dagen mördad på Borggården, han tillägger, at Printsens Amma och hennes Son woro medwetande. Petrejus däremot berättar, at mordet föröfwades wid en upkommen wådeld, och Margaret, en Fransk Officerare i Rysk tjenst, skrifwer, at det wärkställdes en natt. Boris undanröjde all möjelighet at utreda egenteliga sammanhanget.

Tretton år därefter framträder en Person i Pålen och föregifwer sig wara den Demetrius man hållit för mördad i Uglitz. Han förklarar det hans Moder, som noga kände Boris Godunofs stämplingar, satt et annat Barn i sin Sons ställe och at denne föregifne Prints blifwit upoffrad. Däremot hade hon låtit upfostra sin rätte Son i et Kloster. Han upgaf sig at wara denne undkomne Arfwinge til Ryska Riket, och yppade sig för Furst Wiesnovicki med sådane omständigheter, at denne antog hans sak. Boris underrättad om denna händelse, sparade ingen möda at undanrödja denne Medtäflare, så at Wiesnovicki nödgades lämna sin gäst åt Pålska Regeringens beskydd. Både Konung Sigismund och Pålska Adelen rördes til medlidande af den berättelse Demetrius (kallom honom så til widare) aflade om sina äfwentyr. Men Pålen war då icke i den belägenhet at kunna understödja hans anspråk. Genom biträde af Wiesnovicki och Palati-

nen af Sendomir Mnischek, med hwilkens Dotter Demetrius förlofwat sig, blef han dock år 1604 i stånd satt at med 4000 Pålackar inrycka i Ryßland. En del Ryßar och de Donske Coßakerne föllo straxt til Demetrii parti, men Godunofs General Wasili Shuiski tågade honom til möte med en Armee om 40,000 man, nedergjorde större delen af hans medhållare, eröfrade hans Artillerie jämte Fanor, och wann en så fullkomlig seger, at Demetrius knappast undkom med lifwet. Han war då sinnad at återgå til Pålen, men de närwarande Ryßar upmuntrade honom til ståndaktighet, hwilket hade den följd, at han snart såg sig i spetsen för en ny Krigshär, som årkände honom för råttmätig Riks-arfwinge. Boris anwände både stränghet och list at hindra Uprorsandens kringspridande, Bannlysning afkunnades öfwer Demetrius och hans anhang. Detta oaktadt föll den ene Provintsen efter den andra til den nye Pretendenten, så at Boris af förtwiflan tog förgift i April 1605. Hans Son Feodor blef wäl utropad för Efterträdare, men de fläste Generaler och en stor del af Adelen hyllade offenteligen Demetrius, som efter en lycklig träffning gick utan widare motstånd ända til Moscau. Han låt där utfärda et Manifest med försäkran om tilgift för hwar och en, som återgick til sina skyldigheter och årkände hans arfsrätt, hwilket hade den wärkan, at Mo-

scaus

scaus Inbyggare sielfwe affatte och strypte Feodor, samt öpnade Portarna för Demetrius den 30 Junii. Han lät då straxt sätta sin Moder Maria uti frihet, och hämta henne ifrån det aflägse Klostret, där Boris låtit instänga henne. Czarinnans intygan, at Demetrius wärkeligen war hennes Son, uphäfde alla twifwel hos Ryska Folket. Demetrius red Czarinnans Wagn til mötes, afsteg och omfamnade hennes Person. En oräknelig myckenhet folk, som åskådade detta möte, rördes ända til tårar wid åsynen af den ömhet och kärlek, som framlyste å ömse sidor wid detta tilfälle. Demetrius blef därpå krönt med allmänt bifall och hade wißerligen behållit sin Thron, endast han upfört sig med försigtighet, rättat sig efter Landets Seder och Religion, samt bemödat sig at bibehålla sina undersåtares kärlek. Men han underlät alt detta och störtades därföre lika skyndsamt från högden af sin lycka.

Margaret gifwer en förmånlig beskrifning af Demetrii Caracter. Han war driftig, full af eld, ärkänsam, låttrörd til wrede men lika lått blidkad och gifmild. Han brann af åtrå efter äran; hade en förmånlig kroppswäxt och styrka, m. m. Ryßarne däremot afmåla honom på en elak sida. Herr Muller, som synes måst owäldig, kan, ehuru han förklarar Demetrius för en bedragare, likwål ej frändöma honom wißa goda egenskaper, fast han

gerna

gerna gifwer dem en mindre förmånlig drif- fjäder. Han hade, skrifwer Herr Muller, godt wett nog, så framt han warit mindre häftig; han talade med lätthet Latin och Pålska, kände wäl de närgräntsande Länders Historia; älskade Musik och war kännare af de fria Konster. I anseende til hans framgång, höll man honom för en Trollkarl. Han älskade jagt och sådane öfningar, som stodo i gemenskap med Krigs-wäsendet; war den starkaste Skytt; förbättrade Armeens maneuvres med öfningar at storma Wallar och war altid främst i spetsen. Han wisade nit för Rättwisan och lät döda några Domare, som begått wåld. Äfwen denne egenskap förtydes såsom et bewis på hans grymhet. Hans frikostighet kallas illa anwänd och endast förslöst på Pålska Musikanter och Gunstlingar. Hans wällust gjorde honom ostadig och häftig. Hans hastiga uphöjelse gjorde honom sjelfklok och förmäten. Han tänkte på eröfring af Turkiet och Tartariet. Han war begifwen på dryckenskap och upoffrade hwem som hälst för sina lustar, utan afseende på Stånd och ålder. Han gaf sina Pålackar fritt tilträde, då han däremot småningom afhöll Ryska Adelen från sin Person. Han föraktade de inföddas Råd och lät sitt Pålska anhang onäpst förtrycka Ryska undersätare. Han wisade uppenbart förakt för Grekiska Kyrkans plägseder, infann sig i Mo-

scaus Cathedral-Kyrka med Trummor och Trumpeter, wisade Prästerskapet ingen agtning, korßade sig icke för Helgona-bilderna, och oskärade Templen med sitt Sällskap, som bestod af främmande Trosförwanter och Jagthundar. Han bemödade sig at göra Landets drägt och seder löjliga. De förre Czarer wisade sig sällan och endast med stor ståt. Demetrius däremot red oftast genom gatorna med et litet Sällskap; han höll Taffel-musik; han sof aldrig middag, han badade aldrig, m. m. och det syntes därföre icke troligt, at han skulle härstamma från Ryska Kejserliga Ätten. Sluteligen förmälde han sig med et utländskt Fruntimmer. Hwilket antal af klagopunkter! Likwäl är troligt, at de fläste äro öfwerdrefne. Många äro rent utaf diktade, andre löjelige. T. e. Demetrius skall hafwa låtit sina Pålackar och Ryßar anställa en kamp med snöbållar, samt därwid tilstyrkt de förra at fylla sina bållar med stenar, så at Ryßarne fingo blå och blodiga hufwud. Hans färdighet i Latinen ansågs såsom farlig för Religionen och såsom et bewis, at han blifwit uppfödd hos Jesuiter. Man tillade honom såsom et slöseri, at han, till sin Kröning, låt göra en Silfwerstol, som hwilade på 6 Silfwer-Lejon, jämte en fotpall af Guld, prydd med 2400 ädla Stenar. Likwäl är bekant, at denne Stol långt förut blifwit skänskt från Persiska Kejsaren til Demetrii

Fa-

Fader. Utländske samtida och i Moscau då wistande Håfdateknare betyga, at Ryßarnes berättelser om Demetrii lastfulla upförande äro aldeles ogrundade, samt flere brott honom pådiktade af list och ränkor. Allt mißtyddes af några få, för hwilka Shuiski, som hemligen stråfwade efter Kronan, war hufwudman. När Demetrius en gång låt afbränna et Fyrwärkeri, utspriddes, at Han därmed åsyftade sätta Ryska Folket i fasa. När Han, för sina Troppars öfning, låt storma en Trädskants, utgaf man et ryckte, at alle Moscaus Inbyggare skulle mördas wid denna signal; o. s. w. Demetrius föll i et upror, och man kan icke förmoda, at det rådande partiet skulle med sanning och owäld tekna Hans minne. Man synes därföre kunna mera trygga sig til sådane utländske Måns intyg, som woro åskådare af denna wälfning, utan at deltaga i deß utgång.

Emedlertid war Demetrius ganska oförsigtig. Då Han låt med stor ståt hämta sin Brud Marina från Pålen, införde Han Henne i et Nunne-Kloster at afbida dagen til Bilägret. Han gjorde Henne flere besök inom deßa helgade murar i sällskap med Sina Herrar, och anstälde lustbarheter, dem de skådade Systrarnes samweten ej kunde försmälta. Pöblen upretades genom spridda rycktern om denna Gudlöshet, och folkets afsky för De-

metrius steg med skyndsamhet til sin högd. Wasili Shuiski, en General, som hade at tacka Demetrii Ädelmod för sit lif, upblåste och anförde uproret. Man hörde ropas på gatorne: *Czaren är en Kättare, wärre än en Turk, och aldeles icke Ivans Son.* Man underrättade Demetrius därom, men Han gaf icke agt på sådane warningar. Den 30 Maji helt bittida, rördes stora Klockan i Kremlin. Uproret började. Et ryckte utspriddes, at Pålackarne skulle nedgöra alla Ryßar. Shuiski wisade sig i spetsen för de sammangaddade, med et Kors i ena handen och en Sabel i den andra. Wakten nedgjordes. Slottet angreps. Demetrius waknade af owäsendet, satte sig behjertadt til motstånd, nedhögg de främste, som angrepo Hans Person; men nödgades wika. Han sökte flykten genom et fenster, men bröt sig i fallet, träffades och framhades för Shuiski. Oaktadt alla hotelser påstod Han så enständigt som frimodigt, at Han war Ivans Son, och åberopade Sin Moders intyg, hwilken residerade uti et nära därintil belägit Kloster. Soldaterne blefwo så rörde af denna ståndaktighet, at de togo Demetrius under sit beskydd och förklarade sig åska Czarinnans hörande. Denna inwändning war oförmodad för Shuiski, som sjelf stod efter Thronen, och på det at tjenligt swar måtte erhållas, gick han i egen person, åtföljd af några förtrogna, til Klostret. Hwad där föreföll,

wet

wet man icke, men Shuiski återkom och förklarade, det Czarinnan försäkrat, at Demetrius wore en bedragare och den rätta Printsen mördad i Uglitz. Demetrius blef därpå et offer för de uproriskas raseri, hwilka sönderhöggo Hans Kropp och afklädde den naken, at i tre dagar blottställas til allmänt åskådande, hwarefter den brändes til aska, på det jorden icke skulle wanhelgas genom Hans stoft. Et grufligt raseri föröfwades på alla Pålackar och Ryßar som båro Pålsk Drägt. Husen plundrades och inom 10 timmar föllo 2000 personer i detta blodbad. Shuiski waldes til Efterträdare. Den nye Czaren utgaf et Manifest, hwaruti han tolkade rättwisan af sit företagande; afmålade Demetrius såsom en kättare, trollkarl och bedragare; tillade honom det upsåt at utrota hela Ryska Adelen och införa Catholske Läran, m. m. Kort därefter utkom en förklaring i Kejsarinnans namn, af innehåll: at Demetrius första gången träffat Henne ensam och med hot twingat Henne at erkänna Honom för Sin Son. Emedlertid syntes Shuiskis upförande så mißtänkt, at många trodde Demetrius wara orättwist upoffrad. Et nytt uppror skedde, at hämnas Hans död, och Shuiski, som med möda undkom, upfann et nytt bewis för sin goda sak. Et ryckte utspriddes, at kroppen af den rätta Demetrius, hwilken, såsom Barn, mördades i Uglitz, förrättade underwärk. Flere

Biskopar och Adelsmän sändes därföre, at med mycken högtidlighet hämta den til Moscau. Då grafwen öpnades, upfyldes Kyrkan af en angenäm lukt. Kroppen war oförändrad, och til yttermera wißo funnos ännu uti ena handgöpnan några nötter beständkte med blod, dem Printsen hade ärnat äta, då Han mördades. Kroppen nedsattes i St. Michaels Kyrka i Moscau med all ståt, och den följande dagen hade många sjuke blifwit återstälde, när de aflagt sin wördnad hos detta Helgon. Motpartiet dristade åter utsprida at detta Barn war nyß af en fattig Man anskaffat och mördadt, samt det öfriga så tilstäldt, at den dumme hopen skulle bedragas. Frågan är ock, om icke dennna berättelse är sannolikare.

Herr Muller häller Demetrius för en bedragare och stödjer denna mening på de papper han funnit i Ryska Archiverne; men då man besinnar, at deße utgåfwos af en Boris, som stådt efter Demetrii lif, af en Shuiski, som lät mörda Honom och at bägge deße Czarers trygghet och rättighet til Spiran uphörde, så snart Demetrius ej mera war en föregifwen Person, så tyckes den tidens allmänne Handlingar blifwa nog mißtänkte.

Ryske Papperen förmäla, at Demetrius war en förrymd Munk, som egenteligen het Gregorius Otrepief, men wanligen kallades Griska; at denne Munk redan i Ryßland

bör-

börjat utgifwa sig för Demetrius och därföre blifwit ansedd för dåre samt inspärrad af Gadunof. Margaret åter berättar, at Griska endast förde Demetrius til Pålen; at Griska och Demetrius woro särskildte personer; at Boris låtit efterspana dem såsom twå förrådare; at Griska återkommit med Demetrius; at denne nödgats förwisa Griska til et Kloster för deß liderlighet; at Griska, underrättad om Demetrii död, offenteligen intygat, det Demetrius war Ivans Son, och at han hade haft Honom under sin wård. Margaret tillägger sluteligen, at Shuiski låtit hämta Griska til Moscau, til answar för sådane berättelser, samt at Griska där helt oförmodat förswunnit. Muller försäkrar wäl, det han icke funnit deßa Margarets upgifter bestyrkte af Ryska Archiverna; men man borde wäl icke wänta så beskaffade underrättelser bland Statspapperen. Muller söker ock wederlägga Margarets trowärdighet därmed, at Petrejus, som äfwen war utlänning, och samma tid wistades i Moscau, i egenskap af Swenskt Minister från Konung Carl den Nionde, förklarat Demetrius för en bedragare. Herr Coxe däremot anser Margarets intyg i denna del säkrare än Petreji. Margaret war en Officerare, som först tjent emot Demetrius under Boris, men sedan blifwit af Demetrius antagen til Capitain wid Lif-Gardet, och således haft tilfälle at höra och undersöka alt, som rörde den-

denne olyckliga Furste. Margaret hade ej heller något bekant ämne til mißnöje efter Demetrii fall. Han betygar, det han icke anfört en bokstaf i sin berättelse om Demetrius, som ej grundas på hwad han med egna ögon sedt; och är därjämte så noggran i alt hwad han skrifwer om Ryßland, at Muller, med all sin stränghet, endast kunnat upspana några helt få obetydeliga mißtag. Petrejus däremot kunde naturligt wis icke undgå at bifalla deras parti, som undertryckte Demetrius. Hwar och en känner ställningen emellan Konungarne Carl den Nionde och Sigismund. Petrejus arbetade at bringa Ryßland från Pålska interesset. Sådant kunde icke lyckas så länge Demetrius satt på Thronen, hwilken stod i den närmaste och oryggeligaste förbindelse med Sigismund. Shuiski däremot ingick, straxt efter Riks-wälfningen, et förbund med Swerige emot Pålen. Det war således icke möjeligt, för Petrejus at utgifwa Demetrius, sin Konungs farligaste Granne, för en rättmätig Regent, och Shuiski, Sin Konungs Bundsförwandt, för en Uprorsmakare och Konungamördare. Deßutom, när fråga är om Petreji trowärdighet i gemen, måste Muller medgifwa, at denne Ministers Krönika är upfyld med oriktigheter, samt at deß Författare utan granskning infört en myckenhet mindre påliteliga berättelser.

Om Boris warit förwißad, at Demetrius anta-

antagit et falskt namn, så hade denna twist lätt kunnat uplysas i första början af bulleret. Boris hade då blott behöft låta Czarinnan offenteligen intyga at den rätta Demetrius wärkeligen blifwit mördad i Uglitz. Men i det stället låt Boris bortföra och inspärra Czarinnan i et aflägse Kloster, där ingen kunde träffa henne. Et steg det han icke synes hafwa kunnat taga, så framt ej Czarinnan wägrat ingå i förslaget at frånkänna Demetrius Deß rätt.

Demetrii likhet med den för mördad utgifne Printsen, är ock talande; Han hade en wårta under högra ögat och den ena armen längre än den andra. Herr Muller wederlägger detta skäl, dels med möjeligheten at sådant kunnat inträffa af en slump, dels, at wårtan kunnat wara tilgjord och längden af armen diktad. Men såsom Demetrius sjelf åberopade deßa tecken, och personer ännu lefde, som kände, at Printsen war märkt med deßa lyten, så tyckes motpartiet slätt wederlägga denna anledning.

Om Demetrius warit en bedragare, som med slughet och lycka förmådt bringa ej allenast Menigheten utan ock Adelen på sin sida, så är högst besynnerligt, at Han kunnat förfalla til en så tanklös säkerhet. En bedragare fruktar alt. Demetrius däremot skonade Shuiski sin farligaste medtäflare och föraktade alla rykten om et förestående uplopp. Öfwerty-

 gelse

gelfen om en god sak tyckes endast böra leda til så beskaffade steg.

Kejsarinnans dubbla intyg woro af ingen wigt, om det förra jakande witnesbördet warit af aldeles lika egenskap med det sednare nekande. Men Czarinnan erkände Demetrius i närwaro af en stor hop Adel och andre personer. Däremot återkallade Hon Sin utsago ensamt för Shuiski och hans förtrogna. Den förklaring Hon sedan utgaf, då Demetrius war mördad och Hon sjelf til lif och säkerhet berodde af Shuiski, kunde ej blifwa annorlunda än den blef, antingen Hon warit Demetrii Moder eller ej.

Shuiskis sluteliga bewisnings-sätt, genom underwärk, förrättade af Printsens föregifne Lekamen, meddelar icke hans sak någon förmånlig styrka. Emedlertid är det wist, at icke mißtankan om Demetrii Börd, utan Hans egen oförsigtighet beredde Hans fall. Så hafwa ock flere Författare, en Evesche, en Schloezer, m. fl. frikänt Demetrius från bedrägeri, då däremot en Muller, i Herr Coxes tanka, så skrifwit, som det kunde tilståndas en Rysk Författare.

Andra Capitlet.

Sophia Alexiefna.

Alexey Michaelovitsch war i deß första gifte förmäld med Maria Milolavski, hwilken

ken födde Honom Printsarne Feodor och Ivan, samt flere Printsessor, och ibland dem Sophia år 1658. Så länge Czarinnan Maria lefde, war Hennes Slägt mycket betydande och mägtig wid Hofwet; men sedan Alexey, i sednare Giftet, blef förmåld med en Nariskin, som blef Moder för Czar Peter den Första, upkommo twänne Hofpartier, samt oenighet emellan Kejsarens äldre Barn och Deras Styfmoder. Nariskinska Ätten styrde då alt efter deß godtycko. Ivan Milolavski bemödade sig åfwen at göra Nariskinska Styrelsen förhatelig och skaffade sig et mägtigt anhang bland Streliʒer-Gardet.

Feodor tilträdde Regeringen efter Sin Fader Alexey, och Nariskinerne förlorade därigenom sit anseende. Denne swaga och sjuklige Czar lämnade hela Sit förtroende åt Sin Syster Sophia, och Regerings-ärenderne förwaltades af den förtjänte och skickelige Wasili Gallizin.

Wid Feodors frånfälle war Hans Broder Ivan, ehuru åfwen en sjuklig Prints, ostridig Thronföljare. Likwäl blef Hans Halfbroder Peter Honom föredragen, samt Styrelsen anförtrodd åt Deß Moder, hwarigenom Nariskinerna återfingo sin styrka. Om denna Peters uphöjelse har man flera stridiga berättelser.

telser. Någre påstå, det Feodor utnämnt Peter til Thronföljare framför Ivan, hwilket är aldeles otroligt, emedan Feodor helt och hållet styrdes af Sophia och Nariskinernas motparti. Andre försäkra at Ivan, i anseende til sin sjuklighet, friwilligt afsagt sig sin Arfsrätt til Kronan. Andre, at Peter, genom et enhälligt Wal, blifwit Ivan föredragen, och det på följande sätt: När de förnämste Ämbetsmännerne samlades på Slottet, at, efter Landets sed, kyßa den afledne Feodors hand, tilsporde Patriarchen Jojakim dem, hwilkendera Printsen de åstundade til Feodors Efterträdare. Denna fråga, som war med flit tilstäld af Nariskinerna, men owäntad för Ivans tilhängare, samt aldeles owanlig, beswarades då til Peters fördel. Men därmed afgjordes dock ej et så betydeligt Högmål. Tänkesätten funnos snart delade, och de mißnöjde betjente sig af Strelitzerna at kasta denna Författning öfwer ända.

När Feodor låg på sit yttersta, hade Strelitzerne sammangaddat sig, och beslutat med wåldsam hand utföra sit påstående at utbekomma sin obetalda sold, samt at erhålla uprättelse för några oförrätter, som blifwit dem tilfogade af deras Öfwerstar. Strelitzernes General, Furst Dolgorucki, lät gripa en af de oroligaste hufwudmännerna och döma honom til knutstraff. Därpå utbrast uproret, så at Regeringen nödgades, dagen efter Feodors

dors Begrafning, til de mißnöjda utlämna 9 Öfwerstar, at straffas med ris och förafskedas. Milolafski troddes understödja uploppet, fast han höll sig i sina rum såsom sjuk, och Sophia berättas hafwa deltagit i rådplägningarna. Sedan spriddes et rykte, at Peter icke blifwit enhälligt wald, samt at Ivan blifwit mördad. Straxt klämtades med stora Kläckan i Kremlin, Allarm-Trumman rördes, de uproriske inträngde i Slottet och funde ej en gång stillas därmed, at Peters Moder wisade dem bägge Printsarne oskadde. En Officerare bragte omsider Strelitzerna til lydnad genom sin wältalighet; men i samma ögnablick tillade Dolgorucki en högst illa afpassad hotelse, som så upretade Soldaterna, at de kastade Fursten i luften, emottogo honom på sina pikar och nedersablade honom. Därefter utbröt raseriet i fullaste häftighet. Twå Narifkiner mördades. Plundringar, blodbad och flere grymheter anställdes i tre dagar å rad, hwarefter sluteligen Ivan och Peter förklarades bägge för Czarer och Regeringen lämnades i Sophias händer under Peters minderårighet. Af denna wälfning tager man sig anledning at tillägga Sophia flera swåra beskyllningar; såsom at Hon, med utdelning af Penningar och Bränwin, understödt uproret, lämnat Strelitzerna förtekning på de personer af motpartiet, som borde undanrödjas, m. m. Äfwen då Hon anwände alt sit bemödande

at

at rädda Ivan Nariskin, förklarades sådant för en förställning. Med et ord, Sophia, en Prinsessa om 24 år, afmålas såsom et Menskligheteus mißfoster, utlärd i grymhet, blodtörstig och regerings-lystén. Likwäl är mera sannolikt, at Nariskinska Ättens motståndare betjent sig af Strelitzernas mißnöje, och upsatt Sophia, för at under Hennes Namn befästa sit inflytande och afböja sin undergång.

Sophia war en Prinsessa af älskwärda egenskaper. Jämte en intagande skönhet, pryddes Hon af et ädelt hjerta. Hon älskade Witterhet och bemödade Sig at göra Wetenskaper angenäma för Ryska Folket. Hon sökte förädla Skädespelen, öfwersatte sjelf Molieres Medecin malgré lui på Ryska, och författade et Sorgespel, som förmodeligen är det första i sit slag på detta Språk. Öfwertygad om Wasili Galitzins skicklighet, anförtrodde Hon honom Regerings-ärendernas förwaltning. Et steg, som åfwen fick den ilskefulla uttydning, at Sophia ämnade undanröđja bägge Czarerne, bemägtiga sig Thronen och med honom ingå i Giftermål, sedan han blifwit skild från sin Fru, ehuru denna Herre då redan hade öfwer 60 års ålder. Man beskyllar åfwen Sophia at hafwa wårdslösat Czar Peters upfostran, samt genom oordenteliga Sällskaper och upmuntran til flere slags utswäfningar, sökt göra Honom oskicklig til Regeringen. Men sådant är aldeles ogrundadt,

dadt, emedan Peter war lämnad åt sin Moders wård och upsyn. Det öfwerflöd af drickande, som, efter tidens sed begicks i denne unga Czarens Hof, war snarare en följd af Hans egna Gunstlingars smak; men Sophias Första Minister, Galitzin, war allmänt känd för återhållsamhet i denna del och nästan et undantag ibland då warande Ryska Adelen.

Man tillägger widare Sophia at hafwa sökt förgöra Peter med förgift, samt at de Convulsive anfall, som så ofta wisade sig hos denne Czar, woro wärkan af denna grymma tilställning. Men denna benägenhet til Convulsioner war en Famille-sjukdom hos Peters Ätt, och Han hade warit därmed behäftad ifrån sin spädaste barndom.

Emedlertid iakttog icke Sophia all den warsamhet, som kunnat freda Henne från mißtankar at älska Spiran. Då bägge Czarernes Bröstbilder slogos på ena sidan af de Mynt, som utgingo, låt Hon prägla Sig sjelf på den andra, med Kejserliga Insignia. Hon underteknade Förordningar jämte Czarernas Namn, m. m. Hennes motparti hwilade ej heller. Peter tog Säte i Rådet 1688 på sit Adertonde år. Han kände Sin rätt och utkräfde den med Sin medfödda häftighet, hwilket gaf anledning til ordwäxlingar,

miß-

mißförstånd och omsider fullkomlig stötning emellan Honom och Sophia. Enderas fall blef oundwikligt och denna lott träffade Sophia. Peters medhållare upmuntrade Honom at inspärra Sin Half-Syster i et Kloster och ensam Regera. Galitzin och Sophia beskyllas at då hafwa sökt förekomma detta steg med en tilställning at mörda Peter. Motpartiet berättar, at twänne af de, til denna ogärning, legda 600 Strelitzer, rörde af samwets-förebråelse, skyndat til den unga Czaren, som uppehöll sig på sit Landt-Slott, och underrättat honom om sin fara. Peter skall i början icke hafwa satt tro til deras berättelse; men såsom en af hans Gunstlingar försäkrade, det Mördare-Troppen wore i antågande, tog han flykten til det H. Treenighets-Klostret, hwarest, innom tre dygn, en Armee om 60,000 Man sammandrogs, hwilken satte Czaren i stånd at tuckta Sophia och deß tilhängare. Printsessan, bestört öfwer denna tidning, sände bud på bud til Peter, at förklara sin oskuld; reste ock sjelf i samma ärende sin Broder til mötes, men blef befald at återgå til Moscau och utlämna de uproriska. Peter infann sig ock sjelf i Hufwudstaden, låt grufligen pina de anklagade at förmå dem til bekännelse och afstraffa dem. Galitzin förwistes til Siberien. Sophia inspärrades i et Kloster för all sin tid, och Peter antog ensam Riks-Styrelsen, ehuru, för et skens skull, Ivans namn

åfwen tillades wid de utgående Påbud, til år 1696 då denne Prints afled.

Sådan år den berättelse, som upgifwes af det segrande partiet. At Sophia stämplat efter Peters lif, år icke fullkomligen bewist. Onekligt år dock, at hon sökt befästa sig emot det å bane warande steg at afsöndra henne från deltagande i Regeringen. Men at hon tagit mått til Peters undanrödjande, år så mycket mindre troligt, som hon, i förtröstan på sin oskuld, hwarken tog flykten eller wägrade underkasta sig den strängaste ransakning. Det år ock märkwärdigt, at Voltaire, som tillägger Sophia denna hårda beskyllning, och haft Ryska Stats-Papperen at rådfråga, dock i denna del, endast åberopar en Neuvilles intyg, hwilken år en misstänkt person, som altid med största bitterhet och oråttwisa omtalar denna Printsessa; ja, twärt emot de såkraste witnesbörd om Sophias skönhet, afmålar henne föga bättre än et missfoster.

Ifrån den tiden tildrog sig ingen rörelse emot Peter, uti hwilken icke bemälte Prinsessa misstänktes at hafwa del. Särdeles yppades Peters tänkesätt emot sin Syster, wid det stora uproret år 1697, då 8000 Strelitzer, under hans frånwaro, tågade til Moscau. De blefwo wäl fullkomligt slagne af General Gordon; men Czaren, som i Wien fick tidningen om denna oroliget, skyndade sig gerad til Moscau, at hålla det skarpaste förhör och ut-

spana

spana hufwudkällan til detta owäsende, som ansågs wara Sophias tilställning. Hela October månad tilbraktes med de fasligaste pinosätt at frambringa någon berättelse, som kunde belasta Sophia. Peter, sjelf närwarande, föreskref marterings-sätten och förbandt med dem upmuntringar jämte löften om tilgift och belöning. Han lät flera gånger å rad piska de brottsliga, sönderslå dem i knutgalgar eller steka dem, utan at minsta beskyllning kunde framtrugas, som föll Sophia til last. Man kan därutaf se huru angelägen Peter war at finna sin Half-Syster brottslig.

Omsider bragtes några därhän af plågor och löften, at de bekände, det deras upsåt warit at sätta Peters Son Alexey på Thronen och lämna styrelsen åt Sophia under Printsens minderårighet, samt at en Böneskrift warit författad til Sophia, det hon wille åtaga sig Regerings-ärenderna. Ingen kunde dock tillägga bemälte Printseßa minsta medwetande af denna tilställning. Peter anstälde åfwen et pinligt förhör med en af hennes Kammarfruar, men lika fruktlöst. Han begaf sig därföre til Klostret, at i egen person förhöra sin Syster. Printseßan kunde ej wid detta möte undgå at utbrista i gråt, och det försäkras, at åfwen Peter blifwit rörd til tårar, dock icke til medlidande. Den enda omständighet, hwilken kunde framtrugas, war en berättelse från en Goße, som stod i tjenst hos en Officerare för Strelitzerne,

litzerna, af innehåll, at Bref blifwit förde emellan Sophia och hans Herre, instuckne i en brödkaka. Men Officeraren nekade til denna beskyllning och blef in uti döden ståndaktig at förklara sådant för en updiktad beskyllning.

Emedlertid låt Peter uphänga 230 Strelitzare så nära Klostret, där Sophia satt inspärrad, at de woro i sigte, samt sätta en galge med tre uphängda Strelitzare inwid hennes kammar-fönster, med en skrift i handen, lik den, som föregafs wara ämnad at inlämnas til Sophia, rörande Riks-styrelsen. Han war wärkeligen sinnad at straffa henne til lifwet, men dömde henne blott at göra sig til Nunna.

Sophia lefde sedan til 1704.

Peter sjelf nödgades tilstå, at Sophia war et Fruntimmer af snille och stor skicklighet. Man hörde honom ofta säga: Det är bedröfligt, at min Syster förföljde mig under min minder-årighet, och at jag icke kan fatta förtroende til henne. Annars skulle jag lämna styrelsen åt henne hemma i Riket, då jag är sjelf sysslosatt utomlands.

Tredje Capitlet.

Om *Catharina* den Första.

Herr Coxe bemödar sig, at genomtränga det mörker, som omgifwer denna Kejsa-

rinnas börd och första öden. Huruwida sådant lyckats, dristar ej Redacteuren afgöra. Om en enskildt Man, genom sin skicklighet och ödets undranswärda hwälfningar skulle upbringa sig på en mägtig Thron, synes en låg börd icke göra något förringande drag af hans lefnad. I anseende til et Fruntimmer borde sannolikt et lika slutnings-sätt gälla. Likwäl bör man, kanske icke utan grund, förmoda, det et slags laggranhet är nödwändig wid denna undersökning, och at man må tillåta Historien, med et löst täckelse, hölja denna Kejsarinnas första och ganska stridiga uptråde. Men om man å andra sidan wille drifwa denna läckerhet för wida, så skulle man frändöma Catharina et och annat lysande drag af hennes Character, då hon sielf, äfwen under sin Höghet, med en kan hända ojämförlig nedlåtenhet, sträckte sin åtanka til dem, af hwilkas wälgörande hon fordom warit i behof. En Kejserlig Krona, påsatt af den Store Peters egen hand, synes Redacteuren wara en fullkomlig ersättning för en bristande Ädel Börd, kanske ock mera smickrande, mera förhöjande än all den glants, som lånas af Förfäders, i flera leder bestyrkta blod.

Man borgar således icke för riktigheten af det utslag Herr Coxes undersökning frambragt. Han tror sig kunna upgifwa, det Catharina war en naturlig Dotter af en Bondflicka, född i en By Ringen nära Dorpt.

Hon

Hon förmente sjelf sit födelse-år wara 1689. Hennes Dop-namn war Martha, det hon förwandlade til Catharina, når hon antog Grekiska bekännelsen. En Öfwerste-Lieutenant, Gref Rosen, mißtänktes at wara hennes Fader, emedan han understödde Catharinas Moder. På tredje året förlorade hon både Modren och denne Wälgöraren, samt blef uptagen af en Landt-Präst. En Luthersk Pastor Gluck i Marienburg förde henne sedan i sit hus, där hon tjente såsom barnflicka. År 1701, på sit fjortonde år, gick hon i gifte med en Dragon af Garnisonen i Marienburg, men hennes Brudgumme blef samma dag sänd med et Detachement för Riga, så at ägtenskapet ej fullbordades. Emedlertid öfwergick Marienburg til Ryßarne, och Catharina, utsedd til en högre lycka, såg honom icke mera.

Då General Bauer beság fångarne, ådrog sig Catharina så hans upmärksamhet, at han tog henne i sit hus och gaf henne öfwerinseendet af sin hushållning. Hon gjorde sig där allmänt älskad, och Generalen har ofta betygat, det hans hushålls-ärender aldrig blifwit så nöjaktigt bestyrde, som då de woro lämnade i Catharinas händer. Hon kom kort därefter i Menzikofs Hus, där hon 1704, på sit 17:de år, så intog Czar Peter med sin skönhet, at han hämtade henne til Hofwet, och efter flere års bekantskap, år 1711 wär-

keligen, fast hemligt, förmålde sig med henne i Javerou i Pålen, uti General Bruces närwaro, hwarefter Bilägret offenteligen och med mycken pragt firades den 20 Februarii 1712.

Catharina hade den lyckan at med sin oafbrutna upmärksamhet på Peters behag, genom sit goda hjerta samt en outsäjlig lifligbet och glättighet helt och hållit intaga Czarens sinne. Det är bekant, at Czaren hade wißa ögnablick, då hans själ öfwerwäldigades af swårmodiga och mißtank-fulla föreställningar, och det til en höjd, at han knappast kunde styra sig sjelf. Wid deßa förfärliga tilfällen, för hwilka Czarens närmaste Gunstlingar bäfwade, dristade sig ingen, utom Catharina, at nalkas hans person. Hennes blotta åsyn hade en förborgad tjusnings-kraft, och så snart hon öpnade sin mun, tycktes de häftiga stormar, som satte Czarens själ i rörelse, stillas och småningom förwandlas til lugn. Deße anfall bebådades gemenligen med convulsive ryckningar i Czarens ansigte, och Catharina hade, genom erfarenheten, funnit, at paroxysmen altid förmildrades, då hon lät Czaren luta sig emot hennes knä, hwarwid hon, med lätt hand, frotterade hans hufwud och bragte honom, (liksom med en Animalisk magnetisme) uti en ljuflig sömn. Hon skyndade sig därföre at anwända detta medel, och höll sin Gemål stundom flera timmar i

denna

denna ställning, til deß han sjelfmant upwaknade, då hans sinne altid fants muntert och tilfredsställdt. I detta afseende war Catharina en wärkeligen dyrbar person, så för Peter sjelf, som för hela Nationen, och det länder henne til odödelig ära, at hon ständigt utöfwade detta oinskränkta inflytande på sin Gemål, för at afböja de utbrott af wrede, til hwilka denne Czar war så hastigt upretad, och hwilka icke sällan woro nära at urarta til grymhet. Man kallade henne därföre en **Medlarinna** emellan *Czaren* och **Folket**. Hon frälste mångas lif, hwilka annars blifwit et offer för Czarens öfwerilningar, och Czaren kände så wäl hennes goda hjerta samt sin oförmögenhet at emotstå hennes förböner, at han stundom lät påskynda executioner, för at ej nödgas återkalla sina Domar.

Catharina hade warit Peter följaktig i hans fälttåg, och hennes driftighet under den bekanta wådeliga stälningen wid Pruthströmmen, anfördes af Czaren, såsom et af de hufwudskäl, hwilka förmådt honom at skänka henne Kronan. Emedlertid må man icke tillägga henne ensam äran af denna så owäntadt lyckliga utgång. Czaren hade i förtwiflan beslutit at följande natten med wåld öpna sig wäg genom den Turkiska Hären, och med denna föresats gått i sit Tält, jämte antydan, at ingen, wid lifsstraff, borde wåga nalkas hans person. De förnämste Genera-

ler och Vice Canzleren Shaffirow höllo därefter, uti Catharinas närwaro, et Råd, och upsatte frids-artiklar, dem de, Czaren owetande, öfwersände til Stor-Viziren, och då de funno sig erhålla wida förmånligare wilkor, än man kunde hoppas, åtog sig Catharina det wådeliga ärendet, at meddela Czaren denna underhandling, hwarigenom hon ock förwärfwade sig allmän tilgifwenhet, samt Kronan af Czarens hand.

Catharina bibehöll sin Gemåls oafbrutna och oinskränkta kärlek, til deß, kort för Czarens död, en owäntad, och kanske äfwen så oskyldig, händelse åstadkom en ojämnhet, hwilken med tiden torde haft widsträcktare följder. Czaren mißtänkte någon förtrolighet emellan Catharina och deß första Kammarherre Mons. Under föregifwande at tilbringa några dagar på Landet, begaf han sig utur Petersburg, men återkom hemligt samma afton til sit Winter-Slott, hwarifrån han dageligen genom en pålitelig Page underrättade sig om det, som föregick wid Hofwet. Tredje aftonen infan han sig helt owäntadt uti Slotts-Trägården, där Catharina och den nämde Kammarherren träffades i en löfsal. Denna tilfällighet kan wärkeligen medgifwa en uttydning, som fredar Catharinas heder, men Czaren berättas hafwa ansedt den så twätydig, at han, enligt sit hastiga tänkesätt, utdelat några slängar med sit spanska rör; (förmodeligen

ligen den bekanta Dobbina). En Page, som jämte Kammarherrens Syster Fru Balke, träffades utanföre löfsalen, och troddes wara där satt til wakthållning, undergick äfwen den wanliga husagan, då han sökte förmena Czaren inträde i rummet. Men til Mons och deß Syster sades icke et ord. Efter få dagar sattes Mons och Fru Balke i arrest; den förre så strängt inspärrad, at ingen kunde träffa honom, utom Czaren sjelf, som i egen person bragte honom mat uti Winter-Palatset, där han satt fången. Et ryckte kringspriddes, at Mons tagit mutor och mißbrukat sit förtroende hos Catharina, til at utföra enskilta afsigter. Mons hotades med sträckbänken och bekände et så beskaffat brott, dömdes och afrättades. Hans Syster undergick knut och förwistes til Siberien. Twå hennes Söner, som woro Kammarherrar, sändes, såsom gemene Soldater, med Krigshären til Persien. Följande dagen promenerade Peter med Catharina i öppen Wagn, och då hon med flit fördes til stället, där Mons hufwud war upspikadt, sade hon, utan at förändra sin hy: Hwilken skada, at Hofmän kunna låta så besticka sig.

Kort därefter afled Peter, och Fru Balke återkallades, hwaraf man tagit sig anledning til den ogrundade mißtankan, at Catharina med förgift påskyndat sin Gemåls död. Men både orsaken och omständigheterne af Czarens

rens sjukdom äro mera bekante, än at en sådan berättelse skulle finna minsta trowärdighet.

Det är bekant, at Czar Peter förbehållit sig rätt at utnämna sin Efterträdare, samt at han låtit Staterne med ed förbinda sig til en noga efterlefnad af hans förordnande i denna del. Någre påstå ock, det Czaren wärkeligen utnämt Catharina, samt at hennes Kröning warit ét steg at bereda Kejsarinnan denna Ära. Men de omständigheter, dem Historien förwarat rörande Catharinas uphöjelse, motsäga detta föregifwande.

Czaren afled af en tilfällighet, som genom deß egen owarsamhet och för sent sökt hjelp, förwandlades til en obotelig strangurie och bulnad. Under någon lindring begärte han papper, at skrifteligen förordna sin Efterträdare, men war redan så swag, at han ej förmådde tekna någon redig bokstaf. Han lät då kalla sin Dotter, Prinseßan Anna, men hade redan förlorat all sansning innan hennes ankomst. Emedlertid, såsom alt hopp förswunnit om Czarens räddning, hade de förnämste af Adelen hemliga rådplägningar rörande Thronföljden, samt beslöto sätta Peter II., Czarens Sone-Son på sin Farfaders Thron, och försäkra sig om Catharinas person. Basßewitz, underrättad om denna anläggning, skyndade sig, midt i natten, at gifwa Catharina wid handen et så wigtigt steg. Catharina swarade: Min sorg och min bestörtning

ning

ning år så stor, at jag icke sielf kan taga några kraftiga mått. Öfwerlägg därföre med Menzicof, och jag godkänner hwad I, å mina wägnar, företagen. Bassewitz, som fann Menzicof redan insomnad, upwäkte honom och förestälde den fara, uti hwilken Catharina och hennes förtrogna swäfwade. Såsom intet ögnablick war at försumma, försäkrade sig Menzicof straxt om Skattkammaren och Fästningen, samt bragte genom skänker och löften, Gardets Officerare, en del af Adelen och det förnämsta Prästerskapet på Catharinas sida. Deße samlades på Slottet, hwarest Catharina, med tårar och på det måst rörande sätt, förestälde dem sin rätt til Kronan, i stöd af hennes Kröning, försäkrandes, det hon, långt ifrån at wilja kränka Stor-Furstens, Peter Alexiewitches arfsrätt, fast mera endast önskade för hans räkning förwara Regeringen, til deß hon en gång efter tiden skulle förenas med en kär och älskad Gemål, den hon snart fruktade förlora. Den öfriga delen af natten tilbragtes at widare stärka denna Plan, och man sparade därwid inga medel, som troddes wara kraftigt wärkande.

Följande morgon, den 28 Januarii G. St. afled Czaren och Staterne samlades skyndsamt at utropa en ny Regent. Stor-Furstens medhållare woro försäkrade om en lycklig utgång. Wid detta tilfälle hwiskade Bassewitz en af Catharinas motparti i örat, at Kejsa-

rinnan redan innehade Skattkammaren och Fästningen; at Gardet, Prästerskapet och en god del af Adelen woro å hennes sida; at hon hade större anhang, än man trodde, och bad honom därföre råda sina wänner, som woro angelägne at behålla sina hufwud, at icke blottställa dem med motsägelse. Detta kringlopp med hast hela Stats-Församlingen, och Bassewitz gaf i detsamma, efter öfwerens-kommelse, en signal för twå Regimenter, som redan förklarat sig för Catharina och omgif-wit Slottet, at röra Larm-Trumman. Hwem understår sig, ropade då Fältmarskalken Repnin, at låta Troppar anrycka utom min kunskap? — Jag, swarade General Butturlin, och det på min nådiga Kejsarinnas befallning, dock utan at kränka Eder magt — Därpå blef en djup tystnad. I detsamma inträdde Catharina, åtföljd af Hertigen af Holsten. Hon bemödade sig at tala, men suckar och tårar afbröto hennes ord. Jag kommer, sade hon, oagtadt den sorg, som nu öfwerswämmar min hela själ, at försäkra Eder, det jag, til följe af min afledne Gemåls wilja, hwilkens minne för ewigt blifwer mig dyrbart, är beredwillig at uppoffra mina dagar åt den tunga Regerings-bördan, til deß ödet kallar mig at följa honom efter. — Sedan, efter et kort uppehåll, tillade hon — om Stor-Fursten wil draga fördel af min handledning, så hoppas jag, under mitt sorgeliga Änke-Stånd, hafwa

den hugnad at af honom bereda för Eder en Kejsare, wärdig dens namn och blod, hwilken I för ewigt förlorat. — Då inföll Menzicof: — Såsom detta ögnablick är af yttersta wigt för Rikets wäl och fordrar den mognaste öfwerläggning, så täcktes Eder Majestät tillåta oß, utan twång, samrådas, på det detta ärende må så afgöras, at det hwarken för det närwarande eller för en framtid må blifwa et ämne för klander och förebråelse — Då I, swarade Catharina, mera gören Fäderneslandets wäl, än min enskildta fördel til et mål för edra öfwerläggningar, drager jag icke i betänkande at underkasta detta ärende en så uplyst Stats-Församlings beslut. Jag tilstädjer ej allenast at afgöra detta med fullkomlig frihet, utan ock befaller Eder at med mognaste öfwerläggning stadga Edra tänkesätt i detta wigtiga ärende och lofwar godkänna Edert beslut. — Stats-Församlingen inträdde därföre i et särskilt Rum och dörrarne tilstängdes.

Menzicof och hans parti hade redan afgjordt, at Catharina borde sättas på Thronen, men det war nödwändigt, at gifwa detta steg et anseende af rättwisa och öfwertyga Stats-Församlingen, det Czaren sjelf ämnat henne denna uphöjelse. Han frågade därföre Stats-Secreteraren om Czaren lämnat någon skriftelig författning rörande Thron-följden. Secreteraren swarade, det Czaren, kort för deß

sista

sista resa til Moscau, sielf förstört en dylik upsatt Författning, samt ofta förklarat sig sinnad at författa en ny, men altid blifwit därifrån hindrad genom den tanka, at, i fall hans folk, det han upreft från et ohöffsat tilstånd, til et högt mått af magt och åra, skulle en gång finnas nog otacksamt, at icke efterlefwa hans förordnande, så wille han icke hafwa blottstäldt sin yttersta wilja för et dylikt inbrott; samt at hans Undersåtare, så framt de påminte sig hwad de woro skyldige hans oräkneliga möda, nog skulle sjelfmant inrätta sit beslut, enligt den böjelse han på et mycket högtideligare sätt ådagalagt, än det någonsin kunnat ske med skriftelig författning. Däröfwer förefölL nu en ordwäxling, och några af Adelen hade dristighet nog at göra inkast emot Catharinas uphöjelse. Men Theophanes, Ärke-Biskopen af Plescof, erindrade dem den ed de aflagt, at erkänna den för Thronföljare, som af Peter utnämdes, och tillade, at Secreterarens berättelse tydeligt innefattade et utnämnande af Catharina. Motpartiet fann dock icke denna Författning så klar, och yrkade, at såsom Czaren icke sjelf utmärkt Arftagaren til Ryska Spiran, så tilföll Staten rättighet at genom wal afgöra denna Högmåls-fråga. Därpå betygade Ärke-Biskopen, at Peter, aftonen före Catharinas Kröning, i en Engelsk Köpmans Hus förklarat, det han endast i den affigt satte Kronan på hennes

nes hufwud, at lämna Riket i hennes hand efter sina dagar. Detta bestyrktes af flera.

Hwad behöfwe wi då Testamente? repapade Menzicof. At wägra lyda wår Store Kejsares tänkesätt, hwilket är så bestyrkt, wore både orättmätigt och brottsligt. Lefwe *Catharina* wår Kejsarinna! Större delen af de närwarande uprepade samma utrop, hwarefter Menzicof war den förste, som hyllade Kejsarinnan och kyste hennes hand, och hela Stats-Församlingen följde hans exempel. Kejsarinnan wisade sig dårpå ifrån fenstret för folkhopen, som ropade: Lefwe *Catharina!* hwarunder Menzicof med fulla händer kringströdde Ducater. — Andre berättelser wika wäl i några omständigheter från den Hr. Coxe följer, dock kunna de förenas.

Catharina anförtrodde Regeringen hufwudsakeligen åt Menzicof, befattade sig icke gerna med Riks-ärenderna, tilbragte ofta, under lindrigt wäder, hela nätterna uti öpna luften; fann mycken smak i Tockayer-Win, och öfwerlefde blott 2 år deß uphöjelse. Man har ock föregifwit, at hennes afgång blifwit påskyndad med förgift, och sjelfwe Menzicof, som kort förut med Catharina råkat i någon ojämnhet, har blifwit mißtänkt för medwetande, men sådane rycken äro ogrundade.

Catharina war något under en måttelig wäxt, mycket skön i sina unga år och spädlemmad, men blef med tiden något fetlagd.

Hennes

Hennes ansigts-drag woro behagelige, hennes ögon swarta, men håret ljust, hwarföre hon med konst underhöll deß mörka färg. Hon kunde hwarken läsa eller skrifwa, hwarföre hennes Dotter Elisabeth wanligen teknade hennes Namn, och i synnerhet underskref hennes Testamente. Gref Osterman teknade åfwen de utgående Förordningar. Några synas hafwa öfwerdrifwit hennes Character och utmärkta skicklighet. Gordon lämnar en, kan hända, måst pålitelig tekning sålunda: Catharina war et ganska behageligt Fruntimmer, af godt wett, men ej af det djupa förstånd eller lifliga snille några sig föreställt. Hufwudsakeligen tilwann hon sig Czarens kärlek genom sit öfwermåtton goda hjertelag. Man såg henne aldrig mißnöjd eller jämkig, utan höflig och wänlig emot hwar man. Hon förgat icke sin fordna belägenhet och war i högsta mått erkänsam. Hon wiste bibehålla sit Majestäts höghet otwungit och med wärdighet. Czaren sjelf betygade ofta sin förundran, at hon kunde i sit upförande så iakttaga sit höga Stånd och därjämte aldrig förgäta det hon icke blifwit född til en sådan wärdighet.

Sedan Catharina war krönt, hände sig at en Wurmb, som war Informator för Pastor Glucks barn, den tid hon tjente uti hans hus, begärte företräde. Kejsarinnan igenkände honom strax och tiltalade honom med nådigaste wänlighet: Hwad! lefwen I än? I ären en be-

beskedlig Man. Jag wil draga försorg för Eder. Hwarpå honom tilllades en Pension. Hennes wälgörare Gluck dödde såsom fånge i Petersburg. Catharina försörjde hans Anka, gjorde hans Son til Page, gaf hans twänne äldsta Döttrar en hemgift och tog den yngsta til sit Hof. Weber berättar, at Catharina, särdeles då hon war i Menzicofs hus, efterfrågade sin Fästeman och sände honom små penninge-summor, til 1705, då han föll i en träffning. Catharina skall ock en gång hafwa frågat General Schlippenback, som hade commenderat Swenska Armeen 1702, om icke hennes Fästeman Johan war en god Soldat. — Än jag, swarade Generalen, monne icke också jag är en god Soldat? — Aldeles, fortfor Kejsarinnan, men jag frågar om icke Johan så war? Ja, swarade Generalen, efter Eders Majestät så befaller, han war en braf Soldat och jag räknar för en heder at hafwa haft honom under mitt befäl.

Fjerde Capitlet.

Alexey Petrowitsch.

Denna Prints war enda frukten af Czar Peters första olyckliga gifte med Eudocia Lapuchin, och föddes år 1690. Alexey war, i stöd af sin Börd, ostridig Arfwinge til Ryska Spiran, men han gjorde sig Thron-

följden förlustig genom det obetänksammaste upförande och ådrog sig en obewekelig Faders, til en del, nog råttmätiga wrede. Herr Coxe bemödar sig at utreda denne olycklige Printsens öden, af hwilka lyckligt wis Christna Historien icke har många exempel at framställa.

Alexeys upfostran blef oförswarligt wårdslösad, och hans oordenteligheter hade redan slagit djupa rötter, innan man underrättat honom om sina pligter at hedra sin börd. Han anförtroddes åt swaga Fruntimmer och okunniga Präster, som hos honom inpräglade fördomar och afsky för de förändringar, dem hans Fader dageligen och ofta nog wåldsamt widtog, at hyfsa sit folk. Han war redan 11 år då en Baron Huysen, en man af stor förtjenst och skicklighet, sattes til hans Gouverneur. Under en så uplyst handledning hade Alexey sannolikt ännu stådt at rätta, så framt icke Menzicof skildt honom ifrån bemälte Baron, och sjelf åtagit sig Printsens upfostran. Menzicof såg Alexey högst tre til fyra gånger om året, och lämnade honom för öfrigt åt de oordenteligaste sällskaper. Likwäl fann han, under Printsens sedermera iråkade olycka, utwäg at aftwinga honom et berömligt betyg öfwer den sorgfällighet, hwarmed han wårdat Printsens handledning.

Så stor owilja Peter fattat för sin Son, så stor förskräckelse hade ock Alexey för sin

Fa-

Fader. Han loßade en gång en Pistol på sig sjelf, på det han skulle undgå at föras til Czaren. Det är åfwen sannolikt, at Alexey wärkeligen förfallit til en art ursinnighet, och hans upförande kan ej utur något annat skäl hwarken förklaras eller ursäktas.

Alexey war en reslig och wäl wäxt Herre, med mörk hy samt swarta ögon och hår, men hade något omildt i sin upsyn. Hans uttal war hårdt och han uttryckte sig med färdighet i Tyska Språket. I anseende til sin klädnad war han wårdslös och utan omsorg, samt började tidigt yttra en och annan oordentlighet i sina seder. När han år 1714 ankom til Petersburg från Moscau, höll han, ehuru förmäld, en Finsk Flicka wid namn Euphrosyne, til sin Maitreße. Emedlertid war han det sämre Folkets Afgud. Han föraktade Ryska Adelen, som åfwen å sin sida föraktade honom. Hans sällskap bestod af okunnige Präster och lägre Personer utan seder, för hwilka han ständigt betygade sig en gång skola återbringa Riket i deß gamla skick och utrota sin Faders Gunstlingar. Detta alt skedde med så liten warsamhet, at ryktet ej kunde undgå at komma til Czarens öron. Wid högtidliga tilfällen infann sig Printsen aldrig wid Hofwet, ehuru han altid blef ordenteligen kallad. Han ursägtade sig då wanligt med sin ohälsa, och tog antingen Medicin eller åderlåtning på sådane dagar, ehuru

det war allmänt bekant, at han tilbragte dem med drickande och andre utswäfningar, på et hans höga Stånd owärdigt sätt.

År 1716, bragt til et slags förtwiflan, och förföljd af det hat hans oseder honom ådragit, afsade han sig sin arfsrätt til Riket, öfwerdrog den på Peters Son af Catharina, och begärte tilstånd at gå i Kloster. Detta bifölls; men på sina tilhängares tilstyrkan, rymde han utur Klostret til Wien och underkastade sig Kejser Carl den Sjettes beskydd, hwilken, för at sätta Printsen i säkerhet, skickade honom först til Inspruck och därefter til Neapel. Genom den Finska Maitressens list och Czarens högtideliga löften om fullkomlig tilgift, öfwertalade Peters Sändebud Alexey at återresa til Moscau. Där nödgades han offenteligen afsäga sig sin rätt til Spiran, och fördes därpå til Petersburg, hwarest han af en Commißion dömdes til döden. Wid denna Rättegång skola Inquisitionens reglor blifwit noga följde. Printsen twingades at anklaga sig sjelf, samt erinra sig och upgifwa alt det, som kunde fälla honom. Äfwen hans tysthet förklarades för Statsbrott. Man försäkrar därjämte, at wåldsamhet och hiskelig medfart icke underlåts wid denna ransakning; at bekännelser utpinades med twång och list, samt at Czaren sjelf war närwarande wid deßa undersökningar. Men på menskelighetens wägnar är det et slags tilfredsställelse, at hoppas sådan

dane rycktén wara ogrundade. Printsens egen Maitreße upgaf alla de otidiga utlåtelser, dem han under sina utswäfningar låtit undfalla sig, och fick til belöning et årligt underhåll. Man aftwingade honom åfwen en bekännelse om sina upsåt; likwål kunde icke någon påsyftad tilställning af upror bewisas med andra skäl, än hans egen med wåld utpråßade upgift. En märkelig skilnad finnes ock emellan den bekännelse han afgaf i Moscau, där han stod för en offentelig Domstol, och den han aflämnade i Pettersburg inför Peter sjelf och några få deß förtrogna, omgifwen af hot och plågo-redskap.

Man har åfwen welat tillägga Catharina någon del uti Alexeys olyckliga ändalyckt, emedan hennes Son därigenom försäkrades om Thron-följden; men sådant strider aldeles mot denna Kejsarinnas goda hjerta, som altid war färdigt at ömma för olyckliga. Peter sjelf frikallade henne, och betygade offenteligen at hon fält förböner för Alexey. Czaren war deßutom så upretad emot sin Son, at hans sinne icke behöfde ledas til et hårt beslut. Sådant kan bäst inhämtas af det Handbref Peter skref til Gref Romanzow, som med bitråde af Gref Tolstoi, bragte den olycklige Printsen från Neapel.

Jag tillägger Eder, skrifwer han, General-Majors och General-Lieutenants wärdighet samt *Alexander Kikins* och *Ku-*

ril *Matuſkins* Gods til erkänſla för den wigtiga tjänſt I bewiſat, icke allenaſt mig, utan det ſom mera är, hela Landet, i det I återbragt den, ſom i anſeende til ſin födſel är min Son, men i anſeende til ſina gärningar, min och Fäderneslandets fiende.

Alexey förmälde ſig 1711 med Charlotta Chriſtina Sophia, Hertig Ludvig Rudolphs Dotter af Brunswik Blankenburg och Syſter til Kejſer Carl VI:s Gemål, född 1694. Ehuru Printſen ſielf waldt denna älſkwärda Printſeßa, bemötte han dock henne ſnart med yttersta kallſinnighet och offrade ſin hela tilgifwenhet åt ſin Finſka Euphroſyne. Några berätta, at Alexey icke ſällan, med hugg och ſlag, mißhandlade ſin Gemål, hwilket dock ſynes otroligt, ty om han än kunnat wara benägen at ſå upföra ſig, ſå måſte dock fruktan för Czaren afhållit honom från ſådane utbrott. Czaren älſkade högt denna Printſeßa och betygade henne jämna prof af ſit medlidande och beſkydd. Hennes Gemåls hat torde ock härledt ſig från den mißtankan, at hon beklagat ſig för ſin Swärfader, hwilken oftaſt förehöll Alexey deß owärdiga upförande, och det med ſin wanliga alfwarſamhet. Olyckligt wis hade hon ock i ſit Hof en Printſeßa, Juliana, från Oſt-Friesland, för hwilken hon yppade ſit åliggande, och hwilken ſnarare upeldade än qwafde lågan.

Af

Af detta olyckliga Par föddes Printsessan, Natalia 1714, och följande året en Son, som sedan blef Kejsare, under namn af Peter II. Under Printseßans sista sjukdom, som war en följd af denna barnsång, besöktes hon af Czaren, ehuru han war så opaßlig, at han nödgades låta draga sig på en därtil med hjul inrättad Stol. Hon fortfor beständigt i Lutherska bekännelsen; och det ryktet, at hennes frånfälle warit dicktadt, at hon rymt öfwer til America, samt därstädes warit gift med en Fransk Sergeant, återkommit til Paris och blifwit igenkänd af Marskalken af Saxen m. m. är til alla delar ogrundat.

Femte Capitlet.

Om *Anna* af Holsten, samt Kejsarinnorna *Anna* och *Elisabeth*.

Anna af Holsten, allmännast känd under detta namn, war Czar Peters första Dotter af Catharina, och beskrifwes af Bassewitz på följande sätt: " Anna Petrowna liknade sin Fader til ansigte och sinnelag. Hon war öfwer fem fot hög, men af en ganska smärt och fin krops-ställning. Jämte alla de krops-förmåner, hwilka en gifmild Natur meddelar, war hon begåfwad med et förträffeligt förstånd och det dygdigaste hjerta. Redan i Printseßans unga år hade en Grefwe Apra-

xin förklarat henne sin öma böjelse, men fått afslag. Han låt sig dock ej afskräcka; då han en dag träffade Printseßan allena, nedkastade han sig för hennes fötter, erböd henne sin wärja med bön, at hon wille göra slut på hans lif och plågor. Gifwen mig wärjan, swarade Anna, utsträckande sin hand, så skolen I straxt få erfara, det Eder Kejsares Dotter har nog styrka och mod at befria sig från en usling, som ofredar henne. Grefwen, som fruktade wårkställigheten af denna hotelse, kastade wärjan och bönföll om tillgift. Anna skämtade sedan med denna händelse och hela Hofwet roade sig däråt.

Anna förmäldes år 1725 med Carl Fredric, Hertig af Holsten, åt hwilken hon warit länge trolofwad. Hon ägde således hopp om twänne Kronor, men bägge undgingo henne. Hennes Gemål war närslägtad til den Swenska, och man tror, det hennes Fader ämnat henne den Ryska. Catharina, som icke tiltrodde sig förbigå sin Gemåls Sone-Son Peter Alexiewitsch, utnämde dock Anna at deltaga i Regeringen under dennes minderårighet; men hon wisade sig blott en enda gång i Rådet. Menzikof, hwilken Anna sjelf understödt med all sin magt, war den, som genom en despotisk befallning, skilde henne från Riks-styrelsen och dref henne utur sit egit Fädernesland til Kiel, där hon afled år

1728,

1728, lämnandes en enda Son, som sedan blef Kejsare, under namn af Peter den 3:dje.

Hennes Cousine, Kejsarinnan Anna, andra Dottren af Czar Peters Broder, Iwan Alexiewitsch, war et behageligt Fruntimmer af en något fyllig krops-ställning, mörklagd, med swarta hår och mörkblå ögon. Hennes upsyn medförde något, som injagade en fruktan, hwilken dock förswann, så snart hon talade. Hon war intagande och nedlåtande, utan at uraktlåta sin höghet. Såsom Änka efter Hertigen af Curland residerade hon i Mitau, då hon ganska oförmodat kallades at emottaga Regeringen efter Peter den Andres död. Enligt Catharinas förordnande, hade wäl Thron-följden bordt tilfalla Peter den Tredje, Son af Czar Peters äldsta Dotter Anna; men såsom genom sistnämde Kejsares egen Författning, all Arfsrätt til Riket uphört, och den nyßafledne Peter den Andra icke nämt någon Eftertrådare, så tillät sig Stats-Församlingen anlägga en Plan, genom hwilken Majestätets höghet och glants lämnades åt den Regerande, men sjelfwa Styrelsen hwilade i Rådets händer. Man upsatte Artiklarna, som borde godkännas af den tilkommande Kejsarinnan, och gick, wid Annas utwäljande, ej allenast förbi Peter den Stores Hus, utan ock Annas äldre Syster, Catharina ifrån Meklenburg Schwerin. Anna underskref utan betänkande de förelagde punkter, hwilka hon

dock icke âmnade hålla. Ty så snart hon kommit til Moscau, fann hon straxt lägenhet at, med Lif-Gardets understöd, göra hela denna dagtingan til intet, och antog en så oinskränkt Regering, som någon af hennes Företrädare. Hon lämnade därefter hela sit förtroende åt Biron, Hertig af Curland, som, under Annas tid, styrde Ryßland efter sit egit oinskränkta godtfinnande.

Man afmålar gemenligen Anna såsom en hård Kejsarinna, och tillägger henne at hafwa regerat sit Land och Folk med knut-remmen. Men de hårdheter, som göra hennes minne fläckadt, böra egenteligen tilskrifwas en tyrannisk Gunstlings grymma tänkesätt. Kejsarinnan war af naturen ömsint. Hon stridde altjämt emot Birons blodtörstighet och wåldsamme böjelser. Münnich och några andra intyga, det de sedt henne fruktlöst anwända böner och tårar, at blidka Birons hjerta emot dem han beslutat upoffra.

Detta länder henne dock icke til fullkomlig ursäkt. En Regent, som tillåter grymheter, underkastar sig samma omdöme, som den, hwilken befaller dem; och efterwerlden tillägger därföre Anna, med en slags rättwisa, de wåldsamheter, som blifwit föröfwade af en owärdig Gunstling, uti hwilkens händer, hon af swaghet lämnat en laglös magt at göra sina undersåtare olyckliga. Anna lefde til 1740, och utnämde då til Efterträdare den spåde

Prins

Prins Iwan, i affigt at åfwen under hans minder-årighet bibehålla Biron wid Riks-styrelsen. Men denna Författning kastades snart öfwer ända genom den hwälfning, som år 1741 uphöjde Elisabeth och störtade Iwan med deß Slägt i det ömkanswärdaste tilstånd.

Elisabeth, Peter den Förstes Dotter, war född år 1709, och beskrifwes såsom et Fruntimmer af utmärkt skönhet och behaglighet. Hon war i sin ungdom ganska liflig och munter; dantsade förträffligt, talade färdigt Fransyska, Tyska och Italienska Språken, och umgicks med alla utan det förbehåållsamma twång, som då åtföljde Hofwets antagna bruk. Elisabeths höga Börd, skönhet och rikedom förwärfwade henne flera anbud, hwilka dock icke blefwo emottagne. Redan i Czar Peters lifstid war en underhandling å färde, at förmäla Elisabeth med Konung Ludvic den Femtonde; men den afstadnade, sedan dennes förbindelse med Stanislai Hus kungjordes. Med sin Moders, Catharinas, bifall war Elisabeth någon tid trolofwad åt Carl August, Biskop af Lübeck och Broder til Högst-salig Konung Adolph Fredrich; men denne Prins hant ej uplefwa Förmälningen. Under Peter den Andras Regering begärdes Elisabeth af Mark-Grefwen Carl af Brandenburg Anspach, samt år 1741 af den Persiske Tyrannen Kulikan. Anna bemödade sig ock fruktlöst at förmå Elisabeth til Förmälning

ning med Prins Ludvic Ernst af Brunswik, en Herre, för hwilken Elisabeth hade en oöfwerwinnerlig afsky. Sedan hon upstigit på Ryska Thronen, fattade hon det beslut at lefwa oförmåld, och förklarade sin Systers Son Peter för Arfwinge och Thronföljare. Man berättar likwäl, det hennes sinne icke warit så aldeles intagit af köld för det andra Könet, at hon ju icke esomoftast, enligt sit glättiga och öpenhjertiga umgånges-sätt, för sina förtrognaste yttrat, det hon aldrig kände sig lyckligare, än då hon war kär. Men denna böjelse war så flygtig, at den ständigt ömsade föremål. En följd af denna Prinsessas eldiga temperament, som åfwen under wissa ögnablick, skiftewis förde henne från sina nöjen til de strängaste andakts-öfningar, war, at hon årligen biktade sig utan någon förbehållsamhet, yttrade utmärkt ånger öfwer sina förseelser och på det nogaste, så enskildt, som offenteligen iakttog Grekiska Kyrkans Ceremonier.

Man kallar gemenligen denna Kejsarinna den milda *Elisabeth*, emedan hon wid sin uphöjelse på Thronen giorde det löfte, at under hela sin Regering icke låta straffa någon Menniska til lifwet. Hon emottog med tårar sina Generalers berättelser om hwarje wunnen Seger, i det hon erinrade sig at en sådan framgång kostat Menniskors blod. Likwål, ehuru ingen dödsdom offenteligen wärkstäl-

ståldes, så woro dock, i Elisabeths tid, fängelserne upfylde med Stasfångar, af hwilka många omkommo genom stank och elände, utan at blifwa hörde, mindre dömde. Hennes Stats-Inquisition war ståndigt syslosatt at ransaka öfwer förmente förräderier, och månge mißtänkte Personer blefwo på minsta anledning lagde på sträckbänken at förmås til bekännelse. Andre straffades med knut, så at de omkommo på stället, o. s. w. Men ingen händelse kastar större skugga på Elisabeths Character, än den hårdhet, hwarmed hon låt afstraffa twänne förnäma Fruntimmer, Grefwinnorna Bestuchef och Lapukin. Deße undergingo på Petersburgs Torg, knut af femtio slag hwardera, deras tungor utskuros och de förwistes til Siberien. Grefwinnan Lapukin war hållen för det skönaste Fruntimmer i hela Rysland. Hon beskyldes för någon hemlig underhandling med Österrikiske Ministern; andre woro dock af den tanka, at egenteliga brottet war någon frihet, med hwilken bemälte Grefwinna någon gång yttrat sig om Elisabeths förtroliga umgånge med wißa personer. En Kejsarinna, som kunnat så litet skona sit egit Kön uti twänne Fruntimmer af sådan börd, skönhet och wärdighet, inskränker wärkeligen sit anspråk at wördas för mildhet. Elisabeth regerade 21 år och dödde 1761.

Sjette

Sjette Capitlet.

Revolutionen år 1762. (*)

Året efter sin uphöjelse på Ryska Thronen, hade Elisabeth til sin Efterträdare utnämndt sin Systers Son, Carl Peter Ulric, Son af Holstenska Hertigen Carl Frederic och deß Gemål Anna Petrowna. Printsen, som då fylt 14 år, antog Grekiska bekännelsen och utropades til Stor-Förste af Ryßland med wanliga högtideligheter. År 1745 förmälde han sig med Prinseßan af Anhalt Zerbst, Sophia Augusta, hwilken åfwen öfwergick til Grekiska Kyrkan, samt, efter deß

(*) Redacteuren meddelar denna berättelse sådan, som han den funnit hos Herr Coxe, utan at widare borga för deß trowärdighet. Denna Stats-hwälfning är mera ny, än at den skulle tåla alt det Historiska ljus, en owäldig framtid torde utsprida, men därjämte mera wigtig, än at den synts böra aldeles utelämnas. Herr Coxe följer de underrättelser han erhållit i Petersburg, och Läsaren behagar påminna sig, at det, som kunde sägas å den olyckliga Kejsarens sida, icke här finnes anfördt. Sjelfwa händelsen är redan lagd för hela Europas ögon. Historien kan icke förtiga densamma, har dock förmodeligen i sinom tid ännu något at tillägga. Emedlertid torde det wara Läsaren angenämt at se, hwad man lagt Kejsaren til last, och den nödwändighet hwarmed man sökt rättfärdiga et steg, hwilket man önskar må blifwa utan like i alla tiders häfder.

deß plågsed, wid det förnyade Dopet, ändrade namn och kallade sig Catharina Alexiewna. Denna Prinseßa föddes år 1729, blef år 1754 Moder til nu warande Stor-Fursten, och år 1757 til en Printseßa, Anna, som dödde år 1761. Men den warma kärlek, som gjorde detta höga Parets Ägtenskap lyckligt, förwandlades småningom til kallsinnighet och mißförstånd.

Man berättar, at Prinsens hjerta icke blifwit tilbörligen förädlat genom en nog sorgfällig upfostran, ej heller hans själ nog fullkomligt danad til den höga wärdighet honom förestod. Han omgafs af spejare, som til Elisabeth aflämnade mindre förmånliga berättelser om Prinsens upförande, hwarigenom et ständigt mißtroende underhölls å Kejsarinnans sida. Mißtänkt at hafwa någon plan å bane, som kunnat blifwa wådelig för Elisabeths Person och Magt, hölls därföre Peter snarare såsom en Stats-fånge än en Thronföljare, och bodde i Petersburg på sjelfwa Slottet. När Hofwet wistades på Peterhof, tilläts dock Peter tilbringa tiden på Oranienbaum, hwarest han öfwade sig i Krigswäsendet, som tycktes utgöra hans gladaste tidsfördrif. Där uprättade han en liten Corps, som til en början endast bestod af hans Betjäning, men blef sedan tilökt af en Tropp Soldater, dem Kejsarinnan lät utgallra från flera Regimenter och förlägga til sistnämde Lust-Slott. Den

unge

unge Prinsen fann mycket nöje at efter Krigs-konstens reglor indela och tilöfwa denna Corps, samt anlade tillika en liten Skants i Trägården, hwarigenom han inhämtade grunderna af nya Fortifications-sättet. Därefter låt han jämte Slottet bygga en större Fästning, uti hwilken en Tegelbyggnad upsattes för hans egen Person samt Baraquer för 1500 Man. Där iakttogos alla Krigs-författningar, på samma sätt som i en ordentelig med Garnison försedd Fästning. Tropparne buro Tyst Uniforme och öfwades uti Preusiska Tactiken. Där tilbragte ock Prinsen sina gladaste stunder, med Orders utfärdande, samt drickande och rökande i sina Officerares sällskap, och man wil försäkra, det någon gång måttlighetens reglor blifwit mindre iaktagne. Wid sådane tilfällen undföllo honom flere oförsigtige utlåtelser. Han beklagade sig, det han blifwit kallad til Ryßland, at där hållas såsom en Statsfånge. Han yttrade sig ofta hugad at återgå til Holsten, och låt oförmärkt förstå, det hela hans förhoppning war grundad på Elisabeths död. Sådant alt berättades för Kejsarinnan, som med åren blef alt mera mißtänksam. Man mißtydde och tilökade Peters ord på et så obehagligt sätt, at Kejsarinnan wärkeligen skall årnat afhända honom Thronföljden, förklara hans Son Paul til Efterträdare och Peters Gemål Catharina til Regentinna under Pauls minder-årighet. Cantzleren

Be-

Bestuchef mißtänktes at hafwa tilstyrkt detta steg, samt föreställdt Elisabeth, det Peter genom sit upförande, gjordt sig owärdig til Kronan, emedan han wisade et ständigt förakt för Ryska Adelen, lämnade sit hela förtroende åt främlingar och ofta ådagalade otacksamhet emot Kejsarinnans egen Person. Emedlertid widtog icke Elisabeth denna Författning, och Bestuchef föll i onåd. Sådan war ställningen när Elisabeth afled den 25 December 1761. Peter upsteg på Thronen. Han satte straxt de förnämste Statsfångar i frihet, hwilke, under Elisabeths tid, sutit inspärrade, såsom en Biron, Münnich, Lestock, med flera. Bestuchef war den ende, som icke deltog i den nye Kejsarens Nåd, hwilket synes tilkänna gifwa, at denne Grefwe gjordt sig mycket illa ansedd, hälst Peter war en ganska mild och lätt försont Furste. Den Politik, som nu antogs wid Hofwet, war snörrätt stridande emot de grunder, dem förra Regeringen följt. Elisabeth stod uti et nära förbund med Wienska och Franska Hofwen, och förde med dem emot Preußen et gemensamt Krig, som syntes wara nära et ärorikt och förmånligt slut. Peter gjorde däremot en enskild Frid med Konungen af Preußen, återkallade sina Troppar, som hade förent sig med Österrikiska Armeen, och lämnade af dem 20,000 Man sistnämde Konung til biträde, at utur Slesien förjaga de Österrikare, som

kort förut därstädes inbrutit genom Ryska Troppars underftöd. Peters ögnamärke war at så mycket kraftigare yrka sit anspråk på Slesvig och inleda sit Rike i et nytt Krig med Dannemark. Han beordrade därföre en Armee til Holsten, som under deß egit anförande skulle därstädes öpna Krigs-Theatren.

Innom Riket företogos åtskillige förändringar, i sjelfwa wärket nyttige, fast de icke med tilbörlig warsamhet wärkstäldes. Kejsaren afskaffade den hemliga Stats-Inquisitionen, som, ifrån Alexey Michaelowitsches tid, haft myndighet at på den ringaste anledning häckta mißtänkta personer, och med de hiskeligaste plågo-redskap utpräßa bekännelser af dem, som förmentes förehafwa något emot Staten. För denna hiskeliga Domstol släpades den anklagade, endast angifwaren sagt: Slovo I delo. (Jag försäkrar, at så är). Widare skäl åskades icke. Peter inskränkte flera förtryckande och tyranniska rättigheter, dem enskildte personer sig tilwållat; lät författa et utkast til mißbruks afböjande wid Rättegångarne; frikallade Adelen från den owilkorliga plikten at tjäna i fält, och tilstadde Ryska Adelsmän, at, utan särskildt tilstånd, besöka främmande Länder. Man började redan fatta et stort begrep om den unge Kejsarens skicklighet. Men några påföljande författningar, som dels pröfwades wara af föga wigt, dels, ehuru

ehuru på sit sätt gagnelige, dock woro mindre försigtigt anlagde och wärkstälde, swarade icke til fullo emot det förmånliga hopp man sig gjordt om denna nya Regeringen.

Prästerskapets mißnöje upwäcktes däraf, at Peter indrog Kloster-Godsen och tillade deras Innehafware aldeles otilräckliga inkomster. En författning, som ogillade alla Kloster-löften af Personer, hwilka icke fylt 30 år, war äfwen mißhagelig för Ståndet. Ännu större owilja uptändes, då et stort antal Helgone-målningar, på Kejsarens befallning, borttogos utur Ryska Kyrkorne. Ärke-Biskopen i Novogrod, som wägrade bifalla deßa nyheter, blef afsatt och förwisad. Detta steg nödgades dock Kejsaren återkalla. Kejsaren, som war upfödd uti Lutherska Läran, och blott af Politiska grunder antagit den Grekiska, fann sig nu mera icke i behof at skrymta, utan yttrade sig ofta nog förakteligt om wißa Kyrko-bruk, dem likwäl fördom och upfostran helgat bland hans Undersåtare. Han låt bygga et Lutherskt Capell i Oranienbaum, war närwarande wid deß inwigning och utdelade med egen hand Psalmböckerne åt sina Soldater. Man hade icke illa uttydt denna lilla omständighet, därest icke Kejsaren warit frånwarande, då den Ryska Kyrkan därstädes kort därpå inwigdes.

Han ådrog sig Armeens mißnöje genom det företräde han tillade sit Holstenska Gar-

 de,

de, genom införandet af Preusiska Tactiken och de nya Uniformer, som föreskrefwos wiße Regementer. I synnerhet mißhagade det Ryska Gardet, som ständigt legat i Petersburg, at twänne Regementer däraf försändes til Holsten emot Dannemark.

Adelen fann sig förolämpad af det förtroende Kejsaren tycktes hysa för Utlänningar framför de infödde, och man trodde sig finna et kraftigt bewis därpå, när han uphöjde sin Fars Cousin, Prins Georg Ludvic af Holsten, til Generalißimus för Ryska Armeen. Hela Rikets owilja upwäcktes genom den oförsigtighet, hwarmed han yttrade sit förakt för deß Religion och plägseder. Kejsarens nya Krig och nästan afgudiska tilgifwenhet för Konungen af Preußen, ökade äfwen det allmänna mißnöjet. Redan i Elisabeths lifstid, skall Peter, för en wiß främmande Minister, yttrat, det han, så framt han icke blifwit kallad från Holsten, skulle i Kriget anfört et Preußiskt Regemente, samt at han räknat detta för wida större ära, än at wara Stor-Förste i Ryßland. Sedan han tilträdt Regeringen, skall han ofta och offenteligen kallat Konungen af Preußen sin Herre (son Maitre). För en af sina Gunstlingar säges han en gång haft den utlåtelsen: I weten, at jag warit min Herre en trogen tjänare, samt at jag gifwit honom del af alla Cabinets-hemligheterna; och då denne studsade wid

wid Kejsarens öpenhjertighet, fortfor Kejsaren: Hwad? ären J rädd? Gumman är ej mera til. Hon kan nu icke skicka Eder til Siberien. Peter bar ständigt Preußiskt Uniform, och ådaga lade en särdeles förnöjelse af den i hans tanka smickrande hedren, at såsom Officerare stå i Fredrichs tjänst. Då han sände sin Minister til Berlin, at afsluta förbundet med sistnämde Konung, gaf han Ministren en hemlig föreskrift at utwerka, det ingen skulle blifwa inom Preusiska Armeen befordrad framför honom. När han från Fredrich undfick sin General-Lieutenants Fullmagt, iklädde han strax sin nya Uniform, lät Canonerne i Oranienbaum gifwa en General-salva och gaf en högtidelig Måltid. Under sin korta Regering förde Peter en oafbruten skriftwäxling med Konungen af Preußen, och erhöll af honom de hälsosammaste råd. Denna uplyste Regent afstyrkte Kriget med Dannemark, och då Peter fants obeweklig i denna föresats, rådde Konungen honom at läta kröna sig med wanliga Ceremonier, innan Krigståget företogs, samt at i sit sällskap taga de främmande Magters Ministrar och de mißtänktare Ryska Adelsmän. Konungen afstyrkte äfwen Klostergodsens indragande och de föreslagne ändringar i Prästerskapets Drägt, samt erindrade därjämte Kejsaren om den aktning han war skyldig sin Gemål. Han befalte äfwen sin Minister i Petersburg, at

uppmärksamt wisa Kejsarinnan all wördnad. Deße wälgrundade råd skola dock icke blifwit til fullo i akttagne. Twärtom fullföljde den unge Kejsaren sina planer med en skyndsamhet och owarsamhet, som gaf anledning til et motparti, hwilket med dubbel lätthet beredde hans fall. I synnerhet påbördar man Kejsaren den oförsigtigheten, at icke med tilbörlig jämnhet hafwa bemött sin Gemål. Under Elisabeths tid hade Kejsarinnan anwändt sina lediga stunder til läsning af de Skrifter, som föreställa Regerande Personers pligter, och redan såsom Stor-Förstinna, på et ädelt sätt, uppodlat sina naturs-gåfwor. Med sit intagande uppförande hade hon förwärfwat sig den annars mißtänksamme Elisabeths förtroende och agtning. Kejsaren sjelf underlät icke at wid flera tilfällen erkänna sin Gemåls snille och egenskaper, utan rådfrågade henne esomoftast wid förefallande händelser. Kejsarinnan war därjämte en ädelsinnad Medlarinna wid den ojämnhet, som icke sällan yppades emellan hennes Gemål och Elisabeth. Äfwen efter anträdet til Regeringen betygade Kejsaren flera prof af den agtning han bar för Catharinas snille och hjerta, ehuru man föregifwer, det han för hennes Person syntes hysa en kallsinnighet, som slagit djupa rötter. Men man trodde sig finna äfwen i den delen et slags oförsigtighet uti Kejsarens uppförande. Wid öppen Cour lät han sin Gemål ikläda
den

den Kejs̈erliga Wärdighetens prydnader, och föreställde henne, i egenskap af Öfwerste, sit Regementes Officerare. Wid den högtidlighet, hwarmed Wattnet årligen wälsignas, plägade Ryska Monarcherne wisa sig uti all Majestätisk pragt. Peter däremot lämnade denna lysande Ära åt sin Gemål, stod sjelf på wakt såsom Öfwerste och hälsade med Handpiken. Äfwen deße små omständigheter läggas Kejsaren til last, och man föregifwer det Kejsarinnan, wid deßa tilfälligheter, gaf sina Undersåtare anledning at uptäcka deß öfwerlägse skicklighet at bekläda Thronen. Man berättar, at Kejsaren för öfrigt icke bewisade sin Gemål all tilbörlig aktning, i synnerhet skall wid en Högtidelighet, den Kejsaren gaf til Konungens af Preußen ära, Kejsarinnan blifwit så ömt och offenteligen särad, at hon med tårar lämnat bordet. En uppenbar brytning syntes wara oundwikelig, än mer, då et ryckte spriddes, det Kejsaren flere resor förklarat sig sinnad at inspärra både sin Gemål och Stor-Försten, at uteslänga denna sistnämde från Thron-följden, samt gå i nytt Gifte med en Grefwinna Elisabeth Woronzow. Ifrån et så beskaffadt beslut härleddes nödwändigheten at afböja et steg, som troddes wara på spitsen at wärkställas.

På Kejsarens befallning upfördes med mycken skyndsamhet en Tegelbyggnad i Schlüsselburgs Fästning, där Statsfångar wanligt

förwarades. Man låt icke otydeligen utspridda, at deße anstalter stodo i förbindelse med Kejsarens föregifne beslut. Et sammanträde hölls af Kejsarinnans medhållare, som funnos nog få. De förnämste ibland dem woro Furstinnan Daschkaw, Furst Wolkonski, Gref Panin, Stor-Förstens Gouverneur och Gref Rasumowski Hetman, för Coßakerne. Wid första rådplägningen beslöts, at förklara Stor-Försten för Kejsare och Catharina för Regentinna under hans minder-årighet, och man hade blott några dagar för hwälfningen stadnat i det beslut, at uphöja Catharina sjelf på Thronen. Emedlertid fants rådeligt at upskjuta utförandet däraf til deß Peter begifwit sig til Holsten. Peters wänner kommo snart under wäder af denna plan, och tilstyrkte honom at undersöka sanningen af et sådant rycke. Men Kejsaren kunde ej förmås at sätta tro til deßa berättelser. Han fant sig förolämpad af minsta erinran i denna del. Då en af hans närmaste förtrogna en gång inlämnade et skrifteligt Memoire, hwaruti flere personer woro nämde såsom deltagare af sammangaddningen, sade Peter: Hwad? Kommer nu den gamla sagan åter? Tagen tilbaka Edert papper och oroen mig aldrig mera med sådant ogrundat snack. Samma morgon, då hwälfningen föregick, hade en af Peters tilgifne Officerare, klockan 2 hufwudstupa skyndat til Oranienbaum och strax begärt

gårt företräde i en högst wigtig angelägenhet. Sådant erhölls med swårighet, och då Officeraren anförde flera omständigheter, som tilkänna gåfwo, det upresningen war på punkten at utbrista, befallte Peter honom gå i arrest, emedan han på så obehörig tid dristade falla beswärlig. Just i det ögneblicket war dock hwälfningens wärkställighet beslutad, och påskyndades af följande bi-omständigheter. En Officerare af Catharinas parti hade blifwit satt i fängelse. Man fruktade, at sådant war en följd af någon uptäckt om deß medwetande, ehuru denne befallning hade någon af samme Officerares förseelse i tjänsten til grund. Emedlertid blef upskofwet hwar timma wådeligare, och man höll aldeles oundgängeligt at bringa planen til fullbordan innan Peters afresa. Catharina, som då uppehöll sig i Peterhof, bewakad af Peters påliteligaste wänner, studsade et ögnablick wid beslutet, at så skyndsamt wärkställa hwälfningen. Men deß tilhängare sände tidigt den 27 Junii en öpen Wagn til Peterhof, at afhämta Kejsarinnan, med yttersta försäkran, at en minuts förlust skulle göra utgången olycklig. Kejsarinnan lämnade hemligen sit rum kl. 3 om morgonen, gick ensam genom Trägården til stället, där Wagnen afbidade henne, och begaf sig i hast til Petersburg. Emedlertid war öfwerenskommit, at Gref Panin skulle sörja för StorFörstens säkerhet, Gref Orlow qwarblifwa i

Staden och öfwertala Gardet, samt Rasumowski hålla sit Regemente färdigt at emottaga Kejsarinnan, hwilken dock ankom til Ismailowskiska Gardet så tidigt, at denne ej hunnit infinna sig. Kejsarinnan skickade straxt bud efter Rasumowski och kallade emedlertid för sig de Officerare och Soldater, som woro närwarande. De öfrige ankommo efter hand så, som de i hast blifwit upwäckte af sömnen, at många woro knapt halfklädde. Kejsarinnan förestälde dem Peters upförande, hans förakt för Ryska Nationen och deß sedwänjor samt hans förtroende för utländningar. Hon afmålade den fara, hwaruti hennes Person, hennes Son och den förnämsta Ryska Adelen swäfwade. Hon utbredde sig at wisa möjeligheten af Religionens och Regeringssättets kullkastande, samt upmanade hwar och en, som önskade rädda Fäderneslandet, hennes Person och Son, at understödja henne med sit bistånd. Hennes Tal, som afbröts af suckar och tårar, war kort och rörande. De fläste Soldaterne yttrade med rop sit bifall. Några Officerare syntes twека, hwilka dock, wid Rasumowskis ankomst, upmuntrades och lofwade upoffra lif och blod i Catharinas tjänst. Därpå ingick Kejsarinnan uti St. Mariæ af Casan Kyrka, och flere Troppar af Gardet och Adelen stötte til, at öka hennes medhållare. Gudstjänsten förrättades af Biskopen af Novogrod, och Kejsarinnan

aflade

aflade den wanliga Eden, at heligt behålla Ryßarnas Religion och rättigheter, hwarpå Adelen och folket hoptals sworo henne tro- och huldhet. Därefter begaf sig Kejsarinnan til Rådet, som åfwenledes hyllade sin nya Monarchinna. Et rykte, som spriddes, at Peter, wid et olyckligt fall af sin håst, omkommit, bidrog åfwen til hwälfningens framgång. Kejsarinnans parti tilwäxte stundeligen. Twänne Gardes-Regementer, beordrade til Pomern, hade nyß aftågat, men blefwo straxt återkallade, och såsom de woro mißnöjde med sina Ordres, sworo de med glädje Kejsarinnan trohet. Emedlertid utfärdades följande Manifest.

"Catharina, med Guds Nåde, Kejsarinna och Sjelfherskarinna af alla Ryßar, kungör alla sina trogna Undersåtare m. m."

"Alle redelige Ryßlands Inwånare hafwa tydeligen sedt den fara, för hwilken hela Ryska Riket warit blottstäldt. Först har grundwalen för wår renläriga Grekiska Religion blifwit skakad och deß häfder lupit fara af en fullkomlig undergång, så at man hade skäl at frukta, det en Religion, som ifrån de äldsta tider warit i helgd uti Ryßland, skulle hel och hållen förändras samt en ny Lära införas. För det andra: Den ära Ryßland förwärfwat med så mycken blod, och genom wåra segersamme Wapen blifwit förd til den största höjd,

 har

"har blifwit förtrampad genom den sist slutne friden med deß största fiende. Och sluteligen, wåre inhemske författningar, som äro grunden til Landets wälfärd, hafwa blifwit helt och hållit öfwer ända kastade. — Af deßa skäl, bewekte af den öfwerhängande wåda, med hwilken wåre trogne Undersåtare hotades, samt til följe af deras redeliga och uttryckeliga åstundan i denna del, hafwe Wi, i förtröstan på den Allsmägtige och hans Gudomliga Rättwisa, upstigit på Ryska Kejserlige Thronen, samt emottagit en högtidelig Trohets-Ed af alla wåra trogna Undersåtare. Petersburg den 28 Junii G. St. 1762."

Alla Kejsarens medhållare sattes i säkert förwar, äfwen hans så nära Slägtinge, Prins Georg af Holsten, som twå dagar förut anländt til Petersburg, at ombestyra hwarjehanda för Kejsarens resa, och genom den nämde Officerarens häktande påskyndat hwälfningens utbrott. Icke det ringaste motstånd förspordes, och ehuru Ryska Soldaterne, wid dylika tilfällen, fordom warit bullersamme och tygellöse, så aflop dock nu alt med yttersta ordning, så at icke någon enda enskild blef ofredad.

Klockan 6 om aftonen begaf sig Kejsarinnan på wägen til Peterhof, klädd såsom en Mansperson i Gardes-Uniforme, med en Eklöfs-qwist i hatten och dragen Sabel, ridan-

de på en grå Häst, i spetsen för 10,000 man, åtföljd af Furstinnan Daschkaw, Rasumowski och flera sina förnämsta tilhängare. En half mil från Petersburg mötte Kejsarinnan Vice-Cantzleren Galitzin med bref från Kejsaren; men han blef snart öfwertalad at hylla Kejsarinnan och afgaf sin Trohets-Ed. Uti Byn Crasnoe-Capac, 1 $\frac{1}{3}$ mil från Hufwudstaden, infant sig Första Ministern Gref Woronzow. Jag kommer, sade han, från Kejsaren, min Herre, at inhämta Eders Maj:ts påståenden. Man underrättade honom, at Kejsarinnan antagit Regeringen, och tilstyrkte honom at aflägga Huldhets-Eden; men han lämnade häldre sin wärja och fördes fången til Petersburg.

Uti Crasnoe-Capac war en enda usel koja, uti hwilken Kejsarinnan tog nattqwarter, sönderref och upbrände en stor myckenhet Bref och kastade sig i kläderna på en Säng. Efter halfannan timmas sömn, fortsattes resan i sjelfwa dag-gryningen. Wid Sergii Kloster rastades och Tropparne lågrade sig rundt omkring. Klockan 8 ankom Generalen Ismailow från Kejsaren, hwilkens ställning blef alt mer och mer wådelig.

Under det hwälfningen utfördes i Petersburg, hade Kejsaren, insöfd i säkerhet, tilbragt sin tid. Aftonen före den märkwärdige dagen, hade Peter, efter wanligheten, gifwit sina Officerare en munter soupee uti Fästningen

gen. Följande morgonen hade han klädt sig i sin Preußiska Uniforme och emot middagen begifwit sig på wägen til Peterhof, at fira Petri och Pauli Dag. Han wäntade där finna Kejsarinnan för sig til middags-måltiden, och man föregifwer, at denne dagen war utsedd til hennes arrestering. Han hade i sit sällskap Elisabeth Woronzow, Münnich och flere af sina förtrogna. Snart mötte honom en Officerare af hans parti, som funnit utwäg at smyga sig utur Petersburg. Han begärade straxt få tala med Kejsaren särskildt. Men Peter befalte Kutsken köra, och sade småleende: Hwad! har ni så brådt? Wänd om och följ til Peterhof, där blir nog tid at tala med mig. Officeraren förmådde likwäl Peter at afhöra sig, och ehuru han anförde alla omständigheter, höll dock den olycklige Kejsaren dem för otroliga. Men, då ingen anledning mera war öfrig at twifla på wärkligheten af Officerarens berättelse, föll Peter uti en åfwen så stor bestörtning och rådlöshet. Sedan han något hämtat sig från sin första förwirring, sände han en Adjutant til Oranienbaum, med befallning til Garnisonen at straxt komma til Peterhof. Wid ankomsten til samma Slott, fann han Kejsarinnan frånwarande, utan at någon kunde underrätta honom om hennes företagande. Münnich rådde honom at straxt ställa sig i spetsen för sina Holstenska Tropppar och gå til Petersburg.

Jag

Jag wil gå framför Eder, sade denne åttatio årige Krigshjelten, och ingen skall skada Eder Majestäts kropp, utan at genomstinga mig. Detta råd blef dock icke följdt, ehuru det war ärofullt, samt kan hända medfört sin wärkan, ty, fastän Holstenska Topparne knapt bestodo af 1000 man, så woro de dock Peter högst tilgifne, och Münnich war ensam så god som et helt Regemente. I den förwirring, som war å färde, togos nya beslut hwart ögnablick, men inga wärkställdes. Peters sinne blef än mera uprördt af deras upförande, hwilke dels woro i hans sällskap, dels träffades wid Peterhof. Fruntimrens gråt, rop och ömkeliga åtbörder bragte honom i en fullkomlig willrådighet. Några Kejsarinnans hemlige wänner wid Peterhof, föreställde honom, under sken af medlidande, alt kraftigt motstånd såsom högst wådeligt och fruktlöst. Hela dagen tilbragtes at upgifwa och förkasta råd i denna bedröfweliga ställning. Omsider inlopp den tidning, at Kejsarinnan war enhälligt hyllad och mästare af Hufwudstaden, samt i antågande med 10,000 man. Peter sände bud på bud, med förslag om förlikning, men då ingen återkom, beslöt han taga sin flygt til Cronstadt. Et steg, som kunnat hjelpa hans sak til någon del, om det blifwit tidigare widtagit. Straxt efter ankomsten til Peterhof, hade han sändt General Sievers jämte Furst Baratinski til Cronstadt, och den sednare hade

de återkommit med berättelse, at ryktet om hwälfningen icke hunnit til denna Stad, at General Sievers gjorde anstalt för hans emottagande, at där wore säkerhet för hans person och i nödfall trygg undflygt sjöledes til Holsten. Peter återsände därföre sina Troppar til Oranienbaum, men upsköt sin egen resa til Cronstadt til midnatten. Til hans stora bestörtning nekade då skildtwakten båten at anlägga, under förebärande, at det war så sent; och ehuru man berättade Kejsaren wara om bord, fortfor dock wakten at wägra, med hotelse at skjuta skarpt från batteriet. Ordsaken til denna oförwäntade förändring war följande: General Sievers hade tagit befäl öfwer Cronstadt. Då han märkte, at den utbrustna hwälfningen war där obekant, fant han orådeligt at yppa densamma, och såsom han hwart ögneblick wäntade Peters ankomst, trodde han sig icke böra i förwäg försäkra sig om Garnisonens trohet. Emedlertid ankom Amiralen Talisin från Petersburg. Kejsarinnans parti hade förgätit at i första brådskan taga Cronstadt i förwar, och bemälte Amiral sändes endast at försöka, om det ej redan wore för sent. Amiralen blef emottagen utan swårighet, och så snart han utforskat ställningen, lät han arrestera General Sievers, underrättade Garnisonen om den nyss timade Regements-förändringen, lät utdela en myc-

myckenhet Brånwin bland Sjöfolket och emottog Trohets-Ed för Kejsarinnans räkning.

Endaste utwägen, som återstod för den olycklige Kejsaren, war at öfwer wiken gå til Finland, hwarifrån han sedan kunnat komma til sina Arfländer; men såsom han smickrade sig med hopp om förlikning med Kejsarinnan, och därjämte omgafs af de närwarande Fruntimrens rop och böner, återwände han til Oranienbaum, dit han anlände omkring kl. 4 följande morgon. Han ingick ensam i det hus han bygdt uti Fästningen, och lämnade Münnich med de öfrige uti Slottet. Klockan wid paß 10 wisade han sig åter med mera sinnes-lugn. Holstenska Gardet skäckade sig omkring honom, yttrade de warmaste betyg af sin tilgifwenhet, kyste hans händer, knäföllo, fälde tårar af ömhet och besworo honom på det mäst förbindande sätt, at föra dem emot Kejsarinnan, försäkrade sig wara redo at upoffra lif och blod, m. m. Wid denna rörande syn tycktes Peter, för et ögneblick, repa mod, och ropade: Wälan! låtom oß gå på. Men Fruntimrens tårar och hans egen willrådighet gjorde straxt detta beslut til intet.

Bittida om morgonen hade han affärdat General-Major Ismailow emot Kejsarinnan, med anbud at affäga Kronan, emot tilstånd at återgå til sina Arfländer med Elisabeth Woronzow och några Gunstlingar. Ismailow

träf-

träffade Kejsarinnan wid Klostret S. Sergius, såsom berättadt är, och fick straxt företräde. Det pröfwades nyttigt, at kunna, utan blods-utgjutelse, bemägtiga sig Kejsarens person. Kejsarinnan swarade ganska sagtmodigt, at alt motstånd wore ursinnigt, sedan hon war i full besittning af Regeringen; antydde därföre Peter at infinna sig i Peterhof, hwarest affägnings-wilkoren skulle afgöras. Ismailow, som såg huru ställningen förklarat sig å Kejsarinnans sida, tilstyrkte därföre Peter at underkasta sig Kejsarinnans påstående, til undwikande af et blodbad, som ändock icke skulle afböja olyckan. Til följe däraf satte sig Peter, Elisabeth Woronzow, Ismailow och Goudowitz, Peters Kammarherre och närmaste Gunstling, i en Wagn och reste til Peterhof. Kejsaren blef där skild från sit sällskap, och hade et långt samtal med Gref Panin emellan fyra ögon. Hwad där förefòll wet ingen, och det torde fuller blifwa en hemlighet; men Peters swaghet och bedröfliga belägenhet kan dock någorlunda inhämtas af följande Affägelse-Skrift:

"Under den korta tid jag regerat Ryska
"Riket, har jag af erfarenheten funnit mig
"oskickelig at bära en så tung börda, och at
"jag är oförmögen at styra detta Rike i al-
"la affeenden, hälst såsom oinskränkt Regent.
"Jag erkänner därjämte, at jag warit ord-
"saken til alla de inhemska oroligheter, hwil-
ka,

"ka, om de längre fått fortfara, skulle ka-
"stat Riket öfwer ända och störtat mig i en
"ewig olycka. Då jag nu alfwarligen öf-
"werlagt deßa omständigheter, förklarar jag
"härmedelst friwilligt, och utan twång, samt
"på det högtideligaste sätt för Ryska Riket
"och hela Werlden, at jag för ewärdeliga
"tider, afsäger mig Regeringen af bemälte
"Rike, utan at widare eftersträfwa Riks-
"Styrelsen, antingen såsom Enwålds-Mo-
"nark eller under något annat Regerings-sätt.
"Jag betygar äfwen, det jag aldrig skall fö-
"retaga något steg, at åter bemägtiga mig
"Regeringen. Til yttermera wißo bekräftar
"jag inför Gud och hela Werlden, denna
"med egen hand författade och underteknade
"Afsägelse-Skrift med liflig Ed.

PETER.

"Den 29 Junii G. St. 1762.

Därefter fördes han fången til Slottet Robscha, något mer än tre mil från Peterhof, och Kejsarinnan återreste i detsamma til Petersburg. Hon höll där et triumpherande intåg til häst, under otaliga fröjde-rop. Gatorne woro upfylde af folk, upställdt på bägge sidor, som kyste hennes hand, den hon under framtåget uträckte. Framför Slottet war et stort antal af Prästerskapet samladt, och, under förbifarten, lutade sig Kejsarinnan at kyßa de förnämstes kinder, under det de kyste hennes hand, enligt Landets sed.

Men åtskillige ångrade sig snart, at hafwa öfwergifwit sin Kejsare. Pöblen i synnerhet, som är snarare at ingå i hwälfningar, förgat Peters fel och fäste sig endast wid hans olycka. Redan under marchen til Peterhof, hade åtskillige Soldater yttrat häftigt missnöje däröfwer, at man förde dem emot sin Monark, och det har sedermera blifwit updagat, at om Peter, wid första tidningen om denna hwälfning, personligen infunnit sig, så hade en stor del af Tropparna öfwergått på hans sida. Rörelsen war sedermera så betydelig, kan hända äfwen hemligt underhållen af Peters wänner, at ny hwälfning hwart ögnablick wäntades, då Peters död, d. 6 Julii, på sjunde dygnet efter hans fängslande, återstälde lugnet och förekom et inbördes Krig uti Ryssland. Hans kropp fördes til Alexander Newskis Kloster, där folket, efter wanligheten, tilläts kyssa hans hand, och begrofs sedan därstädes, utan minneswård eller påskrift.

Peters tilhängare blefwo alla bemötte med nåd och förskoning. Det berättas at Kejsarinnan mycket mildt frågat Münnich på hwad grund han så nitiskt deltagit i de mått som togos emot hennes uphöjelse, hwarpå Münnich ganska oförfäradt swarat: ” Jag war den tiden, genom de starkaste band af pligt och ” tacksamhet, förbunden at göra alt det, som ” stod i min magt, för min fordna Herre. ” Eder Majestät är nu min Monarkinna och

skall

"skall finna samma trohet." Kejsarinnan tryggade sig ock til denna försäkran, och hade aldrig anledning at klaga, det hon mißräknat sig på detta förtroende. Efter hand blefwo alla fångarne frigifne. Sjelfwa Grefwinnan Woronzow sattes i frihet och bibehölls wid besittningen af de fördelar henne tilfallit genom Peters frikostighet. Hon gifte sig, efter erhållit tilstånd af Kejsarinnan, med en enskildt Person och lefde i Petersburg 1778. Goudowitz, som mycket bidragit til Peters hätskhet emot sin Gemål, afgick til sin födelse-ort. De af Holstenska Gardet, som friwilligt togo tjänst, blefwo emottagne; de öfrige lämnades frihet at återtåga til Holsten. Peters Farbror, Prins Georg, hölls fången i deß egit hus under oroligheterna; men så snart alt blef återstäldt til lugn, förordnades han til Fältmarskalk och Administrator af Holsten, under Stor-Förstens minder-årighet.

Kejsarinnan war 34 år gammal då hon upsteg på Ryska Thronen.

Sjunde Capitlet.

Om den olyckliga Iwan.

Iwan Alexiewitsch, Czar Peter den förstes halfbroder och Med-Regent, lämnade twå Döttrar. Den yngre Anna blef Kejsarinna efter Peter II, och förklarade sin äldre Sy-

 sters,

sters, Catharinas, Dotters-Son Iwan för Stor-Förste. Regentinnan deß Moder, kånd under namn af Anna, war född Prinseßa ifrån Meklenburg-Schwerin, och förmåld med Anton Ulric, Prins af Brunswig, af hwilket ägtenskap Iwan föddes d. 4 Augusti 1740. Samma år den 28 October, och således icke fulla tre månader gammal, förklarades han för Kejsare efter Annas död, men blef den 6 December 1741 nedstörtad genom den hwälfning, som då uphöjde Elisabeth på Thronen.

Soldaterne, som blefwo sånde at arrestera Iwan, hade befallning at tyst smyga sig in uti Rummet och icke wäcka den spåde Kejsaren i fall han såf. Såsom de funno honom såfwande jämte sin Amma, wäntade de minst en timma, innan han waknade. I detsamma han öpnade sina ögon, rusade de til at gripa honom, emedan hwar och en wille afhämta Prinsens Person. Iwan blef däraf skrämd och började så bitterligen gråta, at Amman nödgades hölja honom med et kläde, och blef så förd med honom i en släda til Elisabeths Slott. Elisabeth kyste det oskyldiga Barnet, och medan hon hade det i sina armar, tågade et Compagnie Soldater förbi, ropande: Lefwe *Elisabeth*! Iwan fägnade sig åt ropet, utsträkte sin spåda hand och böd til at säga samma ord, småleende wid ljudet af detta rop. Stackars Barn, utbrast Elisabeth,

du

du förstår ej at du bemödar dig tala emot dig sjelf.

Iwan med deß Föräldrar sattes först under fångsligt förwar i Riga, där de tilbragte et och et halft år; därifrån fördes de til Dünamunde och omsider til Oranienburg, där de suto minst 2 år under General Korfs upsyn, som bemötte deße höge Fångar med mycken menskliget och ömhet. Man wet ej hwad år de bragtes til Kolmogori, hwarest Iwans Moder Anna afled i barnsäng år 1746. Büsching berättar, at, då Föräldrarne fördes til sistnämde Ort, blef Iwan lämnad qwar i Oranienburg. Därefter skall en Munk försökt at sätta Iwan i frihet, men blifwit under flygten ertappad, hwarpå Iwan sattes i Klostret Waldai, samt ändteligen 1756 flyttades til Schlüßelburg, hwarest han tilbragte sina 8 sista lefnads-år. Elisabeth lät samma år hemligen föra Iwan til Petersburg, där hon, utan at gifwa sig tilkänna, talade med honom, och berättas hafwa därwid brustit i tårar, men likwäl återbragtes han til sit swåra fängelse i Schlüßelburg. Då Herr Coxe besåg denna Fästning, begärte han få ingå i det rum, där Iwan setat, hwilket aldeles wägrades. Likwäl, genom säkra berättelser af sjelfsynte witnen och jämförelse med de öfriga rummen, lämnar han därpå följande beskrifning: Det låg wid främsta ändan af en lång gång, hade ungefär 12 alnars widd i fyrkant,

 hwälfdt

hwälfdt tak, sten-wäggar och tegel-golf, samt et glas-fönster, dock med galler, at utsigten hindrades. Husgerådet bestod af en Skott-säng, et Bord och några Stolar; där han satt inmurad i 8 år, utom några få stunder, då honom tillåts hämta frisk luft. Såsom Iwan blef fångslad då han blott war 2 år gammal, war hans begrep ganska swagt och han syntes stundom något rubbad til förståndet, utan at wara aldeles fånig. Han lärdes hwarken läsa eller skrifwa. Han talade Ryska, men förwarade et eller annat Tyskt ord i minnet, dem han förmodeligen ganska spåd inhämtat af sina föräldrar. Då han talade med häftighet, märktes han ofta stamma. Han war icke aldeles okunnig om sin börd, wiste ock, at han en gång warit Kejsare. Smickrade sig åfwen ständigt med hoppet, at åter en gång upstiga på Thronen, och plågade stundom hota dem med sin hämnd, hwilke upretade hans sinne. Af naturen war han ganska Cholerisk och wildsinnad; föll stundom ända til raseri, särdeles då honom tillåtits öfwerlasta sig. Någon tid hölls han ganska wäl i mat och dryck, samt spisades på Silfwer. Detta indrogs med tiden, då han fants så benägen at mißbruka Winer, likwäl bestods honom 80 Riksdaler i månaden til Taffel-penningar. Han förseddes med rikliga ombyten af kläder, och det utgjorde hans enda tidsfördrif, at, ända til tiugu resor om dagen

gen

gen, ömsa dem. Man såg honom då, med en barnslig fägnad, beskåda sig sjelf på alla sidor. Han hade några, fast swaga begrep om Grekiska Bekännelsens Religions-satser, och gjorde ofta sina Böner med mycken ifwer. Han biktade en gång om året, och förmente sig ofta hafwa uppenbarelser af Engelen Gabriel. Han hade sig bekant at Elisabeth besatt den Thron honom tilhört, men hennes död och de påföljande förändringar woro honom okände. Peter III. infant sig på Schlüßelburg i sällskap med Herrar Nariskin, Wolkof och Korf. Han begärte se Iwan, hwilket af wakthafwande Officeraren wägrades, til deß en af Sällskapet underrättade honom, at Kejsaren wore i egen Person närwarande. Peter drack en kopp Caffe i rummet, och gaf sig i samtal med Iwan, utan at uptäcka sig. Büsching meddelar om denna händelse följande berättelse, inhämtad af General Korf, och således pålitelig: "Iwan fants i et uselt rum, illa försedt med Husgeråd. Hans kläder woro rena och i godt stånd, men ganska grofwa. Han war mycket mån om snygghet, särdeles i anseende til sit linne. Han tycktes wara fånig och talade oredigt. Ena stunden påstod han sig wara Kejsaren Iwan; snart åter, at Kejsarens själ, den han sade redan wara död, flyttat i hans kropp. Man frågade honom hwadan han wiste det han war Kejsare, och han swarade sig hafwa inhämtat det af sina

Föräldrar och några Wakt-Soldater. Man tilsporde honom, om han erinrade sig sina Föräldrar, hwilket han bejakade, och klagade bitterligen öfwer Elisabeth, som ständigt hållit dem och honom sielf i en så ömkelig belägenhet, med tilläggning, at han påminte sig jämte dem en tid hafwa warit under en Officerares wård, hwilken är den enda menniska, som bewisat dem någon ömhet. General Korf frågade då, om han skulle kunna igenkänna denne Officerare. Nej swarade Iwan; jag war då et Barn, men jag glömmer icke hans namn. Han het Korf. Generalen blef mycket rörd af denna berättelse. Iwan hade ock hört talas om Stor-Försten och deß Gemål (Peter III. och Catharina); och såsom han ofta uprepade, det han ännu hoppades blifwa Kejsare, frågades huru han då wille handla med dem. — Jag skulle låta afrätta dem bägge, swarade Iwan. Peter ryste wid detta swar, men gaf befallning, at et särskildt hus skulle byggas i Fästningen för denne olyckelige fånge, och at han skulle hållas mera menskligt. Prints Georg af Holsten rådde ock Peter at sätta Iwan på fri fot, at sända honom och hans Fader jämte deß öfriga slägt, til Tyskland, samt tilägga dem et anständigt underhåll. Men Peter syntes ej gilla detta förslag.» Peter mådde så illa under samtalet, at han nära swimmat, om han icke gått ut, at hämta friskt luft. Man berättar, at Peter

warit

warit sinnad lösgifwa Iwan, och låtit til den åndan, genom en pålitelig person, undersöka, huru wida Printsen wärkeligen war rubbad til förståndet. Men då han förnummit at Iwans upförande icke war någon förställning, utan en wärkan af deß förnufts oordning, ändrade han detta beslut. Denna person hade, under umgånget med Iwan, frågat, hwarifrån han fått den inbillning, at han wore Kejsare. Genom en af mina Wakt-Soldater, swarade Iwan, hwilken en dag starkt betraktade mig och med hast brast i tårar, samt på min tilfrågan om orsaken därtil, försäkrade, det både han och hela Nationen fordom swurit mig trohets-ed. Samma Soldat, fortfor Iwan, underrättade mig äfwen om mitt afsättjande och Elisabeths uphöjelse.

Peter lät kort därefter föra Iwan til Kexholms Fästning i öpen båt. Under farten öfwer Ladoga Sjön upwäxte en häftig storm, och Iwan tycktes blifwa mycket förfärad öfwer de swallande wågorna, men han hämtade sig snart och yttrade sedan icke den minsta fruktan, ehuru sjögången omsider så tiltog, at båten kantrade och han sjelf med största möda räddades. Catharina lät samma år i Augusti återföra Iwan til deß förra swåra fängelse i Schlüßelburg, och då Wagnen, på hwilken han fördes, gick sönder nära nämde Stad, höljdes Iwan med et kläde och fördes så genom gatorna til Fästningen. Han til-

bragte dår de twå öfriga sina lefnads-år til 1764, då hans oskyldiga och ömkeliga ända-lykt påskyndades af följande håndelse.

En Lieutenant Mirowitsch, Sone-Son af en Ukrainisk Hetman, som följt Mazeppa til Konung Carl XII., och undandragit sig Czar Peters wålde, låt hos Kejsarinnan anhålla om återståilandet af sina fådernes Gods, och då sådant rent utaf afslogs, fattade han det förtwiflade upsåt at förlośa och åter upHöja Iwan på Ryska Thronen. Han uptåckte denne föresats för en Lieutenant Uschakow i Casan, och tog af honom en hemlighets-ed på Altaret i Marias Kyrka, dår de bågge aflagt sina böner om Guds bistånd i detta årende. De sammansmidde dårpå et Manifest, som skulle kringspridas, då Iwan fant sig på fri fot. Utförandet upsköts til deß Kejsarinnan afreste til Lifland. Mirowitsch återgick emedlertid til Regementet, som låg i Schlüsselburg och hwarje wecka aflåmnade hundrade man til Fåstningens bewakning. Uschakow drunknade wid samma tid, men Mirowitsch djerfdes dock ensam wårkstålla sin plan. Iwan bewakades af en Capitain och en Lieutenant, som lågo i samma rum, och hade befallning at, wid första buller, som kunde åsyfta deß befrielse, nedergöra honom. Åtta man hade wakt i gången, som ledde til fångelset. Mirowitsch hade, under hela sin wakt-wecka, icke funnit utwåg at widtaga något

kraf-

kraftigt steg. Genom hwarjehanda föregifwande utwärkade han sig tilstånd, at åfwen följande wecka qwarblifwa på wakt. Om aftonen den 4 Julii, hant han öfwertala en enda Soldat til biträde. Klockan emot 10 började han inleda 3 Corporaler och 2 Soldater i sin anläggning, hwilke, efter uttryckligt wägrande och motstånd, omsider wunnos, men yrkade beständigt, at et lägligare tilfälle borde afbidas. Klockan emellan 1 och 2 bragte han dem omsider til samtycke, at straxt wärkställa Iwans befrielse. Därefter sammankallades 40 Soldater, dem han, under föregifwande af hemliga Ordres från Kejsarinnan, befalde ladda skarpt. Han förde denna lilla Tropp til gången, där Iwans Rum war belägit. Under wägen mötte honom Gouverneuren Berednikof, som upwaknat och skyndat at underrätta sig om bullret. Denne befallde Mirowitsch upgifwa anledningen til sit företagande, hwilken endast swarade med et slag af Muskött-kolfwen, som träffade Gouverneurens panna, och lät därpå arrestera sin Förman. Wid ankomsten til gången, begärte Mirowitsch inträdet, hwilket wägrades af Wakten. Han befallte då sin Tropp gifwa eld, och Skyldtwakterne swarade med sina Gewär, dock utan at någon sårades å ömse sidor. Mirowitsches folk, bestört öfwer motståndet, mißtänkte Officerarens föregifwande, och fordrade Kejsarinnans åberopade Ordres. Mirowitsch upläste

ste därpå för dem et papper, det han sjelf skrifwit och teknat med Kejsarinnans namn, samt öfwertalade sina Soldater til et nytt anfall, sedan han låtit framdraga en Canon, den han sjelf riktat emot gången. Emedlertid hade wakthafwande Officerarne redan wärkställdt sina Ordres och nedergjordt Iwan, ehuru han starkt förswarat sig och åfwen brutit wärjan utur den ena Officerarens hand. Dörrarne öpnades och de uproriske insläptes. Mirowitsch tiltalades då med de orden: Si där är Eder Kejsare. Han blef så betagen af denna ömkeliga syn, at han straxt gaf sig fången, och lämnade helt kallsinnigt sin Wärja til Gouverneuren, med de orden: Nu är jag Eder fånge. Han erkände sedan hela sin anläggning för den Commißionen, som sattes at afdöma detta ärende, upförde sig under ransakningen behjertadt och stålt; betygade heligt, det han icke hade blifwit af någon intalad til detta företagande, och at han ej hade några medwetande, hwarefter han dömdes och straffades ensam til lifwet, men de öfrige, som blifwit förförde, at understödja hans anslag, undergingo kropps-straff.

Iwans kropp lämnades följande dagen til allmänt åskådande framför Corps de Gardet. Ingen kunde, utan innersta rörelse, se en Kejsare, som utan minsta brott och blott genom olyckan lefwat et så ömkanswärdt lif och blifwit et så ömkanswärdt offer. De som i denna

na belägenhet sågo Iwan, berättade Herr Coxe, det han warit 6 fot hög, af en stark och reslig wäxt, ganska hwitlagd med små eldiga ögon samt rödt hår och skägg. Han sweptes i fårskinn och begrofs i et gammalt Capell i Fästningen. Man har icke haft försyn at föregifwa, det hela denna tilställning warit öfwerlagd, endast at gifwa de wakthafwande Officerare tilfälle til den olycklige Iwans undanrödjande. Men Herr Coxe wederlägger grundeligen detta ryckte, och den, som med eftertanka tilsammanlägger händelserna med Mirowitsches påföljande straff, inser lätt ogrunden och förgripligheten af en så ohemul mißtanka.

Iwans Fader, Anton Ulric, war född 1714. Förlofwades 1733 med Prinseßan Anna af Meklenburg, då warande förmodad Arfwinge af Ryska Thronen, och höll med henne bilägret den 14 Julii 1739, med mycken pragt. Iwans Moder Elisabeth Catharina Christina, Dotter af Carl Leopold, Hertig af Meklenburg-Schwerin och Catharina Ivanowna, Keisarinnan Annas äldre Syster, föddes 1718, kallades til Petersburg af sin Moster år 1731 och antog, med Grekiska bekännelsen, namnet Anna. Sedan Iwan föddes, blef Anna ej allenast utestängd från Thronen, utan ock från alt deltagande i Riks-styrelsen under Iwans minder-årighet, genom Birons stämplingar, som blifwit förkla-

rad

rad för Regent. Genom Münnichs biträde låt hon dock taga Biron i förwar, antog Regeringen under namn af Regentinna och war på wäg at låta utropa sig för werkelig Kejsarinna, då Elisabeth uphöjdes. Detta höga Paret blef därpå arresteradt, och tid efter annan inspärradt i Riga, Dünamunde, Oranienburg och Sodomenskoj-Ostrof, på en Ö i Hwita Hafwet, samt sluteligen i den lilla Staden Kolmogori på en Holme i Dwina-Strömmen, emot 7 mil från Archangel. Anton Ulric hade 4 Barn med sin Gemål under deras gemensamma fångenskap.

Anna beskrifwes af Manstein såsom et swagt Fruntimmer, styrdt af nycker. Hon hatade Regerings-ärenderna, kunde aldrig fatta något wist beslut, men war därjämte altid benägen at göra godt. Hennes Favorite, Juliana von Mengden, säges hafwa ägt hela Annas förtroende och uträttat chwad henne behagade, under det Ministrarnes råd föga hördes. Hennes utseende war mulit och sorgse, hwilket härrörde af flera ledsamheter, som öfwergingo henne genom Birons tilstålningar. Münnich tillägger henne, at hafwa undandragit sig Regerings-omsorgen. Hon infann sig aldrig i Råds-Cabinettet, och när Münnich föredrog henne ärender, som där woro afgjorde, samt inhämtade hennes tanka, plägade hon ofta säga: Ack at min Son wore wid en ålder at kunna sjelf regera! Hon war aldeles

deles icke fallen för prydnader; bar gemenligen en hwit Näsduk om hufwudet, gick i sådan klädnad både til Bikten och Spelbordet. Med sin Gemål lefde hon icke särdeles förtroligt, låg särskildt, och det hände ofta, at Hertigen, då han wille göra henne besök någon morgon, träffade dörren til hennes rum tilsluten. Den wackra årstiden lät hon sätta sin säng på utbygget framför Winter-Palatset åt Strömmen, dock med skärm, hwilken likwäl icke afböjde deras ögnekast, som bebodde andra Wåningen af de närgränsande Husen. Hennes Gemål däremot ägde det bästa hjerta i Werlden, med all den tapperhet, som kunde falla på en Krigsman, men han war nog warsam och rädd i Stats-saker, emedan han kommit hel ung til Ryßland, och därstädes upburit många prof af Birons hätskhet. Med någon driftigare tiltagsenhet å detta Parets sida, är troligt, at Elisabeth icke så lätt upstigit på Thronen. Men Büsching anför et starkt prof af Annas efterlåtna sinnelag. Då Prinsen satt fången i Riga, förebrädde han sin Gemål, det hon gifwit så föga agt på motpartiets steg, ehuru de dageligen gåfwos henne wid handen. En dag hade detta taleämne wid bordet blifwit drifwit med någon hetta, då Anna, med all kallsinnighet, swarat: Jag skall aldrig ångra mitt upförande, och det är bättre, at så gått, än at wår regering blifwit bibehållen med strömmar af blod.

Anna lämnade, utom Iwan, twå Söner och twå Döttrar, som höllos fångslige med sin Fader uti Kolmogori Kloster, hwarest Ärke-Biskopen och Munkarne nödgades flytta undan för denna olyckliga Slägten. Där syntes inge skildtwakter utanföre, men innantil höllo Soldaterne sträng wakt, dock icke klädde i Uniforme, utan i Bond-drägt, så at en obekant icke kunnat föreställa sig så höga Statsfångar därstädes. En Engelsman, som reste genom Kolmogori, anwände all flit at få se någon af deßa förwarade personer; men fruktlöst. Dock hörde han en gång Prinsen sjelf blåsa Fleute. Elisabeth anslog en anständig summa til deras underhåll, men genom betjäningens försnillande hände, at ofta det nödwändigaste nog sparsamt meddelades. Nu warande Kejsarinnan, underrättad om denna oordning, fogade kraftiga och werksamma anstalter at förese dem med alla de beqwämligheter, dem ställningen kunde medgifwa. Efter 35 års fängelse dödde Anton Uiric 1776, i en ålder af 62 år. Några år efter, eller 1780, lösgaf Kejsarinnan deß fyra Barn, af hwilka äldsta Prinseßan Catharina war 40 år. De fördes på et Ryskt Skepp til Bergen i Norrige, där de emottogos af et Danskt Krigs-Skepp, som bragte dem til Jutland. Kejsarinnan tillade dem en tilräckelig pension och tilstadde dem at wi-

stas

stas i Horsens Stad i Jutland, under deras Fasters, Enke-Drottningens af Dannemark, inseende.

Åttonde Capitlet.

Om *Pugatschef*.

Flere bedragare utgåfwo sig för Peter III. En Skomakare i Woronetz spelade först denna role, men blef snart fasttagen och afrättad. En rymmare från Orlowska Regementet låt däraf ej afskräcka sig, utan stiftade år 1770 en upresning i den lilla Staden Kopenka, på gräntsen af Crimska Tartariet. Några medwetande Munkar hade redan upsatt honom på Altaret i Kyrkan och tilstält en hyllning, då en Öfwerste infant sig och utan widare rättegång släpade bedragaren til sit straff. En förrymd Bonde från Woronsowske Godsen samlade 1772 några Cosaker i nägden af Wolga och utgaf sig för Peter III. De erkände honom och aflade trohets-ed. Den föregifne Kejsaren började strax tilsätta Embetsmän. Men denne regering påstod blott några timmar, ty en af Cosakerkernas Befälhafware, som kom til stället, där deße ärender förehades, grep bedragaren wid håret, och förde honom, med de nyß intalade undersåtarnes biträde, til Zarizin. De närboende gjorde wäl en resning til hans fördel,

men blefwo skingrade och förrädaren knutades til döds. En mißgärningsman, som war förwist til Irkutsk, företog snart samma oråd, öfwertalade äfwen en Rysk Officerare at ingå i sin plan, men anläggningen uptäcktes och den brottsliga straffades. Yemelka Pugatschef hade wid första uprädet nära undergått samma öde, men hans grymheter fingo bedröfligt wis et större utrymme. Han war til födslen en Coßak från Byn Simoweisk jämte Don. Under sju-åra Kriget hade han tjänt emot Preußen såsom gemen Coßak, och sedermera 1769 emot Turken. Efter Benders eröfring, den han biwistade, begärde han afsked, hwilket wägrades, hwarföre han rymde til Pålen. Han blef där först döljd af Grekiska Eremiter och försörjde sig sedan någon tid med tiggande. Därefter uppehöll han sig några år i Lilla Ryßland bland de flere där boende Secter; begaf sig widare til Raikske Coßakerne och öfwertalade några af dem at följa sig til Kuban, men hade ändå icke antagit namn af Peter III. Han blef där häktad för sina rörelser, men kom på flygten, i det han fant utwäg at fylla sin wakt. Drog sig därpå åt Öknarne wid Irgis-Floden och framträdde omsider i spetsen för en tal-rik Här, under bemälte Kejsares namn. Hans företagande understöddes dels af Ryska Separatisternas mißnöje, dels af Raikske Coßakernes upror.

Ryska

Ryske Separatisterne, kände under namnet Roskolnicki, kalla sig sjelfwe: Gamla Trons förswarare. De skiljde sig från Ryska Församlingen wid de förändringar, som, genom den förtjänte Nicons biträde, widtogos at förbättra Bibel-Öfwersättningen, ränsa Kyrkorna från obehöriga Helgona-Målningar och afskaffa de gröfsta widskepelser. Redacteuren tror sig ej mißhaga med et utdrag utur S. G. Gmelins Resa rörande denna Sect. " Roskolnicki söndrade sig egenteligen år 1660, under anförande af en wid namn Abbacum. De äro ganska förtegne, så at man sparsamt känner deras satser, hwilka dock i synnerhet gå därpå ut, at förkasta alla nyheter i Gudaläran. Därjämte äro de mycket okunnige, så at dem endast fattas uplysning. Deras klagopunkter emot de nyare Grekiske Christne äro til en del löjelige. t. e. de förebrå dem, at de skrifwa Jesus och ej Jsus; at de sjunga wißa Psalmer, at de wid H. Nattwarden frambära 5 och intet 7 bröd, samt at de korsa sig med andra fingrar än tummen och lillfingret, m. m. De hafwa största afsky för The, Caffe och Tobak, så at de rena och å nyo helga en fläck i deras hus, där en njupa Snus fallit. De sätta sig aldrig på det ställe där en ny Grek setat, utan föregången rening och inwigning. De känna blott modersmålet, omdöpa sina Proselyter, o. s. w. lefwa af handel såsom Judarne, understödja

sina fattiga, och äro ofta nog rike. De undergingo stora förföljelser under Peter I., icke så mycket för sin tro, som för deltagandet i Strelitzarnes upror. Peter trodde sig kunna utrota dem, men hårdheten ökade blott deras antal. Han pålade dem därföre sluteligen dubbel Mantals-skatt och föreskref dem en särskild drägt, som gjorde dem ökända." (*) De finnas ännu i stort antal bland Cosakerna, hafwa sina egna Präster och Kyrko-bruk. Pugatschef låtsade antaga deras Tro och låfwade dem sit beskydd, hwilket skaffade honom et tal-rikt och fanatiskt anhang.

Et upror bland Yaikske Cosakerne styrkte åfwen Pugatschefs sak. Deße äro et raskt folk, som ihärdigt förswarar gamla häfder och häldre förlorar hufwudet än skägget. Rike af sine ströfwerier och swåra at öfwerwinna i sina Öknar, äro de nog benägne til resning. Under Kriget emot Turken fordrades af dem en tropp til Husarer, til följe hwaraf de hwärfwäde nyskrifne borde rakas, likson skulle fegheten setat i skägget. De gjorde många inkast emot detta wåldförande, och en Öfwerste Traubenberg befallte til trots, at Recrüterne skulle rakas offenteligen på Torget i en Stad. Denna orimliga hårdhet upretade folket, at de grepo til wapen, nedergjorde Öfwersten, sårade Ryska Officerarne och utbru-

sto

(*) Reise durch Rußland, 1. 56 f.

sto i fullkomligt upror år 1771. General Freyman dämpade wäl följande året upresningen med wäpnad hand, men en stor del af de mißnöjde rymde åt Öknarna, där de uppehöllo sig med fiske och jagt, samt erhöllo i löndom bröd från sina bekanta. Omsider wisade sig Pugatschef ibland dem, utgaf sig för Peter III., med förebärande, at han rymt utur sit fängelse undan dem, som woro förordnade at mörda honom; at rycktet om hans död wore en dikt från Hofwet, m. m. Et redan i upror stadt folk behöfde icke starka skäl til öfwertygelse. Man hyllade honom och inom korrt tid strömmade folk från alla sidor til hans fanor. Första tåget anståldes emot et Pålskt Nybygge wid Irtisch, hwarest Pugatschefs Troppar endast tilplundrade sig Wapen och Hästar. Därefter upfordrades Fästningen Raitsk uti Peter den Tredjes namn. Befälhafwaren wägrade. En häftig storm afslogs med tapperhet och Pugatschefs enda utwäg blef at uthungra platsen. Men genom besättningens ståndaktighet, som lefde på Hästkött och omsider nödgades tilgripa Läder til föd-ämnen, hant en Rysk Tropp ankomma til undsättning. Pugatschef war lyckligare emot andre Coßakiske Skantsar, som eröfrades. Han slog Öfwerste Bülow, som från Orenburg sändes med en Corps emot honom, och hade flera resor öfwerhanden i träffningar. Alle Officerare, som föllo i hans hän-

 der,

der, nedsablades, men Soldaterne gjordes til fångar och togo stundom tjänst bland de uproriska. Orenburg war på brädden at eröfras och frälstes genom en Tropp, som med wåld inträngde midt igenom de belägrande. Baschkirerne samlade sig nu til Pugatschef i stora hopar, samt Ryske Nybyggare och Bönder från Uraliske Bergwärken. Han nyttjade dem dels at fortsätta belägringen för Orenburg, dels at hämta Mynt ifrån Gjuterierne, dels at gjuta Koppar-Canoner och Kulor, med hwilka Fästningen beskôts. Han tilbragte en del af Wintren i dryckenskap och grymheter. Fick en ny styrka af 11,000 Calmucker, som nedsablat sin Befälhafware Vegesak. Hans Troppar ströfwade öfwer hela nägden, och hade werkeligen intagit Catharinenburg, där et rof om 800,000 Riksdaler honom tilfallit, så framt icke Pugatschef dragit så långt på tiden med sin marche, at bemälte Stad blifwit försedd med tilräckelig besättning.

I början yttrade Pugatschef en owanlig helighet i sit uppförande; ikläddе sig ofta en Biskops-Drägt och utdelade sjelf wälsignelsen; förklarande sig intet annat hafwa i sigte, än Stor-Förstens upresande på Thronen, hwarefter han sjelf wille gå i Kloster. Men sedan hans Wapen hade framgång, utbrast hans lynne i de grufligaste utswäfningar. Om han i tid tågat til Moscau, är troligt, at

denna

denna stora och rika Stad fallit i hans händer, ty uprors-andan war där redan i gäsning och endast 600 Man närwarande, som icke kunnat göra synnerligt motstånd. I det stället uppehöll han sig med belägringar af Raitsk och Orenburg; låt nedsabla alla Officerare, som upbragtes, och förklarade sig hugad at utrota hela Ryska Adelen. Han låt med lika grymhet mörda Qwinnor och Barn. Ehuru han war gift med en Coßakinna wid namn Sophia, af hwilken han hade tre Barn, gifte han sig dock med en annan från Raitsk, och firade sit Bröllop med froßande och ursinnighet. Hans anhang bestod endast af pöbel; likwäl, at förblinda hopen, låt han några sina förtrogna antaga namn af de förnämste Ryska Ätter, och at dölja sin okunnighet i Tyska Språket, en omständighet, som kunnat göra honom mißtänkt, låt han nedergöra alla Tyska Officerare innan de bragtes för honom. General Belikof satte honom omsider för någon tid i trångsel, och Printz Gallitzin slog hans Här fullkomligt 2 mil från Orenburg. Pugatschef, som tog flygten åt Uraliska Bergen, samlade innan korrt sina spridda Troppar, hade någon framgång, men blef å nyo slagen af General de Colm. Han tågade därföre åt Casan och lämnade öfwer alt spår af förödelse och omenskligheт. Han brände Staden Casan och belägrade Fästningen, men led åter, efter tre

hela dagars fägtande, et så fullkomligt nederlag, at han nödgades simmande fly öfwer Wolga, endast åtföljd af 300 Man. Store hopar af Coßaker och Baschkirer skockade sig dock å nyo til hans Fanor. Han ärnade nu angripa Moscau, där en af hans utsände antändt uprors-lågan; men ryktet om friden emellan Ryßland och Porten, jämte en Armee, som nu kunde dragas från Donau, afhöll wärkställigheten af detta upsåt.

Han drog sig därföre ned åt Wolga, intog några platser, i synnerhet Demitrewsk genom förräderi, och låt nedhugga Befälhafwaren. I denna någden föll Astronomen Ge. Mer. Lowitz, en Ledamot af Wetenskaps-Academien, som war syßelsatt at göra afwägningar til Canalen emellan Don och Wolga, i Pugatschefs händer. Här yttrade sig et prof af denne Barbarens tänke-sätt. Då man berättade honom at Lowitz war en Stjernkikare, låt han genomstinga honom med Pikar och uplyfta honom i luften, på det han skulle komma Stjernorna så mycket närmare, och befallte sit folk uti denna ställning nedersabla honom.

Men Gref Panin bragte snart Pugatschef til det yttersta, afskar lifsmedlen för de uproriska, samt förföljde med styrka och slughet den, med Bagage och et stort antal Qwinnor belastade fienden, til deß, wid en hufwudträffning, större delen antingen blef nedhuggen

gen eller omkom i floderna, hwarefter de öfriga gåfwo sig på nåd och onåd. Pugatschef gjorde wäl några förtwiflade utfall, men nödgades omsider blott med några få öfwerblefne taga flygten åt Öknarna, där han omsider utlefwererades af sina egna, som genom hunger och elände, samt löfte om tilgift och belöning från Ryska sidan, bragtes at göra slut på denna förödande upresning. En af Pugatschefs förtrogna sökte en dag öfwertyga honom, at, i anseende til då warande belägenhet, ingen räddning war möjelig, och rådde honom därföre, at, emot löfte om förskoning, gifwa sig fången. Pugatschef upretades så af detta förslag, at han drog sin dolk och war redo at genomstinga rådgifwaren, då de närwarande grepo och öfwerlämnade honom fångslad åt en Rysk Tropp, som stod i nägden. Ransakning anstäldes i Moscau, dock utan pinligt förhör, hwilket Kejsarinnan uttryckeligen hade förbudit, och Pugatschef, med fem de förnämste Anförare af uproret, straffades til lifwet.

Nionde Capitlet.

Menzicof. Münnich.

Om den ryktbare Menzicofs ursprung är mycken stridighet. Någre berätta, det han warit Lärgoße hos en Sockerbagare och

såldt Bakelser på gatorne i Moscau, då Czar Peter en gång språkat med honom och funnit sig så nögd med deß qwicka och wettiga swar, at han tagit honom i sin tjänst och sedan steg för steg uphögt honom til all den lycka och åra en Gunstling kan upnå. Andre föregifwa, det han warit Son af en Dräng wid Hof-Stallet och händelse-wis ådragit sig Kejsarens upmärksamhet. Den förra upgiften är sannolikare och antages af Weber, Manstein och Bruce. Det wet man med wißhet, at Menzicof war af låg börd, och at han 1687 blef antagen wid den Tropp af Ynglingar, som af Peter uprättades at öfwas efter Europeiska Krigs-sättet. Kejsaren war då blott 15 år gammal, och Menzicof, som kallades Alexascha eller den lilla Alexander, hade ungefär samma ålder. Le Fort märkte snart Menzicofs skicklighet och anmälte honom til det bästa hos Czaren. Flere personer af denna Tropp blefwo sedan uphöjde til de största Embeten. Menzicof wisade sig särdeles nitisk at bidraga til den omskapning af Ryska Folket, som war Czarens ögnamärke; betygade synnerlig agtning för de främmande Herrar, dem Czaren kallade til sin tjänst; utforskade sin Herres Character och böjelse samt tilwände sig at fördraga deß hastiga utbrott. Gordon berättar sig ofta hafwa sedt Czaren offenteligen sparka Menzicof och slå honom såsom en hund; men följande morgon war alt glömt

och

och Kejsaren blidkad, hwilket föll det enfaldiga folket så sällsamt, at de trodde Menzicof kunna häxa. Korb anför, det Menzicof stundom af Czaren fick örfilar, at bloden flöt utur näsebårorna. Han förwärfwade sig ock Czarens Nåd genom sin oinskränkta lydnad. Czaren war altid personligen närwarande, då ransakningar anstäldes öfwer Stats-brott; han föreskref marterings-sätten, med hwilka bekännelsen skulle utpråßas, biwistade executionerna och säges sjelf hafwa lagt egen hand wid fem uproriskas afrättande. Men i synnerhet plägade han anförtro sina Gunstlingar den äran at wara bödlar. Han förebrådde ofta sina Hofmän deras blödighet och försäkrade, det intet offer kunde wara Gudi behageligare, än en straffad mißdådare. Menzicof war i detta afseende mera driftig än de öfriga. Såsom et förebud til den stora executionen af Streligzerna, hade Menzicof afhuggit 20 hufwud och skröt däraf offenteligen på Moscaus gator. Le Fort, Blumberg och flere andra af förnämste Adelen, undanbudo sig detta förtroende, och de, som nödgades wärkställa Czarens befallning, buro sig oskickligt åt. Menzicof åter war både färdig och skicklig. Man bör dock härwid anmärka, at denne sed sannolikt warit gammal samt af Österländskt ursprung, och således icke bör uttydas såsom en enskildt böjelse och hämdelystnad hos den förolämpade Czaren. Ryska

Hi-

Historien gifwer dylika exempel, under Iwan Wasilivitsches tid.

Menzicof förtjänte därjämte at blifwa med nåd ansedd, genom sin skicklighet i Stats-ärender och sin tapperhet. Wid Pultava-slaget blefwo tre Hästar skutne under honom. Czaren walde Menzicof til Sällskap under sina utländska Resor. År 1706 blef han uphöjd til Förste af Romerska Riket, och upsteg sedan skyndsamt til de högsta Ämbeten, så wid Armeen som Canzliet. Czaren, som sjelf icke fant nöje i pragt och Ceremoniełet, lät stundom Menzicof företräda sin egen person och emottaga främmande Ministrar, under det han sjelf stälde sig, såsom en enskild Person, bland Prinsens Sällskap. Detta oaktadt war Menzicof ofta nära at falla i onåd, och hade icke kunnat bibehålla sig, så framt icke Catharina understödt honom med det inflytande hon hade på Czarens hjerta. Under Catharina regerade Menzicof oinskränkt. Han hade uprest denne Kejsarinnan på Ryska Thronen och fant henne erkänsam nog, at icke allenast lämna hela styrelsen åt hans händer, utan ock at, i deß sista förordnande, ålägga Czar Peter II. at taga Menzicofs Dotter til Gemål.

Menzicof hade dock icke styrka at med jämnhet bära sin lycka. Han hade wäl redan Nationens afund, men ådrog sig därjämte med sit högmod och odrägeliga upfö-

ran-

rande, Nationens hat. Öfwer den unge Kejsaren Peter II. tilwällade han sig en besynnerlig magt. Han handterade honom såsom sin Son, och underskref sina Bref: Jag är Eder Fader Menzicof. I Kyrkorna intog han Kejsarens Stol, m. m. Emedlertid anlades en hemlig plan til hans fall. Menzicof hade begifwit sig til Oranienbaum, där et af honom upbygdt Capell skulle inwigas, til hwilken högtidelighet åfwen Peter II. blifwit buden, men ursäktat sig. Menzicof intog därföre sjelf den Thron, som war tillagad för Kejsaren, och blef twå dagar därefter fångslad samt i September 1727 inspärrad i en liten By wid Oby-Strömmen i Siberien, kallad Beresof, där han uti en af Pallisader omgifwen Trädbygnad åndade sina dagar den 2 Nov. 1729. Man försäkrar, det han med mycken styrka och ståndaktighet uthärdat sit öde. Honom bestodos 10 Rubler om dagen til underhåll, och han sparade af dem en liten Summa til upbyggande af et Capell, hwarwid han med egen hand biträdde Arbetarena. Hans Fru däremot dödde under wägen til Beresof, sedan hon grätit sig blind. Hans Dotter, som warit förlofwad med Kejsaren, afled förrän Fadren, uti fängelset; men en Son och en Dotter, dem han lämnade efter sig, blefwo wid Kejsarinnan Annas anträde til Regeringen, stälde på fri fot. Den förre befordrades til Ar-

meen

meen och den sednare ingick gifte med Gustaf Biron, Broder til den ryctbare Hertigen af Curland. En Sone-Son af Menzicof war ännu öfrig 1778, som fuller bibehöll sin Far-Faders namn, men aldeles icke deß rikedom och anseende.

Burchard Christopher Münnich, Son af en Dansk Officerare, war född i Grefskapet Oldenburg den 9 Maji 1683. Efter en förträffelig upfostran gick han uti Landt-Grefwens af Heßen Darmstadt tjänst och wardt straxt Capitain. Han gjorde sit första fälttåg 1701 och biwistade Landaus belägring. Han tjänte sedan under Marlborough och Eugene, gjorde sig känd genom sit oförfärade mod och sin köld i de hetaste träffningar, särdeles wid Malplaquet, och blef, til belöning för sin tapperhet wid detta blodiga fältslag, Öfwerste-Lieutenant. År 1712 wardt han farligt sårad wid Denain och fången af de Franska; men utwäxlades och fick Regemente följande år. År 1716 gick han i Pälsk tjänst under Augustus II., och befordrades snart til General-Major; men då han 1721 blef förolämpad af Konungens Gunstling Gref Flemming, begaf han sig til Ryßland och emottogs af Czar Peter med mycken hedersbewisning. Genom sin skicklighet och tapperhet upsteg han til de högsta Embeten så uti Krigs- som Civile-wäsendet. Kejsarinnan Anna uphöjde honom til Fältmarskalk och President

sident i Krigs-Departementet, i hwilken egenskap han utförde 1737 och 1738 års fälttåg emot Turken. Efter Kejsarinnans död tilstälde han och satte i wärket planen til Birons fångslande, samt gjorde en kort tid tjänst såsom Främste Minister, under Regentinnan Anna. Men såsom han gjordt sig räkning at uphöjas til General Fältmarskalk, och sådant icke inträffade, blef han mißnöjd och begärte afsked från alla sina Embeten. Münnich fant denna anhållan mycket lättare bewiljad än han förmodat. Han blef då enständigt kallad til Preußiska Hofwet af Fredric, som insåg wärdet af en sådan Mans förtjänster, men under hopp, at en lycklig wändning skulle åter uphöja honom til sin fordna wärdighet, tog han, til sin olycka, det beslut, at qwarblifwa i Ryßland, och blef den 6 December 1741 arresterad på Elisabeths befallning. Såsom orsak til detta förhållande, tillades Münnich at hafwa, genom sit råd, bidragit til Iwans utnämnande af Kejsarinnan Anna; men han sjelf härleder denna onåd från den omständighet, at han, på bemälte Kejsarinnas befallning, låtit sätta en af Elisabeths Gunstlingar i fängsligt förwar. Grefwen bragtes för Commißionen, som wanligen afdömde Stats-brott. Man tröttade honom med frågor, och såsom han märkte, det hans Domare beslutat finna honom brottslig, sade han til dem: Förestafwen sjelfwe de swar i åstunden,

den, så wil jag underskrifwa dem. De togo honom på orden; författade en lista af bekända brott och Münnich underteknade den. Således blef han förklarad skyldig til hög-förräderi och dömd at steglas. Elisabeth förmildrade Domen och förwandlade straffet til lifstids-fängelse. Han fördes därpå til Siberien, och satt under hela Elisabeths Regering, i 20 års tid, uti Byn Pelim, inspärrad inom en med Pallisader omgifwen Byggnad, til hwilken han säges hafwa sjelf gifwit utkastet, och den han sjelf låtit upföra til Birons förwaring. Platsen bestod af en rymd om 174 fot i fyrkant. Man såg där et litet Trädhus, som beboddes af Grefwen, deß Fru och några få Betjänter, samt en Trägård, den Grefwen odlade med egen hand. För sig och sit hushåll upbar han dageligen ungefär 2 Riksdaler 8 Skilling. At öka denna lilla inkomst, höll han några Kor och sålde en del af mjölken, samt gaf underwisningar uti Geometrie- och Ingenieur-Wetenskapen. Han uthärdade sin långa fångenskap med största tålamod, sinnes-lugn och munterhet; plägade ock hwar dag dricka den skålen til sin Fru: Lycklig återkomst til Petersburg. Dageligen höll han twå bönestunder, från kl. 11 til 12 f. m. och från kl. 6 til 7 om aftonen. Bönerne lästes på Tyska af hans Hus-Präst Martens, och sedan denne aflidit år 1749, förrättade Grefwen sjelf denna Guds-tjänst.

Jäm-

Jämte de stunder han tilbragte med sit Trä-gårds-arbete och underwisningar, fördref han tiden med Psalmers författande och öfwersättande. Han skref ock en liten Afhandling om Krigs-wäsendet, hwilken han föresatt sig at, i händelse af frihetens återwinnande, öfwerlämna til Konungen af Preußen. Men under sista året af hans fängelse-tid anklagade en af Skildtwakterne Grefwens Betjänt för det brottet, at förse sin Herre med papper och pänna, hwarföre Grefwen nödgades förbränna sina mångåriga öfningar och nöjen, at förekomma följderna af en befarad ransakning. Han hade ständigt tröstat sig af hoppet om en säker frigifwelse wid Czar Peter den tredjes uphöjelse. Så snart han blef underrättad om deß anträde til Regeringen, började han dock wisa sig något orolig och frukta, det hans förhoppning skulle slå felt. Han tilbragte flere weckor uti en häftig ångslan, emellan fruktan och hopp, samt yttrade sig flere gånger, at den korta tiden war honom mycket längre än alla de föregående åren. Omsider, den 11 Februarii 1762, ankom den efterlängtade budbäraren, som medbragte befallning för Grefwens frihet. Münnich, som då war stadd i sina böner, blef icke warse denne wälkomne personen, och Grefwinnan winkade åt honom, at icke afbryta sin Mans andakt. När Grefwen därpå blef underrättad om sin återkallelse til Pe-

tersburg, swimmade han af glädje, men kom sig snart före, föll ned på sina knän och aflade, på det måst rörande sätt, sin tacksägelse til Försynen, som så förändrat hans belägenhet. Den 19 följande lämnade han Pelim, och ankom til Petersburg den 24 Martii, klädd i samma Fårskins-Päls, den han burit under sin förwisning. Den 30 Martii hade han företräde hos Kejsaren, som påhängde honom St. Andreæ Orden, återställde honom i sin fordna wärdighet, och yttrade sig: Jag hoppas, det Eder ålder, ehuru mycket framliden, dock tillåter Eder ännu tjäna mig. Münnich höll därpå et långt Tal och tillade sluteligen: Sedan Eder Majestät dragit mig utur mörkret i ljuset, samt återkallat mig från Siberien at nederkasta mig för deß fötter, skall jag altid finnas redebogen at uppoffra mit lif i Eder Majestäts tjänst. Hwarken min mångåriga förwisning fjärran från Majestätets Thron eller Siberiens luftstreck, hafwa förmått på minsta sätt släcka den låga, som fordom brunnit i mitt hjerta för Ryska Rikets och deß Monarkers ära. Münnich bibehöll därefter åfwen Catharinas oafbrutna Nåd, och afled den 16 October 1765, 83 år gammal.

Tionde Capitlet.

Om Ryßlands Inwånare, Folk-nummer och Stats-Inkomster.

Ehuru mycket man skrifwit om de framsteg, hwilka den af Czar Peter, med så stark drift, införda höfsning gjordt uti Ryßland, så är dock wist, at denna omskapning på långt när icke förtjänar de utrop, som träffas hos wißa ensidiga Författare. I anseende til den förnämste Adlen äger detta låford sin riktighet, men Borgare och Bönder båra öfwer alt än i dag sina skägg, sina Förfäders Drägt och iakttaga deras lefnads-sätt. Detta gäller til och med om de fläste Handelsmän uti de största Städer, ej en gång sjelfwa Petersburg undantagit. Oaktadt de stränge förbud Peter utfärdade emot skäggen, är Herr Coxe dock försäkrad, at 9 millioner Ryßar gifwas, på hwilkas hakor aldrig någon Rakeknif kommer. Kärleken för denna manliga prydnad är ännu lika warm som den tiden, då plikten för en afhuggen finger utstakades til 12 skilling, men för en afklipt moustache til en Riksdaler; då Roskolnickerne åtogo sig skatt för rättigheten at behålla sina skägg; då man låckade Bojarerne at öfwerlåta sig, för at, under detta tilstånd, raka dem, men rakade sämre Folket med wåld på gatorne.

Ehuru Wetenskaper och Konster gjordt

 storg

stora framsteg i Hufwudstaden, så år dock Allmogen i gemen lika okunnig, som före Peters tid. Det år icke heller at förmoda, at et helt Folks uplysning skall kunna utbreda sig med skyndsamhet.

Rikets Inwånare, fördelas nu uti fyra Stånd, Adelen, Prästerskapet, Borgare och Bönder.

Adelen har egenteligen ensam råttighet at åga jord, men år icke förbunden, at personligen tjåna wid Armeen, utan låmnar blott et wist antal Troppar. Emellan Adelen finnes ingen annan rang eller företråde, ån det hwars och ens Embete utstakar. Dår gifwas inga årfteliga förmåner för Åttens åldste Son. Fadrens förmögenhet delas lika emellan Sönerna. En Grefwe, en person af åldste Slågterne, måste, om han år Lieutenant, åfwen utom tjånsten gifwa handen åt en Capitain, ånskönt denne wore af yngsta Adelen, ja blott en Friman. Dock har nu regerande Kejsarinnan tillagt Adelen befordrings-rått framför Ofrålse, bekråftat deß rått at ensam köpa och sålja jord, samt förunnat Adelsmån uteslutande råttighet at anlågga Brånnerier och sålja tilwårkningen åt Kronan. För Peters tid gåfwos blott twånne Åre-Titlar för Adelen: Bojar och Knes. Den förra swarade emot Geheime-Råd och war icke årftelig; den sednare beteknade detsamma som Prins, och tilkom dem, hwilka antingen genom sido-

gre-

grenar härstammande från Kejserliga Huset, eller kunde bewisa sit ursprung från närliggande Länders Fursteliga Ätter. Deße Knesars antal wäxte så ansenligt, at Menzicof, wid sit Dragon-Regemente, säges hafwa haft 300 Knesar såsom gemene Soldater. Czar Peter och deß Efterföljare utdelade wäl Titlar af Grefwar och Baroner, men då någon skulle särdeles lysa framför andra, war et Patent på Prins-wärdighet från det Heliga Romerska Riket, oumbärligt. Peter utwärkade et sådant för Menzicof. Orlow och Potemkin hafwa, under nu warande Regering, erhållit en sådan uphöjelse. — Enligt Czar Peters författning, måste hwar och en, som söker sin lycka innom Krigs-Ståndet, genomgå alla stegen och börja med en Corporals eller Sergeants-Sysla. Men man undwiker dock lätt denna stränghet, i det man inskrifwer de unge Adelsmän til Corporaler eller Under-Officerare, då de ännu äro Barn. — Under Peter den Förstes Regering woro alla Adelsmän, wid sit Adelskaps förlust, skyldige at tjäna i Armeen. Peter III. uphäfde denna Lag; dock tjänte Adelen lika trägit, men friwilligt. — Den rikaste Adelsman, hwilkens rang är under Major, har icke rättighet, at i Petersburg sätta flere än twå Hästar för sin Wagn; men en Brigadier och de öfrige högre graders innehafware, är tillåtit at åka efter fyra. En Adelsman af största rikedom

och wärdighet, som aldrig tjänt wid Armeen, kan icke, utan särskildt tillstånd, i Hufwudstaden nyttja mer än en Häst, men en Köpman däremot betjänar sig af paret. Schlözer skrifwer därföre om Ryßlands Adel: "En "Adelsman är där ingen ting, hans anseende beror af hans plats inom Armeen. En "Doctor har Majors rang och sätter fyra "Hästar för sin Wagn, när mången Adelsman måste nöja sig med twå. En Hof-"Apothekare har Capitains- och hans Gesäller Fändrics-wärdighet. Provincial-Fält-"skärerne hafwa lika heder med Lieutenanter, o. s. w." — Enligt Peter I. författning är åfwen en Ofrälse Officerare Adelsman, dock blott för sin person och sin lifstid. Adelens magt öfwer deß Frälse-Bönder är ganska stor, såsom framdeles i detta Capitel kan inhämtas.

Prästerskapet. — Peter afskaffade Patriarchs-wärdigheten, men förklarade sig dock icke ensam för Kyrkans Styresman, utan lämnade försigtigt denna magt åt en Domstol, som kallas: Den Heliga Synoden. För at icke minska sin rätt, tog han likwäl en ed af alla Synodens Ledamöter, hwarmed de förbundo sig, at i alt rätta sig efter hans förordnande. I detta Andeliga Råd är den Regerande ständigt President och Metropolitan-Ärke-Biskopen Vice-President. Deß öfriga Medlemmar bestå af Råder och Aßeßorer.

Prä-

Prästerne indelas i Reguliere, eller Munkar och Seculiere, eller Landt-Präster.

Kyrkans styrka låg egenteligen uti Kloster-författningarne, enligt hwilka Ståndet hade Gods om 1,600,000 Riksdalers årlig inkomst. Prästerskapets magt öfwer sina Vasaller, eller Bond-Slafwarne, war på samma fot som Adelens. Men Kejsarinnan har indragit deßa Gods til Kronan, och betalar däremot pensioner til Ståndet. Ärke-Biskopar och Biskopar njuta 4 til 5000 Riksdaler om året, och de lägre Embetsmän lönas i samma mån. Men många Kloster blefwo aldeles indragne, och de öfrige inskränktes genom en Förordning, som utsatte Munkarnes antal och föreskref åldren för dem, som kunde lofligt antagas. Denna författning war dock icke utan sin olägenhet, emedan Klostren woro de enda Läro-hus, där underwisning meddelades åt Ståndets framtida Ledamöter. Regeringen har därföre wisligen ersatt denna indragning med Scholars och Gymnasiers inrättande. — Alla högre Embeten innom Präste-Ståndet, besättas med Munkar. Emellan Metropolitaner och Ärke-Biskopar är knapt någon märkelig skilnad. Den förre titelen gifwes någon gång af Regenten, utan at öka Personens magt, som därmed beklädes. I Rysland räknas 33 Biskopsdömen och 159 Kloster, som underhålla 2677 Munkar och 1299 Nunnor. De öfrige Präster, som höra

ra til denna Afdelning, stiga til et antal af 1537 personer.

Landt-Prästerne kallas i allmänhet Poper eller Paper. Detta ord betyder Fader, men har i Grekiska Kyrkan mycket ringa anseende, i jämförelse med den Catholska, hwarest, ifrån Gregorii den Sjundes tid, endast warit en laglig Papa i sender. Ehuru deße Poper kunde och borde förskaffa största nyttan genom uplysnings utbredande på Landsbygden, så är dock wist, at de tilsättas utan minsta wal och granskning. Icke långt för detta funnos Kyrkoherdar, som icke en gång kunde läsa Evangelium i Bok, utan lärde sig, at utur minnet upläsa Bönerna, samt något Capitel i Biblen med deß förklaring, och framträdde Fredagen och Söndagen med denna läxa. Herr Coxe försäkrar, at än i dag träffas så beskaffade Landt-Präster, och man torde just icke hålla sådant för otroligt, när man besinnar, at den största lön en sådan Pope kan hoppas upnå, är en summa af 80 Riksdaler, och sådant endast, om han är så lycklig at befordras til Proto-Pope wid en Domkyrka. De öfrige däremot njuta endast et ringa underhåll, ofta af 16 Riksdaler, jämte en Koja, lik Bondens, samt en jordtorfwa, den Prästen brukar med egen hand. — Alle Poper måste nödwändigt wara gifte, och om de blifwa Enklingar, så uphörer tillika deras Embete. I sådan händelse

kunna

kunna de gå i Kloster och därigenom erhålla båttre befordran, om de äga erforderlig skicklighet. Men en Präst, som träder i nytt gifte, utstrykes för all tid utur Ståndet. — Kejsarinnan har sträckt sin wård åfwen til Popernas uplysning, genom läro-anstalter för deras Barn, samt låtit öfwersätta, trycka och kringdela utländska Prädiko-Arbeten, dem Poperne äro ålagde at upläsa wid Gudstjänsten. — Alle Prästernes Barn äro Frimän och upfödas wanligen til åtskillige små sysslor wid Kyrkan. — Alle Poperne bära skägg och skiljas från Bönderne med et långre hår, som ligger löst öfwer axlarna. Deras Drägt består af en swart fyrkantig Mössa och en fotsid swart eller mörk Räck. Utom tjänsten kläda de sig efter behag. De högre Embetsmännerne hafwa en mera prydlig och utmärkt Ordens-Klädnad. Under de fem månader Herr Coxe tilbragte i Petersburg, såg han aldrig en enda person af Ståndet uti något Adeligt Hus eller Sällskap. Munke-Orden afhålles genom sina stränga reglor, och Landt-Prästerna äro för okunnige och illa upfostrade, at kunna deltaga i samlefnaden med Rikets Adel. Man bör dock undantaga wissa Högtids-dagar, då Biskoparne bjudas til Måltider.

Det tredje Ståndet eller Borgerskapet, är et Medel-Stånd emellan Adelen och Bönderna. Kejsarinnan har i sin nya Lag-Bok

utstakat deß Medlemmar, som bestå af alla Frimån, hwilke ej höra til något annat Stånd. Hit höra alla de, som utan at wara Adelsmån eller Bönder, lägga sig på Wetenskaper, Handel, Konster, Slögder, eller utgå af Hittebarns-Husen, Upfostrings-Husen, Klostren; Civile Embetsmåns Barn, o. s. w. Under Peters Regering woro wäl Borgare och Handelsmån något högre ansedde ån Slafwarne, men de erlade Mantals-skatten och woro blottstålde at pråßas för Armeeen och Flottan. Peter inråttade dock några fria Ståder, hwilkas Borgare njöto större förmåner ån de öfrige. Deße fria Ståder förökades under Elisabeth, men åro ån tal-rikare genom Catharinas författningar, hwilken tillika utstakat Frimånnernas Medborgerliga råttighet och tilstadt många Kron-Bönder at inskrifwa sig bland detta Ståndets Lemmar. Handelsmånnerne åro delade i tre Claßer, i mån af deras förmögenhet. Den första innefattar dem, som äga en förmögenhet af 8000 Riksdalers wårde. Den andra anteknas för 4000, och den tredje för 400 Riksdalers Egendom. Hwar och en betalar til Kronan en procent för den summa han anwånder i sin handel, och åger sjelf upgifwa den; så at en förmögnare kan fritt inskrifwa sig uti en lågre Claß. Handtwårkare, som äga 400 Riksdaler, kunna åfwen ingå i Handels-Claßen, så wål som Adelens frigifne Bönder. Deße betala icke

Man-

Mantals-skatt, kunna ej heller pråßas. Borgare däremot utgöra en långre underdelning af detta Stånd. Dit räknas de, som förklara sig icke äga 400 Riksdaler. De betala Mantals-skatten och kunna wärfwas med twång, men äga dock flera friheter framför Bonden. Afskedade Krigsmän hafwa äfwen rätt at ingå i detta Stånd, hwars ändamål är at småningom öka fria Undersåtares antal, och det är en ärorik författning, at i et Land, där slafweriet icke kan på en gång uphäfwas, småningom utbreda friheten. Det är ock troligt, at en gång denne Frimanna-Corps får större fördelar och äfwen rättighet at äga jord. Det förtjänar nämnas, at Ryske Handelsmän sällan hålla Bok. Månge kunna hwarken läsa eller skrifwa. De nyttja en Tafla med pärlor och strängar, genom hwilkas tilhjälp de skyndsamt och noga wärkställa de så kallade quatuor Species. Archangels Köpmän hafwa dock, genom sin handel med Engelsmän, wändt sig at föra pännan och ordenteliga Räkningar.

Bönderne äro alla slafwar, så framt man undantager dem, som förr lydt under Swerige, Ukrainerne, några få omkring Archangel, Skjutsbönderne och de så kallade Odnovortsi, hwilka tyckas swara emot wåra Backstuguhjon, och torde försörja sig med Handtwärks-göromål på Landsbygden. Bönderne kunna fördelas i Krono-Bönder och

Adels-Bönder. De förre utgöra ungefär en sjettedel af Rikets Allmoge, höra til Kron-Godsen och stå under Kronans-Embetsmän. De blifwa wäl ofta tryckta af deßa små Tyranner, men äro dock mera trygge om sin lilla egendom, och kunna snarare hoppas Regeringens beskydd, än Frälse-Slafwarne. Många af dem äro redan frigifne emot wißa wilkor, och Kejsarinnan fortfar, at med wishet småningom låßa deßa bojor. Frälse-Bönderne däremot äro aldeles lifegne och räknas til Adelsmannens Egendom såsom andre Gårds-Inventarier, Oxar, Hästar, m. m. En Egendom wärderas ej efter tunneland och rymd, utan efter Slafwarnes antal. Peters författning, at hwarje Adelsman är answarig för sina Slafwars Mantals-skatt, samt förbunden at lämna wist antal utskrefne til Armeen, har föranlåtit Adelen at förbjuda all utflyttning från Godsen. Den Adelsman, som emottager en sådan rymmare, är förfallen til en stor pligt, då däremot i Pålen, den fattiga Bonden, om han aldeles hudflänges af en blodsugande Herre, finner tilflygt och skydd på nästa Gods. Ryske Adelsmannen är oinskränkt Herre af Bondens arbete och tid. Han pålägger honom så stor skatt han behagar, och Bonden nödgas ofta taga förtwiflade utwägar til deß anskaffande. Herren utwäljer dem, som behöfwas til Godsets bruk; de öfrige beskattas, i mån af de-

ras skicklighet at förwärfwa. Den, som är så olycklig, at han lärdt et Handtwärk, får erfara största tyngden, ty då en aldeles okunnig slipper med 4 a 5 Plåtars årlig afgift, påläggs en Murare at anskaffa hela 24 Riksdaler, en Smed 48, ja somlige Arbetare ända til 60 Riksdaler om året. Och det, som än ömkeligare är; en Arbetare, som genom flit och skicklighet förwärfwar något öfwerskott, kan saklöst plundras af Husbonden, och äger ingen talan, om än denne borttager alt hwad han äger. Han kan således ej en gång köpa sig fri, ty Herren äger rätt at tilwälla sig lösnings-summan, utan at meddela frihet. Detta synes hafwa något skäl, när Adelsmannen, såsom stundom händer, med kostnad underhållit Vasallen och låtit honom lära något Handtwärk, men då denne icke är i stånd at försäkra sig om något öfwerskott, måste all upmuntran saknas.

Enligt fordna Lagarne, kunde en Frälseman uptaga och sjelfwilligt afdöma alla brott på sit Gods, samt ålägga alla straff, til och med förwisning til Siberien, endast knut- och lifs-straff undantagne. Om han lät så slå sin Bonde, at denne omkom innom tre dygn, borde wäl sådant räknas för mord; men det war icke swårt at föregifwa någon annan döds-orsak, och en penninge-pligt war det högsta onda Adelsmannen kunde befara. Nu mera äro Domstolar här och där inrät-

tade, som afgöra förefallande brottmål, och man har skål at hoppas, det de återstående mißbruk efter hand afrödjas. Herr Coxe nekar icke, det ju flere af Adelen handtera sina Bönder med mensklighet och godhet. Någre Bönder besitta wärkelig jord under sina Herrars namn; andre hafwa ock förwärfwat någon förmögenhet, den de tryggt besitta, til deß Godsen falla i andra händer. Men i allmänhet tror han dock, det Ryska Allmogen är hårdt tryckt af träldoms-oket, samt at et Land, där slafweriet ännu har så mycken styrka, icke kan kallas höfsadt. De Slafwar, som arbeta wid Godsen, besitta et litet jordstycke til sit enskildta uppehålle, dock gemenligen så afmätt, at endast lifwets närmaste behofwer däraf erhållas. Skulle någon förwärfwa sig en öfwerflöds Rubel, så blifwer den antingen förwandlad uti Bränwin, eller ock nedgräfd i jorden, til förlust för penninge-rörelsen, ofruktbar för ägaren och Landet. Ryska Bonden är därjämte så wan wid fattigdom, at hans brist knapt synes wara honom känbar.

Frihet kan winnas på flere sätt; dels genom frigifning, som stundom är en följd af Herrars Testamenten til wißa wälförtjänte Slafwars fördel; dels genom köp; dels genom Krigstjänst, ty en Bonde är fri från det ögnablick han införes i Rullan, äfwen efter erhållit afsked. Kejsarinnan har wäl icke

kun-

kunnat tillägga Allmogen rätt at äga någon jordtorfwa, men deß wisa författningar hafwa dock medfört någon lättnad. Hon har afskaffat den Lagen, som stadgade, at ingen Bonde kunde gifta sig utan Herrens tilstånd, hwilket oftast köptes med dryg kostnad, samt satt dem i stånd, at genom slögde-wägen lämna en Frimanna af-föda. År 1778 hade ännu ingen Rysk Adelsman kunnat förmå sig, at, såsom några Pålske Godsägare, sätta sina Vasaller uti frihet. Men Herr Coxe tror äfwen den tidepunkt ej wara långt borta, ehuru den tankan ännu allmänt råder, at Ryska Allmogen icke skall kunna bära friheten. Detta kan ock wärkeligen, i anseende til en del, wara riktigt, så at det wore nödigt, at jämte okets afslyftande, öfwertyga den frigifne om ändamålet af en dylik wälgärning.

I förra århundradet skulle kan hända ingen dristat undersöka den frågan: Om Allmogen borde befrias från slafweriet. Men år 1766 insände en okänd til Oeconomiska Sällskapet i Petersburg, Tusende Ducater, och på deß begäran utsatte Sällskapet en belöning af 50 Ducater jämte en Medaille om 25 Ducaters wigt, för den bästa Pris-skrift öfwer följande fråga: Hwilket är nyttigare för et Land, antingen at Allmogen besitter sjelf sin jord, eller äger blotta lösören? Och: Huru wida bör en sådan ägande rätt af jord sträckas, om den skall

lån-

lända et Land til fördel? Ethundrade sex-tio fyra swar inkommo, och en Juris Doctor från Aken, Herr Bearde, wann belöningen för en Afhandling, uti hwilken han talat för Allmogens bästa. Författaren bewisar å ena sidan den ostridiga nyttan af Bondens rätt at sjelf äga jord, och updagar därjämte de swårigheter, som åtfölja wärkställigheten af et sådant förslag, samt råder en Regering, at blott småningom försätta en af slafweriet ännu tryckt och ouplyst Allmoge i frihet. Kejsarinnan har sjelf yppat sit tänkesätt uti detta ämne genom den wälgrundade utlåtelsen, som läses i nya Lag-Boken: Åkerbruket kan aldrig stiga til någon högd i et Land, där Åkerbrukaren icke sjelf har någon ägande rätt.

Ellofte Capitlet.

Om Ryßlands Handel och Bergwärk.

Ryßlands äldste handel med Norra Europa bestriddes af Hanse-Städerne, som år 1276 inrättade Factorier uti Novogorod och Pleslow, och förde sina Waror öfwer Riga eller Narva. Engelsmännerne uptäckte år 1553 Archangel, under en sjöfart, som war anstäld at söka Nord-Östra wägen til China. Willoughby och deß Besättning omkom i Arzina af hunger och köld, men

R. Chancellor ankom] til Archangel, blef därifrån, med mycken heders-bewisning, hämtad til Moscau af Iwan Wasiliwitsch II. och inrättade Engelske Handels-ärenderne på så förmånlig fot, at hans Nation erhöll fri handel på Ryßland, utan Tull eller något slags afgifter. Under Elisabeth utwärkades hos bemälte Iwan en uteslutande handel för Engelsmän på alla Ryßlands Nordiska Kuster. De inrättade flera Waru-Läger och Iwan sjelf bygde dem et stort Magazin i Moscau. De införde Kläden, Bomull och Tenn, samt utförde Pälswärk, Talg, Master och Skeps-förnödenheter. Sedan Iwan utbredt sina inkräktningar i Asien, erhöllo Engelsmännerne en uteslutande rättighet at handla på Persien och Buchariet. Deße store förmåner inskränktes under Feodor, Iwans Son, i anseende til något mißnöje, det Ryska Adelen fattat til Engelske Ambaßadeuren Bowes, men blefwo återstälde under Boris Godunof. Holländarne och Hanse-Städerne förskaffade sig med tiden rätt at handla uti Ryßland jämte Engelsmän, som dock bibehöllo frihet för pålagor. Under Demetriska oroligheterna war Engelska handelen wacklande; repade sig dock å nyo. Men år 1648 blefwo alle Engelsmän på en gång af Alexey Michaelowitsch förwiste utur alle Ryska Staterne. Orsaken tros wara den, at Holländarne erbudit Kronan en afgift af 15 pro-
 cent,

cent, om dem skulle tillåtas at så fritt handla, som Engelsmännerne warit tilstadt. Kort därefter återwunno Engelsmännerne handels-frihet, dock på samma fot, som andre utlänningar, och endast på Archangel. Cromwells och Carl den Andres Ambaßader wunno ej alt hwad man önskade, emedan de icke iakttogo Ceremonielet wid Ryska Hofwet. Det borde ock knapt förmodas, at Engelsmännerne skulle återwinna alla sina fordna friheter, då andre Nationer gåfwo Tull. Det war nog, at dem tilstaddes fritt handla, åfwen uti inre delen af Ryßland, emot lika afgifter med Holländare. Archangel war Ryßlands enda Handelshamn, til deß Czar Peter I. förlade Hwita Hafwets handel til Östersjön. Engelsmännerne inrättade snart den nya Handelen i Petersburg, och hafwa sedermera förnyat handels-fördragen med de följande Regenter.

Af den Lista på Waror, som år 1777 af Engelska Skepp utfördes från Ryßland, och hwilkas wärde steg til 5 millioner Riksdaler, utgjorde Järn, Hampa och Lin, de förnämste Artiklar. Man wil därjämte anföra några wißa ämnen, som i Swerige föraktas, och til handel icke samlas, men indraga betydeliga Summor uti Ryßland. Så utfördes, t. e. nämde år, Borst för 100,000 Riksdaler; Järnskräp för 4300 Riksdaler; Tagel för emot 500 Riksdaler; Harskinn

för

för 800 Riksd.; gammalt Tågwärke, Lumpor och Oxben för 1200 Riksdaler; Hästswansar för 800 Riksdaler, o. s. w.

Hela Ryßlands utskeppning steg det året til 9 millioner 600,000 Riksdaler, och införslen endast til 6,400,000, så at Rikets öfwerwigt utgjorde 3,200,000 Riksdaler. Dock är sannolikt, at smyghandelen mycket förminskar denna handels-winst. Herr Coxe håller före, at med wißhet en tredjedel af hela Ryska handelen är i Engelska händer.

Rörande Ryska handelen utom Europa, förtjäna åfwen några anmärkningar at meddelas.

Redan i 14:de århundradet förde Genuesarne och Venetianerne Indiska och Persiska Waror öfwer Caspiska Hafwet til Astracan, och Ryßarne spridde dem widare kring denna Werldstrakt, ända til Wisby på Gottland. Tamerlans härjande, wid slutet af samma århundrade, gjorde, at handelen förlades til Smirna och Aleppo, hwilke Städer lågo beqwämligare til för Arabiska Waror. Persiska och Buchariska handelen återtog sedan til en del sin förra gång. Så länge Astracan och Casan lydde under Tartarerna, war förnämsta Waru-Lågret wid Chanernas Hof. Men såsom deße flyttades än hit och än dit, så blefwo med tiden Astracan och Terki de hufwudsakelige nederlags-platser. Handels-Caravanerne blefwo

 dock

dock ofta plundrade, til deß Iwan kufwade Tartarerne 1554, hwarefter Engelsmännerne tilkråktade sig hela handelen på Caspiska Hafwet. Jenkison war den första, som wågade denne sjöfart år 1558, och erhöll handels-frihet på Persien 1561. Flere följde hans exempel. Man besökte Tumen, Derbent, Baku och Gilanska Kusten. År 1597 blef Burroughs Handels-Skepp stängdt af is wid Wolgas mynning och kroßadt, at Besättningen med möda räddade sig til Astracan, hwarefter handelen, en lång tid, uphörde på detta håll. År 1741 inrättade en Engelsman, Elton, et nytt Contoir i Räsch uti Gilan. Någon twist yppades emellan Engelsmännerna och Ryßarna, så at Elton gick i Kulikans tjänst och halp honom bygga några Skepp på Caspiska Hafwet. Detta mißhagade Ryska Hofwet, och Kejsarinnan Elisabeth återtog den frihet hon lämnat Engelsmän, at genom Ryßland framtränga til Persien. Wid Nadir Schachs död blef Engelska Magasinet plundrat af en Persisk Pretendent, och handelen uphörde aldeles.

Ryßarne insågo snart fördelen af handelen på Caspiska Hafwet, och deltogo tidigt i deß winst, hwilken warit wida större, dårest icke Coßakerne så ofta röfwat de Handlandes Caravaner. Handels-fördrager uprättades med Schach Abas under Boris; inhemske oroligheter hindrade dock deras nytta. Men sedan

dan Alexey Michaelowitsch kufwat Coßakerna, blef Astrakan medelpunkten för Persiska handelen. Handelsmän från Buchariet, Crim, Armenien, Persien och Indien, nedsatte sig därstädes. Czaren, som fant olägenheter af Ryska Handels-Båtarnas oskickliga byggnad, förskref Holländska Skepsbyggare at afhjelpa denna brist. Men en ny resning af Coßakerna under Stenko Rasin, gjorde detta steg fruktlöst. Ryska handelen låg så under, at Armenianerne ensamne hade denna rörelse i sina händer. Man synes dock icke hafwa utsträckt den längre än til Schamakie, Hufwudstaden i Sirvan. År 1711 blef denna Stad eröfrad af Lesgierna och Magazinerne plundrade. Czar Peter hade omsider kommit med sina eröfringar åt denna kant så wida, at år 1723 Daghestan, Sirvan, Gilan och Masanderan, eller hela Caspiska Sjöns Östra och Södra Kuster, honom tillades i et offenteligt fridsfördrag. Han inrättade därföre et Ryskt Handels-Compagnie, fast af liten styrka, ty det bestod endast af 400 Actier, hwardera om 120 Riksdaler. Hufwud-platserne woro Astracan och Kislar. Deße Länder funnos dock så kostsamme, at Kejsarinnan Anna 1732 och 1735 åter afträdde dem til Persien, med wilkor, at Ryska Compagniet skulle fritt och utan afgift handla i alla Caspiska Hafwets Hamnar, bygga Magaziner för sina beqwämligheter,

där så godt syntes, icke stå under Persisk Lagskipning, samt, wid timande skepsbrott, åter få det bärgade Godset.

Handelen fortsattes dock swagt, til deß nu regerande Kejsarinnan uphof Compagniets uteslutande handels-rätt, tilstadde fri handel på Persien, samt förböd inländska handelen i de någder, där Röfware ofredade och plundrade Caravanerna. Ryska Consuler tilsattes i Baku och Enzelli. Armenianerne drifwa dock smyghandel til Ryska Nationens skada.

Astracan ligger på en Ö, som tilskapas af Wolga-Strömmens grenar, och är egenteliga stapelen för Ryska handelen på Caspiska Hafwet. Sedan Regeringen, genom Floders förbindande, öpnat gemenskap emellan Wolga och Östersjön, kunna Europeiske Waror med större lätthet föras til Astracan. Ehuru Staden blott har 47 graders bredd, är dock Winter-kölden ganska sträng, så at Wolga, i twå månaders tid har is, som bär lastade Slädar. De store Skogar, som i Casan kläda Wolgas stränder, meddela Ekwirke och Master för Skepsbyggerierna i Astracan.

Caspiska Hafwet är 123 mil långt och på deß bredaste ställe något öfwer 40 mil. Deß månge Bankar göra, at man nyttjar Fartyg, som blott gå 9 a 10 fot djupt. Ström-dragen äro häftige. Stormarne wåldsam-

samme och oordentelige. Wattnet saltaktigt. Ebb och flod rönes icke. Olyckor förefalla icke sällan, i anseende til Ryska Fartygens swaga byggnads-sätt. Caspiska Hafwets fiske är riktande. Uraliske Cosakerne äga rätt at fiska 7½ mil på hwardera sidan af Ural-Floden. Den öfriga Ryska stranden tilhörer Astrakans Inwånare. Rämmen af Stör och Beluga (Acipenser Huso) meddelar en stor myckenhet Caviar. Saltade och torkade utgöra deßa Fiskar en betydelig del af Ryska Folkets närings-ämne. Skälar uppehålla sig ömnigt uti samma Sjö och jagas med fördel.

De Hamnar, som i Caspiska Hafwet besökas, äro dels Ryske, dels Persiske, dels Tartariske.

Ryßland har där Gurief och Kislar. Den förra platsen wid Naiks utlopp har en liten, men stark Skants at betäcka nägden mot Kirgiserna; knapt 100 Hus och utom Garnisonen några få Handelsmän, som drifwa en swag rörelse. Kislar ligger på Östra Kusten. Handels-Skeppen måste ankra wid paß 6 mil från Fästningen, sedan Floden Terek upgrundat sig. Dit föras Europeiska Waror, som sedan fortskaffas til Persien, samt föd-ämnen för Ryska Nybyggen wid Terek och för dem, som bebo nägden af Caucasus. En liten smyghandel drifwes därifrån

på Tifflis i Georgien, men för wågarnes osäkerhet, utan särdeles winst.

Persien har följande Hamnar. Derbent är den sämsta Hamn i hela Sjön, och besökes därföre sällan. Staden tillhörer Landskapet Sirvan, har en Tegel-Fästning eller rättare Wall, och bebos af Perser, Tartarer och några få Armenianer. Twå eller tre Ryska Skepp gå årligen dit med Spannemål för Derbens behof, samt Järn, Stål och Bly för Lesgierna och andre Tartariske flockar, som bebo Östra sidan af Caucasus. — Niezabad war den första Hamn, som besöktes; men där drifwes icke nu mera någon handel. — Baku är den bästa Hamn i detta farwatten, och kunna Skeppen tryggt ligga för ankar på 7 famnars watten; men inloppet är trångt och farligt. Staden är försedd med höga Tegel-murar, bebos, såsom Darbent, af Perser, Tartarer och få Armenianer. Egenteliga exporten består af Naphta och fint Bergsalt, hwilke bägge ämnen hämtas i nägden på Östra sidan om wiken. Där skötes också Saffran och Bomull. Förnämsta handelen drifwes dock med rått Silke, som kommer från Sirvans Hufwudstad Schamakie, belägen 11 mil inuti Landet, och hindrar Bakus förfall. För detta war där et Ryskt Factorie; nu ombestyres alt af några Armenianer och Indianer. — Enzelli, en dålig By, besökes dock trägit för

Per-

Persiska handelen. Skeppen måste ankra på redden. Staden delas i Nya och Gamla Enzelli. Uti den sistnämde bo Persianer och Armenianer under Sophis befäl; uti det sednare hafwa Ryßar och under Ryskt beskydd stående Armenianer nedsatt sig. Consulen har en Garnison af 30 man. Där finnes omkring 300 Hus af Rör samt twänne Kyrkor, en Rysk och en Armenianisk. Rätta handelen drifwes dock i Råscht från Enzelli. Denne Stad har blifwit ryktbar för sin handel och täflar med alla i denna del af Asien. Gilanske Silket, som är så mycket wärderadt, hämtas därstädes. Det finaste, som är hwitt, uphandlas mäst af Turkar, men det gula af Ryßar. — Farabad och Medschetisar i Masanderan, äro twå små Handels-Orter, som aflämna Silke, Ris, Bomull, m. m. — Astrabad besökes för handelen med Candahar.

Tartarerne hafwa Balkan-wiken, som innefattar flera Holmar, bebodde af Sjöröfware och fruktbare på Ris och Bomull. En Ö därstädes frambringar Naphta. De hufwudsakeligaste Handels-Waror, dem Tartarerne hafwa at aflåta, såsom Bomull, spunnen och ospunnen, Pälswärk, Rhabarber, m. m. föras dock til Mangushlak.

År 1760 handlade Ryßland på Caspiska Hafwet med en underwigt af 24,000

Riksdaler, men år 1775 med en öfwerwigt af 244,000 Riksdaler.

Ryska Waror gå genom Tartariska händer til Buchariet, hwars inwånare äro et til handel benägit Folk och idka denna näring med Persien, Indien, China, m. m. Deras Caravaner, som föra Guld, Silfwer, Persiskt och Indiskt Mynt, ädla Stenar, Bomullstyger, m. m. löpa ofta fara at plundras af Kirgiserna.

Angående Ryßlands handel på China, är säkrast at afbida utslaget från Pekingska Hofwet på den stora beskickning, som är ämnad at ditsändas. (**) Skulle det än widare lyckas Ryßland, at, från de Länder wid Östra Oceanen, til hwilka Cap. Cook wisat wägen, hämta Hafs-Utter-skinn och med dem öpna en omedelbarlig handel på Japon ifrån Kamtschatka, så blir sannolikt ingen Handelsgren, åtminstone för någon tid, mera lönande i mån af förlaget. Sådant är därjämte så mycket wigtigare, som Kamtschatka nu mera blifwit nästan uttömdt på dyrbara Pälswärk, och Aleutiske Öarne, som blifwit underlagde, måste snart uphöra at meddela deßa ämnen.

Czar Peter hade redan den widsträkta afsigten at öpna handel på Swarta Hafwet, men nödgades upskjuta detta företagande. Det har

---

(**) Nu afbruten genom Kriget.

har warit nu regerande Kejsarinnan förbehållit, at drifwa denna plan til närmaste fullbordan, i det Porten år 1774 sant sig twungen at tilstädja Ryßland fri segelfart genom Bosphorus och Dardanellerna. Herr Coxe utbreder sig lärorikt öfwer detta ämne och hans spådom är nu fullbordad, at detta ärende icke skulle komma til stadga utan nya blods-utgjutelser. För Ryßland, som äger en försäkrad besittning af Azohska Sjön, som redan wid Swarta Hafwet anlagt flere Fästningar, som genom eröfringen af Krim och Kuban samt en betydelig Landsträcka emellan Don och Dniester, kommit i stånd at bygga Handels-Städer och utrusta Skeps-Flottor i denna nägd, synes endast wara öfrigt til detta förslagets fullbordande, at uti Swarta Hafwet uprätta en Sjömagt, som tyglar Turkiska styrkan, hwilket beror af detta Krigets utgång. I sådan händelse synes en stor hwälfning förestå Europeiska handelen på Levanten, när Ryßland ostörd kan föra sit Järn och flere deß Exporter til Archipelagen, och kanske äfwen i Franska Hamnar undersälja de öfrige Europeiske handlande Magter. Man har redan sedt Ryska Handels-Flaggan taga denna kosan til Toulon. Widare fortsättning beror på Krigslyckan och Europeiske Potentaternas förhållande, hwarföre detta ämne förbigås i detta Sammandrag. Ryske Bergwärken förtjäna

närmare Läsarens upmärksamhet och något omständeligare widrörande.

Ryska Kronan innehafwer alla Guld- och Silfwer-Wärk, som i Landet blifwit uptäckte, jämte några få Koppar- och Järn-Wärk.

Voetsk Guld-Grufwa, belägen emellan Onega-Sjön och Hwita Hafwet, är den äldsta i Ryßland. Den består af en violet Koppar-Malm, som wäl gifwer rika Guldstycken, men så sparsamt, at de icke löna arbetet. Från 1744 til 1776 gaf den endast 57 marker Guld och 9000 Pud Koppar (*) Regeringen hade därpå förlorat 64,000 Riksdaler, hwarföre arbetet uphörde, men företogs å nyo 1772. Ifrån den tiden har man där erhållit årligen 2 a 3 marker Guld, några gedigne stycken oberäknade, samt 250 Pud Koppar. — Därnäst uptäcktes en Guld-Grufwa nära Catharinenburg, som genom waskning gifwit högst 200 marker rent Guld på året, men någon gång blott 100. — Men de rikaste Silfwer-Grufworne äro belägne emellan Floderne Irtisch och Oby nära den bergsträckan, som skiljer Siberien ifrån Chinesiska Calmuckiet. De uptäcktes 1728 af en Demidof och arbetades en god tid för hans räkning under namn af Koppar-Grufwor. Man mißtänker Demidof at hafwa dragit ädlare

(*) Et Ryskt Pud wäger 36 Swenska Skålpund.

lare Metaller från deßa Wärk, och år 1774, af farhåga at sådant kunde blifwa bekant, uptäckte han sjelf minornas rikedom för Kejsarinnan, som lade dem under Kronan. De kallas gemenligen Kolyvanske Grufwor, af Byn Kolyvan, där småltningen skedde. Men såsom den trakten fants fattig på Skog, förlades Ugnarne på lämpeligare ställen. Deße Grufwor hafwa i sednare åren gifwit årligen från 40 til 48,000 marker Silfwer. Silfret gifwer öfwer 3 procent Guld, som frånskiljes i Petersburg. År 1771 hade man utur deßa Wärk, från deras första uptäckt hämtat 400,000 marker Silfwer samt 12,720 marker Guld, och ifrån den tiden kan man antaga en årlig tilwärkning af 44,000 marker Silfwer och 1200 marker Guld. Wid Grufworne syßelsättas 40,000 Nybyggare, utom den närboende Allmogen, som i stället för Mantals-skattens erläggande, hugger wed, kolar och forslar. På sådant sätt äro alla utgifter besparde och tilwärkningen en ren winst. Såsom Kopparen kom til föga nytta, inrättades 1765 et Myntwärk, som däraf slår skiljemynt til en årlig Summa af 200,000 Riksdaler, med hwilka den i arbete förwandlade Mantals-skatten ersättes och de öfrige utgifter bestridas. Silfret försändes til Petersburg på Slädar i twänne forslor. Den förra företages i början af Wintren och anländer straxt efter Jul; den sednare lämnar Kolyvan midt i Wintren och ankommer på sista föret.

Ner-

Nerschinske Silfwer-Grufworne öpnades 1704. De äro belägne i Daurien, Siberiens Sudöstra del emellan Floderna Shiska och Argun, och äro ganska tal-rike. De hade til år 1772 gifwit 236,031 marker Silfwer, samt sistnämde år 200 marker Guld.

Årliga afkastningen kan tagas til 16,000 marker. Af 40,000 marker Silfwer frånskedas 500 marker Guld uti Petersburg. Malmen är ganska blystark, hwarföre Silfret lättare frånskiljes. Emedlertid ligga där flere millioner Pud Bly utan at nyttjas. Endast 14 til 18,000 Pud Bly brukas wid Koppa-rens rening i Kolyvan, det öfriga lönar icke fraktén. Utförsel af Bly til China är därjämte förbuden. — Wid deßa Grufwor arbeta wid paß 1900 frie Nybyggare, 1000 til 1800 fångar samt 11,000 Ryska Bönder, af hwilka 5000 bo längre bort, äro Jordbrukare och endast wintertiden forsla Malmen til Gjuterierna, då däremot de öfrige syßelsättas med det ständigt erforderliga arbetet. Årliga omkostnaden stiger til 59,200 Riksdaler.

I sednare tider äro några Silfwer-Grufwor uptäckte nära Lena.

Guldet från Catharinenburg kostar Kronan 160 Riksdaler marken, men myntas til 272, så at ändock winsten är betydelig.

Silfret från Kolyvan är ren behållning. Silfret från Nerschinsk kostar Kronan från 3 til 4 Riksdaler marken, men såsom denna

mark

mark wid utmyntningen göres til wid paß 17 Riksdaler, är winsten ganska stor. Det frånskedade Guldet kostar ungefär 45 Riksdaler marken.

Kronan besitter blott få Järn- och Koppar-Wärk. Deß Järn-Bruk i Norra delen af Länet Olonetz tilwärka blott 8 til 10,000 Pud Tackjärn årligen, för Canoner, Kulor, Bomber, samt 15,000 Pud Stångjärn. Uralianske Järnwärken hafwa 1700 frie Arbetare och 26,800 Bönders handräckning. Där smiddes år 1772 423,987 Pud til Stångjärn och Plåtar för Flottan, Fästningswärken och Armeen. Kamenske Wärken smidde samma år 93,000 Pud til Canoner och 8172 til Stångjärn.

I Länet Orenburg på wästra sidan af Uraliske Bergen äro 4 Koppar-Grufwor, hwilke, tillika med 3:ne i Permien, år 1772 endast smälte 13,868 Pud Koppar.

I Catharinenburg myntas Koppar, som föres sjöledes til Moscau, Petersburg och andre Orter at kringspridas.

De fläste enskildtas Bruks-Egendomar äro belägne uti Uraliska Bergen, som hafwa icke mindre än 105 Smältwärk, 56 för Järn, 37 för Koppar samt 7 för bägge Metallerna. Wid deßa syßelsättas 95,000 Bönder. År 1772 utgjorde tilwärkningen 130,169 Pud Koppar och 4,558,718 Pud Tackjärn. Ägaren erlägger för hwart Pud en skatt af 6

styf-

styfwer wid paß, samt deßutom 7 styfwer wid utförseln i Tull.

Af Kopparen är ägaren förbunden sälja halfwa afkastningen til Kronan för 4 Riksdaler 18 skilling Pudet, aflämnad i Catharinenburg, det är wid paß 2 Daler 8 öre Kopparmynt marken, hwilket Herr Coxe kallar et lågt pris. För den öfriga delen betalar Kronan i Catharinenburg emot 7 Riksdaler, i Moscau 8 Riksdaler 18 skilling, i Petersburg 8 R:daler 44 skilling, ägaren dock obetagit at söka annan Köpare.

J Catharinenburg slås årligen Kopparmynt til en Summa af 1,600,000 Riksdaler, då et Pud Koppar riktar Kronan wid utmyntningen med en winst af 8 Riksdaler 18 skilling.

Ryska Kronans inkomst af Bergwårken synes altså årligen blifwa	Riksdal. skill.
Af winsten på Kopparmyntet	1,030,500.
Af 44,000 marker Silfwer och 1200 marker Guld från Kolyvan, myntade	1,128,656: 36.
Af 16,320 marker Silfwer och 160 marker Guld från Nerschink.	284,777: 24.
Af Kronans Järnwärk	130,119: 9.
Järnskatt af enskildta	145,877:
Summa	2,719,930: 21.

Eller något öfwer 163 Tunnor Guld.

BIBLIOTHECA

Biblioteka Jagiellońska
stdr0024484

